A SHORT INTRODUCTION OF Grammar generally to be vsed:

Compiled and set forth for the bringing vp of all those that intend to attaine to the knowledge of the Latine tongue.

IMPRINTED at London by the assignes of *Iohn Battersbie*, 1599.

BRITISH MUSEUM

ELIZABETH by the grace of God Queene of England, France and Ireland, defender of the Faith, &c. To all and ſingular Schoolemaiſters and Teachers of Grammar within this our Realme of England, and other Dominions, greeting. Whereas our moſt deare Father of famous memorie, King Henrie the eight, among ſundrie and manifold his waightie affaires, appertayning to his Regall authoritie and office, did not forget ne neglect, the good and vertuous education of the tender youth of this ſayde Realme, but hauing a feruent zeale, both towardes the godly bringing vp of the ſayd youth, and alſo a ſpeciall regarde that they might attaine the rudimentes of the Latine tongue, with more facilitie then aforetime; And for auoydiug of diuerſitie and tediouſneſſe of teaching, did cauſe one vniforme Grammar to bee ſet foorth, commaunding all Schoolemaiſters and Teachers within this ſaide Realme, to teach, vſe, and exerciſe the ſame: We ſetting before our eyes this godly act and example of this our deere Father in this behalfe, not vnconfirmed by our deere Brother and Siſter, King Edward and Queene Marie, and alſo conſidering that by the learned youth of this ſayde Realme, infinite and ſingular commodities tende towardes the Common wealth of the ſame, haue thought good, by our ſpeciall authoritie to approue and ratifie the worthie act of our ſayd deere Father concerning the premiſſes. Willing therefore and ſtraitlie charging and commaunding all and ſingular Schoolemaiſters, to whome the

charge and teaching of Grammar within this our Realme and Dominions doth appertaine, not to teach your youth and Schollers with any other Grammar, than with this Engliſh Introduction hereafter enſuing, and the Latine Grammar annexed to the ſame, being of the onely printing of the aſsignes of our welbeloued ſubiect *Iohn Batterſbie*, appointed by vs to the ſame office, vpon paine of our indignation, and as you will anſwere to the contrarie. And thus endeuoring your ſelues towardes the fruitfull bringing vp of your ſayde Schollers in good literature and vertuous conditions, you ſhall deſerue of Almightie God condigne reward, and of vs worthie commendations for the ſame.

God ſaue the Queene.

28 MR 59

To the Reader.

TO exhort euerie man to the learning of Grammar, that intendeth to attaine to the vnderstanding of the tongues (wherein is contayned a great treasure of wisedome and knowledge) it would seeme much vaine and little needefull: so much that it is knowne, that nothing can surely bee ended, whose beginning is eyther feeble or faultie, and no building bee perfect, when as the foundation and groundworke is ready to fall, and vnable to vpholde the burthen of the frame. Wherefore it were better for the thing it selfe, and more profitable to the learner, to vnderstand how he may best come to that, which he ought most necessarily to haue, and to learne the gainest way of obtayning that which must bee his best and certaintest guide, both of reading and speaking, than to fall in doubt of the goodnesse and necessity thereof. Which I doubt whether hee shall more lament that he lacketh, or esteeme th at he hath it: and whether hee shall oftener stumble in trifles, and be deceiued in light matters, when hee hath it not, or iudge truely and faithfully of diuers waighty thinges when he hath it. The which hath seemed to many very hard to compasse aforetime, because that they, who professed this Art of teaching Grammar, did teach diuers Grammars, and not one: and if by chaunce they taught one Grammar, yet they did it diuerslie, and so could not doe it all best, because there is but one bestnesse, not onely in euery thing, but also in manner of euery thing.

As for the diuersitie of Grammars, it is well and

profitably taken away by the Kings Maiesties wisedome, who so, eſeeing the inconuenience, and fauorably prouiding the remedie, cauſed one kind of Grammar by ſundry learned men to be diligently drawne, and to be ſet out, onely euery where to bee taught, for the vſe of learners, and for the hurt in chaunging of Schoolemaſters.

The varietie of teaching is diuers yet, and alwayes will bee, for that euery Schoolemaiſter liketh that he knoweth, and ſeeth not the vſe of that hee knoweth not, and therefore iudgeth that the moſt ſufficient way, which hee ſeeth to be the readieſt meane, and perfecteſt kinde to bring a learner to haue a through knowledge therein.

Wherefore it is not amiſſe, if one ſeeing by triall an eaſier and readier way, than the common ſorte of teachers doo, would ſay what he hath proued, and for the commoditie allowed, that other not knowing the ſame, might by experience proeue the like, and then by proofe reaſonably iudge the like, not hereby excluding the better way when it is found, but in the meane ſeaſon forbidding the worſe.

The firſt and chiefeſt point is, that the diligent Maiſter make not the Scholler haſt too much, but that hee in continuance and diligence of teaching make him to rehearſe so, that vntill he hath perfectly that good which is behinde, hee ſuffer him not to goe forwarde. For this poſting haſt ouerthroweth and hurteth a great ſort of wittes, and caſteth them into amazednеſſe, when they know not how they ſhall either goe forwarde or backewarde, but ſticketh faſt as one plunged, that cannot tell what to doo, or which way to turne him: and then the Maiſter thinketh the Scholler to be a dullard, and the Scholler

thinketh

thinketh the thing vneasie, and too hard for his witte: and the one hath an euill opinion in the other, when oftentimes it is in neither, but in ý kind of teaching. Wherfore the best and chiefest point throughly to be kept, is, that the Scholler haue in minde so perfectly that that he hath learned, and vnderstand it so, that not onely it bee not a stoppe for him, but also a light and a helpe vnto the residue that followeth. This shall be the Maisters ease, and the childes encouraging, when the one shal see his labour take good effect, and thereby in teaching the lesse tormented: and the other shall thinke the thing easier, and so with more gladnesse ready to goe about the same.

In going forward, let him haue of euery declination of Nounes, and coniugation of Verbes, so many seuerall examples as they passe them, that it may seeme to the Scholemaister no worde in the Latine tongue to be so hard for that part, that the Scholler shall not be able praisably to enter into the forming thereof. And surely the multitude of examples, if the easiest and commonest be taken first, and so come to the stranger and harder, must needes bring this profit withall, that the Scholler shall best vnderstand, and soonest conceiue the reason of the rules, and best be acquainted with the fashion of the tongue. Wherin it is profitable, not onely that he can orderly decline his Noune and his Verbe, but euery way, forwarde, backeward, by cases, by persons: that neyther case of Noune, ns person of Verbe can be required, that he cannot without stoppe or studie tell. And vnto this time I count not the Scholler perfect, nor ready to goe any further, till hee hath this alreadie learned,

This when he can perfectly doo, and hath learned

euery part, not by rote but by reason, and is cunninger in the vnderstanding of the thing, than in rehearsing of the wordes, (which is not past a quarter of a yeares diligence, or very little more to a painefull and diligent man, if the Scholler haue a meane wit, then let him passe to the Concordes, to knowe the agreement of partes among themselues, with like way and diligence as is afore described.

Wherein plaine and sundry examples, and continuall rehearsall of thinges learned, and specially the declining of a Verbe, and turning him into all fashions, shall make the great and heauie labour so easie and so pleasant for the framing of sentences, that it will be rather a delight vnto them that they be able to doe wel, than paine in searching of an vnused and vnacquainted thing.

When these Concordes bee well knowne vnto them, an easie and a pleasaunt payne, if the foregroundes be well and throughly beaten in, let them not continue in learning of their rules orderly as they lie in their Syntaxe, but rather learne some pretty booke, wherein is contayned not onely the eloquence of the tongue, but also a good plaine lesson of honestie and godlinesse, and thereof take some little sentence as it lyeth, and learne to make the same first out of English into Latine, not seeing the booke, or construing it thereupon. And if there fall any necessary rule of the Syntaxe to be knowne, then to learne it, as the occasion of the sentence giueth cause that day. Which sentence once made well, and as nigh as may be with the wordes of the booke, then to take the booke and construe it, and so shall he be lesse troubled with the parsing of it, and easilliest carrie his lesson in mind.

And

And although it was sayd afore, that the Scholler should learne but a little at once, it is not ment, that when the Maister hath heard him a while, he should let him alone, for that were more negligence for both parties: but I would all their time they be at schoole, they should neuer be idle, but alwayes occupied in a continuall rehearsing and looking backe againe to those thinges they had learned, and be more bound to keepe well their olde, than to take foorth any new.

Thus if the Maister occupie them, hee shall see a little lesson take a great deale of time: and diligently inquiring and examining of the partes and the rules, not to bee done so quickly and spedily as it might be thought to be: within a while, by this vse the Scholler shall bee brought to a good kinde of readinesse of making, to the which if there bee adioyned some vse of speaking, (which must necessarily bee had) he shall be brought past the wearisome bitternesse of his learning.

A great helpe to further this readinesse of making and speaking shall bee, if the Maister giue him an English booke, and cause him ordinarily to turne euery day some parte into Latine. This exercise cannot bee done without his rules, and therefore doth establish them and ground them surely in his minde for readinesse, and maketh him more able to speake suddenly whensoeuer any present occasion is offered for the same. And it doth helpe his learning more a great deale, to turne out of English into Latine, than contrarie.

Furthermore, we see many can vnderstand Latine, that cannot speake it, and when they reade the Latine word in the booke, can tell you the English there-

thereof at any time: but when they haue laid away their bookes, they cannot contrariwise tell you for the English the Latine againe, whensoeuer you will aske them. And therefore this exercise helpeth this sore well, and maketh those wordes which hee vnderstandeth, to be readiest by vse vnto him, and so perfecteth him in the tongue handsomlie.

These preceptes well kept, will bring a man cleane past the vse of this Grammar booke, and make him as readie as his booke, and so meete to further thinges: whereof it were out of season to giue preceptes here. And therefore this may be for this purpose inough, which to good Schoolemaisters and skilfull are not so needefull: to other meaner and lesse practised it may be not onely worth the labour of reading, but also of the vsing.

The

28 MR 59

The Latine letters are thus written.

Small. a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ s t v u x y z &.
a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ s t v u x y z &.
Capitals. A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Letters are deuided into Vowels and Conſonantes.

A Vowell is a letter, which maketh a full and perfect ſounde of himſelfe: and there are fiue in number, namely, *a, e, i, o, u*: whereunto is added the Greeke vowell, *Y*.

A Conſonant is a letter which muſt needes be ſounded with a vowell: as *B* with *E*. And all the letters except the vowels are Conſonantes.

A Syllable is the pronouncing of one letter or moe, with one breath: as Aue.

A Diphthong is the ſound of two vowels in one Syllable, and of them there be foure in number, namely, æ, œ, au, eu, Whereunto is added ei. as *Æneas, cœna, audio, euge, hei.*

In ſteede of *æ* and *œ*, we commonly doe pronounce *E*.

The Greeke letters are thus written.

α β γ δ ε ζ η θ ι κ λ μ ν ξ ο π ρ σ τ υ φ χ ψ ω.
Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ξ Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ Χ Ψ Ω.

PRECATIO.

DOmine Pater cœli ac terræ effector, qui liberaliter tribuis sapientiam omnibus eam cum fiducia abs te petentibus, exorna ingenij mei bonitatem, quam cum cæteris naturæ viribus mihi infudisti, lumine diuinæ gratiæ tuæ, vt non modò quæ ad cognoscendum te & Seruatorem nostrum Dominum Iesum valent intelligam, sed etiam tota mente & voluntate persequar, & indies benignitate tua, tum doctrina tum pietate proficiam vt qui efficis omnia in omnibus, in me resplendere dona tua facias, ad gloriam sempiternam immortalis Maiestatis tuæ, Amen.

A PRAYER.

O Almightie Lord and mercifull Father, maker of Heauen and Earth, which of thy frée liberality giuest wisdom aboundantlie to al that with faith and full assuraunce aske it of thée, beautify by the light of thy heauenlie grace the towardnesse of my witte, the which with all powers of nature thou hast powred into me, that I may not onely vnderstand those things, which may effectually bring me to the knowledge of thée, and of our Sauiour the Lorde Iesus, but also with my whole heart and will constantlie followe the same, and receiue dailie increase through thy bountifull goodnesse towardes me, aswell in good life, as doctrine, so that thou, which workest all thinges in all creatures, maiest make thy gratious benefites shine in me, to the endlesse glory and honour of thine immortall Maiestie. So be it.

AN

AN INTRODVCTION OF THE EIGHT PARTES of Latine Speach.

In Speach be these eight partes following.

Noune, Pronoune, Verbe, Participle.	declined.	Aduerbe, Coniunctiõ, Prepolition Interiectiõ,	vndeclined

Of the Noune.

Noune is the name of a thing, that may be seene, felt, hard, or vnderstoode: As the name of my hand in Latine is Manus: the name of an house is Domus: the name of goodnes is Bonitas.

Of Nounes, some bee Substantiues, and some be Adiectiues.

A Noune Substantiue is that standeth by himselfe, and requireth not another word to bee ioyned with him to shew his signification: as Homo *a man*. And it is declined with one Article: as Hic magister, *a maister*. Or else with two at the most: as Hic & hæc Parens, *a father or mother*.

A Noune Adiectiue is that cannot stand by himselfe, but requireth to be ioyned with an other word in Speach or signification: as Bonus, *Good*: Pulcher, *Faire*. And it is declined either with three Terminations: as Bonus, bona, bonum: or else with three Articles: as Hic, hæc, & hoc fœlix, *Happie*. Hic & hæc Leuis, & hoc Leue, *Light*.

A

A Noune Substantiue either is proper to the thing that it betokeneth, as Eduardus, is my proper name: or else is common to mo: as Homo is a common name to all men.

Numbers of Nounes.

IN Nounes be two Numbers, the Singular, and the Plurall. The Singular Number speaketh but of one: as Lapis, *a stone*. The Plurall Number speaketh of mo than one: as Lapides, *Stones*.

Cases of Nounes.

NOunes be declined with fiue cases, Singularly, and Plurally, the Nominatiue, the Genitiue, the Datiue, the Accusatiue, the Vocatiue, and the Ablatiue.

The Nominatiue case commeth before the Verbe, and answereth to this question, Who or what: as Magister docet, *The maister teacheth*.

The Genitiue case is knowne by this token Of, and answereth to this question, Whose or whereof: as Doctrina magistri *The learning of the maister*.

The Datiue case is knowne by this token To, and answereth to this question, To whom, or to what: as Do librum magistro, *I giue a booke to the maister*.

The Accusatiue case followeth the Verbe, and answereth to this question, Whom or what: as Amo magistrum, *I loue the maister*.

The Vocatiue case is knowne by calling or speaking to: as O magister, *O maister*.

The Ablatiue case is commonly ioined with prepositions seruing to the Ablatiue case: as De magistro, *Of the maister*: Coram magistro, *Before the maister*.

Also In, with, through, for, from, by, and than after the comparatiue degree, be signes of the ablatiue case.

Articles

Articles.

ARticles are borrowed of the Pronoune, and bee thus declined.

Singulariter.	*Nomin. hic, hæc, hoc.*	Plurāliter.	*Nomin. hi, hæ, hæc.*
	Genitiuo huius.		*Gen. horũ, harũ horum.*
	Datiuo huic.		*Datiuo his.*
	Accu. hunc, hãc, hoc.		*Accu. hos, has, hæc.*
	Vocatiuo caret.		*Vocatiuo caret.*
	Ablat. hoc, hac, hoc.		*Ablatiuo his.*

Genders of Nounes.

GEnders of Nounes be seuen: the Masculine, the Feminine, the Neuter, the Cõmon of two, the Commõ of three, the Doubtful, and the Epicene.

The Masculine Gender is declined with this Article Hic: as Hic vir, *A man.*

The Feminine Gender is declined with this Article Hæc: as Hæc mulier, *A woman.*

The Neuter Gender is declined with this Article Hoc: as Hoc saxum, *A stone.*

The Common of two is declined with Hic, and Hæc: as Hic & hæc Parens, *A father or mother.*

The Common of three is declined with Hic, hæc, and hoc: as Hic, hæc & hoc Fœlix, *Happie.*

The doubful Gender is declined with Hic or hæc: as Hic vel hæc dies, *a Day.*

The Epicene gender is declined with one article, and vnder that one article both kinds be signified: as Hic passer, *a Sparrow*: Hæc aquila, *an Eagle*, both hee and shee.

The Declensions of Nounes.

There be fiue Declensiõns of Nounes.

THe first is, when the Genitiue and the datius case singular end in æ diphthong, the Accusatiue

in

in am, the Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in a. The nominatiue plurall in æ diphthong, the Genitiue in arum, the datiue in is, the Accusatiue in as, the vocatiue like the nominatiue, the Ablatiue in is: as in example.

Singulariter.	*Nominat. hæc musa.*	Pluraliter.	*Nominat. hæ musæ.*
	Genit. huius musæ.		*Geni. harũ musarũ.*
	Datiuo huic musæ.		*Datiuo his musis.*
	Accu. hanc musã.		*Accu. has musas.*
	Vocatiuo ô musa.		*Vocatiuo ô musæ.*
	Ablat. ab hac musa		*Ablat. ab his musis.*

Note that Filia, and Nata, doe make the Datiue and the Ablatiue plurall in is or in abus. Also Dea, mula, equa, liberta, make the Datiue and the Ablatiue plurall in abus onely.

The second is, when ỹ Genitiue case singular endeth in i, the Datiue in o, the Accusatiue in um, the vocatiue for the most part like the Nominatiue, the Ablatiue in o. The Nominatiue plurall in i, the Genitiue in orum, the Datiue in is, the Accusatiue in os, the Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in is: as in example.

Singulariter.	*Nomi. hic magister.*	Pluraliter.	*Nomin. hi magistri.*
	Gen. huius magistri		*Ge. horũ magistrorũ.*
	Dat. huic magistro		*Dati. his magistris.*
	Acc. hũc magistrũ.		*Accu. hos magistros.*
	Vocat. ô magister.		*Vocatiuo ô magistri.*
	Ab. ab hoc magistro		*Ab. ab his magistris.*

Here is to be noted, that when the Nominatiue endeth in us the vocatiue shal end in e: as Nominatiuo hic Dominus, vocatiuo ô Domine. Except Deus, that maketh ô Deus.

When the Nominatiue endeth in ius if it be a proper name of a man, the Vocatiue shall ende in i: as

Nomi-

Nominatiuo hic Georgius. Vocatiuo ô Georgi.

Hereunto is added Filius, that maketh ô fili.

Also these Nounes following, make their vocatiue in e, or in us: as Agnus, lucus, vulgus, populus, chorus, fluuius

Note also, that all Nounes of the Neuter gender, of what declension soeuer they be, haue the Nominatiue, the Accusatiue, and the Vocatiue like in both numbers, and in the plurall number they ende all in a: as in example. Nota.

Singulariter.	*Nomin. hoc regnum.*	Pluraliter.	*Nomin. hæc regna.*
	Geniti. huius regni.		*Genitiuo horum regnorũ.*
	Datiuo huic regno.		*Datiuo his regnis.*
	Accusat. hoc regnum.		*Accusat. hæc regna.*
	Vocati. ô regnum.		*Vocatiuo ô regna.*
	Abl. ab hoc regno.		*Abl. a b his regnis.*

Hoc Damnum. Hoc Malum. Hoc Verbum

Except Ambo and Duo, which make the Neuter gender in o, and be thus declined.

Pluraliter.

Nominatiuo Ambo, amba, ambo.
Genitiuo Amborum, ambarum, amborum.
Datiuo Ambobus, ambabus, ambobus,
Accusatiuo Ambos, ambas, ambo.
Vocatiuo Ambo, amba. ambo.
Ab. Ambobus, ambabus, ambobus. like wise Duo

The third is, when the Genitiue case singular endeth in is, the Datiue in i, the Accusatiue most commonlie in em, and sometime in im, and somtime in both: the Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in e, sometime in i, and sometime both in e, and i. The nominatiue case plurall in es, the Genitiue sometime in um, and sometime in iũm, the Datiue in bus, the Accusatiue in es, the Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in bus as in example. iii.

OE.

Hic Pater.
Hic Panis.
Hic lepus.
Hæc virtus.
Hæc nubes.

Singulariter.
Nomin. hic lapis.
Gen. huius lapidis.
Dat. huic lapidi.
Acc. hunc lapidem.
Vocatiuo ô lapis.
Abl. ab hoc lapide.

Pluraliter.
Nomin. hi lapides.
Gen. horum lapidum.
Datiuo his lapidibus.
Accusat. hos lapides.
Vocatiuo ô lapides.
Abl. ab his lapidibus.

Hic vel hæc Bubo.
Hoc caput.
Hoc animal.
Hoc cubile.
Hoc calcar.

Singulariter.
No. hic & hæc parẽs
Ge. huius parentis.
Dat. huic parenti.
A. hũc & hãc parẽtẽ
Vo. ô parens. (rẽte.
A. ab hoc & hac pa-

Pluraliter.
No. hi & hæ parẽtes.
G. horũ & harũ pa-
D. his parẽtib9. (rẽtũ
A. hos & has parẽtes
Vocat. ô parentes.
Ab. ab his parentibus

IIII. The fourth is, when the Genitiue case singular endeth in us, the Datiue in ui, the Accusatiue in um, the Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in u. The Nominatiue plurall in us the Genitiue in uum, the Datiue in ibus, the Accusatiue in us, The Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in ibus, as in example.

Hic Gradus.
Hæc Portiens.
Hoc cornu.

Singulariter.
Nomin. hæc manus.
Geni. huius manus.
Datiuo huic manui.
Accu. hanc manum.
Vocatiuo ô manus.
Ablat. ab hac manu.

Pluraliter.
Nominat. hæ manus.
Ge. harum manuum.
Datiuo his manibus.
Accusat. has manus.
Vocatiuo ô manus.
Abl. ab his manibus.

V. The fift is when the Genitiue and the Datiue case singular doe end in ëi the Accusatiue in em, the Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in e. The Nominatiue plurall in es, the Genitiue in erum, the Datiue in ebus, the Accusatiue in es, the Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in ebus: as in example.

Note that all Noumes of the fift Declension be of the

the feminine gender, except meridies, and dies.

Singulariter.

Nomi. hic meridies.
Ge. huius meridiei.
Dat. huic meridiei.
Ac. hunc meridiem.
Vocatiuo ô meridies
Abl. ab hoc meridie.

Pluraliter.

Nomin. hi meridies. Hæc res.
G. horũ meridierum.
Dat. his meridiebus. Hæc facies.
Acuſ. hos meridies.
Vocatiuo ô meridies. Hæc acies.
A. ab his meridiebus.

The Declining of Adiectiues.

A Noune Adiective of three Terminations is thus declined.

Singulariter.

No. bonus, bona, bonũ
Ge. boni, bonæ, boni.
Dat. bono, bonæ, bono,
Ac. bonũ, bonã, bonũ.
Vo. bone, bona, bonum
Abl. bono, bona, bono.

Pluraliter.

No. boni, bonæ, bona Niger, a, um.
G. bonorum, bonarũ Tardus, a, um
Dat. bonis. (bonorũ. Sauus, a, um.
A. bonos, bonas, bona
Vo boni, bonæ, bona.
Ablatiuo bonis.

There are beſide theſe, certaine Nounes Adiectiues of another maner of declining, which make the Genitiue caſe ſingular in ius, and the Datiue in i, which be theſe that follow, with their compoundes. An exception.

Singulariter.

No. vnus, vna, vnum
Genitiuo vnius.
Datiuo vni.
Ac. vnũ, vnã, vnum.
Voc. vne, vna, vnum.
Ablat. vno, vna, vno.

Pluraliter.

Nom. vni, vnæ, vna.
G. vnorum, vnarum
Dat. vnis. (vnorũ.
Ac. vnos, vnas, vna.
Voc. vni, vnæ, vna.
Ablatiuo vnis.

Note that Vnus, a, um, hath not the plurall number, but when it is ioyned to a word that lacketh the ſingular number: as Vnæ literæ, Vna mœnia. Note.

In like manner be declined totus, ſolus, and alſo vllus, alius, alter, vter, and neuter, ſauing that theſe fiue laſt rehearſed, lacke the Vocatiue caſe. Nounes adiectiues lacking the vocatiue caſe.

A noune Adiective of three articles is thus declined.

Ingens. Solers. Capax. Vetus.

Singulariter.	Pluraliter.
Nomin. hic hæc & hoc fælix.	Nomi. hi & hæ fælices & hæc fælicia.
Geni. huius fælicis.	Gen. horum, harum, & horum fælicium.
Datiuo huic fælici.	Datiuo his fælicibus.
Accu. hunc & hanc fælicẽ, & hoc fælix.	Acc. hos & has fælices, & hæc fælicia.
Vocatiuo ô fælix.	Vo. ô fælices, & ô fælicia.
Abl. ab hoc hac & hoc fælice, vel fælici.	Abl. ab his fælicibus.

Lenis, & lene. Celer, celeris & celere. Melior, & Melius.

Singulariter.	Pluraliter.
No. hic & hæc tristis & hoc triste.	Nom. hi & hæ tristes & hæc tristia.
Genit. huius tristis.	Ge. horum, harum, & horum tristium.
Datiuo huic tristi.	Datiuo his tristibus.
Accus. hunc & hanc tristem, & hoc triste.	Ac. hos & has tristes, & hæc tristia.
Vo. ô tristis, & ô triste	V. ô tristes, & ô tristia
Ablat. ab hoc hac & hoc tristi.	Abla. ab his tristibus.

Comparisons of Nounes.

ADiectiues whose significations may increase, or be diminished, may forme Comparison.

Three degrees of comparison.

There be three degrees of Comparison. The Positiue, the Comparatiue, and the Superlatiue.

The Positiue.

The Positiue betokeneth the thing absolutely without excesse: as Durus, *Hard.*

The Comparatiue.

The Comparatiue somewhat exceedeth his Positiue in signification: as Durior, *Harder.* And it is formed of the first case of his positiue that endeth in i, by putting therto or and us: as of Duri, hic & hæc durior, & hoc durius: of Tristi, hic & hæc tristior, & hoc tristius: of Dulci, hic & hæc dulcior, & hoc dulcius.

The Super-

The Superlatiue exceedeth his Positiue in the highest

highest degree: as Durissimus, *Hardest*. And it is formed of the first case of the Positive that endeth in i, by putting therto ssimus. as of Duri durissimus: of Tristi, tristissimus: of Dulci dulcissimus. *Latine.*

From these generall rules are excepted these that follow. Bonus, melior, optimus. Malus, peior, pessimus. Magnus, maior, maximus. Paruus, minor, minimus. Multus plurimus, multa plurima, multum, plus, plurimum. *Exception.*

And if the Positive end in er, the Superlative is formed of the Nominative case, by putting to rimus: as Pulcher pulcherrimus. *Acer. Teter. Acer.*

Also these Nounes ending in lis, make the Superlative by changing lis into limus: as Humilis humillimus, similis simillimus, facilis facillimus, gracilis gracillimus, agilis agillimus, docilis docillimus

All other Nounes ending in lis, doe follow the generall rule afore going: as Vtilis vtilissimus.

Also if a vowell come before us, it is compared by Magis and Maximè: as Pius, magis pius, maximè pius Assiduus, magis assiduus, maximè assiduus. *Igneus. Impius. Arduus. Strenuus.*

Of the Pronoune.

A Pronoune is a part of speach, much like to a Noune, which is used in shewing or rehearsing.

There bee fifteene Pronounes, Ego, tu, sui, ille, ipse, iste, hic, is, meus, tuus, suus, noster, vester, nostras, vestras: whereof foure haue the Vocative case: as Tu, meus, noster, and nostras, and all other lacke the Vocative case. *There be fifteene Pronounes.*

To these may be added their compounds, Egomet,

tute, idem, and also Qui, quæ, quod.

Pronounes. Primitiues Demonstratiues. These eight Pronounes, Ego, tu, sui ille, ipse, iste, hic, and is be Primitiues, so called, for because they be not deriued of others. And they be also called Demonstratiues, because they shew a thing not spoken of before.

Relatiues. And these fiue, Hic ille, iste, is, idem, and qui, be Relatiues, because they rehearse a thing that was spoken of before.

Deriuatiues. These seuen, Meus, tuus, suus, noster, vester, nostras, vestras, be Deriuatiues, for they be deriued of their Primitiues, Mei, tui, sui, nostri, and vestri.

Fiue thinges belonging to a Pronoune. There belongeth to a Pronoune these fiue things: Number, Case and Gender, as are in a Noune: Declension and Person, as here followeth.

The Declensions of Pronounes.

There be foure declensions of Pronounes.

The first declension. These three, Ego, tu, sui, be of the first declension, and be thus declined.

Singulariter.	*Nominatiuo Ego.*	*Pluraliter.*	*Nominatiuo nos.*
	Genitiuo mei.		*Ge. nostrũ, vel nostri.*
	Datiuo mihi.		*Datiuo nobis.*
	Accusatiuo me.		*Accusatiuo nos.*
	Vocatiuo caret.		*Vocatiuo caret.*
	Ablatiuo à me.		*Ablatiuo à nobis.*
Singulariter.	*Nominatiuo Tu.*	*Pluraliter.*	*Nominatiuo vos.*
	Genitiuo tui.		*Ge. vestrum vel vestri.*
	Datiuo tibi.		*Datiuo vobis.*
	Accusatiuo te.		*Accusatiuo vos.*
	Vocatiuo ó tu.		*Vocatiuo ó vos.*
	Ablatiuo à te.		*Ablatiuo á vobis.*

Singulariter and Pluraliter.	*Nomin. caret.*	*Genitiuo sui.*	*Datiuo sibi.*
	Accusatiuo se.	*Vocat. caret.*	*Ablatiuo à se.*

These

These fiue, Ille, ipse, iste, hic, is, and qui, be of the second declension, and be thus declined. *The second declension.*

Singulariter.	*Nom. iste, ista, istud.*	Pluraliter.	*Nomi. isti, iste, ista.*
	Genitiuo istius.		*Ge. istorũ, istarum,*
	Datiuo isti.		*Dat. istis. (istorum.*
	Ac. istum, istã, istud.		*Accu. istos, istas, ista.*
	Vocatiuo caret.		*Vocatiuo caret.*
	Ablat. isto, ista, isto.		*Ablatiuo istis.*

Ille, is declined like Iste, and also Ipse, sauing that the Neuter Gender in the Nominatiue case, and in the Accusatiue case singular, maketh Ipsum.

Nominatiuo hic, hæc, hoc. Genitiuo huius. Datiuo huic. as afore in the Noune.

Singulariter.	*Nomin. is, ea, id.*	Pluraliter.	*Nominatiuo ij, ea, ea.*
	Genitiuo eius.		*Ge. eorũ, earum, eorum.*
	Datiuo ei.		*Datiuo ijs, vel eis.*
	Acc. eum, eam, id.		*Accus. eos, eas, ea.*
	Vocatiuo caret.		*Vocatiuo caret.*
	Ablatiuo eo, ea, eo		*Ablatiuo ijs, vel eis.*

Singulariter.	*Nom. qui, que, quod*	Pluraliter.	*Nom. qui, quæ, quæ.*
	Genitiuo cuius.		*G. quorũ, quarũ, quorũ.*
	Datiuo cui.		*Dat. quibus vel queis*
	Ac. quẽ, quam, quod		*Acc. quos, quas, quæ.*
	Vocat. caret. (qui.		*Vocatiuo caret.*
	A. quo, qua, quo vel		*Ab. quibus, vel queis.*

Likewise Quis and Quid bee declined, whether they be Interrogatiues, or Indefinits. Also Quisquis is thus declined. *The compound of Quis.*

Nom.	*Quisquis.* *Quicquid*	*Ac.*	*Quic-quid.*	*Abl.*	*Quoquo.* *Quaqua*		*Quoquo.*

Where note, that Quid is alwayes a substantiue of the Neuter gender. *Note.*

These fiue, Meus, tuus, suus, noster, and vester, are

of the third Declension, and bee declined as Nounes Adiectiues of three terminations in this wise.

The third declension.

Singulariter.	*No. meus, mea, meū.*	*Plurāliter.*	*No. mei, meæ, mea,*
	Geni. mei, meæ, mei.		*Ge. meorū, mearum*
	Dat. meo, meæ, meo.		*Dat. meis. (meorū,*
	Ac. meū, meā, meum		*Ac. meos, meas, mea*
	Voc. mi, meæ, meum.		*Voc. mei, meæ, mea,*
	Abl. meo, meæ, meo.		*Ablatiuo meis.*

So is Noster declined, and Tuus, suus, vester, sauing that these three last, doe lacke the vocatiue case.

The fourth declension.

Nostras, vestras, and this Noune Cuias, be of the fourth declension, and be thus declined.

Singulariter.	*Nom. hic & hæc nostras, & hoc nostrate.*	*Plurāliter.*	*Nom. hi & hæ nostrates, & hæc nostratia.*
	Gen. huius nostratis.		*Ge. horum, harum & horum nostratium.*
	Dat. huic nostrati.		*Dati. his nostratibus.*
	Ac. hūc & hāc nostratem, & hoc nostrate.		*Ac. hos & has nostrates, & hæc nostratia.*
	Voca. ô nostras, & ô nostrate.		*Voca. o nostrates, & ô nostratia.*
	Ab. ab hoc, hac, & hoc nostrate, vel nostrati.		*Ab. abbis nostratibus.*

Note.

Here is to be noted that Nostras, Vestras, and this Noune Cuias, be called Gentiles, because they properly betoken pertaining to Countries or Nations, to sectes or factions.

A Pronoune hath three Persons.

Persons three.

The first person speaketh of himselfe: as Ego, I: Nos, Wee.

The second person is spoken to: as Tu, Thou: Vos, Yee And of this person is also euery Vocatiue case.

The third person is spoken of: as Ille, Hee: Illi, They. And therefore all other pronoumes, all nounes and Participles be of the third person.

Of

Of a Verbe.

A Verbe is a part of Speach, declined with moode and tense, and betoketh doing, as Amo I loue: or suffering, as Amor, I am loued: or being, as Sum, I am. *A Verbe.*

Of Verbes, such as haue persons, be called Personals: as Ego amo, Tu amas. And such as haue no persons, be called Impersonalles: as Oportet, It irketh. Oportet, It behoueth.

Of Verbes Personalles there be fiue kinds: Actiue, Passiue, Neuter, Deponent, and Commune. *Verbes Personalles.*

A Verbe Actiue endeth in o, and betoketh to do: as Amo, I loue: and by putting to r, it may be a Passiue: as Amor. *Actiue.*

A Verbe Passiue endeth in or, and betoketh to suffer: as Amor, I am loued: and by putting away r it may be an Actiue: as Amo. *Passiue.*

A Verbe Neuter endeth in o, or m, and cannot take r, to make him a Passiue: as Curro, I runne. Sum, I am. And it is englished sometime Actiuely: as Curro, I runne. And sometime Passiuely: as Aegroto, I am sicke. *Neuter.*

A Verbe Deponent endeth in r like a passiue: and yet in signification is but either Actiue: as Loquor verbū, I speak a word: or Neuter, as Glorior I boast. *Deponent.*

A Verbe Commune endeth in r, and in signification is both Actiue and Passiue: as Osculor te, I kisse thee. Osculor à te, I am kissed of thee. *Commune.*

MOODES.

There be fiue Moodes: the Indicatiue, the Imperatiue, the Optatiue, the Potential, the Subiunctiue, and the Infinitiue. *Moodes fiue.*

The

Indicatiue. The Indicatiue mode sheweth a reason true or false: as Ego Amo, *I loue*: Or else asketh a question: as Amas tu? *Doest thou loue?*

Imperatiue. The Imperatiue biddeth or commaundeth: as Ama, *Loue thou*,

Optatiue. The Optatiue wisheth or desireth, with these signes, *Would God, I pray God*, or *God grant*: as Vtinam amen, *I pray God I loue*, and hath euermore an Aduerbe of wishing ioyned with him.

Potentiall. The Potentiall mode is knowne by these signes, *May, can, might, would, should*, or *ought*: as Amem, *I may* or *can loue*: without an aduerbe ioined with him.

Subiunctiue. The Subiunctiue mode hath euermore some coniunction ioyned with him: as Cùm amarem, *When I loued*. And it is called the Subiunctiue mode, because it dependeth of an other Verbe in the same sentence, either going before, or comming after: as Cùm amarem eram miser, *When I loued I was a wretch*.

Infinitiue The Infinitiue signifieth to doe, to suffer, or to be, and hath neither number nor person, nor Nominatiue case before him, and is commonly knowen by this signe *To*: as Amare, *To loue*. Also when two Verbes come togither, without any Nominatiue case betweene them, the latter shalbe the Infinitiue mode: as Cupio discere, *I desire to learne*.

GERVNDES.

Gerundes three. *Di, do, dum.* There be moreouer belonging to the Infinitiue mode of Verbs, certain voyces called Gerunds, ending in Di, do, and dum: which haue both actiue and passiue signification, as Amandi, *Of louing*, or *of being loued*, Amando, *In louing*, or *in being loued*. Amandum, *To loue*, or *to be loued*.

SVPINES.

There

There be also pertayning vnto Verbes two Supines: the one ending in um, which is called the first Supine, because it hath the signification of the Verbe actiue: as Eo amatum, *I goe to loue.* And the other in u, which is called the latter Supine, because it hath for the most part the signification passiue: as Difficilis amatu, *Hard to be loued.* *Supines two, Vm, u.*

TENSES.

Tenses fiue.

There bee fiue Tenses or Times: the Present tense, the Preterimperfect tense, the Preterperfect, the Preterpluperfect, and the Future tense.

Present tense.

The Present tense speaketh of the time that now is: as Amo, *I loue.*

Preterimperfect.

The Preterimperfect tense speaketh of the time not perfectly past: as Amabam, *I loued or did loue.*

Preterperfect.

The Preterperfect tense speaketh of the time perfectly past, with this signe *Haue*: as Amaui, *I haue loued.*

Preterpluperfect.

The Preterpluperfect tense speaketh of the time more than perfectly past with this signe *Had*: as Amaueram, *I had loued.*

Future.

The Future tense speaketh of the time to come, with this signe *Shall or will*: as Amabo, *I shall or will loue.*

PERSONS.

Persons three.

There be also in Verbes three Persons in both numbers: as Singulariter, Ego amo, *I loue:* Tu amas, *Thou louest*: Ille amat, *He loueth.* Pluraliter. Nos amamus, *We loue*: Vos amatis, *Ye loue*: Illi amant. *They loue.*

CONIVGATIONS.

Coniugations foure.

Verbes haue foure Coniugations, which bee knowne after this maner. I.

The first Coniugation hath ā long before Re and Ris: as Amāre, amaris.

The

2. The second coniugation hath ê long before Re and Ris: as Docêre, docêris.

3. The third Coniugation hath ê short before Re and Ris: as Legêre, legêris.

4. The fourth Coniugation hate i long before Re and Ris: as Audîre, audîris.

Verbes in O, of the foure Coniugations be declined after these examples.

AMo, amas, amaui, amare: amandi amando, amandum: Amatum, amatu: amans, amaturus. To loue.

Doceo, doces, docui, docere: Docendi, docendo, docendum: Doctum, doctu: Docens, docturus. To teach.

Lego, legis, legi, legere: Legendi, legendo, legendum: Lectum, lectu: Legens, lecturus. To reade.

Audio, audis, audiui, audire: Audiendi, audiendo, audiendum: Auditum, auditu: Audiens, auditurus. To heare.

Indicatiue moode Present tense singular.

I loue, Thou louest, he loueth. We loue, Ye loue, They loue.

AMo, amas, amat.	Plurelier.	Amamus, amatis, amant.
Doceo, doces, docet.		Docemus, docetis, docent.
Lego, legis, legit.		Legimus, legitis, legunt.
Audio, audis, audit.		Audimus, auditis, audiunt.

Preterim-perfect tense sing.

Amabam, Docebam, Legebam, Audiebam — bas, bat. Plura. bamus, batis, bant.

I loued or did loue.

Preterperfect tense singular.	Amaui, Docui, Legi, Audiui,	I haue loued. ifti, it. Plur. imus, istis, erunt vel ere.
Preterplu perfect tense singular.	Amaueram, Docueram, Legeram, Audiueram,	I had loued. ras, rat. Pluralit. ramus, ratis, rant.
Future tense singular.	Amabo, Docebo, Legam, Audiam,	I shall or will loue. bis, bit. Pluralit. bimus, bitis, bunt. es, et. Pluraliter. emus, etis, ent.

Imperatiue moode.

	Loue thou,	Loue he, or let him loue.	Loue we, or let vs loue.	Loue yee.	Loue they, or let them loue.
Present tense singular.	Ama, amet, Amato. amato.		Plu. amemus.	amate, ament, amatote. amanto.	
	Doce, doceat, Docето. docето.		Pl. doceamus.	docete, doceant docetote. docento.	
	Lege, legat, Legito. legito.		Plu. legamus.	legite, legant, legitote. legunto.	
	Audi, audiat, Audito. audito.		Plu. audiamus.	audite, audiant, auditote. audiento.	

Optatiue moode.

God grant I loue hereafter.

Present tense singular. Vtinam.	Amem, ames, amet. Doceam, Legam, Audiam.	Pl. vti. amemus, ametis, amẽt. as, at, Plur. vtinam amus, atis, ant.
Preter imperfect tense sing. vtinam.	Amarem, Docerem, Legerem, Audirem.	Would God I loued or did loue. res, ret, Plu. vtin. remus, reris, rent.

Preter-

Preterperfect tense sing. vtin.	Amauerim, Docuerim, Legerim, Audiuerim,	I pray God I haue loued. ris, rit. Plur. vtin. rimus, ritis, rint.
Preterpluperfect tense sing. vtin.	Amauissem, Docuissem, Legissem, Audiuissem,	Would God I had loued. ses, set. Plur. vti. semus, setis, sent.
Future tense singular vtinam.	Amauero, Docuero, Legero, Audiuero,	God grant I shall or will loue hereafter. ris, rit. Plura. vtin. rimus, ritis, rint.

Potentiall moode.

Present tense singular.	Amem, Doceam, Legam, Audiam,	I may or can loue. ames, amet. Plu. amemus, ametis, ament. as, at. Pluraliter. amus, atis, ant.
Preterimperfect tense singular.	Amarem, Docerem, Legerem, Audirem,	I might, would, should, ought, or could loue. res, ret. Pluralit. remus, retis, rent.
Preterperfect tense singular.	Amauerim, Docuerim, Legerim, Audiuerim,	I might, would, should, or ought to haue loued ris, rit. Pluralit. rimus, ritis, rint.
Preterpluperfect tense singular.	Amauissem, Docuissem, Legissem, Audiuissem	I might would should, or ought to had loued ses, set. Pluraliter. semus, setis, sent.

Future

Future tense singular.

Amauero, Docuero, Legero, Audiuero, — ris, rit. Pluraliter. rimus, ritis, rint.

I may or can loue hereafter.

Subiunctiue moode.

When I loue.

Presens tẽse singular. Cùm

Amen, ames, amet. Pl. cùm amemus, ametis, ent.
Doceam, Legam, Audiam, — as, at, Pluraliter, amus, atis, ant.

When I loued or did loue.

Preterimperfect tense sing. Cùm

Amarem, Docerem, Legerem, Audirem, — res, ret. Plur. cùm remus, retis, rent.

When I haue loued.

Preterperfect tense sing. Cùm

Amauerim, Docuerim, Legerim, Audiuerim, — ris, rit. Plur. cùm rimus, ritis, rint.

When I had loued.

Preterpluperfect tense sing. Cùm.

Amauissem, Docuissem, Legissem, Audiuissem, — ses, set. Plu. cùm semus, setis, sent.

When I shall or will loue.

Future tense singular. Cùm.

Amauero, Docuero, Legero. Audiuero, — ris, rit. plural. cùm rimus, ritis, rint.

Infinitiue moode.

Presens tẽse and preterimperfect tense.

Amare, Docere, Legere, Audire, — To Loue, Teach, Reade, Heare.

Prima

Preterperfect and preterpluperfect.

Amauiſſe, Docuiſſe, Legiſſe, Audiuiſſe, *To haue or had* *Loued, Taught, Read, Heard.*

Future tense.

Amaturum, Docturum, Lecturum, Auditurum, esse, *To* *Loue, Teach, Reade, Heare* *hereafter.*

Gerundes.

Amandi, *of louing* do *in louing* dū *to loue*
Docēdi, *of teaching* do, *in teaching* dū *to teach*
Legendi, *of reading* do, *in readnig* dū, *to read*
Audiēdi, *of hearing* do, *in hearing* dū. *to heare*

Supines.

Amatum, Doctum, Lectum, Auditum, *to* *loue, teach, reade, heare* Amatu, Doctu, Lectu, Auditu *To be* *loued, taught, read, heard.*

A Participle of the present tense.

Amans, *Louing.*
Docens, *Teaching.*
Legens, *Reading.*
Audiens, *Hearing.*

The participle of the first future tense.

Amaturus, *to loue, or about to loue.*
Docturus, *to teach, or about to teach.*
Lecturus, *to reade, or about to reade.*
Auditurus, *to heare, or about to heare.*

Here, before we decline any Verbes in *Or*, for ſupplying of many tenſes, lacking *in all ſuch Verbes, we muſt learne to decline* this Verbe *Sum*, in this wiſe. *Sum, es, fui, eſſe: Futurus.* To be.

Indicatius

Indicatiue moode preſent tenſe ſingular.

SVm I am, es, eſt. Pluraliter. ſumus, eſtis, ſunt.

Preterimperfect tenſe ſingular. Eram, I was, eras, erat. Pluraliter. eramus, eratis, erant.

Preterperfect tenſe ſingular. Fui, I haue beene. fuiſti, fuit. Plural. fuimus, fuiſtis, fuerunt vel fuere.

Preterpluperfect tenſe ſingular. Fueram, I had beene. fueras, fuerat. Plur. fueramus, fueratis, fuerant.

Future tenſe. Ero, I ſhall or will be. eris, erit. Plur. erimus, eritis, erunt.

Imperatiue moode.

Preſent tenſe.

Sis. Es, Eſto, } be thou { Sit, Eſto, } Pl. ſimus. { Sitis, Eſte, Eſtote, } { Sint, Sūto.

Optatiue moode.

Preſent tēſe ſing. vtinam. Sim, I pray God I be, ſis, ſit. Pluraliter, vtinam ſimus, ſitis, ſint.

Preterimperfect tenſe ſing. Vtinam. Eſſem, Would God I were, eſſes, eſſet. Pluraliter vtinam eſſemus, eſſetis, eſſent.

Preterperfect tenſe ſing. Vtin. Fuerim, I pray God I haue beene. fueris, fuerit. Pl. vtinam fuerimus, fueritis, fuerint.

Preterpluperfect tenſe ſing. Vtin. Fuiſſem, Would God I had beene. fuiſſes, fuiſſet. Pl. vtinam fuiſſemus, fuiſſetis, fuiſſent.

Future tenſe ſing. vtin. Fuero, God grant I be hereafter. fueris, fuerit. Pl. vtinam fuerimus, fueritis, fuerint.

Potentiall moode.

Preſent tenſe ſingular. Sim, I may or can be. ſis, ſit. Pluraliter ſimus, ſitis, ſint.

Preterim-perfect tenſe ſingular. Eſſem, I might or could be. eſſes, eſſet. Plu. eſſemus, eſſetis, eſſent.

Preterper-fect tenſe ſingular. Fuerim, I might, could, ſhould, or ought to haue bin. fueris, fuerit. Plural. fuerimus, fueritis, fuerint.

Preterplu-perfect tenſe ſingular. Fuiſſem, I might, could, ſhould, or ought to had bin. fuiſſes, fuiſſet. Plur. fuiſſemus, fuiſſetis, fuiſſent.

Future tenſe ſingular. Fuero, I may or can be hereafter. fueris, fuerit, Plur. fuerimus, fueritis, fuerint.

Subiunctiue moode.

Preſent tẽſe ſing. Cùm Sim, When I am. ſis, ſit. Plur. cùm ſimus, ſitis, ſint.

Preterim-perfect tenſe ſing. Cùm Eſſem, When I was. eſſes, eſſet. Plu. cùm eſſemus, eſſetis, eſſent.

Preterper-fect tenſe ſing Cùm Fuerim, When I haue beene. fueris, fuerit. Pl. cùm fuerimus, fueritis, fuerint.

Preterplu-perfect tenſe ſing. Cùm Fuiſſem, When I had beene. fuiſſes, fuiſſet. Plu. cùm fuiſſemus, fuiſſetis, fuiſſent.

Future tenſe ſing. Cùm Fuero, When I ſhall or will be. fueris, fuerit. Plur. cùm fuerimus, fueritis, fuerint.

Infinitiue moode.

Preſent tẽſe and preter-imperfect tenſe. Eſſe, to be { Preterperfect and Preterplu-perfect tenſe. } Fuiſſe, { to haue or had bin.

Future tenſe Fore vel futurum eſſe, To be hereafter.

Verbes in *or* of the foure Coniugations, be declined after these examples.

AMor, amaris vel amâre: amatus sum vel fui amâri: amatus, amandus. To be loued.

Doceor, docêris vel docêre: doctus sum vel fui doceri: doctus, docendus. To be taught.

Legor, legêris vel legêre: lectus sum vel fui legi: lectus, legendus. To be read.

Audior, audiris vel audîre: auditus sum vel fui, audîri: auditus, audiendus. To be heard.

Indicatiue moode.

Presens tẽse singular.

Amor, amaris vel amare, amatur.
Doceor, doceris vel docere, docetur
Legor, legeris vel legere, legitur,
Audior, audiris vel audire, auditur,
} Pl. mur, mini, tur.

Preterimperfect tense singular.

Amabar,
Docebar,
Legebar,
Audiebar
} baris vel bare, batur. Pl. bamur, bamini, bãtur.
I was loued.

Preterperfect tense singular.

Amatus
Doctus
Lectus
Auditus
} sum vel fui.
I haue bin loued
tus es vel fuisti, tus est vel fuit. Pl. ti sumus vel fuimus, ti estis vel fuistis, ti sunt fuerunt vel fuere.

Preterpluperfect tense singular.

Amatus
Doctus
Lectus
Auditus
} erã vel fuerã
I had bin loued.
tus eras vel fueras, tus erat vel fuerat. P. ti eramus vel fueramus, ti eratis vel fueratis, ti erãt vel fuerãt.

Future tense singular.

Amabor,
Docebor,
} eris vel ere, tur. P. bimur, mini, ũtur.
Legar,
Audiar,
} eris vel ere, etur. pl. emur, emini, ẽtur
I shall or will be loued.

Imperatiue moode

	Bethou loued.	Let him be loued.	Let vs be loued.	Be ye loued.	Let them be loued.
Preſent tẽſe ſingular.	Amare, amator,	ametur amator,	Pl. amemur.	amini, entur, aminor, antor	
	Docere, docetor,	doceatur docetor.	P. doceamur	emini, eantur, eminor entor,	
	Legere, legitor,	legatur, legitor.	P. legamur.	imini, antur, iminor, untor.	
	Audire, auditor,	audiatur. auditor.	P. audiamur	imini, iantur, iminor. iũtor.	

Optatiue moode.

God grant I be loued.

Preſent tẽſe ſingular. Vtinam.

Amer, eris vel ere, etur. Pl. vtin. emur, emini, ẽtur.
Docear, Legar, Audiar, } aris vel are, atur. Pl. vtin. amur, amini, (antur.

Would God I were loued.

Preterimperfect tenſe ſingular vti.

Amarer, Docerer, Legerer, Audirer, } reris vel rere, retur. Pl. vt. remur, remini, rẽtur.

I pray God I haue bene loued.

Preterperfect tenſe ſing. vtin.

Amatus Doctus Lectus Auditus } ſim vel fuerim. tus ſis vel fueris. tus ſit vel fuerit. P. vt. ti ſimꝰ vel fuerimꝰ ti ſitis vel fueritis. ti ſint vel fuerint.

Would God I had bene loued.

Preterpluperfect tenſe ſing. vtin.

Amatus Doctus Lectus Auditus } eſſem vel fuiſſem. tus eſſes vel fuiſſes, tus eſſet vel fuiſſet. Pl. vtin. ti eſſemus, vel fuiſſemus. ti eſſetis vel fuiſſetis, ti eſſent vel fuiſſent.

Amatus

God grant I be loued hereafter.

Future tense singular Vsuam.

Amatus, Doctus, Lectus, Auditus — ero vel fuero, tus eris vel fueris, tus erit vel fuerit. Pl. vt ti erimus vel fuerimꝰ ti eritis vel fueritis, ti erũt vel fuerint.

Potentiall moode.

I may or can be loued.

Present tense singular. Vsuam.

Amer, Docear, Legar, Audiar — eris vel ere, etur. Plur. emur, emini, entur.

aris vel are, atur. Pl. amur, mini, tur.

I would should or ought to be loued.

Preterimperfect tense singular.

Amarer, Docerer, Legerer, Audirer — reris vel rere, retur. Pl. remur, remini, rentur.

I would. should, or ought to haue bene loued.

Preterperfect tense singular.

Amatus, Doctus, Lectus, Auditus — sim vel fuerim, tus sis vel fueris, tus sit vel fuerit. Pl. ti simus vel fuerimus, ti sitis vel fueritis, ti sint vel fuerint.

I would, should, or ought to had bene loued.

Preterpluperfect tense singular.

Amatus, Doctus, Lectus, Auditus — essem vel fuisse, tus esses vel fuisses, tus esset vel fuisset. Plural ti essemus vel fuissemus, ti essetis vel fuissetis, ti essent vel fuissent.

I may or can be loued hereafter.

Future tense singular

Amatus, Doctus, Lectus, Auditꝰ — ero vel fuero, tus eris vel fueris, tus erit vel fuerit. Pl. ti erimus vel fuerimꝰ ti eritis vel fueritis, ti erunt vel fuerint.

Subiunctiue moode.

When I loued.

Present tense singular Cùm.

Amer, eris vel ere, etur, Pl. cùm emur. emini, ẽtur,
Docear,
Legar,
Audiar,
} aris vel are, atur, Pl. cùm amur, amini, (atur,

When I was loued.

Amarer,
Docerer,
Legerer,
Audirer,
} reris vel rere, retur, Pl. cùm remur, (remini, rẽtur.

Preterperfect tense singular Cùm.

When I haue bene loued.

Amatus
Doctus
Lectus
Auditus
} sim vel fuerim, tus sis vel vel fueris, tus sit vel fuerit. P. cũ ti simus vel fuerim' ti sitis vel fueritis, ti sint vel fuerint.

Preterpluperfect tense sing. Cùm

When I had bene loued.

Amatus
Doctus
Lectus
Auditus
} esse vel fuissem. tus esses vel fuisses, tus esset vel fuisset. Plur. cùm ti essemus, vel fuissemus, ti essetis vel fuissetis, ti essent vel fuissent.

Future tense singular Cùm.

When I shall or will loue hereafter.

Amatus
Doctus
Lectus
Auditus
} ero vel fuero, tus eris vel fueris, tꝰ erit vel fuerit. p. cùm ti erimus vel fuerimꝰ ti eritis vel fueritis, ti erũt vel fuerint.

Infinitiue moode.

Present and preterimperfect tense.

Amari,
Doceri,
Legi,
Andiri,
} To be { Loued. Taught. Read. Heard.

Preterperfect and preterpluperfect.

Amatum
Doctum
Lectum
Auditum
} To haue or had bene loued. esse vel fuisse.

Amatum

Future tense singular.

Amatū iri vel amādū eſſe, Doctū iri vel docēdū eſſe, Lectū iri vel legendū eſſe, Auditū iri vel audiēdū eſſe — to be loued, taught, read, heard hereafter

A participle of the preter-perfect tense

Amatus, Doctus, Lectus, Auditus — Loued. Taught. Read. Heard.

A participle of the future in Dus.

Amandus, Docendus, Legendus, Audiendus — To be Loued. Taught. Read. Heard.

Of certaine Verbes going out of rule, which are declined and formed in maner *following.*

POſſū potes, potui, poſſe. potens. To may or can.

Volo, vis, volui, velle: volendi, volendo, volendum: ſupinis caret, volens To will, or to be willing.

Nolo, non vis nolui, nolle: nolendi, nolendo, nolēdum: ſupinis caret, nolēs. To nil, or to be vnwilling.

Malo, mauis, malui, malle: malendi, malendo, malendum, ſupinis caret, malens. To haue rather, or to be more willing.

Edo, edis, vel es, edi, edere vel eſſe: edendi, edendo, edendum: eſum, eſu, vel eſtum, eſtu: edens, eſurus vel eſturus. To eate.

Fio, fis, factus ſum vel fui, fieri: factus, faciendus. To be made or done.

Fero, fers, tuli, ferre: ferendi, ferendo, ferendū: latum, latu: ferens, laturus. To beare or ſuffer.

Feror ferris vel ferre: latus ſum vel fui, ferri: latus, ferendus To be borne or ſuffered.

Subiunctiue moode.

When I loued.

Present tense singular Cùm

Amer, eris vel ere, etur. Pl. cùm emur. emini, ẽtur,
Docear,
Legar,
Audiar,
} aris vel are, atur, Pl. cùm amur, amini, (atur,

When I was loued.

Amarer,
Docerer,
Legerer,
Audirer,
reris vel rere, retur, Pl. cùm remur, (remini, rẽtur.

When I haue bene loued.

Preterperfect tense singular Cùm

Amatus
Doctus
Lectus
Auditus
sim vel fuerim, tus sis vel vel fueris, tus sit vel fuerit. P. cũ ti simus vel fuerim⁹ ti sitis vel fueritis, ti sint vel fuerint.

When I had bene loued.

Preterpluperfect tense singular Cùm

Amatus
Doctus
Lectus
Auditus
esse vel fuissem. tus esses vel fuisses, tus esset vel fuisset. Plur. cùm ti essemus, vel fuissemus, ti essetis vel fuissetis, ti essent vel fuissent.

When I shall or will loue hereafter.

Future tense singular Cùm.

Amatus
Doctus
Lectus
Auditus
ero vel fuero, tus eris vel fueris, tꝰ erit vel fuerit. p. cùm ti erimus vel fuerim⁹ ti eritis vel fueritis, ti erũt vel fuerint.

Infinitiue moode.

Present and preterimperfect tense.

Amari,
Doceri,
Legi,
Andiri,
To be
Loued.
Taught.
Read.
Heard.

Preterperfect and preterpluperfect.

Amatum
Doctum
Lectum
Auditum
To haue or had bene loued.
esse vel fuisse.

Amatum

Future tense singular.

Amatū iri vel amādū esse, Doctū iri vel docēdū esse, Lectū iri vel legendū esse, Auditū iri vel audiēdū esse — to be loued, taught, read, heard hereafter

A participle of the preter-perfect tense

Amatus, Loued.
Doctus, Taught.
Lectus, Read.
Auditus, Heard.

A participle of the future in Dus.

Amandus, Docendus, Legendus, Audiendus — To be Loued, Taught, Read, Heard.

Of certaine Verbes going out of rule, which are declined and formed in maner *following*.

POssū potes, potui, posse. potens. To may or can.

Volo, vis, volui, velle: volendi, volendo, volendum: supinis caret, volens To will, or to be willing.

Nolo, non vis nolui, nolle: nolendi, nolendo, nolēdum: supinis caret, nolēs. To nil, or to be unwilling.

Malo, mauis, malui, malle: malendi, malendo, malendum, supinis caret, malens. To haue rather, or to be more willing.

Edo, edis, vel es, edi, edere vel esse: edendi, edendo, edendum: esum, esu, vel estum, estu: edens, esurus vel esturus. To eate.

Fio, fis, factus sum vel fui, fieri: factus, faciendus. To be made or done.

Fero, fers, tuli, ferre: ferendi, ferendo, ferendū: latum, latu: ferens, laturus. To beare or suffer.

Feror ferris vel ferre: latus sum vel fui, ferri: latus, ferendus. To be borne or suffered.

Indicatiue moode Preſent tenſe ſingular.

Poſſum, potes, poteſt.	*Pluraliter.*	Poſſumus, poteſtis, poſſunt.
Volo, vis, vult.		Volumus vultis, volunt.
Nolo, non vis, non vult.		Nolumus, non vultis, nolunt.
Malo, mauis, mauult.		Malumus, mauultis, malũt.
Edo, edis vel es, edit vel eſt.		Edimus, editis vel eſtis, edunt.
Fio, fis, fit.		Fimus, fitis, fiunt.
Fero, fers, fert.		Ferimus, fertis, ferunt.
Feror, ferris vel re, tur.		Ferimur, ferimini, feruntur.

Preterim: perfect tenſe ſingular.

Poteram, Volebam, Nolebam, Malebam, Edebam, Fiebam, Ferebam, as, at. Pluraliter amus, atis, ant.

Ferebar, baris vel bare, batur. Pl. bamur, bamini, bantur.

Preterperfect tenſe ſingular.

Potui, Volui, Nolui, Malui, Edi, Tuli, iſti, it. P. imus, iſtis, erunt vel ere.

Factus, Latus ſum vel fui tus es vel fuiſti, tus eſt vel fuit. Pl. ti ſumus vel fuimus, ti eſtis vel fuiſtis, ti ſunt fuerunt vel fuere.

Preterpluperfect tenſe ſingular.

Potuerã, Volueram, Noluerã, Maluerã, Ederam, Tuleram, ras, rat. P. ramus, ratis, rant.

Factus, Latus erã vel fuerã tu eras vel fueras, tꝰ erat vel fuerat. P. ti eramus, vel fueramꝰ, ti eratis vel fueratis, ti erant vel fuerãt.

Potero

Future tense singular.

Potero, poteris, poterit. Pl. érimus, éritis, erint.
Volam, Edam, Nolam, Fiam, Malam, Feram, } es, et. Plural. emus, etis, ent.
Ferar, ferêris vel ferêre, ferêtur. Plur. feremur, feremini, ferentur.

Possum, Volo, Malo, haue none Imperatiue moode.

Imperatiue moode.

Noli, Nolito. Pluraliter, Nolite, Nolitote.

Presens tẽse singular.

Es, esto, ede, edito. } edat, esto, edito } Pl. Edamus. { edite, este, estote, editote, } edant, edunto.
Fito tu. } Fiat, fito. } Pl. Fiamus. { Fite, fitote, } Fiant, fiunto.
Fer, ferto. } Ferat, ferto, } Pl. Feramus. { Ferte, Fertote } Ferant, ferunto.
Ferre, fertor. } Feratur, fertor. } Pl. feramur. { Ferimini, feriminor } ferantur, feruntur.

.Optatiue moode

Presens tẽse singular Vtinam.

Possim, Velim, } Nolim, Malim } is, it. Pl. vti, imus, itis, int.
Edam, Fiam, Feram, } as, at. Plur. vtinam, amus, atis, ant.
Ferar, raris vel rare, ratur. P. amur, amini, antur.

Preterimperfect tense sing. Vtinam.

Possem, Vellem, Nollem, Mallem } Ederem vel essem, Fierem, Ferrem, } es, et. Plura. vtinam emus, etis, ent.
Ferrer, rêris vel rerê, rêtur, P. vtin. remur remini (rentur.

Potue-

Preterper-fect tense sing. vtin.

Potuerim, Maluerim,
Voluerim, Ederim, ris, rit. Pl. rimus, ritis, rint.
Noluerim, Tulerim,

Factus / Latus: sim vel fuerim, tus sis vel fueris tus sit vel fuerit. P. vt. ti simus vel fuerimus, ti sitis vel fueritis, ti sint vel fuerint.

Preterplu perfect tense sing. vtin.

Potuissem, Maluissem, (setis sent.
Voluissem, Edissem, ses, set. P. vt. sem,
Noluissem, Tulissem,

Factus / Latus: essē vel fuissē, tus esses vel fuisses, tus esset vel fuisset. P. vt. ti essemus vel fuissemus, ti essetis vel fuissetis ti essēt (vel fuissent.

Future tense singular Vtinam.

Potuero, Maluero,
Voluero, Edero, ris, rit. P. rimus, ritis (rint.
Noluero, Tulero,

Factus / Latus: ero vel fuero, tus eris vel fueris, tus erit vel fuerit. Pl. vtin. ti erimus vel fuerimus, ti eritis vel fueritis, ti erūt vel fuerint.

Infinitiue moode.

The Potentiall and the Subiunctiue moode bee formed like the Optatiue in voyce, and doe differ onely in signification and signe following.

Present tense and preter-imperfect tense.

posse, Velle, Nolle, Malle, edere vel esse, Ferre, Fieri, Ferri,

Preterperf. & Preter-plusperfecti tenſe.

Potuisse, Voluisse, Noluisse, Maluisse, Edisse, tulisse,

fut. Esurū esse. Laturū esse.

Factum esse vel fuisse.
Latum esse vel fuisse.

Future

Future tense. { Factum iri, vel faciendum esse. / Latum iri, vel ferendum esse.

Eo and Queo, make Ibam and Quibam, in the Preterimperfect tense of the Indicatiue mode, and Ibo and Quibo in the Future tense, and in all other modes and tenses are varied like Verbes in o, of the fourth coniugation, sauing that they make their Gerundes, Eundi, eundo, eundum. Queundi, queundo, queundum.

Of the Preterperfect tense of the Indicatiue mode, be formed the Preterpluperfect tense of the same mode, the Preterperfect tense, the Preterpluperfect tense, and the Future tense of the Optatiue mode, the Potentiall mode, and the Subiunctiue mode: the Preterperfect tense, and the Preterpluperfect tense of the Infinitiue mode: as of Amaui, are formed: Amaueram, amauerim, amauero, by changing i, into ê short: as Amauissem, amauisse, keeping i, still. *Tenses formed of the preterperfect tense.*

Impersonals be declined throughout all Modes and Tenses, in the voyce of the third person singular onely: as Delectat, delectabat, delectauit, delectauerat, delectabit. Decet, decebat, decuit, decuerat, decebit, decere. Studetur, studebatur, studitum est vel fuit, studitum erat vel fuerat, studebitur. *Impersonals.*

And they haue commonly before their englith this signe *It*: as It delighteth, Delectat. It becommeth not, Non decet.

Of

Of the participle.

A Participle is a part of speach, deriued of a Verbe, and taketh parte of a Noune, as Gender, case, and declension: and part of a Verbe, as tense and signification: and parte of both, as number and figure.

4. kindes of Participles. There be foure kindes of Participles: one of the Present tense, an other of the Preter tense, and one of the Future in Rus, and another of the Future in Dus.

Presens tense. A Participle of the Present tense, hath his English ending in *ing*: as Louing. And his Latine in ans or ens: as Amans, Docens. And it is formed of the Preterimperfect tense of the Indicatiue moode, by changing the last sillable into ns: as Amabam, amans, Audiebam, audiens, Auxiliabar, auxilians. Poteram, potens.

The first future tense in Rus. A Participle of the Future in Rus, betokeneth to doo, like the Infinitiue moode of the actiue voice: as Amaturus, *To loue, or about to loue.* And it is formed of the latter Supine by putting to rus: as Doctu, doctūrus.

Preter tense. A Participle of the Preter tense, hath his English ending in d, t, or n: as *loued, taught, slaine*, and his Latine in tus, sus, xus: as Amatus, visus, nexus: and one in ūus: as Mortūus. And it is formed of the latter Supine, by putting to s: as Lectu, lectus, except Mortūus.

The second Future tense in Dus. A Participle of the Future in dus, betokeneth to suffer, like the Infinitiue moode of the passiue voyce: as Amandus, *to be loued.* And it is formed of the Genitiue case of the Participle of the Present tense, by chan-

changing tis into dus: as Amantis, amandus: Legentis, legendus. And it is also found, to haue the signification of the Participle of the Present tense: as Legendis veteribus proficis, *In reading olde authours thou doest profit.*

Of an Actiue come 2.

Of a verbe Actiue, and of a verbe Neuter, which hath the Supines, come two Participles, one of the Present tense, and a nother of the Future in Rus: as of Amo, commeth Amans, amaturus: of Curro, currens, cursurus.

Of a Passiue come 2.

Of a verbe Passiue, whose Actiue hath the Supines, come two Participles, one of the Preter tense, and another of Future tense in dus: as of Amor, commeth amatus, amandus.

Of a Deponens 3.

Of a verbe Deponent commeth three Participles, one of the Present tense, one of the Preter tense, and an other of the Future in rus: as of Auxilior, commeth auxilians, auxiliatus, auxiliaturus.

And if the verbe Deponent do gouerne an Accusatiue case after him, it may forme also a Participle in Dus: as of Loquor, loquendus.

Of a Commune 4.

Of a verbe Commune commeth foure Participles: as of Largior, commeth Largiens, largiturus, largitus, largiendus.

Participles declined like Adiectiues.

Participles of the Present tense, be declined like Nounes adiectiues of three Articles: as Nominatiuo hic, hæc, hoc amans, Genitiuo huius amantis, Datiuo huic amanti, &c.

Participles of other tenses, be declined like nounes Adiectiues of three diuers endings: as Amaturus, amatura, amaturum. Amatus, amata, amatum. Amandus, amanda, amandum.

Of

Of an Aduerbe.

AN Aduerbe is a parte of Speach ioyned to the Verbes, to declare their signification.

Aduerbes some be of time: as Hodie, crās, heri, perendiè, olim, aliquando, nuper, quando.

Some be of
- Place: as Vbi, ibi, hîc, illîc, istîc, intùs, foris.
- Number: as Semel, bis, ter, quater, iterum.
- Order: as Inde, deinde, denique, postremò.
- Asking or doubting: as Cur, quare, vnde, quorsum, num, nunquid?
- Calling: as Heus, ô, ehodum.

Some be of
- Affirming: as Certè, nę, profectò, sanè, scilicet, licèt, estò.
- Denying: as Non, haud, minimè, neutiquam, nequaquam.
- Swearing: as Pol, ædepol, hercle, medìv, fidìv
- Exhorting: as Eia, agè, agitè, agédum.

Some be of
- Flattering: as Sodes, amabò.
- Forbidding: as Ne.
- Wishing: as Vtinam, si, ô si, ò.
- Gathering together: as Simul, vnà, pariter, non modò, non solùm.
- Parting: as Seorsim, sigillatim, vicatim.

Some be of
- Chusing: as Potiùs, imò.
- A thing not finished: as Penè, ferè propè, vix, modò non.
- Shewing: as En, ecce.
- Doubting: as Forsan, forsitā, fortassis, fortasse.
- Chaunce: as Fortè, fortuitò.

Some

Some be of { Likenesse: as Sic, sicut, quasi, ceu, tanquam, velut.
Qualitie: as Benè, malè, doctè, fortiter.
Quantitie: as Multùm, parùm, minimùm, paululùm, plurimùm.
Comparison: as Tam, quàm, magis, minùs, maximè.

Certaine Aduerbes be compared: as Doctè, doctiùs, doctissimè. Fortiter, fortiùs, fortissimè. Propè, propiùs, proximè.

Also the voyces of Prepositions, if they bee set alone, not hauing any casuall word to serue vnto, ioyned with them, be not Prepositions, but are changed into Aduerbes: as Qui antè non cauet, pòst dolebit, He that beware̅th not afore, shall be sory afterward. Coràm laudare, & clàm vituperare, inhonestum est, In presence to commend one, and behind the backe to dispraise, is an vnhonest point.

Of a Coniunction.

A Coniunction is a part of speach that ioyneth wordes and sentences together.

Of Coniunctions some be Copulatiues: as Et, que, quoque, ac, atque, nec, neque.

Some be Disiunctiues: as Aut, ve, vel, seu, siue.

Some be { Discretiues: as Sed, quidem, autem, verò at ast.
Causals: as Nam, námque, enim, etenim, quia, vt, quòd, quum, quoniam, and quando set for quoniam.

Some

Some be
- Conditionals: as Si, sin, modò, dum, dummodò.
- Exceptiues: as Ni, nisi, quin, alioquin, præterquam.
- Interrogatiues: as Ne, an, vtrùm, nécne, ánne, nónne.
- Illatiues: as Ergò, ideo, igitur, quare, itáque, proin.

Some be
- Aduersatiues: as Etsi, quanquā, quamuis, licèt, estò.
- Redditiues to the same: as Tamen, attamen.
- Electiues: as Quàm, ac, atque.
- Diminutiues: as Saltem vel.

Of a Preposition.

A Preposition is a part of speach most commonlie set before other partes, eyther in Apposition; as Ad patrem, or else in Composition: as Indoctus.

These Prepositions following serue to the Accusatiue case.

Ad, To.
Apud, at.
- Ante, before.
- Aduersus, } against.
- Aduersum. }

Cis, } on this side.
Citra, }
Circum, } about.
Circa, }
Contra, against.
Erga, towardes.
- Extra, without.
- Intra, within.
- Inter, betweene.
- Infra, beneath.
- Iuxa, beside, or nigh to.
- Ob, for.

Pone

Ponè, behinde.
Per, by, or through.
Propè, nigh.
Propter, for.
Secundùm, } after,
Poſt, }
Trans, on the further ſide.
Vltra, beyond.
Præter, beſide.
Supra, aboue.
Circùm, about.
Vſque, vntill.
Secùs by.
Verſus, towardes.
Pœnes, in the power.

Where note, that Verſus is ſet after the caſuall woꝛd: as Londinum Verſus, Towardes London. And likewiſe may Pœnes and Tenus be ſet alſo.

Theſe Prepoſitions following, ſerue to the Ablatiue caſe.

A, ab, abs, From oꝛ of.
Cum, with.
Coram, before, oꝛ in preſence.
Clam, priuilie.
De, } } of.
E, } } oꝛ fro.
Ex, }
Pro, for. (parſon.
Præ, before, oꝛ in cõ-
Palàm, openly.
Sine, } without.
Abſque, }
Tenus vntil oꝛ vp to

Where note, that if the caſual woꝛd ioyned with Tenus, be the plurall number, it ſhalbe put in the genitiue caſe, and be ſet before Tenus: as Aurium tenus, Vp to the eares. Genuum tenus, Vp to the knees.

Note alſo that the voyces of Prepoſitions, being ſet alone without their caſuall woꝛdes, be not Prepoſitions, but are changed into Aduerbes: as is ſhewed in the Aduerbe.

Theſe Prepoſitions following, ſerue to both caſes.

In with this ſigne *To*, to the Accuſatiue caſe: as In vrbem, Into the city. In without this ſigne *To*, to the Ablatiue caſe: as In te ſpes eſt, My hope is in thee.
Sub noctem, A little before night.
Sub iudice lis eſt, The matter is before the Iudge.

Super lapidem, Vpon a stone.
Super viridi fronde, Vpon a greene leafe.
Subter terram, Vnder the earth.
Subter aquis, Vnder the water.

Of an Interiection.

AN Interiection is a part of Speach, which betokeneth a sudden passion of the minde, vnder an vnperfect voyce. Some are of Nature: as Eu ax, vah.

Some are of

Borrowe: as Heu hei.
Dread: as At at.
Marueiling: as Pape. Disdaining: as Hem, vah.
Shunning: as Apage. Praysing: as Euge.
Scorning: as Hui.
Exclamation: as Proh Deũ atq; hominũ fidem
Cursing: as Væ malum.
Laughing: as Ha ha he.
Calling: as Eho, oh, io.
Silence: as Au. And such others.

THE CONCORDES of Latine Speach.

FOr the due ioyning of wordes in construction, it is to be vnderstanded, that in Latine Speach there bee three Concordes. The first betweene the Nominatiue case and the Verb. The second betweene the Substantiue and the Adiectiue. The third betweene the Antecedent and the Relatiue.

The

The first Concord.

VVhen an English is giuen to be made in Latine, loke out the principal Verbe. If there be moe verbs then one in a sentence, the first is the principall Verbe, except it bee the Infinitiue mode, or haue before it a Relatiue: as *That*, *whom*, *which*, or a Conjunction: as Vt, *That*. Cum, *When*. Si, *If*. and such others.

When ye haue found the Verb, aske this question *who* or *what*, and the word that answereth to the question, shalbe a Nominatiue case to the Verbe, except it be a Verbe Impersonall, which will haue no Nominatiue case. And the Nominatiue shall in making and construing Latine, be set before the Verbe: except a question bee asked, and then the Nominatiue is set after the Verbe, or after the signe of the Verbe: as Amas tu? Louest thou? Venit ne Rex? Doth the king come.

Likewise if the Verbe be of the Imperatiue mode: as Ama tu, Loue thou. Amato ille. Let him loue.

And sometime when this signe *It* or *there* commeth before the English of the Verbe: as Est liber meus, It is my booke. Venit ad me quidam, There came one to me. And that casuall word which commeth next after the Verbe, and answereth to this question *whom*, or *what*, made by the Verbe shal commonly be the Accusatiue case, except the Verbe doe properly gouerne another case after him to bee construed withall: as Si cupis placere magistro, vtere diligentia, nec sis tantus cessator, vt calcaribus indigeas, If thou couet to please thy Maister, vse diligence, and be not so slacke, that thou shalt neede spurres.

A Verbe Personall agreeth with this Nominatiue

case in number and person: as Præceptor legit, vos verò negligitis, The master readeth, and ye regard not.

Where note, that the first person is more worthy than the second, and the second more worthy than the third.

Many Nominatiue cases singular, with a coniunction Copulatiue comming betweene them, will haue a Verbe plurall, which Verbe plurall shal agree with the Nominatiue case of the most worthy person: as Ego & tu sumus in tuto, I and thou be in safegard. Tu & pater periclitamini, Thou and thy father art in iespardie. Pater & præceptor accersunt te, Thy father and thy master haue sent for thee.

When a Verbe commeth betweene two Nominatiue cases of diuers numbers, the Verbe may indifferently accord with either of them, so that they be both of one person: as Amantium iræ, amoris redintegratio est, The falling out of louers is the renewing of loue. Quid enim nisi vota supersunt? For what remaineth saying onely praiers? Pectora percussit, pectus quoque robora fiunt, She stroke her breast, and her breast turned into oke also.

Here note also, that sometime the Infinitiue made of a Verbe, or else a whole clause afore going, or else some member of a sentence, may be the Nominatiue case to the Verbe: as Diluculò surgere, saluberrimum est, To arise betime in the morning, is the most wholsome thing in the world. Multum scire, vita iucundissima, To know much is the most pleasant (or sweetest) life of all.

The second Concord.

When ye haue an Adiective, aske this question, *who* or *what*, and the word that answereth

reth to the question, shall be the Substantiue to it.

The Adiectiue, whether it be a Noune, Pronoune, or Participle, agreeth with his Substantiue in case, gender, and number: as Amicus certus in re incerta cernitur, A sure friende is tryed in a doubtfull matter. Homo armatus, A man armed. Ager colendus, A field to be tilled. Hic vir, This man. Meus herus est, It is my maister.

Where note that the Masculine gender is more worthy than the Femimme, and the Feminine more worthy than the Neuter.

Many Substantiues singular, hauing a coniunction copulatiue comming betweene them, will haue an Adiectiue plural, which Adiectiue shall agree with the Substantiue of the most worthy gender: as Rex & Regina beati, The King and the Queene are blessed.

The third Concord.

WHen ye haue a Relatiue, aske this question *who* or *what*, and the word that answereth to the question, shall be the Antecedent to it.

The Antecedent most commonly is a word that goeth before the Relatiue, and is rehearsed againe of the Relatiue.

The Relatiue agreeth with his Antecedent in Gender, Number, and Person: as Vir sapit qui pauca loquitur, That man is wise that speaketh fewe things or words.

Sometime a Relatiue hath for his Antecedent the whole reason that goeth before him, and then he shall be put in the neuter gender and singular number: as In tempore veni, quod omnium rerum est primum, I came in season, which is the chiefest thing of all.

But if the Relatiue be referred to two Nounes or more, then the Relatiue shall be put in the plurall

number: as Tu multùm dormis, & sæpè potas, quæ ambo sunt corpori inimica. Thou sleepest much and drinkest often, which both things are naught for thy body.

When this English *That* may be turned into this English *which*, it is a Relatiue, other wise it is a Coniunction, which in Latine is called quod or vt: and in Latine making may elegantly be put away, by turning the Nominatiue case into the Accusatiue, and the Verb into the Infinitiue mode: as Gaudeo quòd tu benè vales: Gaudeo te benè valere, I am glad that thou art in good health: Iubeo vt tu abeas: Iubeo te abire, I bid that thou go hence.

Many Antecedents singular hauing a Coniunction Copulatiue betweene them, will haue a Relatiue plural, which Relatiue shal agree with the Antecedent of ỹ most worthy Gender: as Imperium & dignitas quæ perijsti, The rule and dignitie which thou hast required.

But in things not apt to haue life, the Neuter gender is most worthy, yea, and in such case, though the Substantiues or Antecedents be of the Masculine, or of the Feminine gender, and none of them of the Neuter, yet may ỹ Adiectiue or Relatiue be put in the Neuter gender: as Arcus & calami sunt bona, The bowe and arrowes be good: Arcus & calami quę fregisti, The bowe and arrowes which thou hast broken.

The case of the Relatiue.

When there commeth no Nominatiue case betweene the Relatiue and the Verb, the Relatiue shalbe the Nominatiue case to the Verbe: as Miser est qui suum nomen adnũciat, Wretched is that person, which is not loue with himself.

But when there commeth a Nominatiue case betweene the Relatiue and the Verbe, the Relatiue shalbe such case as the Verbe will haue after him: as Felix quem faciunt aliena pericula cautum, Happy is he, whom other mens harms do make to be ware.

As the Relatiue may be the Nominatiue case to the Verbe, so it may be the Substantiue to the Adiectiue that is ioyned with him, or that commeth after him: as Diuitias amare noli, quod omnium est sordidissimum, Wilt not thou loue riches, which to do, is the most beggerly thing in the world.

Names Interrogatiues and Indefinits, follow the rule of the Relatiue: as Quis, vter, qualis, quantus quotus &c. Which euermore comme before the Verbe like as the Relatiue doth: as Hei mihi, qualis erat, talis erat, qualem numquam vidi.

Yet here is to be vnderstanded and noted, that the Relatiue is not alwaies gouerned of the Verbe that hee commeth before, but sometime of the Infinitiue mode that commeth after the Verbe: as Quibus voluisti me gratias agere, egi, What persons thou wouldest me to thanke, I haue thanked.

Sometime of a Participle: as Quibus rebus adductus fecisti? With what things moued didst thou it?

Sometime of the Gerund: as Quæ nunc non est narrandi locus, Which things at this present is no time to tell.

Sometime of the Preposition set before him: as Quem in locum deducta res sit vides, Vnto what state the matter is now brought thou seest.

Sometime of the Substantiue that he doth accord with: as Seruiet qui vir fiem, Thou shalt perceiue what a fellow I am, albeit in this maner speaking, Quis is an Indefinite, and not a Relatiue.

Sometime of a Noune Partitiue or Distributiue: as Quarum rerum vtram minus velim, non facilè possum existimare, Of the which two things, whether I would with lesse will haue, I cannot easily esteeme.

Sometime it is put in the Genitiue case by reason of a Substantiue comming nert after him: as Ego illum non noui, cuius causa hoc incipis, I know him not, for whose cause thou beginnest this matter.

Sometime it is otherwise gouerned of a Nouns Substantiue: as Omnia tibi dabuntur, quibus opes habes, All thinges shall be giuen thee, which thou shalt neede of.

Sometime of an Aduerbe: as Cui vtrùm obuiàm procedam, nondum statui, Whom whether I will go to meete with, I haue not yet determined.

Sometime it is put in the Ablatiue case with this figure *than*, and it is gouerned of the Comparatius degree, comming nert after him: as Vtere virtute, qua nihil est melius, Vse vertue, than the which nothing is better.

Sometime it is not gouerned at all, but is put in the Ablatiue case absolute: as Quantus erat Iulius Cæsar, quo imperatore, Romani primum Britaniam ingressi sunt? How worthy a man was Julius Cesar, vnder whose condua the Romans first entred into Britaine.

Also when it signifieth an instrument wherewith a thing is to bee done, it is put in the Ablatiue case: as Ferrum habuit, quo se occideret, He had a knife wherewith he should haue slaine himselfe.

When a Relatiue commeth betweene two Substantiues of diuers genders, it may indifferently accord with either of them: as Anus, quæ passer appellatur

nellatur: as Anis qui passer appellatur, The bird which is called a sparrow. Yea though the Substantiues be of diuers numbers also: as Estne ea Lutetia, quam nos Parisios dicimus? Is not that called Lutetia, that we do call Paris: or else, Estne ea Lutetia, quos nos parisios dicimus?

Constructions of Nounes Substant.

When two Substantiues come together, betokening diuers thinges, the latter shall bee the Genitiue case: as Facundia Ciceronis, The eloquence of Cicero. Opus Virgilij, The worke of Virgil. Amator studiorum, A louer of studies. Dogma Platonis, The opinion of Plato. But if they belong both to one thing; they shall be put both in one case: as Pater meus vir, amat me puerum, My father being a man loueth me a child.

When the English of this word Res, is put with an Adiectiue, ye may put away Res, and put the Adiectiue in the neuter gender, like a Substantiue: as Multa me impedierut. Many things haue letted me. And being so put, it may be the substantiue to the Adiectiue: as Pauca his similia. A few things like vnto these. Nonnulla huiusmodi. Many things of like sort.

An Adiectiue in the neuter gender, put alone without a Substantiue, standeth for a Substantiue, and may haue a Genitiue case after him, as if he were a Substantiue: as Multum lucri. Much gaine. Quantum negotij? How much businesse? Id operis, That worke.

Words importing indument of any qualitie or properte, to the praysing or dispraysing of a thing, comming after a Nowne Substantiue or a Verbe substantiue, may be put in the Ablatiue case, or in the Genitiue: as Puer bona indole, or Puer bonæ indolis, A child

child of a good toward wit. Puer boni ingenij, or, Puer bono ingenio, A child of a good wit.

Opus and Vsus when they be Latine for neede, require an Ablatiue case: as Opus est mihi tuo iudicio, I haue neede of thy iudgement. Viginti minis vsus est filio, My son hath neede of twentie pounds.

Constructions of Adiectiues.

The Genitiue case.

ADiectiues that signifie desire, knowledge, remembrance, ignorance, or forgetting, and such other like, require a Genitiue case: as Cupidus auri, Couetous of money. Peritus belli, Expert of warfare. Ignarus omnium, Ignorant of all things. Fidens animi, Bold of heart. Dubius mentis, Doubtfull of mind. Memor præteriti, Mindfull of that is past. Reus furti, Accused of theft.

Nounes Partitiues, and certaine Interrogatiues, with certain Nounes of number require a Genitiue case: as Aliquis, vter, neuter, nemo, nullus, solus, vnus, medius, quisque, quisquis, quicunque, quidam, quis by aliquis, or quis an Interrogatiue: Vnus, duo, tres: Primus, secundus, tertius, &c: as Aliquis nostrum, Primus omnium.

When a question is asked, the answere in Latine must bee made by the same case of a Nounne, Pronoune, or Participle, and by the same tense of a verbe that the question is asked by: as Cuius est fundus? Vicini. Quid agitur in ludo literario? Studetur. Except a question be asked by Cuius, ia, ium: as Cuia est sententia? Ciceronis. Or by a word that may governe diuers cases: as Quanti emisti librum? Patuit. Or except I must answere by one of these Possessiues, Meus, tuus, suus, noster, vester: as Cuius est domus? Non vestra, sed nostra.

Nounes

Noumes of the Comparatiue and the Superlatiue degree, being put partitiuely, that is to say, hauing afore them this English *of* or *among*, require a Genitiue case: as Aurium mollior est lanitia, Of the eares the left is the softer. Cicero oratorum eloquentissimus, Cicero the most eloquent of Orators.

Noumes of the Comparatiue degree, hauing *than* or *by* after them, do cause the word following to be the Ablatiue case: as Frigidior glacie, More colde than Ice. Doctior multo, Better learned by a great deale. Vno pede altior, Higher by a foote.

The Datiue case.

ADiectiues that betoken profit or disprofit, likenesse, or vnlikenesse, pleasure, submitting, or belonging to any thing, require a Datiue case: as Labor est vtilis corpori, Labour is profitable to the body. Æqualis Hectori, Equall to Hector. Idoneus bello, Fit for warre. Iucundus omnibus, Pleasant to all persons. Parenti supplex, Suppliaunt to his father. Mihi proprium, Proper to me.

Likewise Noumes Adiectiues of the passiue signification in bilis, and Participials in dus: as Flebilis, flendus omnibus, To be lamented of all men. Formidabilis, formidandus hosti, To be feared of his enemies.

The Accusatiue case.

THe measure of length, breadth, or thicknesse of any thing, is put after Adiectiues in the Accusatiue case, and sometime in the Ablatiue case: as Turris alta centum pedes, A tower of an hundred foote high. Arbor lata tres digitos, A tree three fingers broad. Liber crassus tres pollices vel tribus pollicibus, A booke three inches thicke.

The

The Ablatiue case.

Adiectiues signifying fulnesse, emptines, plenty or wanting, require an Ablatiue case, and sometime a Genitiue: as Copijs abundans. Crura thymo plena. Vacuus, ira, iræ, ab ira. Nulla Epistola inanis re aliqua. Ditissimus agri. Stultorum plena sunt omnia. Quis nisi mentis inops, oblatum respuat aurum? Integer vitę scelerisque purus, Non egit Mauri iaculis nec arcu. Expers omnium. Corpus inane animæ.

These Adiectiues, Dignus, Indignus, præditus, captus, contentus, with such others will haue an Ablatiue case: as Dignus honore. Captus oculis. Virtute præditus. Paucis contentus.

Other note, ỹ Dignus indignus & contentus may in stead of the ablatiue case, haue an Infinitiue mode of a Verbe: as Dignus laudari, Worthy to be praised. Contentus in pace viuere. Content to liue in peace.

Construction of the Pronoune.

These Genitiue cases of the Primitiues, Mei, tui, sui, nostri, and vestri, be vsed when suffring, or passion is signified: as Pars tui. Amor mei. But when possession is signified, Meus, tuus, suus, noster, and vester be vsed: as Ars tua, Imago tua.

These Genitiue cases, Nostrum & vestrum be vsed after distributiues, partitiues, comparatiues, and superlatiues: as Nemo vestrum. Aliquis nostrum. Maior vestrum. Maximus natu nostrum.

Construction of the Verbe: and first

with the Nominatiue case.

Sum, forem, fio, existo, and certaine Verbes passiues: as Dicor, vocor, salutor, appellor, habeor, exis-

exiſtimor, videor, with other like, will haue ſuch caſe after them, as they haue before them: as Fama eſt malum, Fame is an euill thing. Malus cultura fit bonus, An euill perſon by the ordering or gouernance is made good. Crœſus vocatur Dives, Crœſus is called rich. Horatius ſalutatur poëta, Horace is ſaluted by the name of a Poet. Malo te diuitem eſſe quàm haberi, I had rather thou were rich indeed then ſo accounted.

Alſo Verbes that betoken bodily mouing, going, reſting, or doing, which be properly called Verbes of Geſture: as Eo, incedo, curro, ſedeo, appareo, bibo, cubo, ſtudeo, dormio, ſomnio, & ſuch other like, as they haue before them a Nominatiue caſe of the doer or ſuffrer, ſo may they haue after them a Nominatiue caſe of a Nowne, or Participle, declaring the maner of circumſtance of the doing or ſuffering: as Incedo claudus, I goe lame, Petrus dormit ſecurus, Peter ſleepeth voyd of care. Tu cubas ſupinus, Thou lyeſt in bed with thy face vpward. Somnias vigilans, Thou dreameſt waking. Studeto ſtans, Study thou ſtanding. And likewiſe in the Accuſatiue caſe: as Non decet quenquam meiere currentem, aut mandentem, It doth not become any man to piſſe running, or eating.

And generally, when the word that goeth before the Verbe, and the worde that commeth after the Verbe belong both to one thing, that is to ſay, haue reſpect eyther to other, or depend eyther of other, they ſhalbe put both in one caſe, whether the verb be tranſitiue or Intranſitiue, or what kind ſoeuer the verbe be: as Loquor frequẽs, I ſpeak often. Taceo multus, I hold my peace much. Scribo epiſtolas riariſſimus, I write letters very ſeldome. Ne aſſueſcas bibere vi-

num

num tenuas, Accustome not thy selfe to drink wine neyt the yeare, or not hauing eaten some what afore.

The Genitiue case.

THe Genitiue Sum, when it betokeneth or importeth possession, diuiding or otherwise pertaining to a thing, as a token proprietie varie or guise, it causeth the possite Nowne or Participle following to be put in the Genitiue case: as Hæc vestis est patris, This garment is my fathers. Insipientis est dicere, Non putaram, It is the propertie of a fole to say, I had not thought. Extremæ est dementiæ discere dedisce nda, It is a point of the greatest follie in the world, to learne things that one must afterward forget. Oratis est nimium cœlestia cogitare, It is the parte of a man that is saying his prayers, to haue minde of nothing but heauenly things. Except that these Pronounes, Meus, tuus, suus, noster, and vester, shall in such maner speaking be vsed in the Nominatiue case: as Hic codex est meus, This booke is mine. Hæc domus est vestra, This house is yours. Non est mentiri meum, It is not my guise (or property) to lie. Nostrum est iniuriam non inferre, It is our partes not to doe wrong. Tuum est omnia iuxta pati, It is thy part or duty to suffer all things in like.

Verbes that betoken to esteeme or regard, require a Genitiue case betokening the value: as Parui ducitur probitas, Honestie is reckoned little worth. Maximi pendetur nobilitas, Nobleneste of birth is very much regarded.

Verbes of accusing, condemning, warning, purging, hurting or assoyling, must haue a Genitiue case of the crime, or of the cause, or of the thing that one is accused, condemned, warned, purged, hurt or eis an Ablatiue case most commonly without a Prepolition: as Hic furti

rti se alligat, vel furto. Admonuit me erepti furti. Do pecunijs repetundis damnatus est.

Satago, miseresco, misereo, require a Genitiue case: as Rerum suarum satagit. Misereri nescius.

Reminiscor, obliuiscor, recordor, and memini will haue a Genitiue or an Accusatiue case: as Reminiscor historiæ. Obliuiscor carminis. Recordor puellam. Obliuiscor lectionem. Memini tui, vel te, I remember thee. Memini de te, I speake of thee. Egeo, & indigeo tui, vel te, I haue need of thee. Potior vrbis, I conquer the City. Potior voto, I obtaine my desire.

The Dative case.

A number of Verbes put absolutely, that is to say, which these tokens to, or for after them, will haue a Dative case: as Non omnibus dormio, I sleepe not to all men. Huic habeo, non tibi, I haue it for this man, and not for thee.

To this rule doe also belong Verbes betokening to profite or displease: as Commodo, incommodo, placeo.

Compare: as Comparo, compono, confero.
Giue or restore: as Dono, reddo, refero.
Promise or to pay: as Promitto, polliceor, (uo.
Commaund or threaten: as Impero, indico, monstro.
Trust: as Fido, confido, fidem habeo. (pugno.
Obey or to be against: as Obedio, adulor, re-
Threaten or to be angry with: as Minor, indignor, irascor.

Also Sum, with his compounds, except Possum. Also Verbes compound with Satis, bene, and male: as Satisfacio, benefacio, malefacio. Finally, certain Verbes compound with these Prepositions, Præ, ad, con, sub, ante, post, ob, in, and inter, will haue a Dative case: as Præluceo, adiaceo, condono, subsolco, antesto,

noreo, possibeo, obsio, insulto, interfero.

This Verbe Sum, es, fui, may oftentimes ha[ve] his Nominatiue, and then the word that standeth in [the] English to be the Nominatiue case, shall be put in [the] Datiue, and the word that seemeth to be the Accu[sa]tiue case, shalbe the Nominatiue: as Est mihi mate[r] I haue a mother. Non est mihi argentum, I haue [no] money. But if Sum bee the Infinitius mode, [the] Nominat. shalbe turned into an Accusatiue: as Se[io] tibi non esse argentum. I know thou hast no mo[ney].

Also when Sum hath after him a Nominatiue [case] and a Datiue, the word that is the Nominatiue cas[e] may bee also the Datiue: so that Sum may in [this] manner speaking be construed with a double Dati[ue] case: as Sum tibi præsidio, I am to thee a safegu[ard]. Hæc res est mihi voluptati. This thing is to me [a] pleasure. And not onely Sum, but also many oth[er] Verbes may in such maner speaking haue a dou[ble] Datiue case, one of the person, and another of [the] thing: as Do tibi vestem pignori. Verto hoc tibi [in] vitio. Hoc tu tibi laudi ducis.

The Accusatiue case.

VErbes Transitiues are all such as haue after them an Accusatiue case of the doer or sufferer, whether they bee actiue commune or deponent: as Vsus promptos facit. Fœminæ ludificantur viros. Largitur pecuniam.

Also Verbes Neuters may haue an Accusatiue case of their owne signification: as Endimionis somnum dormis. Gaudeo gaudium. Viuo vitam.

Verbes of asking, teaching, and arraying, will haue two Accusatiue cases, one of the sufferer, and another of the thing: as Rogo te pecuniam. Doceo te literas. Quod te iamdudum horter. Exuo me gladio.

The

The Ablatiue case.

All verbes require an Ablatiue case of the instrument, put with this signe *with* before it or of the cause, or of the maner of doing: as Ferit eum gladio. Taceo metu. Summa eloquentia causam egit.

The word of price is put after Verbes in the Ablatiue case: as Vendidi auro. Emptus sum argento. Except these Genitiues when they bee put alone without Substantiues: Tanti, quanti, pluris, minoris, tantiuis, tantidem, quantiuis, quantilibet, quanticunque: as Quanti mercatus es hunc equum? Certè pluris quam vellem. Sauing that after verbs of price, we shall alwaies vse these Aduerbes, Cariùs, viliùs, meliùs, & peiùs, in stead of their casuals.

Verbes of plenty or scarsenesse, filling, emptying loding, or vnloding, will haue an Ablatiue case: as Affluis opibus. Cares virtute. Expleo te fabulis. Spoliauit me bonis omnibus. Oneras stomachum cibo. Leuabo te hoc onere. Likewise, Vtor, fungor, fruor, potior, lætor gaudeo, dignor, muto, munero, communico afficio, prosequor, impertio, impertior,

Verbes that betoken receiuing, or distance, or taking away, will haue an Ablatiue case, with a, ab, e, ex, or de: as Accepit literas à Petro. Audiui ex nuncio. Longè distat à nobis. Eripui te è malis. And this Ablatiue after Verbs of taking away, may be turned into the Datiue: as Substraxit mihi cingulum. Eripuit illi vitam.

Verbes of comparing or excéding, may haue an Ablatiue case of the worde that signifieth the measure of excéding: as Præfero hunc multis gradibus, I preferre this man by many degrées. Paulo interuallo illum superat, He is beyond the other but a litle space.

A Noune, or a Pronoune Substantiue, ioyned with a Participle, expressed or vnderstanded, and hauing none other word whereof it may be gouerned, it shall be put in the Ablatiue case absolute: as Rege veniente, hostes fugerunt, The King comming, the enemies fled. Me duce vinces, I being Captaine, thou shalt ouercome.

And it may bee resolued by any of these wordes, Dum, cum, quando, si, quamquam, postquam: as Rege veniente, i. dum veniret Rex. Me duce, id est, si ego dux fuero.

Constructions of Passiues.

A Verbe Passiue will haue after him an Ablatiue case with a preposition, or sometime a Datiue of the doer: as Virgilius legitur à me. Tibi fama petatur. And the same Ablatiue or Datiue, shall bee the Nominatiue case to the Verbe, if it bee made by the Actiue: as Ego lego Virgilium. Petas tu famam.

Gerundes.

GErundes and Supines, will haue such cases as the Verbs that they come of: as Otium scribendi literas. Ad consulendum tibi. Auditum poëtas,

WHen the English of the Infinitiue mode commeth after any of these Nounes Substantiues, Studium, causa, tempus, gratia, otium, occasio, libido, spes, opportunitas, voluntas, modus, ratio, gestus, satietas, potestas, licentia, consuetudo consilium, vis, norma, amor, cupido, locus, and other like, if the Verbe should bee of the Actiue voyce, it shall be made by the Gerund in Di. And the same Gerund in Di, is vsed also after certaine Adiectiues: as Cupidus visendi. Certus eundi. Peritus iaculandi. Gnarus bellandi.

When

When yée haue an English of the Participle of the Present tense, with this signe *of* or *with*, comming after a Noune Adiective, it shall in Latine making be put in the Gerund in Do: as Defessus sum ambulando, I am weary of walking.

Also the English of the Participle of the present tense comming without a Substantiue, with this signe *In* or *by* before him, shall in Latine making be put in the Gerund in Do: as Cæsar daudo, subleuando, ignoscendo, gloriam adeptus est. In apparando totum hunc consumunt diem And the same Gerund in Do, is vsed eyther without a preposition, or with one of these prepositions. A, ab, de, e, ex, cum, in: as Deterrent à bibendo, ab amando. Cogitat de edendo. Ratio benè scribendi cum loquendo coniuncta est.

The English of the Infinitiue mode comming after a reason, and shewing the cause of a reason may be put in the Gerund in Dum: as Dies mihi vt satis sit ad agendum, vereor, I feare that a whole day will not be enough for me to do my businesse.

The Gerunde in Dum, is vsed after one of these Prepositions, Ad, ob, propter, inter, ante: as Ad capiendum hostes. Ob (vel propter) redimendum captiuos. Inter cœnandum. Ante damnandum.

And when ye haue this English *must* or *ought*, in a reason, where it séemeth to be made by this Verbe Oportet, it may be put in the Gerund in Dum, with this Verbe est, set Impersonally: and then the word that séemeth in the English to bée the Nominatiue case, shall be put in the Datiue: as Abeundum est mihi, I must goe hence.

Supines.

The first Supine hath his Actiue signification, and is put after Verbes and Participles, that betoken mouing to a place: as Eo cubitum, Spectatum admissi, risum teneatis amici?

The latter Supine hath his Passiue signification, and is put after Nounes Adiectiues: as Dignus, indignus, turpis, fœdus, procliuis, facilis, odiosus, mirabilis, optimus, and such like. And the same Supine may also bee turned into the Infinitiue mode passiue, as it may bee indifferently sayd in Latine, Facile factu, or Facile fieri, Easie to be done. Turpe dictu, or Turpe dici, Vnhonest to be spoken.

The time.

NOunes that betoken part of time be commonly put in the Ablatiue case: as Nocte vigilas: Luce dormis. But Nounes that betoken continuall terme of time, without ceasing or intermission, bee commonly put in the Accusatiue case: as Sexaginta annos natus. Hyemem totam stertis.

Space of Place.

NOunes that betoken space betweene place and place, be commonly put in the Accusatiue case: as Pedem hinc ne discesseris, Goe thou not a foote from this place.

A Place.

NOuns Appellatiues, or names of great places, be put with a Prepositiõ, if they follow a verb that signifieth in a place, to a place, from a place, or by a place: as Viuo in Anglia. Veni per Galliam in Italiam. Proficiscor ex vrbe.

In a place, or at a place, if the place bee a proper

name

name, of the first or second declension, and the singular number, it shall bée put in the Genitiue case: as Vixit Londini. Studuit Oxoniæ.

And these Nounes, humi domi, militiæ, belli be likewise vsed: as Procumbit humi bos. Militiæ enutritus est. Domi bellique otiosi viuitis.

But if the place be of the third declension, or the plurall number, it shall bée put in the Datiue, or in the Ablatiue case: as Militauit Carthagini, or Carthagine. Athenis natus est. Likewise we say, Ruri, or Rure educatus est.

To a place, if the place be a proper name, it shalbe put in the Accusatiue case, without a Preposition: as Eo Romam. Likewise, Confero me domum. Recipio me rus.

From a place, or by a place, if the place be a proper name, it shall bée put in the Ablatiue case without a Preposition: as Discessit Londino. Profectus est Londino (vel per Londinum) Cantabrigiam. Domus and Rus, bée likewise vsed: as Abijt domo. Rure reuersus est.

Impersonalles.

A Verbe Impersonall hath no nominatiue case before him, and this word *It*, or *there*, is commonly his signe: as Decet, It becometh. Oportet aliquem esse. There must be some body. But if it hath neither of these words before him, then the word that séemeth to be the Nominatiue case, shall be such case as the Verbe Impersonall will haue after him: as Me oportet, I must. Tibi licet, Thou mayest.

Interest, refert, and est for Interest, require a Genitiue case of all casuall words, except Mea, tua, sua, nostra, vestra, and cuia, the ablatiue cases of the Pronounes Possessiues: as Interest omnium recte a-

gere. Tua refert teipsum nosse.

Certaine Impersonals require a Datiue case: as Libet, licet, patet, liquet, constat, placet, expedit, prodest, sufficit, vacat, accidit, conuenit, contingit, and other like. Some will haue an Accusatiue case onely: as Delectat, decet, iuuat, oportet. Some beside the Accusatiue, will haue also a Genitiue: as Nostri nosmet pœnitet. Me ciuitatis tædet. Pudet me negligentiæ Miseret me tui. Me illorum misereſcit.

Verbes Impersonals of the passiue voyce, being formed of Neuters, do gouerne such case as the verbs Neuters which they come of: as Parcatur sumptui, Let cost be spared. Because we say Parcamus sumptui, Let vs spare cost.

A Verbe Impersonall of the passiue voice, hath like case as other verbes passiues haue: as Benefit multis à principe. Yet many times the case is not expressed but vnderstanded: as Maxima vi certatur, subaudi ab illis.

When a deede is signified to be done of many, the Verbe being a Verbe Neuter, we may well change the Verbe Neuter vnto the Impersonall in tur: as In ignem posita est fletur.

A Participle.

PArticiples gouerne such cases as the Verbes that they come of: as Fruiturus amicis. Consulens tibi. Diligendus ab omnibus.

Here note, that Participles may foure maner of wayes be changed into Nounes. The first is, when the voyce of a Participle is construed with an other case than the Verbe that it commeth of: as Appetens vini, Grædie of wine.

The second, when it is compounded with a pre-

position

position, which the Verbe that it commeth of cannot be compounded with all: as Indoctus, innocens.

The third, when it fourmeth all the degrees of comparison: as Amans, amantior, amantissimus Doctus, doctior, doctissimus.

The fourth, when it hath no respect, nor expresse, difference of time: as Homo laudatus Aman landable. Puer amandus i. amari dignus, A child worthy to be loued And al these are properly called Nounes Participials.

Participles when they be changed into Nounes, require a Genitiue case: as Fugitans litium. Indoctus pilæ. Cupientissimus tui. Lactis abundans.

These Participiall verbes, Perosus, exosus, pertæsus, haue alwayes the Actiue signification and gouerne an Accusatiue case: as Exosus sæuitiam, Hating cruelties. Vitam pertæsus, Weary of life.

The Aduerbe.

ADuerbes of quantitie, time and place, doe require a Genitiue case: as Multùm lucri. Tunc temporis. Vbiq; gentium.

Certaine Aduerbes will haue a Datiue case, like as the Nounes that they come of as: Venit obuiàm illi. Canit similiter huic.

These Datiues be vsed aduerbially, Tempori, luci, vesperi: as Tempori surgendum. Vesperi cubandum Luci laborandum.

Certaine Aduerbes will haue an Accusatiue case of the Preposition that they come of: as Propiùs vrbem. Proximè castra.

Where note, that Prepositions, when they be set without a case, or else doe fourme the degrees of comparison, be changed into Aduerbes.

The Coniunction.

CDniunctions Copulatiues and Disiunctiues, and these foure, Quàm, nisi, præterquam, an, couple like cases: as Xenophon & Plato fuere æquales. And sometime they be put betweene diuers cases: as Studui Romæ & Athenis. Est liber meus & fratris. Emi fundum centum nummis & pluris.

Coniunctions Copulatiues and disiunctiues, most commonly ioyne like modes and tenses together: as Petrus & Iohannes precabantur & docebant. And sometime diuers tenses: as Et habetur, & referetur tibi à me gratia.

The Preposition.

SDmetime this Preposition In is not expressed, but understanded, and the casuall woorde neuertheless put in the Ablatiue case: as Habeo te loco parentis. i. in loco.

A Verbe compound, sometime requireth the case of the Preposition that he is compounded withal: as Exeo domo. Prætereo te insalutatum. Adeo templum.

The Interiection.

CErtain Interiections require a nominatiue case: as O festus dies hominis! Certaine a Datiue: as Hei mihi. Certaine an Accusatiue: as Heu stirpem inuisam. Certaine a Vocatiue: as Proh sancte Iupiter. And the same Proh, will haue an Accusatiue case: as Proh Deum atque hominum fidem.

28 MR 59

FINIS.

Gulielmi Lilij ad ſuos diſcipulos monita *Pædagogica, ſeu Carmen de* Moribus.

Vi mihi diſcipulus puer es, cupis atque doceri,
Huc ades, hæc animo concipe dicta tuo.
Manè citus lectum fuge, mollem diſcute ſomnum:
Templa petas ſupplex, & venerare deum.
Attamen in primis facies ſit lota manuſque,
Sint nitidæ veſtes, comptaq; cæſaries.
Deſidiam fugiens, cùm te ſchola noſtra vocârit,
Adſis, nulla pigræ ſit tibi cauſa moræ.
Me præceptorem cùm videris ore ſaluta,
Et condiſcipulos ordine quoſque tuos.
Tu quoque fac ſedeas vbi te ſediſſe iubemus,
Inque loco, niſi ſis iuſſus abire, mane.
Ac magis vt quiſque eſt doctrinæ munere clarus,
Sic magis is clara ſede locandus erit.
Scalpellum, calami, atramentum, charta, libelli,
Sint ſemper ſtudijs arma parata tuis.
Si quid dictabo ſcribes, at ſingula rectè,
Nec macula, aut ſcriptis menda ſit vlla tuis.
Sed tua nec laceris dictata, aut carmina chartis
Mandes, quæ libris inſeruiſſe decet.
Sæpè recognoſcas tibi lecta animoq; reuoluas,
Si dubites, nunc hos conſule, nunc alios.
Qui dubitat, qui ſæpè rogat, mea dicta tenebit,
Is qui nil dubitat, nil capit inde boni.
Diſce puer quæſo, noli dediſcere quicquam,
Ne mens te inſimulet conſcia deſidiæ.
Síſq; animo attentus: quid enim docuiſſe iuuabit

Si

Si mea non firmo pectore verba premas?
Nil tam difficile est, quod non solertia vincat,
Inuigila, & parta est gloria militiæ.
Nam veluti flores tellus nec semina profert,
Ni sit continuo victa labore manus:
Sic puer ingenium si non exercitet ipsum
Tempus & amittet, spem simul ingenij.
Est etiam semper lex in sermone tenenda.
Ne nos offendat improba garrulitas.
Incumbens studio submissa voce loquêris,
Nobis dum reddis, voce canorus eris.
Et quæcunque mihi reddis, discantur ad vnguem,
Singula & abiecto verbula redde libro.
Nec verbum quisquam dicturo suggerat vllum,
Quod puero exitium non mediocre parit.
Si quicquam rogito, sic respondere studebis,
Vt laudem dictis & mereare decus.
Non lingua celeri nimis aut laudabere tarda:
Est virtus medium, quod tenuisse iuuat.
Et quoties loqueris, memor esto loquare Latinè,
Et veluti scopulos barbara verba fuge.
Præterea socios, quoties te cunque rogabunt,
Instrue, & ignaros ad mea vota trahe.
Qui docet indoctos, licèt indoctissimus esset,
Ipse breui reliquis doctior esse queat.
Sed tu nec stolidos imitabere Grammaticastros,
Ingens Romani dedecus eloquij:
Quorũ tam fatuus nemo, aut tam barbarus ore est,
Quem non authorem barbara turba probet.
Grammaticas rectè si vis cognoscere leges,
Discere si cupias cultiùs ore loqui:
Addiscas veterum clarissima scripta virorum,
Et quos authores turba Latina docet.
Nunc te Virgilius, nunc ipse Terentius optat,

Quos

Nunc simul amplecti te Ciceronis opus.
Quos qui non didicit, nil præter somnia vidit,
Certat & in tenebris viuere Cimmerijs.
Sunt quos delectat (studio virtutis honestæ
Posthabito) nugis tempora conterere.
Sunt quibus est cordi, manibus, pedibusuè sodales,
Aut alio quouis solicitare modo.
Est alius, qui se dum clarum sanguine iactat,
Insulso reliquis improbat ore genus.
Te tam praua sequi nolim vestigia morum,
Ne tandem factis præmia digna feras.
Nil dabis aut vendes, nil permutabis emesué,
Ex damno alterius commoda nulla feres.
Insuper & nummos, irritamenta malorum,
Mitte alijs, puerum nil nisi pura decent.
Clamor, rixa, ioci, mendacia furta, cachinni,
Sint procul à vobis, Martis & arma procul.
Nil penitùs dices, quod turpe, aut non sit honestũ,
Est vitæ ac pariter ianua lingua necis.
Ingens crede nefas cuiquam maledicta referre,
Iurare aut magni numina sacra Dei.
Denique seruabis res omnes, atque libellos,
Et tecum quoties ísq; rediſq; feres.
Effuge vel causas faciunt quæcunque nocentem,
In quibus & nobis displicu sse potes.

28 MR 59

FINIS.

Symbolum Apostolorum.

Credopia in nostrum rationo Deumq; Parentem,
Omnia quem statuo numine posse suo.
Qui nitidis clarum stellis fabricauit Olympum,
Stat cuius verbo qua patet omne solum.

Credo quoque in Christum simili pietate colendum,
Vnicus est nostri filius ille Dei.
Omnis huic patrij est subiecta potentia regni,
Qui regit arbitrio cuncta creata suo.
Pœne fide maius fuerat conceptus in aluo
Virginis, afflatu numinis ille sacro.
Post modò conceptum peperit purissima virgo,
Quæ Maria est certo nomine dicta suo.
Quiq; fuit passus sub iniquo multa Pilato,
Præside Iudæi Cæsareo populi.
Affixusq; cruci miseranda morte necatus,
More Palestina deinde sepultus humo.
Interea vindex ad Tartara cæca recessit,
Ius adimens nigris imperiumq; deis.
Térq; vbi præbuerat mundo sua lumina Titan,
Surrexit per se viribus ipse suis.
Stelligeras scanditq; domos, vbi cuncta potentis.
Proximus ad dextram nunc sedit vsque Patris.
Inde redibit, vt & viuos, vitáq; carentes
Iudicet, & toto quæ sit in orbe fides,

Inq; Dei flatum credo, spirabile numen,
Cuius agunt vitam flamine cuncta suam.

Confiteor sanctos homines, cœtumq; piorum.
In quibus est veri cultus amórq; Dei:
Quos, quòd habent Iesu communia dogmata Christi,
Communi dicas nomine Christicolas.

Omnia per Christum fateor peccata remitti
Omnibus his quibus est indubitata fides.

Cre

edo quód hæc olim rursus caro nostra resurget,
Quódq; procul dubio vita perennis erit.

PRECATIO DOMINICA.

Pater omnipotens clariq; habitator Olympi,
Laudetur merito nomen honore tuum.
dueniat regnum. Tua sit rata vbiq; voluntas,
Fiat & in terris, sicut in arce poli.
a nobis hodie panem, & nos eximе noxæ,
Vt veniam nostris hostibus vsque damus.
ec sine tentando Stygius nos opprimat Error:
Fac animas nostras vt mala nulla ligent.
Amen.

DECALOGVS.

NOn aliena tuis venerabere numina votis.
Idolum nullum facies, quod pronus adores.
me Deiq; tui vanos nec nomen in vsus.
ptima sacra coles, opere feriatus ab omni.
mper honore tuos merito reuerere parentes.
on hominem quemquam crudeli morte necabis.
lterius caueas lectum temerare iugalem
on furtum facies, digitos cohibebis ab illo.
estis es accitus, nihil atteſtabere falsò.
lterius nuptam, famulam nec, rémue cupisces.

BAPTISMVS.

CHristus ad athereas cùm vellet scandere sedes,
Dixit discipulis talia verba suis:
e per extremas, ô vos mea viscera, gentes,
Cunctos doctrinam rite docete meam.
q; Patris, Natiq;, & Flatus nomine sancti,
Mortales vndis sponte lauate sacris.
Iam qui crediderit, lotúsq; erit amne salubri,
Hunc bona perpetuò vita salúsq; beant.
Qui sine saluifica fuerit pietate fidéq;,
Hunc bona destituet vita, salúsq; simúl.

Coma

DOminus Ieſus Chriſtus, hoſtibus ſuis
Qua nocte Iudæ proditus dolo fuit,
Capiens manu panem ſacra, Deo Patri
Gratesq; agens fregit, ſuiſq; porrigens,
Accipite, dixit, edite, corpus hoc meum eſt,
Quod deditur ſalute pro veſtra: in mei
Hoc facite memoriam, meiq; funeris
Celebrate honorem, Poculum ſimili modo
Capiens manu, gratesq; agens Deo Patri,
Socijs dedit, dixitq; : Bibite ſinguli,
Hoc eſt nouum fœdus meum per ſanguinem,
Ablutionem in criminum qui funditur.
Hoc facite quotieſcunque bibitis, in mei
Memores honorem, & prædicate meam necem.

PVER ORANS ANTE CIBVM.

HIs epulis doniſq; tuis benedicito Chriſte,
Vt foueant iuſſu corpora feſſa tuo.
Non alit in fragili panis modò corpore vitam:
Sermo tuus vitæ tempora longa facit.

Alia.

ARbiter ô rerum, noſtræ ſpes vnica vitæ.
Nos tibi deuotum ſanctifica populum.
Sanctificáq; tuo conceſſum munere potum,
Huic menſæ impoſitas ſanctificáq; dapes.
Fac ſatiati hymnum pura tibi mente canamus.
Vt tua laus noſtro ſemper in ore ſonet.

Alia.

QVæ nunc ſumemus membris alimenta caducis.
Hæc, Deus, imperio ſint benedicta tuo

Alia.

PRæſtita diuino nobis alimenta fauore,
Authoris dextra ſint benedicta Dei,

Alia.

Alia.

CHriſte ſacrata velis hæc noſtra munera menſa,
Numine cuncta tuo Chriſte ſacrata velis.

Alia.

FAc tua Chriſte piis accedat gratia menſis:
Vt noſcant ſuperas pectora noſtra dapes.

Alia.

O Deus appoſitis, apponendiſq́, precamur,
Et nobis placido numine dexter ades.

PVER ORANS POST CIBVM.

QVòd cerere & potu pleni ſumus, ipſáq, quòd iam
Viſcera quæſito ſunt ſaturata cibo:
Laus tibi Chriſte Deus, mundi venerande redemptor,
Qui mare, qui cœlos, qui Phlegethonta domas.

Alia.

QVòd ſumus vtilibus dapibus, potúq, refecti,
Laus tibi pro donis ſit Deus alme tuis.

Alia.

DEbile qui corpus largito pane refecit,
Et verbo mentem reſreet ille ſuo.

Alia.

QVi largo corpus potúq, cibóq, refecit,
Paſcat & æterno pectora noſtra cibo.

Alia.

QVas agimus grates lata Pater accipe fronte,
Qui nobis larga das alimenta manu.

Alia.

ALme Deus nobis benedic, & redde ſalubres,
Quas capimus largè te tribuente dapes.
Non lauta humanam ſuſtentant fercula vitam,
Sed quæ diuini vox venit ore Patris.

FINIS.

Doctrinæ fructus (puer) hæc notat arbor amœnos,
Quos liber iste tibi (si modo discis) habet.
Nam te diuinos Musarum mittit in hortos,
Artes qui sacras arbore quaq; ferunt.
Ergo age, & ingenuas quisquis (puer) expetis artes,
Arboris hos fructus collige, carpe, cape.

BREVISSIMA

Institutio SEV RATIO GRAMMATICES cognoscendæ, ad omnium puerorum vtilitatem præscripta, quam solam Regia Maiestas in omnibus Scholis prætendam præcipit.

EXCVSVM LONdini, per assignationem Ioannis Battersbii.

1602

ALPHABETVM GRÆCVM.

Literæ apud Græcos ſunt quatuor & Vigenti.

Figura.	*Nomen.*	*Pronuntiatio.*	
Α α	Αλφα	Alpha	a
Β β ϐ	Βῆτα	Beta	b
Γ γ ϛ	Γάμμα	Gamma	g
Δ ∆ δ	Δέλτα	Delta	d
Ε ε	Ε ψιλὸν	Epſilon	e tenue
Ζ ζ ʒ	Ζῆτα	Zeta	z (denſum
Η η	Ητα	Eta	e longum vel
Θ ϑ θ᾽	Θῆτα	Theta	th
Ι ι	Ιωτα	Iota	i
Κ κ	Κάππα	Cappa	c
Λ λ	Λάμβδα	Lambda	l
Μ μ	Μῦ	My	m
Ν ν μ	Νῦ	Ny	n
Ξ ξ	Ξῖ	Xi	x
Ο ο	Ο μικρὸν	O micron	o paruum.
Π π ϖ	Πῖ	Pi	p
Ρ ρ	Ρῶ	Rho	r
Σ σ	Σῖγμα	Sigma	s
Τ τ ϯ	Ταῦ	Tau	t
Υ υ	Υ ψιλὸν	Ypſilon	y
Φ φ	Φῖ	Phi	ph
Χ χ	Χῖ	Chi	ch
Ψ ϕ	Ψῖ	Pſi	pſ
Ω ω	Ω μέγα	O mega,	o magnum.

Finis Alphabeti.

BRITISH MUSEUM

DE GRAMMATICA ET EIVS PARTIBVS.

RAMMATICA, EST recte ſcribendi atque loquendi ars.

Grammaticæ quatuor ſunt partes:

Orthographia, Etymologia, Syntaxis, Proſodia.

De Orthographia.

RTHOGRAPHIA, eſt rectè ſcribendi ratio, qua docemur, quibus quæq; dictio ſit formanda literis: vt Lectio, non lexio: ab ὀρθὸς rectus, & γραφὴ ſcriptura.

DE LITERIS.

Ex viginti duabus literis, quinque ſunt vocales: a, e, i, o, u, nam y Græca eſt. *Vocales.*

Ex quibus variè diſpoſitis, coaleſcunt diphthongi quinque: *Diphthongi.*

æ, au, œ, ei, eu vt Muſæ. Audio. Cœlum. Hei. Euge.

Reliquæ literę Conſonantes appellantur, quarum nouem ſunt Mutæ: b, c, d, f, g, k, p, q, t. *Conſonantes, Mutæ.*

Septem autem ſemiuocales: L, m, n, r, ſ, x, z. *Semiuocæ.*

Ex quibus quatuor vocantur etiam liquidæ: *Liquidæ.*

L, m, n, r.

S, verò ſuæ cuiuſdam poteſtatis litera eſt, quæ *S.*

X & Z. interdum etiam liqueſcit. X & Z, duplices ſunt conſonantes, atque etiam I, inter duas vocales.

I & V conſonantes aliquando. Adduntur etiam conſonantibus I & V, quando ſibi vel alijs vocalibus in eadem ſyllaba præponuntur: vt Iuno, Iouis, voluntas, vultus.

K, Y, Z. K, Y, & Z, Latinis dictionibus nunquam admiſcentur.

H, aſpiratio. H, propriè quidem litera non eſt, ſed aſpirationis nota.

Apud Poëtas autem interdum conſonantis vim obtinet.

Præponitur autem vocalibus omnibus: vt Hamus, hebenus, hiatus, homo, humus, hynnus. Conſonantibus verò nullis:

Rectè itaque enunciamus,

Hiulcus, Hiacchus, } triſſyllaba. { Hieronymus, Hieremias, } tetraſillaba

At in Latinis dictionibus interdum H poſtponitur C: vt Charus, charitas. Pulcher, pulchritudo.

Bifariam pinguuntur literæ, maiuſculis ſcilicet characteribus, & minuſculis. Maiuſculis inchoantur ſententiæ: vt Deum time. Regem honora. & propria nomina: vt *Henricus. Anglia.*

Diligenter obſeruari oportebit, quæ dictiones diphthõgis ſcribantur, nam hæ quidem vel ſcribi omninò, vel ſignari debent: vt { Muſæ, Præſunt, } vel { Muſę, Pręſunt

Literæ maiuſculæ. Literæ maiuſculæ, cùm ſolæ ac paucæ ſcribuntur, aliquando ſignificant Prænomen, aliquando numerum:

vt

vt { A. Aulus. C. Caius. D. Decius. G. Gaius. L. Lucius. M. Marcus. P. Publius. P. Populus. R. Romanus. } P. C. Patres conſcripti. Q. Quint. Quæſt. Quirites. R. P. Reſpublica. Sp. Spurius. Sex. Sextus. (Romanus. S. P. Q. R. Senat. populuſq; T. Titus. T. C. Tua clementia. & eius generis infinita.

In numeris verò ſignificat.

I. Vnum. V. Quinque. IX. Nouem. X. Decem. XL. Quadraginta. L. Quinquaginta. XC. Nonaginta. C. Centum. D. Quingenta. M. Mille.

DE SYLLABARVM DISTINCTIONIBVS.

REctè ſcripturo, diſcendum eſt in primis ſyllabas inter ſcribendum aptè diſtinguere atque connectere. In ſimplicibus vocibus, bd, vocali ſequenti adhærent: A-bdomen, a-bdera.

Quam quidem rationem ſequuntur & iſta:

ct, pſ, ſc, tn { vt { Do-ctus, San-ctus, Scri-pſi, Sum-pſi, Pi-ſcis, Di-ſco, E-tna. } gm, gn, ſt, x { vt { A-gmen, I-gnis, Ve-ſter, Magi-ſter An-xius, Di-xi, & ſimilia.

Inter m & n, non interſeritur p. Malè igitur pingeretur Sompnus, pro ſomnus: Columpna, pro columna.

Poſt x, non ſcribitur s: vt excribo, exoluo, non exſcribo

exſcribo, exſoluo. In compoſitis cum præpoſitione, auribus & euphoniæ ſeruiendum eſt:

vt { Occurro, Officio, Aufero, } potiùs quàm { Obcurro, Obficio, Abfero. }

Et contrà, { Abſtineo, Obtineo, Obrepo, } non autem { Auſtineo, Ottineo, Orrepo. }

Atque huius rei gratia, etiam conſonantes in compoſitione aliquando interſeruntur: vt Redamo, redeo: ambigo, ambio.

DE ORTHOEPIA.

ORthographię affinis eſt Orthoëpia, hoc eſt, emendatè rectéque loquendi ratio. Ab ὀρθὸς rectus, & ἔπω verbum.

Hîc in primis curandum eſt, vt præceptores tenera ac balbutientia puerorum ora ſic effingant & figurent, ne vel continua linguæ volubilitate ita ſermonem præcipitent, vt nuſquam, niſi vbi ſpiritus deficit, orationem claudant: vel contrà, ad ſingulas quaſque voces longa interſpiratione conſileſcant, ructu, riſu, ſingultu, ſcreatu, vel tuſsi, ſermonis tenorem ineptè dirimentes.

Cæterum ante omnia deterrendi ſunt pueri ab ijs vitijs, quæ noſtro vulgo penè propria eſſe videntur, cuiuſmodi ſunt, Iotaciſmus, Lambdaciſmus, Iſchnotes, Trauliſmus, Plateaſmus, & ſimilia.

Iotaciſmus. Iotaciſmus dicitur quando I litera, pleniore ſono, & ſupra iuſtum decorem extenditur: quo vitio ex noſtratibus maxime laborant Angli ſeptentrionales.

Lambdaciſmus,

Lambdaciſmus, eſt vbi quis L nimis operosè ſonat: vt Ellucet, pro elucet. Sauluus, pro ſaluus. *Lambdaciſmus.* Noſtrati vulgo diuerſum vitium impingitur, nempe quòd hanc literam pinguiùs iuſto pronũciant, dum

pro { Multus, Mollis, Falſus, } auditur { Moultus Moolis. Faulſus. }

Iſchnotes, eſt quædam loquendi exilitas, quoties ſyllabas aliquas exiliùs & graciliùs enunciamus quàm per eſt: vt cùm *Iſchnotes.*

pro { Nunc, Tunc, Aliquis, Alius, } proferimus, { Nync, Tync, Eliquis, Elius. }

Trauliſmus, eſt hæſitantia quædam aut titubantia oris, quando eadem ſyllaba ſæpiùs repetitur: vt Cacacanit, pro canit. Tututullius, pro Tullius. *Trauliſmus.*

Huic vitio vt fœdiſsimo, ita & periculoſiſsimo, ſic ſuccurrendum putat Fabius: ſi exigatur à pueris, vt nomina & verſus affectatæ difficultatis, ex plurimis & aſperrimis inter ſe coëuntibus ſyllabis concatenatis, ac velut confragoſis, quàm citiſsimè voluant: vt *Arx, tridens, roſtris, ſphinx, præſter, turrida, ſeps, ſtrix.*

-poſtquam diſcordia tetra
Belli ferratos poſtes, portaſq́; refregit.

Plateaſmus, eſt quando craſsiùs & vòce pluſquàm virili loquimur: vt cùm *Plateaſmus.*

pro { Montes, Fontes, Pontes, } efferimus, { Mountes, Fountes, Pountes. }

Vt etiam pro { Ergo, Sperma, Perago, } efferimus, { Argo, Sparma, Parago. }

Sunt & alibi apud noſtrates, qui pro V conſonante ſonant F: & contrà, V pro F: vt

Folo, Fis, Folui, Felle, pro Volo, Vis, Volui, Velle.

Et rurſum, Vero, Vers, Verre, pro Fero, Fers, Ferre.

S. S, verò mediam inter duas vocales corruptè ſonant nonnulli,

pro Læſus, Viſus, Riſus, pronunciantes, Læzus. Vizus. Rizus.

H. H, in initio dictionis leniùs, in medio aſperiùs enunciari volunt: malè ergò

pro Homo, Hamus, Humus, Chriſtus, Crihſma, Chremes, Thus, Diphthongus, Sphæra, efferimus, Omo, Amus, Vmus, Criſtus, Criſma, Cremes. Tus, Diptõgus, Spæra.

Fœdè quoque erratur à noſtris, vbi t, & d, tanquam aſpiratas pronunciant:

vt Amath, Caputh, Aputh, pro Amat, Caput, Apud.

At innumera penè ſunt huius generis vitia, quæ bonarum literarum candidatis, & præceptorum diligentiæ emendanda relinquimus.

DE

DE SENTENTIARVM PVNCTIS.

NEque exigua Orthographiæ pars in ſcriptura rectè diſtinguenda conſiſtere videtur: Proinde de clauſularum diſtinctionibus paucula annotaſſe, non fuerit ſuperuacaneum.

Puncta ergò ſiue notæ, quibus in ſcribendo vtuntur eruditi, Latinis dicuntur, *Puncta quæ*

Subdiſtinctio,	Græcis,	Comma,
Media diſtinctio,		Colon,
Plena ac perfecta diſtinctio.		Periodus

Subdiſtinctio ſeu comma, eſt ſilentij nota, ſeu potiùs reſpirandi locus, vtpote qua pronunciationis terminus, ſenſu manente, ita ſuſpenditur, vt quod ſequitur, continuò ſuccedere debeat.

Notatur autem puncto deorſum caudato, ad hunc modum(,)

Ouidius. *Vtendum eſt ætate, cito pede præterit ætas:*
Nec bona tam ſequitur, quàm bona prima fuit.

Hac item nota diſtinguuntur orationum ſingulæ partes: vt

Iuuenal. *Grammaticus, Rhetor, Geometres, pictor, aliptes.*
Græculus eſuriens, in cœlum iuſſeris, ibit.

Media diſtinctio, ſeu colon, eſt vbi tantùm ferè de ſententia reſtat, quantum iam dictum eſt, & eſt perfecta periodi pars, notaturque duobus punctis, ſic(:) *Colon.*

Quemadmodum horologij vmbram progreſſam ſentimus, progredientem non cernimus: & fruticem aut herbam creuiſſe apparet, creſcere autem nulli videtur: ita & ingeniorum profectus, quoniam minutis conſtat auctibus, ex interuallo ſentitur.

Plena diſtinctio, quæ & Periodus dicitur, ponitur poſt perfectam ſententiam, quæ & puncto plano notatur, hoc modo(.) *Periodus.*

Dic mihi musa virum, captę post tempora Troię,
Qui mores hominum multorum vidit & vrbes.

Huc annumerari solent Parentheſis, & Interrogatio.

Parentheſis. Parentheſis, est sententia duabus semilunulis inclusa, qua remota, sermo tamen manet integer: vt *princeps (quia bella minantur Hostes) militibus vrbes pręmunit, & armis.*

Interrogatio. Interrogatio, signatur duobus punctis ac superiore sursum caudato, sic(?) vt *Et quę tanta fuit Roma, tibi causa videndi?*

DE ETYMOLOGIA.

ETymologia, versatur in primis circa inuestigandas dictionum origines: vt num cœlebs dicatur, quasi cœlestem vitam agens: num lepus, quasi leuipes.

Cæterum Etymologia, quatenus hoc loco de ea disserimus: est ratio cognoscendi casuum discrimina: vt Fortis, fortiter: Lego, legit, omnesq; orationis partes complectitur. Cicero notationem seu veriloquium vocat. Componitur autem ab ἔτυμος verus, & λόγος sermo.

De octo partibus orationis.

Partes orationis sunt octo:

Declinabiles: Nomen, Pronomen, Verbum, Participium.

Indeclinabiles: Aduerbium, Coniunctio, Præpositio, Interiectio.

NO.

NOMEN.

NOmen, est pars orationis, quæ rem significat, sine vlla temporis aut personæ differentia.

Nomen dupliciter dicitur, Substantiuum, & Adiectiuum.

Substantiuum, est quod nihil addi postulat ad suam significationem exprimendam. *Nomen Substans.*

Est autem Substantiuum duplex, { Appellatiuum, & Proprium.

Appellatiuum, est quod rem multis communem significat: vt *homo, lapis, iustitia, bonitas.* *Appellatiuum.*

Proprium, est quod rem vni indiuiduo propriam significat: vt *Iesus, Maria, Londinum, Thamesis.* *Proprium.*

Proprij nominis tria sunt genera.

Prænomen, quod vel differentiæ causa, vel veteri ritu præponitur: vt *Lucius, Publius, Aulus, Marcus.* *Prænomen.*

Nomen, quod suum est cuique: vt *Petrus, Paulus, Cato, Tullius.* *Nomen.*

Cognomen, quod vel à cognatione impositum est: vt *Gracchus, Fabius, Scipio, Cicero.* Vel ab euentu aliquo: vt *Africanus, Macedonicus, Germanicus.* *Cognomen.*

Adiectiuum, est quod substantiuo indiget, cui in oratione adhæreat: vt *Piger, alacris, candidus, clemens.* *Nomen adiectiuum.*

Adiectiuum est duplex, Commune, & Proprium.

Commune, est quod affectionem multis communem significat: vt *Bonus, malus, solers, satur.* *Commune.*

Proprium, est quod affectionem vni indiuiduo peculiarem significat: vt *Gradiuus Marti, Quirinus Romulo.* *Proprium.*

DE ACCIDENTIBVS NOMINI.

Nomini accidunt septem:

Species, Figura, Numerus, Casus, Genus, Declinatio, Comparatio.

DE

DE SPECIE.

Species nominum est duplex: Primitiua,& Deriuatiua.

Primitiua. Primitiua, est quæ aliunde non trahitur.

Deriuatiua. Deriuatiua, est quæ aliunde formatur.

Primitiuæ subijciuntur hæc quæ sequuntur, & huiusmodi.

Collectiuum. Collectiuum scilicet,quod singulari numero multitudinem significat: vt *Concio, cœtus, plebs, turba.*

Fictitium. Fictitium, quod à sono fingitur: vt *Sibilus, tintinnabulum, stridor, clangor.*

Interrogatiuum. Interrogatiuum: vt Quis, vter, qualis,quantus, quot, nunquis. Quæ aliquando migrant in Indefinita, aliqando in Relatiua.

Redditiuum. Redditiuum,quod Interrogatiuo respondet: vt, Talis, tantus,tot.

Numerale. Numerale,cuius species hæ numerantur.

Cardinale. Cardinale, a quo seu a fonte alij numeri dimanant: vt,Vnus,duo, tres, quatuor.

Ordinale. Ordinale: vt,Primus,secundus,tertius,quartus.

Distribut. Distributiuum: vt,Singuli, bini,terni,quaterni.

Partitiuum. Partitiuum,quod significat vel multa singulatim: vt, Quisque,vnusquisque,vterque,neuter.

Vel vnum è multis,vt,Alter,aliquis, cætera, reliquus.

Vniuersale. Vniuersale: vt, Omnis,cunctus,nullus, nemo.

Particul. Particulare: vt,Aliquis,quisquam,vllus,quidam.

Deriuatiua. Deriuatiua autem has species subiectas habent, nimirum Verbale: vt, Lectio, litura, auditus, aratrum.

Patrium. Patrium: vt,Eboracensis, Londinensis, Oxoniensis,Aetonensis. Gentile: vt, *Græcus, Latinus, Hebræus, Anglus.*

Gentile.

Patronymicum. Patronimycum,quod vel a patre,vel ab alia quapiam

piam suæ familiæ persona deriuatur: vt,

Aeácides,	*filius vel nepos Aeáci.*
Nerine,	*filia vel neptis Nerei.*
Latóides,	*filius Latonæ.*
Menelâis,	*vxor Menelái.*

Diminutiuum: vt, *Regulus, popellus, mansculus, minusculus.* *Diminut.*

Possessiuum: vt, *Herilis, seruilis, regius, paternus.* *Possessiuum.*

Materiale: vt, *Faginus, lapideus, gemmeus, aureus.* *Materiale.*

Locale: vt. *Hortensis, agrestis, marinus, montanus,* *Locale.*

Aduerbiale: vt, *Hodiernus, hesternus, crastinus, clandestinus.* *Aduerb.*

Participiale: vt, *Amandus, docendus, videndus, scribendus.* *Particip.*

Et quæ in *lis* exeunt, à verbis deducta: vt, *Fictilis, coctilis, flexilis, pensilis.*

DE FIGVRA.

Figura aut est simplex: vt, *Iustus*: aut composita, vt *Iniustus.*

Sunt qui huc addunt & decompositam: vt, *Irreparabilis.*

DE NVMERO.

Numeri sunt duo: Singularis de vno, vt *Pater*: Pluralis de pluribus, vt *Patres.*

DE CASV.

Casus nominum sunt sex.

Nominatiuus, qui & rectus dicitur, est prima vox, qua rem aliquam nominamus. *Nominatiuus.*

Genitiuus, qui significat cuius sit res quæpiam. Atque hic Patrius, Gignendi, aut Interrogandi casus dici solet. *Genitiuus.*

Datiuus, siue dandi casus dicitur, quo quid cuipiam attribuimus. Sub hac voce octauum etiam casum *Datiuus. Octauus casus.*

casum comprehenderunt: vt, *It clamor cœlo.* id est, *in cœlum.*

Accusatiuus. Accusatiuus, qui & Incusatiuus, vel Causatiuus dici potest, qui verbum sequitur, vtpote in quem actio verbi immediatè transit: vt *Amo Patrem.*

Vocatiuus. Vocatiuus, quem & Salutatorium vocant, vocandis compellandisue personis accommodatur.

Ablatiuus. Ablatiuus, quo quippiã ab aliquo auferri significamus Hic sextus atq; Latinus casus appellatur, nempe quòd Latinorum sit proprius.

Latinus casus.

DE GENERE.

Genus, est sexus discretio. Et sunt genera numero septem. Masculinum, cuius nota est hic, Fœmininum, hæc. Neutrum, hoc. Commune hic & hæc. Commune trium, hic, hæc, & hoc. Dubium, hic vel hæc. Epicœnum seu promiscuum, quum sub vna generis nota vtrunque sexum complectimur: vt, *Hic anser. Hæc aquila* Quanquam hoc quidem genus ad presens negotium non ita proprie spectare videtur, cùm hoc quidem loco non de natura rerum agatur, sed de qualitate vocum.

Communis & Dubij differentia. Porrò inter commune genus & dubium, hæc est differentia: quod vbi semel communis generis nomini adiectiuum copulaueris, non iam integrum fuerit de eadem re loquenti, mutare genus adiectiui: vt si dixeris, Durus parens, aut Canis fœta, quamdiu de eisdem ipsis indiuiduis loquêris, non licebit mutato genere dicere, Parentem iniquam, aut Canem fœtum.

At verò dubij generis substantiuo posito, etiam si adiectiuum masculinum addideris, nihilo tamen secius de eadem re sermonem continuanti, licuerit pro tuo arbitratu mutare genus adiectiui: vt si dixeris, Durum corticem, poteris etiam de eodem loqui

qui pergens dicere, eandem corticem esse & amaram.

Vt autem genera nominum adamussim calleas, hi sequentes, canones tibi summa diligentia imbibendi sunt, quos à Guilielmo Lilio, Anglo acceptos referre debes.

REGVLAE GENERALES PROPRIORVM.

PRopria quæ maribus tribuuntur, mascula dicas: *Masc. sunt nomina.*

Vt sunt diuorum, Mars, Bacchus, Apollo, Virorum. *Diuorum. Virorum.*

Vt Cato, Vergilius. Fluuiorum, vt Tybris Orontes. *Fluuiorum.*

Mensium, vt October. Ventorum, vt Lybs, Notus, Auster. *Mensium. Ventorum.*

DE FOEMININIS.

Propria fœmineum referentia nomina sexum, Fœmineo generi tribuuntur: siue Dearum *Fœmin. sunt. Dearum.*

Sunt, vt Iuno, Venus. Mulierum, ceu Anna, Philotis. *Mulierum.*

Vrbium, vt Elis, Opus. Regionum, vt Græcia, Persis. *Vrbium. Regionum.*

Insulæ item nomen, ceu Creta, Britannia, Cyprus. *Insularum.*

Excipienda tamen quædam sunt vrbium vt, ista Mascula, Sulmo, Agragas. Quædam neutralia, vt Argos, *Exceptio.*

Tybur, Prænestе, & genus Anxur, quod dat vtrunque.

REGVLAE GENERALES APPELLATIVORVM.

Appel-

Arborum.

APellatiua arborum erũt muliebria, vt alnus,
Cupreſſus, cedrus, mas ſpinus, mas oleaſter.
Et ſunt neutra, ſiler, ſuber, thus, robur, acerque

EPICOENA.

Volucrum. Ferarum. Piſcium.

SVnt etiam volucrum, ceu paſſer, hirundo:
Ferarum,
Vt Tygris, vulpes: & piſcium, vt oſtrea, cœtus,
Dicta epicœna, quibus vox ipſa genus feret aptũ

Exceptio generalis.

Attamen ex cunctis quæ diximus antè, notandum, (num.
Omne quod exit in um, ſeu Græcum ſiue Lati-
Eſſe genus neutrum, ſic inuariabile nomen.

Vſus trium regularum ſpecialium.

Sed nunc de reliquis, quæ Appellatiua vocãtur,
Aut quæ ſunt tanquam Appellatiua, ordine dicam:
Nã genus his ſemper dignoſcitur ex genitiuo,
Infrà vt monſtrabit ſpecialis regula triplex.

PRIMA REGVLA SPECIALIS.

Regula ſpecialis.

NOmen non creſcens genitiuo, ceu caro carnis,
Capra capræ, nubes nubis, genus eſt muliebre.

Quoniam Lilius noſter genus nominum Appellatiuorum ex genitiuo dignoſcendum docet, admonendi hoc loco ſunt pueri, hanc primam regulam eſſe omnium nominum Appellatiuorum non creſcentium in genitiuo: cuius generis ſunt omnia primæ & quartæ inflexionis, & ſecundæ etiam, præter paucula quædam quæ infrà in tertia regula excepta reperies.

Pertinent etiam ad hanc claſſem pleraq; tertiæ declinationis

declinationis, cuiusmodi sunt, Labes, labis: Pestes pestis: Vis, genitiuo vis: Mater, matris: Caro, carnis.

Masculina excepta ex non crescentibus.

MAscula nomina in a, dicuntur multa virorũ *In A.*
Vt scriba, assecla, scurra, rabula, lixa, lanista.
Mascula Græcorum quot declinatio prima
Fundit in as, & in es, & ab illis quot per a fiunt:
Vt satrapas satrapa, athletes athleta. Leguntur
Mascula item verres, natalis, aqualis. Ab asse
Nata, vt centussis, coniunge lienis, & orbis,
Callis, caulis, follis, collis, mensis, & ensis.
Fustis, funis, panis, penis, crinis, & ignis.
Cassis, fascis, torris, sentis, piscis, & vnguis,
Et vermis, vectis, postis, societur & axis. *In Er, Os & Vs.*
Mascula in er, ceu venter: in os vel us, vt logos, annus.

Fœminina non crescentia.

FOeminei generis sunt mater, humus, domus, aluus,
Et colus, & quartæ pro fructu ficus, acusq;
Porticus, atq; tribus, socrus, nurus, & manus, idus:
Huc anus addenda est, huc mystica vannus Iacchi.
His iungas os in usvertentia Græca, papyrus,
Antidotus, costus, diphthõgus, byssus, abyssus.
Crystallus, synodus, saphîrus, crêmus, & arctus.
Cum multis alijs, quæ nunc perscribere longum est.

Neutra non crescentia.

NEutrum nomen in e, si gignit is, vt mare, rete:
Et quot in on vel in um fiunt, vt barbiton, ouũ
Est neutrum hyppomanes genus, & neutrum cacoëthes,
Et virus, pelagus: neutrum modò, mas modò vulgus.

Dubia non crescentia.

INcerti generis sunt talpa, & dama, canalis,
Halcyonis, finis, clunis, restis, penus, amnis:
Pampinus, & corbis, linter, torquis, specus, anguis.
Pro morbo ficus fici dans, atque Phaselus,
Lecythus, ac atomus, grossus, pharus, & paradisus.

Communia non crescentia.

COmpositum à verbo dans a, commune duorum est:
Graiugena à gigno, agricola à colo: id aduena monstrat
Avenio. Adde senex, auriga, & verna, sodalis,
Vates, extorris, patruelis, perq; duellis,
Affinis, iuuenis, testis, ciuis, canis, hostis.

Secunda regula specialis.

NOmen crescentis, penultima si genitiui
Syllaba acuta sonat, velut hæc pietas pietâtis,
Virtus virtûtis monstrat, genus est muliebre.

Huc

Huc ſpectant, quæ acuunt penultimam genitiui creſcentis: qualia ſunt omnia quintæ inflexionis, præter fides.

Omnia item monoſyllaba, præter vis. Reliqua omnia ſunt tertiæ declinationis, vt ſunt omnia deſinentia in

C — vt — Halec, halêcis.
In — vt — Delphin, Titan, — nis.
An, Ans — vt — Infans, Quadrãs, — antis.

Ens — vt — Continens, Triens, — entis.
Vns — vt — Decuns, decuncis.

In Er longum, quæ Græcis in ηρ ſcribuntur: vt Crater, character, ſtater, ſoter, êris.

Latina in er, ad tertiam regulam pertinent, quare mulier haud rectè in hac claſſe collocatur in

Inx, Anx — vt — Syrinx, ingis. Phalanx, angis.
Vnx — vt — Deunx, Septunx, — uncis.

Ons — vt — Effrons, Bifrons, — ontis.
Ors — vt — Cohors, Conſors, — ortis.

Præterea in o Latina, quæ ônis & ênis habent in genitiuo: vt — Lectio, Ligo, Spado, — ônis. Anio, ênis.

Præter paucula Gentilia, quæ ad tertiam regulam pertinent: vt Macedo, Brito, Saxo, Vangio, Lingo, ônis.

Al. In Al neutra: vt Vectigal, animal. âlis. Cætera in al, sunt tertiæ regulæ.

In En, quæ ênis habent in genitiuo: vt Lyen, Syren. ênis. Cætera sunt tertiæ regulæ.

In ωρ Græca, quæ retinent ω in genitiuo: vt Damon, Ladon, Symon, Trion. ônis.

Quædam variant: vt { Orion, Edon, Egeon, } { ônis & ōnis. Cætera sunt tertię regulæ. }

In Ar Latina: vt

{ Laquear, Exemplar, Calcar, } { âris. præter { Iubar, Nectar, Arar, } { áris. Hepar, hepátis.

Or. In Or Latina: vt Amor, timor, vxor, soror. ôris. Præter sequentia, quæ ad tertiam regulam spectant: vt arbor, marmor, æquor, ador, robor. &c. ōris. Et Græca quoque nonnulla: vt Rhetor, Hector, Nestor, Stentor. &c. ōris.

As. In As Latina: vt Maiestas, lenitas, humanitas, &c. ātis. Excipe Anas, anátis, & Græca quædam fœminina: vt Lampas, monas, trias, decas. ádis.

In Es Latina aliquot: vt { Quies, Magnes, Locuples, } { etis. { Merces, Hæres, Cohęres, } { ēdis.

Accedunt his etiam Græca quædam: vt Lebes, tapes, Dares, Chremes. ētis.

In Is, quę faciunt îtis, înis, & îdis in genitiuo: vt { Samnis, Quiris, } { îtis. { Salamis, Trachis, } { înis. { Psophis, Crenis, } { îdis.

Cętera sunt tertiæ regulæ.

In

In Os Latina: vt {Custos, ôdis. Nepos, ôtis.} Præter {Compos, Impos,} ôtis. *Os.*

Et Græca, quæ retinent ω in penultima genitiui: vt Heros, Minos, Rhinoceros, ægoceros. ôtis.

In Vs, quæ mittunt genitiuum singularem in ûtis, ûdis, ûtis, ûntis: vt Salus, palus, tellus, opus

Præter vnam vocem Pecus, pecûdis. *Vs.*

Huc pertinent & comparatiua neutra in us: vt Sanctius, probius, melius, peius, ôris.

In Ax, tam Latina, quàm Græca: vt Limax, fornax, thorax, phœax, audax, bibax. âcis. *Ax.*

Excipe Græca quædam Appellatiua & gentilia: vt Abax, storax, styrax, similax, colax, corax, dropax, pharnax, candax, âcis. Syphax, tamen variat Syphâcis, & Syphăcis.

In Ex paucula quædam: vt Vertex, êcis, vibex icis, exlex, êgis, alex, êcis. Reliqua in ex, ad tertiam regulam referenda sunt. *Ex.*

In Ix Latina & Græca: vt Lodix, radix, cornix, spadix, fœlix, phœnix, perdix, coturnix. &c. îcis. *Ix.*

Et verbalia omnia in trix, vt Victrix, nutrix, motrix lotrix. &c. îcis.

Cætera pertinent ad tertiam regulam.

In Ox substantiua & adiectiua: vt Celox, velox. ócis. *Ox.*

Præter Cappadox, ócis. Allobrox, ŏgis.

In Vx; vt Pollux, pollûcis. Cætera sunt tertiæ regulæ. *Vx.*

In Yx: vt Bombyx, bombýcis. Bebryx autem variat bebrýcis Cætera ad tertiam regulam relegari debent. *Yx.*

In S Græca, præcedente p: vt Hydrops, cyclops, conops, cercops, ôpis. Reliqua in ôps, ad tertiam regulam referenda sunt. *S.*

Masculina ex crescentibus acutè.

MAscula dicuntur monosyllaba nomina quædam:

Sal, sol, ren, & splen, car, ser, vir, vas vadis, as, mas,

Bes, cres, pres, & pes, glis gliris habens genitiuo.

Mos, flos, ros, & Tros, mus, dens, mons, pons, simul & fons.

Seps pro serpente, gryps, thrax, rex, grex gregis, & Phryx.

Polysyllaba in N & O. Mascula sunt etiam polysyllaba in n, vt

Acarnan,

Lichen & delphin: Et in o signantia corpus:

Vt leo curculio: sic senio, termo, sermo.

In Er, Or, Os, Dens. Mascula in er, or, & os, ceu crater, conditor, heros:

Sic torrens, nefrens, oriens, cum pluribus in dēs

Qaule biden⁊, quando pro instrumento reperitur:

Adde gigas, elephas, adamas, garamasq; , tapesq.

Atque, lebes, cures, magnes, vnumq; meridies, nomen quintæ, & quæ componuntur ab as

Vt dodrās, semis: Iungantur mascula Samnis

Hydops, nycticorax, thorax, & mascula veruex,

Phœnix, & bombyx pro vermiculo. Attamen ex his,

Fœminina. Sunt muliebre genus, Syren, mulier, soror, vxor.

Neutra ex crescentibus acutè.

Sunt

Sunt neutralia & hæc monoſyllaba nomina, *Neutra.*
mel, fel,
Lac, far, ver, cor, æs, vas vaſis, os oſsis & oris.
Rus, thus, ius, crus, pus. Et in al polyſyllaba,
in arque,
Vt capital, laquear. Neutrum halec, & mulie- *Al.*
bre.

Dubia.

Sunt dubia hæc, python, ſcrobs, ſerpens, bubo, *Ar.*
rudens, grus,
Perdix, linx, limax, ſtirps pro trunco, pedis & *Stirps pro progenie, Calx pro ſaxo excuſo f. ſumm.*
calx.
Adde dies, numero tantùm mas eſto ſecundo.

COMMVNIA.

Sunt commune Parens, autorque, infans,
adoleſcens,
Dux, illex, hæres, exlex: à fronte creata,
Vt bifrons, cuſtos, bos, fur, ſus, atque ſacerdos.

TERTIA & vltima regula ſpecialis.

NOmen creſcentis, penultima ſi genitiui
Sit grauis, vt Sanguis, genitiuo ſanguinis
eſt mas

Hæc contrà penultimam genitiui creſcentis grauant.

Cuius generis ſunt paucula illa ſecundæ declinationis, de quibus ſuprà meminimus, videlicet, Socer, gener, puer. ĕri

Adulter, adultĕri. Presbyter, presbytĕri, vox ecclesiaſtica.

Ir. Cõpoſita à vir, viri: vt Leuir, Triumuir, Decemuir Centum uiri. ĭri.

Compoſita item à gero & fero: vt Armiger, clauiger, caduciſer, luciſer. ĕri. Et adiectiua quædam Tener, ſatur, dexter, proſper. ĕri. Spectant huc & græca omnia neutri generis in a: vt Poëma, dogma, ſophiſma, ænigma. ătis.

Yr. In yr item Græca: vt Martyr, martyris. Pſithyr,
Yr. pſithyris. Omnia item in ur Latina: vt Augur, murmur, furfur, cicur. ŭris.

Yt. In ut etiam omnia: Caput, capĭtis. Occiput, occipĭtis

O. Præterea in o Latina omnia, præter illa, quæ ſuperiùs excipiuntur: vt Imago, ſartago, ordo, cardo. ĭnis.

L. In L: vt Annibal ălis. Mugil. ĭlis. Conſul, præſul. ŭlis.

En. In en: vt Pecten, tibicen, carmen, crimen. ĭnis.

On. In on Græca, quæ ſumunt o paruum in penultima genitiui ſingularis: vt Canon, dæmon, architecton, Philemon. ŏnis.

Or. In or Latina & Græca: vt Arbor, æquor, marmor, pantocrator, apator. ŏris

As. In as: vt Anas, anătis.
Et Græca: vt, Archas. chilias, hebdomas, enneas. ădis.

Es. In es Latina: vt Fomes, limes, ĭtis. Præſes, Deſes. ĭdis.

Is. In is Latina & Græca: vt Sanguis, pollis. ĭnis. Tyrannis, paropſis. ĭdis.

Ar. In ar Latina & Græca: vt Iubar, compar, nectar, bacchar. ăris.

Er. In er Latina & Græca: vt Socer, gener. ĕri. Aër, æther. ĕris.

S, præcedente conſonante. In S, præcedente conſonante, tam Latina, quàm Græca: vt

Princeps

Princeps, } {cȳpis. } {Aethiops, } {ŏpis.
Hyems, } {ēmis. } {Arabs, } {ăbis.
Inops, } {ŏpis. } {Chalybs, } {ȳbis.

In os Latina: vt Compos. ŏtis. *Os.*

In us Latina & Græca: vt Pecus, decus. ŏris. *Vs.*
Vellus, vulnus. ĕris. Tripus, Oedipus. ŏdis.

In ax Græca: vt Abax, ſtorax, colax, climax. ăcis. *Ax.*

In ex Latina: vt Index, vindex, carnifex, aruſpex. *Ex.*
ĭcis.

In ix Latina & Græca: vt Varix, fornix, calix. *Ix.*
ĭcis. Maſtix. ĭgis.

In ox Latina & Græca: vt *Ox.*

Præcox, } ŏcis. {Allobrox, } ŏgis.
Cappadox, } {Polyphlox, }

In ux Latina: vt {Coniux, } {coniŭgis. *Vx.*
{Redux, } {reducis.

Denique in yx Græca: vt Onyx, Sardonyx. ȳchis. *Yx.*
Ceryx, Eryx. ȳchis.

Fœminina excepta ex grauiter creſcentibus.

FOeminei generis ſit hyperdiſſyllabon indo
Quod dinis, atque in go, quod dat ginis in
genitiuo:
Id tibi dulcedo, faciens dulcedinis, idque
Monſtrat compago compaginis: adijce virgo,
Grando, fides, compes, teges, & ſeges, arbor,
hyemsq;:
Sic Bacchar, ſyndon, gorgon, icon, & amazon.
Græcula in as vel in is finita, vt Lãpas, Ialpis,
Caſsis, cuſpis, in us vox vna pecus pecudis dãs.
His forfex, pellex, carex, ſimul atque ſuppellex,
Appendix, hiſtrix, coxendix, adde filixq;.

Neu-

Neutra grauiter ex crescentibus.

Est neutrale genus signans rem non animatã,
Nomen in a, vt problema, en vt omen, ar vt
iubar, ur dans,
Vt iecur, us vt onus, put vt occiput. Attamen
ex his. uer,
Masculа sunt pecten, furfur. Sunt neutra cadaver, iter, suber, pro fungo tuber, & vber.
Gingiber, & laser cicer, & piper, atque papauer.
Et cicer, atque siler: Neutra æquor, marmor,
adorq;,
Atque pecus, quando pecoris facit in genitiuo.

Dubia grauiter ex crescentibus.

Sunt dubij generis, cardo, margo, cinis, obex,
Puluis, adeps, forceps, pumex, ramex, anas, imbrex.
Adde culex, natrix, & onyx cum prole, silexq;,
Quamuis hæc melius vult masculа dicier vsus.

Communia grauiter ex crescentibus.

Cõmunis generis sunt ista, vigil, pugil, exul,
Præsul, homo, nemo, martyr, Lygur, augur,
& Archas.
Antistes, miles, pedes, interpres, comes, hospes.
Sic ales, præses, princeps, auceps, eques, obses.
Atque alia à verbis, quæ nomina multa creantur:
Vt coniux, iudex, vindex, opifex, & aruspex.

REGVLA ADIECTIVORVM GENERALIS.

Ad-

A Diectiua vnam duntaxat habentia vocem,
Vt fœlix, audax, retinent genus omne ſub vna:
Sub gemina ſi voce cadant, velut omnis & omne,
Vox commune duûm prior eſt, vox altera neutrum.
At ſi tres variant voces, ſacer vt ſacra ſacrum
Vox prima eſt mas, altera fœmina, tertia neutrum.
At ſunt quæ flexu propè ſubſtantiua vocares,
Adiectiua tamen natura vſuque reperta:
Talia ſunt pauper, puber, cum degener, vber,
Et diues, locuples, ſoſpes, comes, atq; ſuperſtes.
Cum paucis alijs, quæ lectio iuſta docebit.
Hæc proprium quendam ſibi flexum aſciſcere gaudent:
Campeſter, volucer, celeber, celer, atque ſaluber.
Iunge pedeſter, equeſter, & acer: iunge paluſter,
Ac alacer ſylueſter. At hęc tu ſic variabis:
Hic celer, hæc celeris, neutro hoc celere. Aut aliter ſic.
Hic atque hęc celeris, rurſum hoc celere, eſt tibi neutrum.
Sunt quæ deficiunt genere adiectiua notanda,
De quibus atque alijs, alibi tibi mentio fiet.

DE DECLINATIONE.

DEclinatio, est variatio dictionis per casus. Sunt autem declinationes numero quinque.

Prima nominum, declinatio.

PRima declinatio complectitur quatuor terminationes:

A, As, } vt { Mensa, Aeneas. } Es, E, } vt { Anchises. Penelope.

Porrò Græca sunt omnia quæ in { As, Es, E, } finiuntur: vt { Thomas, Anchises Phœbe.

Sunt qui huc addunt Hæbræa quædam in am vt Adam Adæ, Abraham Abrahæ. Quæ tamen melius ad Latinorum formam redacta, ad hunc modum inflexeris: Adamus Adami, Abrahamus, Abrahami.

As, accusatiuum in am & in an facit: vt Aeneas, Aeneam, vel Aenean. Vocatiuum in a: vt Aeneas, Aenea.

Es, in accusatiuo en sumit: vt Anchises, Anchisen. In vocatiuo & ablatiuo, e vel a: vt Anchise, vel Anchisa.

E, genitiuum in es mittit, datiuum in e, accusatiuum in en, vocatiuum & ablatiuum in e: vt

Nom. Penelope, Gen. Penelopes, Dat. Penelope, Accusat. Penelopen, Vocat. Penelope, Ablat. Penelope.

As, in genitiuo.

As, in genitiuo nominum Latinorum interdum reperitur ad Græcorum imitationem: vt Pater familias, Filius familias. Id quod veteres obseruabant in multis alijs. Ennius.

Dux ipse viæ. Liuius Andronicus. *Mercurius, cum*

et filius Latonæ. pro *Latonę*. Sic Neuius. *Filij terras*, pro *terrę*.

Vergilius. *Nec auras nec ſonitus memor.*

Aulai & pictai, atque id genus alia, priſcis relinquito.

Genitiuus pluralis interdum ſyncopen admittit: vt Aeneadûm, Graiugenûm, pro Aeneadarum, Graiugenarum.

Hæc datiuos & ablatiuos plurales mittunt in abus: Dea, mula, equa, liberta, ambæ, duæ. abus.

Hæc verò tam in is, quàm in abus: Filia, filijs vel filiabus. Nata, natis vel natabus.

SECVNDA DECLINATIO.

Secundæ declinationis terminationes ſunt apud Latinos quinque

Er,	vt	Aper.
Ir,		Vir.
Vr,		Satur.
Vs,		Dominus.
Vm,		Templum.

Secunda declinatio.

Et Græcorum,

Os,	vt	Delos.
On,		Ilion.
Eus,		Orpheus.

Os.

Attica in Os, genitiuum in o mittunt, accuſatiuum in on: vt Androgeos, Androgeo. Accuſatiuo Androgeon.

Vs.

Quædam Græca contracta in Vs, vocatiuum formant in u: vt Panthus, ô Panthu. Oedipus, ô Oedipu.

Notabis & Latina quædam tam in us, quàm in e, mittere vocatiuum ſingularem, vt Agnus, vulgus, lucus, fluuius, chorus, populus pro natione. [Quin Ouidius auſus eſt dicere, *Latmius Endymion, non eſt tibi luna rubori?* Sed atticam Græcorum dialectum immu-

imitatus, quæ vocatiuum recto ſimilem ſemper format.] Eus, genitiuum format in ei vel eos, datiuum in ei, accuſatiuum in ea, vocatiuum in eu: vt

Eus.

Nominatiuo Orpheus. } Ac. Orphea. Oui. Orpheon.
Gen. Orphei vel Orpheos. } Vo Orpheu.
Datiuo. Orphei. } Ablatiuo Orpheo.

Notandæ ſunt denique ſyncopationes illæ, { Deûm, Virûm, } pro { Deorum. Virorum }

Ambo & duo in accuſatiuo maſculino.

Item anomala illa, Ambo & duo, quas duas voces poëtæ etiam in accuſatiuo maſculino vſurpant: vt Vergilius. *Si duo prœterea tales Idæa tuliſſet Terra viros.* Horat. *Ne vos titillet gloria. Iureiurando obſtringam ambo.* Cicero in Phi. ſecunda. *Prœter duo vos, nemo ſic loquitur.*

TERTIA DECLINATIO.

TErtia declinatio admodum varia eſt, cuius difficiliores duntaxat caſus hoc loco attingemus.

Quorundam accuſatiui flectuntur tantùm in im: vt Vim, rauim, tuſsim, ſitim, maguderim, amuſsim, charybdim.

Sic & quorundam fluuiorum accuſatiui: vt Tybrim, Ararim.

Accuſat. in em & im.

Quædam accuſatiuos flectunt in im & in em communiter: vt Buris, peluis, clauis, ſecuris, puppis, torquis, turris, reſtis, febris, nauis, bipennis, aqualis. im vel em.

Ablatiuus ſingularis.

Ablatiuus regulariter in e deſinit: vt Pectus, ſalus. Ablatiuo Pectore, ſalute.

Propria nomina adiectiuis ſimilia, ablatiuos in e mittunt: vt Fœlice, Clemente, Iuuenale, Martiale. &c.

At neutra deſinentia in al, ar, & e, ablatiuum magna ex parte mittunt in i:

vt

vt { Vectigal, Calcar, Mare, } Ablatiuo { Vectigali. Calcari. Mari. }

Ablatiuus rete, à nominatiuo retis est, non à nominatiuo rete: Par, cum compositis, tam e, quàm i habet: vt Par, compar. Ablatiuo Pare, compâre, *Rete.*

Hæc tamen e retinent, Far, hepar, iubar, nectar, gausape præsepe, e.

Et hęc propria, { Soracte, Præneste, Reate, } Ablatiuo { Soracte. preneste Reate. }

Festorum nomina, quæ tantùm pluralia sunt, genitiuum interdum in orum mittunt: vt Agonalia, Vinalia. Genitiuo Agonaliorum, Vinaliorum. *Festorum nomina.*

Interdum autem in ium: vt Floralia, Feralia. Genitiuo Floralium, Feralium.

Aliquando verò tam in orum quàm in ium.

vt { Parentalia, Saturnalia, } Gen. { Parentaliorum, Saturnaliorum, } vel ium

Datiuos verò & ablatiuos in bus: vt Saturnalibus, Bacchanalibus. Præter quinquatrijs, quod iuxta secundam declinationem formant prædictos casus.

Mensium nomina in er, vel is, ablatiuum in i solùm mittunt: vt { Septemb. Aprilis, } Ablatiuo { Septembri Aprili. } *Mensium nomina.*

Quorum accusatiuus in im tantùm desinit, ijs ablatiuus exit in i: vt { Sitim, Tusim, } Ablatiuo { Siti. Tusi. }

Adiectiua quæ nominatiuum in is, vel er, & e neutrum faciunt, ablatiuum mittunt in i solùm: vt

Fortis

Fortis, Mollis, Dulcis, } Abl. { Forti. Molli. Dulci. } Sic { Acer, Acris, Acre, } Abla. Acti.

Nota. Licet poëtæ interdum metri causa, E pro I vsurpent.

Cætera adiectiua tam in e, quàm in i mittunt: vt Capax, duplex. Ablatiuo Capace, duplice, vel ci.

Præter { Pauper, Degener, Vber, } { Sospes, Hospes, } quæ in e tantùm faciunt ablatiuum

Comparatiua etiam bifariam faciunt ablatiuum: vt Melior, doctior. Ablatiuo Meliore, doctiore, vel ri.

Similiter & substantiua quædam: vt Ignis, amnis, anguis, supellex, vnguis, vectis. Ablatiuo e vel i.

Rariùs autem ciuis, Rariùs etiam Arpinas, } Ablatiuo { Ciue vel ciui. Arpinate, vel ti.

Et sic de cæteris id genus gentilibus. Deniq; ad eundem modum ablatiuos formant, quorum accusatiui per em & im finiunt: vt Puppis, nauis, ablatiuo Puppe, naue, vel i. Et verbalia item in trix: vt { Victrix, Altrix, } Ablatiuo { Victrice, vel ci. Altrice, vel ci.

Neutra, quorum ablatiuus singularis exit in i tantùm, vel in e & i, nominatiuum pluralē mittunt in ia: vt Molli, duplice vel ci. Nominatiuo plurali Mollia, duplicia. Præter vbera, plura vel pluria, aplustra, vel aplustria: Et comparatiua: vt Meliora, fortiora, doctiora, priora.

Genitiuus pluralis. Ex ablatiuis in i tantùm, vel in e & i, fit pluraliter genitiuus in ium: vt Vtili, vtilium. Puppe vel puppi, puppium.

Preter

Præter comparatiua: vt { Maiorum, Meliorum, } Item præter iſta, Supplicum, complicum, ſtrigilum, artificum, vigilum, veterum, memorum, pugilum, inopum. At plus plurium format.

Sunt & quæ ſyncopam aliquando admittunt, cuiuſmodi ſunt Sapientûm, pro ſapientium. Serpentûm, pro ſerpentium.

Quando nominatiui ſingulares duabus conſonantibus finiuntur. genitiui plurales exeunt in ium:

vt { Pars, Vrbs, Falx, Glans, Trabs, Merx, } Genitiuo plurali, { Partium. Vrbium. Falcium. Glandium. Trabium. Mercium. }

Excipe hyemum, principum, participum, municipium, forcipum, inopum, cœlibum, clientum.

Vbi in nominatiuis & genitiuis ſingularibus reperiuntur pares ſyllabæ, genitiuus pluralis exit in ium:

vt { Collis, Menſis, Auris, } is. Genit. plu. { Collium. Menſium. Aurium. }

Adde iſtis, Litium, ditium, vitium, ſalium, matrimonium, pertatium.

Excipe tamen, Canum, panum, vatum, iuuenum, opum, apum.

As format aſsium, mas marium, vas vadis, vadium, nox noctium, nix niuium, os oſsium, faux faucium, mus murium, caro carnium, cor cordium. Alituum ab ales, aſſumit u.

Boum anomalum eſt, vt etiam bobus vel bubus.

Quorum genitiui plurales deſinunt in ium, accu- *Accuſat. plural.*

ſatiuum formant per es & eis diphthongum: vt Partium omnium. Partes, omnes, vel eis.

Græcorum declinatio.

Græco fonte deriuata plæraque, quando iuxta linguæ ſuæ morem variantur, genitiuum mittunt in os: vt Titan, Pan, Daphnis, Phyllis. Genitiuo Titános, Panos, Daphnidos, Phyllídos. Datiuum verò in i breue: vt Titáni, Pani, Daphnidi, Phyllidi.

Accuſatiuum in a, niſi ſint neutri generis in a non terminantia: vt Pana, Phyllida, Amaryllida, Orphea.

Is tamen, & ys, per os purum declinata in genitiuo, accuſatiuum faciunt, S, nominatiui mutata in N: vt

Tethys, Tethyos.		Tethyn.
Decapolis, lios.	Accuſa-	Decapolin.
Geneſis, geneſios.	tiuo.	Geneſin.
Metamorphôſis, ſios.		Metamorphôſin

Sunt quæ duplicem genitiuum faciunt, alterum in os non purum, alterum in os purum. Atque hæc pro genitiuorum ratione duplicem quoque accuſatiuum formant, alterum in n, alterum in a: vt Paris, genitiuo Paridos & Parios, accuſatiuo Parida & Parin. Themis, genitiuo Themidos & Themios, accuſatiuo Themida & Themin.

Fœminina in ô, genitiuum in ûs, accuſatiuum in ô mittunt:

vt	Sapphô, Sapphûs.	Hanc	Sapphô.
	Mantô, Mantûs.		Mantô.
	Cliô, Cliûs.		Cliô.

Vocatiuus.

Vocatiuus nominatiuo magna ex parte ſimilis eſt, in nonnullis tamen à nominatiuo abijcitur s:

vt

vt { Pallas, Pallantis. / Theſeus, Theſeos, / Tethys, Tethyos. } Voc. ô { Palla. / Theſeu. / Tethy. }

{ Phyllis, Phyllidos. / Alexis, Alexios. / Achilles, Achilleos. } Vocat. ô { Phylli. / Alexi. / Achille. }

Neutra ſingularia in a, Græca ſunt: vt Problema, poëma, quæ veteres iuxta Latinam quoque formam declinabant, addita ſyllaba tum, vt: Hoc problématum, hoc poëmatum. *Græcantia in a.*

Quorum datiui & ablatiui plurales adhuc in frequentiore vſu ſunt: vt Problématis, poëmatis.

QVARTA DECLINATIO.

QVartæ declinationi nihil ferè difficultatis ineſt, nam duas tantùm ſortitur terminationes in recto ſingulari, nempe us & u: vt Manus, genu. Veteres à nominatiuis, anus, tumultus, ornatus, dixerunt, anuis, tumulti, ornati; in genitiuo.

Terentius. *Eius anuis cauſa.* Idem. *Nihil ornati. Nihil tumulti.*

Datiuus ui habet, & interdum etiam u: vt Fructui, concubitui: rariùs fructu, concubitu.

Vergilius. *Quod neque concubitu indulgent.* Terentius. *Veſtitu nimio indulges.* *Datiuus ſi-mil.*

Currûm autem pro curruum, Synæreſis eſt, vt & in alijs declinationibus fieri ſolet.

Iëſus, in accuſatiuo Iëſum habet, in reliquis verò caſibus vbique Iëſu. *Iëſus.*

Hæc datiuum & ablatiuũ pluralem in ũbus formant: Acus, lacus, artus, arcus, tribus, ficus, ſpecus, quercus, partus, portus, veru. ũbus. *Datiuus & Ablatiuus.*

Cætera omnia in ỹbus: vt Fructibus, fœtibus, manibus, motibus.

QVINTA DECLINATIO.

QVinta declinatio, genitiuum, datiuum, & ablatiuum, pluralem in paucioribus fortita est, quemadmodum infrà in heteroclitis fusiùs tradetur.

Olim iuxta hanc declinationem flectebantur quædam nomina tertiæ inflexionis: vt *Plebes, plebei.*

Genitiuus singularis. Genitiuus huius declinationis olim etiam in es, ij, & e, exibat. Cicero *Equites verò daturos illius dies pœnas.* Vergilius. *Munera lætitiamq; dij.* Saluſtius. *Vix decima parte die reliqua.*

Cæterum præter iſta quæ iam diximus, notabis etiam diligenter ea nomina, quæ à Grammaticis Heteroclita dicuntur. Hæc partim varia probatorum autorum lectione, partim à ſequentibus regulis diſcere licebit.

DE NOMINIBVS HETEROCLITIS. R. R.

Heteroclita quæ ſint.

QVæ genus aut flexum variant,
quæcunque nouato.
Ritu deficiunt, ſuperántue,
Heteroclita ſunto.

VARIANTIA GENVS.

Fœminina. Hæc genus ac partim flexum variantia cernis:
Pergamus infœlix vrbs Troũ, Pergama gignit.
Quod niſi plurali careat, facit ipſa ſupellex.
Singula fœmineis, neutris pluralia gaudent.

Neutra. Dat prior his numerus neutrum genus, alter vtrumque:

Raſtrum

Raſtrum cum fræno, filum, ſimul atque capiſtrum.
Argos item & cœlum, ſunt ſingula neutra.
Sed audi,
Maſcula duntaxat cœlos vocitabis, & Argos.
Fræna ſed & frænos, quo pacto & cætera formant.
Nundinũ, & hinc epulum, quibus addito balneum. Et hęc ſunt
Neutra quidem primo, muliebria ritè ſecundo.
Balnea plurali Iuuenalem conſtat habere.
Hæc maribus dãtur ſinglaria, plurima neutris: *Maſculina.*
Mænalus, atq; ſacer mons Dyndimus, Iſmarus, atq;
Tartara, Taygetus, ſic Tænera, Maſſica, & altus
Gargarus. At numerus genushis dabit alter vtrumq;,
Sibilus, atque iocus, locus, & Campanus, Auernus.

DEFECTIVA.

Quæ ſequitur manca eſt numero caſúue propago.

APTOTA.

Quæ nullum variant caſum, vt fas, nil, nihil, inſtar: *Aptota ſunt quæ à recto non variant caſum.*
Multa & in u, ſimul i, vt ſunt hæc cornuq́;, genuq́ue.
Sic gummi, frugi, ſic tempe, tot, quot, & omnes

A tribus ad centum numeros, Aptôta vocabis.

MONOPTOTA.

Monoptôta sunt quæ vnico in casu reperiuntur,

Estque Monoptôton nomen, cui vox cadit
Ceu noctu, natu, iussu, iniussu, simul astu (vna,
Promptu, permissu: Plurali legimus astus,
Legimus inficias, sed vox ea sola reperta est.

DIPTOTA.

Diptôta quæ duobus.

Sunt Diptôta, quibus duplex flexura remânsit:
Vt fors forte dabit sexto, spontis quoque spôte.
Sic plus pluris habet repetundarum repetundis
Iugeris & sexto dat iugere. Verberis autem
Verbere, suppetiæ quarto quoque suppetias dât.
Tantundem dat tantidem: simul impetis hoc (ra.
dat
Impete. Iunge vicem sexto vice, nec lego plu-
Verberis atque vicem, sic plus cum iugere, cunctos
Quatuor hæc numero casus tenuere secundo.

TRIPTOTA.

Triptôta quæ tribus.

Treis quibus inflectis casus, Triptôta vocâtur:
Vt precis atque precem, petit & prece blandus (dignus.
amicam.
Sic opis est nostræ, fer opem legis, atque ope
At tantùm recto frugis caret, & ditionis.
Integra vox vis est, nisi desit forte datiuus,
Omnibus his mutilus numerus prior, integer alter.

Quæ

Quæ referunt, vt qui: quæ percontantur, vt Ecquis: *Defectiua casuum.*
Et quæ distribuunt, vt nullus, neuter, & omnis:
Infinita solent his iungi, vt quilibet, alter:
Quinto hæc sæpè carent casu, & pronomina, præter (tu
Quatuor hæc infrà, Noster, nostras, meus, &
Propria cuncta notes, quibus est natura coërcens, (Roma. *Defecta Plurali.*
Plurima ne fuerint, vt Mars, Cato, Gallia,
Ida, Tagus, Lælaps, Pernassus, Bucephalusq;.
His frumenta dabis, pensa herbas, vda, metalla,
In quibus autorum quæ sunt placita, ipse requiras,
Est vbi pluralem retinent hæc, est vbi spernunt.

Neutra singu. carentia quibusdam casibus pluralibus.

Hordea, farra, forum, mel, mulsum, defruta, thusq;,
Treis tantùm similes voces pluralia seruant. *Apellat. masculina defecta plurali.*
Hesperus & vesper, pontus, limusq;, fimusq;,
Sic penus & sanguis: sic æther, nemo: sed ista. *Appellat. fœmenea plurali.*
Mascula sunt, numerum vix excedentia primum.
Singula fœminei generis, pluralia rarò:
Pubes, atque salus sic talio, cum indole, tussis,
Pix, humus, atque lues, sitis, & fuga, iunge quietem.
Sic cholera, atque fames, bilisque, senecta, iuuentus.

Sed tamen hęc, ſoboles, labes, vt & omnia quintæ,
Treis ſimiles caſus plurali ſæpe tenebunt.
Excipe res, ſpecies, facies, aciesque, dieſq;,
Quas voces numero totas licet eſſe ſecundo.
Iſtis multa ſolent muliebria nectere, vt hæc ſũt
Stultitia, inuidia, & ſapientia, deſidia, atque
Id genus innumeræ voces, quas lectio præbet,
Quam tibi prefixam ceu certum collige filum,
Rariùs his numerum, quandoque ſed adde ſecundum.

Neutra carentia plurali.

Nec licet his neutris numerum deferre ſecundum:
Delicium, ſenium, lethum, cœnumq;, ſalumq;.
Sic barathrum, virus, vitrum, viſcumq;, penumq;.
Iuſtitium, nihilum, ver, lac, gluten ſimul halec.
Adde gelu, ſolium, iubar. Hîc quoque talia ponas,
Quæ tibi ſi obſerues, occurrent multa legenti.

Maſculina plurali.

Maſcula ſunt tantùm numero contenta ſecundo:
Manes, maiores, cancelli, liberi, & antes.
Menſes prəfluuium, lemures, faſti, atque minores,
Cùm genus aſsignant natales: adde penates.
Et loca plurali, quales Gabijq;, Locriq;.
Et quæcunque legas paſsim ſimilis rationis.

Fœminina carentia ſingul.

Hæc ſunt fœminei generis, numeriq; ſecundi:
Exuuiæ, phaleræ, grateſq;, manubiæ, & idus.

Antiæ

Antiæ, & inducіæ, ſimul inſidiæq́; , minæq́;.
Excubię , nonæ , nugæ, tricæq́; , calendæ.
Quiſquiliæ, thermæ, cunæ , diræ, exequiæq́;.
Inferiæ & feriæ, ſic primitiæq́; , plagæq́;
Retia ſignantes, & valuæ, diuitiæq́;. (Athenę.
Nuptiæ item & lactes : addantur Thebæ, &
Quod genus inuenias & nomina plura locorum.

Rariùs hæc primo , plurali neutra leguntur : *Neutra carentia ſing.*
Mœnia cum teſquis, prȩcordia, luſtra ferarum.
Arma, mapalia, ſic bellaria, munia, caſtra.
Funus iuſta petit, petit & ſponſalia virgo.
Roſtra diſertus amat, pueriq́; crepundia geſtant.
Infantesq́; colunt cunabula, conſulit exta
Augur, & abſoluens, ſuperis effata recantat.
Feſta Deûm poterunt, ceu Bacchanalia iungi.
Quòd ſi plura leges, licet hac quoque claſſe reponas.

REDVNDANTIA.

Hæc quaſi luxuriant, varias imitantia formas, *Redundantia*
Nam genus & vocem variant tonitrus, tonitruq́;.
Sic clypeus clypeum, baculus baculum, atque bacillum, (tum
Senſus & hoc ſenſum, tignus tignumq́;, tape-
Atq́; tapete tapes, punctus punctumq́;. Sinapi,
Quod genus immutans, fertur ſcelerata ſinapis.
Sinus & hoc ſinum vas lactis, mendaq́; mendũ.
Viſcus & hoc viſcum, ſic cornu & flexile cornũ.

At

At Lucanus ait, Cornus tibi cura siniſtri.
Euentus ſimul euentum. Sed quid moror iſtis?
Talia doctorum tibi lectio mille miniſtrat.

Nominatiui ex accuſa-tiuis græcis.

Sed tibi pręterea quædam ſunt Græca notãda,
Quæ quarto caſu fœtum peperêre Latinum.
Nam panther panthera creat, crateraq; crater.
Caſsida caſſis habet, ſed & æther æthera fundit.
Hinc cratera venit, venit æthera, ſic caput ipſum
Caſsida magna tegit, nec vult panthera domari.

Vocem diuerſæ terminationes ſub eodem genere

Vertitur his rectus, ſenſus manet, & genus vnum.
Gibbus & hic gibber, cucumis cucumer, ſtipis & ſtips.
Sic cinis atque ciner, vomis vomer, ſcobis & ſcobs.
Puluis item puluer, pubes puber. Quibus addes
Quæ pariunt or & os, honor, & labor, arbor, multa adorq;.
His & apes apis, plebs plebis. Sunt quoque
Accepta à Græcis, geminam referentia formam:
Vt Delphin delphinus, & hic elephas elephantus.
Sic congrus conger. Meleagrus ſic Meleager.
Teucrus item teucer. Dabis huc & cætera cũcta,
Quæ tibi par ratio dederit, & lectio caſta.

Pecl nationem variantiæ

Hæc ſimul & quarti flexus ſunt atque ſecundi
Laurus enim lauri facit, & laurus genitiuo.
Sic quercus, pinus, pro fructu ac arbore ficus.
Sic colus atque penus, cornus quando arbor habetur.

Sic

Sic lacus atque domus, licet hæc nec vbique recurrant.
His quoque plura leges, quæpriſcis iure relinquas.

Et quæ luxuriant ſunt adiectiua notanda *Adiectiua luxuriãtia.*
Multa, ſed in primis quot & hæc tibi nomina fundunt: (musq́;,
Arma, iugum, neruus, ſomnus, cliuusq́;, ani-
Et quot limus habet, quot frœnum, & cera, bacyllum:
A quibus us ſimul is formes, vt inermus, inermis.
Rarior eſt hilarus, vox eſt hilaris benè nota.

COMPARATIO NOminum.

Omparantur nomina, quorum *Nominum comparatio.* ſignificatio augeri minuiue poteſt. Gradus comparationis ſunt tres.

Poſitiuus, qui rem ſine exceſſu *Poſitiuus gradus.* ſignificat: vt Albus, niger, probus, improbus.

Comparatiuus, qui ſignificationem ſui poſitiui *Comparatiuus.* per aduerbium Magis, auget: vt Albior, probior. id eſt, Magis albus, magis probus. Fit autem regulariter à primo poſitiui caſu in i, addita ſyllaba or: vt ab Amici, pudici, fit amicior, pudicior.

Superlatiuus, qui ſupra poſitiuum cum Aduerbio Valdè, vel maximè ſignificat: vt *Superlatiuus*

Doctiſ-

Doctiſsimus, Iuſtiſsimus, } id eſt, valdè vel maximè { Doctus. Iuſtus.

Fit autem regulariter à primo poſitiui caſu in i, adiectis ſ & ſimus: vt à Candidi, prudenti, fit Candidiſsimus, prudentiſsimus.

In rimus. Quæ verò poſitiua in r deſinunt, adiecto rimus, ſuperlatiuum formant: vt Pulcher, pulcherrimus. Niger, nigerrimus.

Excipiuntur Dextimus à Dexter, Maturimus, ſiue Maturiſsimus, ab antiquo Matur.

In lis. Sex iſta in lis, ſuperlatiuum formant in limus: nempe Facilis, facillimus: Docilis, docillimus: Agilis, agillimus: Gracilis, gracillimus: Humilis, humillimus: Similis, ſimillimus.

Deriuata à dico, loquor, &c. Quæ deriuantur à Dico, loquor, volo, facio, ad hunc modum comparantur. Maledicus, Maledicentior, Maledicentiſsimus, à dico. Magniloquus, Magniloquentior, Magniloquentiſsimus, à loquor.

Plautus tamen à mendaciloquus & confidentiloquus, vſurpat mendaciloquius, & confidentiloquius.

Beneuolus, Beneuolentior, Beneuolentiſsimus, } à volo.

Magnificus, Magnificentior. Magnificentiſsimus, } à facio.

Comparatio nom. in us puerum. Quoties vocalis præcedit us finale, comparatio fit per aduerbia Magis & Maximè: vt Idoneus, magis idoneus, maximè idoneus. Arduus, magis arduus, maximè arduus.

COMPARATIO INVSITATIOR.

Interim acrè iudicium adhibendum eſt, vt quæ

in

in legendis auctoribus rarò occurrunt, rarò itidem vsurpentur.

Cuiusmodi sunt quæ sequuntur.

Assiduior, strenuior, egregijssimus, mirificissimus, pientissimus, vel pijssimus, Ipsissimus.

Perpetuissimus, } Exiguissimus, apud Ouidium.
Tuissimus, } Multissimus, apud Ciceronem.

COMPARATIO ANOMALA.

Bonus, melior, optimus. Malus, peior, pessimus. Magnus, maior maximus. Paruus, minor, minimus. Multus plurimus, multa plurima, multum plus plurimum. Vetus, veterior, veterrimus. Deterior, deterrimus, ab antiquo Deter. Nequam, nequior, nequissimus. Citra, citerior, citimus. Intra, interior, intimus. Infra, inferior, infimus. Extra, exterior, extimus, vel extremus. Supra, superior, supremus, vel summus. Post, posterior, postremus. Vltra, vlterior, vltimus. Propè, propior, proximus, à quo proximior apud Ouidium. Pridem, prior, primus. Diu, diutior, diutissimus. Sæpè, sæpius, sæpissimè.

COMPARATIO DEFECTIVA.

Inclytus, inclytissimus. Meritus, meritissimus. *Comparatio manca.*
Opimus, opimior. Sinister, sinisterior.

Ocyor, } ab ὠκὺς. { Nouus } Iuuenis,
Ocyssimus, } { Nouissimus. } Iunior.

Adolescens, { Senex, } Potior, } Ante,
Adolescentior, { Senior, } Potissimus } Anterior.
{ Maximus natu.

Longinquus, } { Nuper, } { Penè,
Longinquior. } { Nuperrimus. } { Penissimus.

In-

Interdum autem à ſubſtantiuis fit comparatio, ſed abuſiuè:

Comparatio abuſiua.

vt { Neronior, Cinædior, Punior } à { Nerone. Cinædo. Pœno. }

DE PRONOMINE.

PRonomen, eſt pars orationis, qua in demonſtranda aut repetenda re aliqua vtimur.

Pronomina ſunt quindecim: Ego, tu, ſui, ille, ipſe, iſte, hic, is, meus, tuus, ſuus, noſter, veſter, noſtras, veſtras.

Quibus addi poſſunt & ſua compoſita: vt Egomet, Tute, Idem. & ſimilia. Vt etiam Qui, quæ, quod.

DE ACCIDENTIBVS PRONOMINI.

Accidunt Pronomini, Species, Numerus, Caſus, Genus, Declinatio, Perſona, Figura.

Primitiua. Species Pronominum eſt duplex: Primitiua, & Deriuatiua. Ad primatiuam ſpectant iſta: Ego, tu, ſui, ille, ipſe, iſte, hic, is.

Ex primitiuis alia ſunt Demonſtratiua, alia Relatiua.

Demõſtratiua Demonſtratiua dicuntur eadem quæ & primitiua, nimirum Ego, tu, ſui, ille, ipſe, iſte, hic, is.

Relatiua. Relatiua autem ſunt, Ille, ipſe, iſte, hic, is, idem, qui.

Deriuatiua

Deriuatiua ſunt, Meus, tuus, ſuus, noſter, veſter, noſtras, veſtras. Deriuatiuorum alia ſunt Poſſeſsiua, alia Gentilia. *Deriuatiua.*

Poſſeſsiua ſunt, Meus, tuus, ſuus, noſter, veſter. *Poſſeſſiua.*

Gentilia ex eo dicuntur, quòd Gentem aut Nationem, vel partes & ſectas ſignificent: vt Noſtras, veſtras, & cuias nomen. *Gentilia.*

DE NVMERO.

Numerus Pronominum duplex eſt. Singularis, vt Ego: Pluralis, vt Nos. *Numerus in pronominibus.*

DE CASV.

Caſus autem ſunt ſex, quemadmodum in nomine.

Vocatiuo carent omnia pronomina, præter hæc quatuor: Tu meus, noſter, noſtras. Martialis tamen pronomini Ipſe, vocatiuum tribuere videtur, quum ait.

Vt Martis reuocetur amor, ſæuiq; tonantis,
A te Iuno petat Ceſton & ipſa Venus.

DE GENERE.

Genera ſunt in pronominibus, perinde vt in adiectiuis nominum. Alia enim ad tria genera referuntur: vt Ego, tu, ſui. Alia per tria genera variantur: vt Meus, mea, meum. *Genus pronominum.*

DE DECLINATIONE.

Declinationes pronominum ſunt quatuor. Genitiuus autem primæ declinationis exit in i: vt *Pronominũ declinatio.*

Ego, Tu, } Genit. {Mei. Tui. } {& ſui, quod recto caret in vtroque numero.

Genitiuus ſecundæ definit in ius vel ius. Cuius *Secunda.*

formæ ſunt, Ille

Ille, Ipſe, Iſte, } Genitiuo. { Illius. Ipſius. Iſtius. } { Hic, Is, Qui, } Genit. { Huius. Eius. Cuius.

Tertia.

Genitiuus tertiæ declinationis exit in i, æ, i, quemadmodum nominum adiectiuorum, quæ per tres terminationes variantur. Cuius ſortis ſunt,

Nominatiuo { Meus, mea, meum. Tuus, tua, tuum. Suus, ſua, ſuum. Noſter, noſtra, noſtrum. Veſter, veſtra, veſtrum.

Genitiuo { Mei, meæ, mei. Tui, tuæ, tui. Sui, ſuæ, ſui. Noſtri, noſtræ, noſtri. Veſtri, veſtræ, veſtri.

Quarta.

Genitiuus quartæ habet âtis: ex quo ordine ſunt

Noſtras, Veſtras, Cuias, } Genitiuo { Noſtrâtis. Veſtrâtis. Cuiâtis.

Cæteri obliqui in vtroque numero, ad formam nominum tertiæ declinationis inflectuntur.

DE PERSONA.

Perſonæ pronominũ.

Perſonæ Pronominum ſunt tres, { Prima, Secunda, Tertia, } vt { Ego. Tu. Ille. }

DE FIGVRA.

Figura. Pronominum compoſitio.

Figura eſt duplex. Simplex, vt Ego: Compoſita, vt Egomet.

Pronomina inter ſe componuntur: vt Ego ipſe, tuipſe, ſuiipſius, meijpſius.

Nominatiuo

Nomi.	Istic, Istæc, Istoc vel Istuc.	Accusat.	Istunc, Istanc, Istoc vel Istuc.	Abla.	Istoc, Istac, Istoc.

Pluraliter Nominatiuo & accusatiuo Istæc. Eodem modo declinatur & Illic, Illæc, Illoc.

Componuntur etiam cum nominibus: vt Cuiusmodi, huiusmodi, illiusmodi, istiusmodi.

Componuntur & cum præpositionibus: vt Mecum, tecum, secum, nobiscum, vobiscum, quicum, quibuscum.

Componuntur etiam & cum aduerbijs: vt

Eccum, Eccam, Eccos, Eccas,	ab Ecce.	Ellum, Ellam, Ellos, Ellas,	ab Ecce. Vt & Idem quoque, ab is & demum.

Cum coniunctione quoque componuntur: vt

No.	Hiccine, Hæccine, Hoccine.	Actō.	Hunccine, Hanccine, Hoccine.	Ab.	Hoccine, Haccine, Hoccine.

Pluraliter, Hæccine neutrum.

Componuntur denique cum syllabicis adiectionibus: vt Met, Te, Ce, Pte.

Met, adijcitur primæ & secundæ personę: vt Egomet, meimet, mihimet, memet, nosmet, &c. Sic sibimet quoque ac semet dicimus. *Met.*

Tumet autem in recto non dicimus, ne putetur esse verbum à Tumeo. Sed Tuimet, tibimet, temet, nosmet, &c. *Tumet.*

Te adijcitur istis, Tu, Te, vt Tute. Tete. *Te.*

Ce, adijcitur obliquis horum pronominum, Hic, ille, iste, quoties in s desinunt: vt Huiusce, hisce, *Ce.*

illiuſce, iſtiuſce, hoſce, illoſce, iſtoſce.

Pte.

Pte apponitur iſtis ablatiuis,

Mea,	vt	Meapte,
Tua,		Tuapte,
Sua,		Suapte,
Noſtra,		Noſtrapte,
Veſtra,		Veſtrapte.

Interdum etiam maſculinis & neutris adiici ſolet: vt Meopte marte, Tuopte labore, Suopte iumento, Noſtropte damno. &c.

Quis.

Quis & qui, ad hunc modum componuntur. Quis, in compoſitione hiſce particulis poſponitur;

En,	Ecquis.	Et hæc tam in fœminino
Ne,	Nequis,	ſingulari, quàm in neutro
Alius, vt	Aliquis.	plurali, Qua habent, non
Num,	Nũquis,	quæ: vt Siqua mulier. Ne-
Si,	Siquis.	qua flagitia. &c.

Ecquis.

Præter Ecquis, quod vtrunque in fœminino habere reperitur, Ecquæ & Ecqua.

His autem particulis præponitur Quis in compoſitione:

Nam,	Quiſnam.	Et hæcvbique (præ-
Piam,	Quiſpiam.	terquam in ablatiuo ſin
Putas, vt	Quiſputas.	gulari) quæ habent, non
Quam,	Quiſquam.	Qua: vt Quænam do-
Que,	Quiſque.	ctrina. Negotia quæpi-

am. Optima quæque.

Quis.

Quis, etiam cum ſeipſo componitur: vt Quiſquis, quod & in hunc modum variatur.

Nomi.	Quiſquis,	Accuſat. Quic quid. Ablat.	Quoquo,
	Quicquid,		Quaqua,
			Quoquo.

Qui, in compoſitione præponitur his particulis:

Dam

Dam, Vis, Libet, Cunq; } vt { Quidam. Quiuis. Quilibet. Quicunq; } Et hæc vbiq; præterquam in ablatiuo singulari, Quæ retinent, non Qua: vt Quędam puella. Quęcunque facinora.

DE VERBO.

VErbum, est pars orationis, quæ modis & temporibus inflexa, esse aliquid, agereue, aut pati, significat: vt Sum, existo: mouco, moueor: tango, tangor.

Verbum diuiditur in primis in Personale, vt Doceo: & Impersonale, vt Oportet.

Personale, est quod certis personis distinguitur: vt Ego lego, Tu legis, Hic legit, Illi legunt.

Contra, Impersonale dicitur, quod diuersarum personarũ vocibus nõ distinguitur nec variatur: vt Pœnitet, tædet, miseret, oportet.

DE ACCIDENTIBVS VERBO.

Verbo quidem accidunt ista: Genus, Modus, Tempus, Figura, Species, Persona, Numerus, Coniugatio.

DE GENERE.

Quinque sunt verborum genera, { Actiuum, Passiuum, Neutrum, } { Deponens, Commune.

ACTIVVM,

VERBVM.

Actiuum, est quod agere significat, & in o finitum, passiuum in or formare potest: vt Doceo, doceor. Lego, legor.

PASSIVVM.

Passiuum, est quod pati significat, & in or finitum, actiui formam r, dempto, resumere potest: vt Amor, amo. Afficior, afficio,

NEVTRVM.

Neutrum, est quod in o, vel in m finitum, nec actiuam, nec passiuam formam integrè induere potest: vt Curro, ambulo, iaceo, sum.

Neutrorum tria sunt genera.

Neutrum substant. Nam aliud Substantiuum dicitur: vt Sum, es, est, sumus. &c. *Neutrum absolutum.* Aliud Absolutum, sic dictum, quòd ipsum per se sensum absoluat.

Atque hoc rursum duplex est. Nam alterum actionem completam in ipso verbo significat, nec in aliud transeuntem: vt Ambio, dormio, pluit, ningit. Alterum verò passionem in ipso completam indicat: vt Palleo, rubeo, albesco, nigresco.

Est præterea & aliud, cuius actio in rem cognatæ significationis transit, ac tertiam personam passiuæ vocis vsurpat:

vt { Bibo vinum, / Curro stadium, / Viuo vitam, } { Vinum bibitur. / Stadium curritur. / Vita viuitur. }

Sunt denique quæ simplicia quidem neutra sunt, composita verò agendi vim concipiunt: vt Eo, adeo: mingo, commingo.

DEPONENS.

Deponens, quod in or finitum, vel actiui significationem

tionem habet, vt Loquor verbum : vel neutri, vt Philosophor.

COMMVNE.

Commune, quòd in or finitum, tam actiuam quàm passiuam significationem obtinet : vt Veneror, criminor, consolor, stipulor, speculor, osculor, adulor, frustror, dignor, testor, interpretor, amplector, meditor, experior, ementior : multaq; id genus alia, quæ passim apud veteres reperias.

DE MODO.

Modi verborum sex enumerantur.

Indicatiuus, qui simpliciter aliquid fieri aut non fieri definit : vt *Probitas laudatur & alget*. Hic modus aliquando per interrogationem vsurpatur : vt *Quis legit hæc?* Aliquando per dubitationem : vt *An in æstu venit aliud ex alio malum?* *Indicatiuus.*

Imperatiuus, quo inter imperandum vtimur. Hic modus futurum non habet, sed præsens duplex : vt apud Propertium. *Imperatiuus.*

Aut si es dura nega, sin es non dura, venito.

Vergil. *Tityre dum redeo, brevis est via, pasce capellas :*
Et potum pastas age Tityre, & inter agendum
Occursare capro (cornu ferit ille) caveto.

Præteritum autem à subiunctiuo mutuatur. Cicero. *Sed amabo te, nihil incommodo valetudinis tuæ feceris.*

Martialis. *Dic quotus es, quanti cupias cœnare, nec vllum*
Addideris verbum, cœna parata tibi est.

Quin & illa passiua, Præceptum sit, dictum sit, determinatum sit, præteriti imperatiui esse fatetur Priscianus.

Hic modus etiam Permissiuus dicitur, quòd interdum per hunc permissio significetur : vt

Si ſine pace tua, atque inuito numine Troës
Italiam petiere, luant peccata, nec illos *Iuueris auxilio.*

Denique aliquando etiam Suppoſitiuus aut Hortatiuus appellatur: vt Vergil. *-eamus, & in media arma ruamus.*

Optatiuus. Optatiuus, quo optamus fieri rem aliquam, nec refert factáne ſit, an fiat, an ſit facienda: vt *Vtinam bonis literis ſuus detur honos.*

Modus Optatiuus, Potentialis, & Subiunctiuus, quinque ſeparata eiſdem vocibus tempora habere videntur, vt eſt autor Linacrus. Præterea notandum eſt, Præſens huius modi aſſumere quandoque ſignificationem futuri: vt *Vtinam aliquando tecum loquar.*

Potentialis. Potentialis, quo poſſe, velle, aut debere fieri aliquid ſignificamus: vt *Expectes eadem à ſummo minimóq; poëta?* pro potes expectare. *Nõ expectes vt ſtatim gratias agat, qui ſanatur inuitus.* pro non debes expectare. *Quis enim rem tam veterem pro certo affirmet?* pro vult affirmare.

Græcorum optandi modus. Græci hunc modum nunc per Indicatiuum, nunc per Optatiuum modum & particulam ἀν exprimunt.

Subiunctiuus. Subiunctiuus, qui niſi alteri ſubijciatur orationi, vel alteram ſibi ſubiectam orationem habeat, per ſe ſententiam non abſoluit: vt *Si fueris fœlix, multos numerabis amicos:*

Tempora ſi fuerint nubila, ſolus eris.

Nota. Temporum igitur vocibus hi tres modi per omnia (ſicut dictum eſt) conueniunt: diſcernuntur verò ſignificatu & ſignis. Optatiuus enim ſemper adhæret aduerbio cuipiam optandi: vt *Vtinam veniat aliquando tempus.* Potentialis verò neq; vllum aduerbium adiunctum habet, nec coniunctionem. Subiunctiuus autem ſemper aliquam coniunctionem annexam habet: vt *Si venero. Vt taceas. Quum cœnauero.*

Infini-

Infinitiuus, qui agere quidem aut pati significat, at citra certam numeri & personæ differentiam: vt *Malim probus esse, quàm haberi.* *Infinitiuus.*

DE TEMPORE.

Tempora sunt quinque.

Præsens, quo actio nunc geri significatur: vt *Scribo.* *Præsens.*

Imperfectum, quo prius quidem aliquid in agendo fuisse significatur, non tamen absolutam tunc temporis fuisse actionem. *Imperfectum.*

Vergilius. *Hîc templum Iunoni ingens Sydonia Dido Condebat.* Erat enim adhuc in opere.

Perfectum, quo præterita absolutaq; significatur actio. *Perfectum.*

Hoc in passiuis, deponentibus, & communibus duplex est, & ob id duplici circuitione explicatum. Alterum, quo proximè præteritum exprimitur: vt *Pransus sum.* Alterum, quo vlterius præteritum indicatur: vt *Pransus fui.* Non enim si modò pransus sis, Pransus fui, commodè aptéue dixeris.

Plusquam perfectum, quo actio iam diu præterita significatur. *Plusquam perfectum.*

Futurum, quo res in futuro gerenda significatur. *Futurum.*

Hic promissiuus modus à nonnullis vocatur, quòd videatur aliquid promittere, aut velle facere: vt Ouidius.

Ibimus ô Nymphæ, monstrataq; saxa petemus.

Huius aliud genus est, quod Exactum vocant: vt *Videro, abiero.*

Terentius. *Si te æquo animo ferre accipiet, negligentem feceris.*

Quod quidem Exactum futurum etiam in subiunctiuo modo reperitur. *Exactum.*

Plinius. *Ero ſecurior dum legam, ſtatimq; timebo quum legero.*

DE FIGVRA.

Figura eſt duplex; Simplex, vt Facio: Compoſita, vt calefacio. Verba compoſita, quorum ſimplicia exoleuerunt, ſunt defendo, offendo, aſpicio, conſpicio, adipiſcor, experior, comperior, expedio, impedio, delco, imbuo, compello, appello, incendo, accendo, ingruo, congruo, infligo, inſtigo, impleo, compleo, & id genus alia.

Quædam etiam videntur à græcis nata: vt { Impleo, à πλῶ. Percello à πέλλω.

DE SPECIE.

Species eſt duplex.

Primitiua. Primitiua, quæ eſt prima verbi poſitio: vt Ferueo.

Deriuatiua. Deriuatiua, quæ à primitiua deducitur: vt Ferueſco.

Deriuatiuorum genera ſunt quinque.

Inchoatiua. Inchoatiua, à Grammaticis appellata (quæ Valla Meditatiua potius & Augmentatiua appellat) in ſco deſinunt: vt Labaſco, caleſco, ingemiſco, edormiſco.

Hæc aut inchoationem ſignificant: vt Luceſsit, id eſt, incipit lucere, aut certè gliſcere & intendi: vt apud Vergilium.

Expleri mentem nequit, ardeſcitq; tuendo. Hoc eſt, magis, magisq; ardet. Ex his plæraq; pro thematibus primarijs vſurpantur: vt *Timeſco, biſco, conticeſco.* id eſt. *Timeo, bio, taceo.*

Frequentatiua. Frequentatiua deſinunt in to, ſo, xo, aut tor: vt Viſito, affecto, ſcriptito, pulſo, viſo, quaſſo, nexo, texo, vexo, ſector, ſcitor, ſci-ſcitor. Significant autem vel aſsiduitatem quandam vel conatum: vt Dictito. i. frequenter dico. Viſo. i. eo ad videndum.

Appellatiua. Huc pertinent & illa, Vellico, fodico, albico, & ſimilia

ſimilia id genus, quæ à Grammaticis etiam Apparatiua appellari ſolent.

Delideratiua finiunt in urio: vt Lecturio, parturio, eſurio, cœnaturio. Hæc ad ſignificationem ſuorum primitiuorum ſtudium atque appetentiam quandam adijciunt: vt Lecturio, id eſt, legere cupio. Cœnaturio, id eſt, cupio cœnare. *Deſideratiua.*

Diminutiua in lo, vel ſſo exeunt: vt Sorbillo, cantillo, pitiſſo. id eſt, parùm ac modicè ſorbeo, canto, bibo. *Diminutiua.*

Imitatiua, ſunt quæ imitationem ſignificant: vt Patriſſo, Atticiſſo, Platoniſſo. At Latini hac forma non adeò delectati ſunt, vnde pro Græciſſo, Græcor vſi ſunt: vt Cornicor, à cornice: Vulpinor, à vulpe: Bacchor, à Baccho. *Imitatiua.*

DE PERSONA.

Tres ſunt verbi perſonæ. Prima, vt Lego: Secunda, vt Legis: tertia, vt legit.

NVMERVS.

Numeri ſunt item duo: Singularis, vt lego: Pluralis, vt legimus.

DE CONIVGATIONE.

Quandoquidem de coniugandorum verborum ratione in Rudimentis Anglicis traditum eſt, quæ pueri tanquam vngues ſuos exactiſsimè callere debent: proximum fuerit, vt hæ Guilielmi Lilij de præteritis & ſupinis regulæ lucidiſsimæ quidem illæ, compendioſiſsimæque, nec ſanè minus vtiles, pari auiditate imbibantur.

G.L.

G. L. DE SIMPLICIVM verborum primæ coniugationis communi præterito.

Hypermeter. Hypermeter versus plus iusto vna syllaba constat, sed collidenda cum prima voce sequentis versus, id quod omnium commune est.

AS in præsenti, perfectum format in aui :.

Vt no nas, naui: vocito vocitas, vocitaui.

Deme lauo laui, iuuo iuui, nexum oq; nexui,

Et seco quod secui, neco quod necui, mico verbum

Quod micui, plico quod plicui, trico quod fricui dat.

Sic domo quod domui, tono quod tonui, sono verbum

Quod sonui, crepo quod crepui, veto quod vetui dat.

Atque cubo cubui. Rarò hæc formantur in aui,

Do das, ritè dedi, sto stas, formare steti vult.

Secundæ coniugationis commune præteritum.

ES in præsenti, perfectum format iii dans:

Vt nigreo, nigres, nigrui: Iubeo excipe iussi

Sorbeo sorbui habet, sorpsi quoq;. Mulceo mulsi.

Luceo vult luxi, sedeo sedi, videoq;

Vult vidi, sed prandeo prandi, strideo stridi.

Quatuor his infrà geminatur syllaba prima:

Pen-

Pendeo namque pependi, mordeo vultq; momordi.
Spondeo habere ſpopondi, tondeo vultq; totondi.
Suadeo ſuaſi, rideo riſi, habet ardeo & arſi.
L vel R, ante geo ſi ſtet, geo vertitur in ſi: *Geo.*
Vrgeo vt vrſi, mulgeo mulſi, dat quoque mulxi
Frigeo frixi, lugeo luxi, habet augeo & auxi.
Dat fleo fles, fleui: leo les, leui: indeq; natum: *Leo.*
Deleo deleui, pleo ples, pleui, neo neui.
A maneo manſi formatur, torqueo torſi.
Hæreo vult hęſi. Veo fit ui, vt ferueo ferui. *Veo.*
Niueo & inde ſatum, poſcit conniueo niui,
Et nixi. Iunge his cieo ciui, vieoq; vieui.

TERTIA CONIVGATIO.

TErtia præteritum formabit vt hîc manifeſtum:
Bo fit bi, vt Lambo Lambi, ſcribo excipe ſcripſi, *Bo.*
Et nubo nupſi, antiquum cumbo cubui dat.
Co fit ci, vt vinco vici, vult parco peperci, *Co.*
Et parſi. Dico dixi, duco quoque duxi. (dat.
Do fit di, vt mando mandi. Sed ſcindo ſcidi *Do.*
Findo fidi, fundo fudi, tundo tutudiq;.
Pendo pependi, tendo tetendi, pedo pepedi.
Iunge cado cecidi, pro verbero cædo cecîdi.
Cedo pro diſcedere, ſiue locum dare, ceſſi. *Cedo.*
Vado, rado, lædo, ludo, diuido, trudo,
Claudo, plaudo, rodo, ex do ſemper faciunt ſi

Go. Go fit xi, vt iungo iunxi. Sed r ante go, vult ſi:
Vt ſpargo ſparſi, lego legi, & ago facit egi.
Dat tango tetigi, pungo punxi, pupugiq;.
Dat frango fregi: cùm ſignat pango paciſci,
Vult pepigi: pro iungo pegi: pro cano panxi.

Ho. Ho fit xi, traho ceu traxi docet, & veho vexi.

Lo. Lo fit ui, colo ceu colui. P ſallo excipe cum p,
Et ſallo ſine p, nam ſalli format vtrunque.
Dat vello velli, vulſi quoque, fallo fefelli,
Cello pro frango ceculi, pello pepuliq;.

Mo. Mo fit ui, vomo ceu vomui: ſed emo facit emi.
Como petit compſi, promo prompſi: Adijce demo
Quod format dempſi, ſumo ſumpſi, premo preſsi.

No. No fit ui, ſino ceu ſiui: temno excipe tempſi.
Dat ſterno ſtraui, ſperno ſpreui, lino leui,
Interdum lini & liui, cerno quoque creui.
Gigno, pono, cano: genui, poſui, cecini dant.

Po Po fit pſi, vt ſcalpo ſcalpſi: rumpo excipe rupi.
Et ſtrepo quod format ſtrepui, crepo quod crepui dat.

Quo. Quo fit qui, vt linquo liqui: coquo demito coxi.

Ro. Ro fit ui, ſero ſeu pro planto & ſemino, ſeui,
Quod ſerui melius dat, mutans ſignificatum.
Vult verro verri & verſi, vro vſi, gero geſsi.
Quæro quæſiui, tero triui, curro cucurri.

So. So velut accerſo, arceſſo, inceſſo, atque laceſſo,
Formabit ſiui: Sed tolle capeſſo capeſsi,

Quod

Quodq; capeſsiui facit: atque Faceſſo faceſsi.
Sic viſo viſi, ſed pinſo pinſui habebit.
Sco fit ui, vt Paſco paui: vult poſco popoſci. *Sco.*
Vult didici diſco, quexi formare quiniſco.
To fit ti, vt verto verti: Sed ſiſto notetur *To.*
Pro facio ſtare actiuum, nam iure ſtiti dat.
Sterto ſtertui habet, meto meſſui: ab ecto fit exi
Vt flecto flexi, pecto dat pexui, habetq;
Pexi: etiam necto dat nexui, habet quoque nexi. Dat mitto miſi, petij peto, ſiue petiui.
Vo fit ui, vt voluo volui: viuo excipe vixi, *Vo.*
Nexo vt nexui habet, ſic texo texui habebit.
Fit cio ci, vt Facio feci, iacio quoque ieci. *Cio.*
Antiquum lacio lexi, ſpecio quoque ſpexi.
Fit dio di, vt fodio fodi. Gio, ceu fugio, gi. *Dio.*
Fit pio pi, vt capio cepi: cupio excipe piui, *Gio.*
Et rapio rapui, ſapio ſapui, atque ſapiui. *Pio.*
Fit rio ri, vt Pario peperi. Tio, ſsi geminans *Rio.*
S. Vt quatio quaſsi, quod vix reperitur in vſu. *Tio.*
Denique üo fit üi, vt ſtatuo ſtatui: pluo pluui
Format, ſiue plui: Struo ſed ſtruxi, fluo fluxi.

QVARTA CONIVGATIO.

QVarta dat is, iui, monſtrat ſcio, ſcis, tibi ſciui: Excipias venio dans veni, cambio campſi. *Verborum quartæ commune præteritum.*
Raucio rauſi, farcio farſi, ſartio ſarſi.
Sepio, ſepſi, ſentio ſenſi, fulcio fulci.
Haurio item hauſi, ſancio ſanxi, vincio vinxi.
Pro ſalto ſalio ſalui, & amicio micui dat. *Pes procelenſmaticus.*
Parciùs vtemur, cambiui, hauriui, amiciui, ſepiui,

Sepiui, ſanciui, ſarſiui, atque ſaliui.

DE COMPOSITORVM *Verborum præteritis.*

PRæteritum dat idem ſimplex & compoſitiuum:
Vt docui edocui monſtrat. Sed ſyllaba ſemper
Quam ſimplex geminat, compoſto non geminatur.
Præterquam tribus his, Præcurro, excurro, repungo:
Atque à do, diſco, ſto, poſco, ritè creatis.

Plico. A Plico compoſitum cum ſub, vel nomine, vt iſta:
Supplico, multiplico, gaudent formare plicaui.
Applico, complico, replico, & explico, üi vel in aui.

Oleo. Quamuis vult oleo ſimplex olui, tamen inde
Quoduis compoſitum melius formabit oleui.
Simplicis at formam Redolet ſequitur, ſuboletq;.

Pungo. Cõpoſita à Pungo, formabunt omnia punxi:
Vult vnum pupugi, interdumq; repungo repunxi.

Do. Natum à do, quãdo eſt inflexio tertia, vt addo,
Credo, edo, dedo, reddo, perdo, abdo vel obdo:
Condo, indo, trado, prodo, vendo, didi: at vnum

Sto. Abſcondo abſcondi. Natum à ſto, ſtas, ſtiti habebit.

Verba

Verba hęc ſimplicia præſentis pręteritiq́;,
Si componantur, vocalem primam in E, mutant:
Damno, lacto, ſacro, fallo, arceo, tracto, fatiſcor
Partio, carpo, patro, ſcando, ſpargo, partioq́;, *Partio.*
Cuius nata peri, duo comperit & reperit dant.
Cætera ſed perüi, velut hæc, aperire, operire.
A Paſco paui, tantùm compoſita notentur *Paſco.*
Hæc duo, compeſco, diſpeſco, peſcui habere.
Cætera vt epaſco, ſeruabunt ſimplicis vſum.

Mutantia primam vocalem vtique in I.

Hæc Habeo, lateo, ſalio, ſtatuo, cado, lædo, *Poſthabeo Simplicis formam ſeruat.*
Pango dans pegi, cano, quæro, cædo, cecîdi.
Tango, egeo, teneo, taceo, ſapio, rapioq́;,
Si componantur, vocalē primam in I mutant:
Vt rapio rapui, eripio eripui. A cano natum, *Cano.*
Pręteritum per üi, ceu concino concinui dat.
A Placeo ſic diſpliceo, ſed ſimplicis vſum *Placeo.*
Hæc duo, complaceo, cum perplaceo benè ſeruant.
Compoſita à Pango, retinent a quatuor iſta: *Pango.*
Depango, oppango, circumpango, atque repango.
A maneo manſi, minüi dant quatuor iſta, *Maneo.*
Præmineo, emineo, cum promineo, immineoq́;
Simplicis at verbi ſeruabunt cætera formam.
Compoſita à ſcalpo, calco, ſalto, a per u mutant: *Scalpo.*
Id tibi demonſtrant, exculpo, inculco, reſulto.
Compoſita à claudo, quatio, lauo, reijciunt a: *Claudo.*

Id

Id docet à claudo, occludo, excludo: à quatioq;
Percutio, excutio: à lauo, proluo, diluo, nata.

Mutantia primam vocalem vbique in I, *præterquam in præterito.*

Excipitur. Coëmo. Hæc ſi componas, ago, emo, ſedeo, rego, frãgo,
Et capio, iacio, lacio, ſpecio, premo, ſemper
Sic facio. Lego. Vocalem primam preſentis in I ſibi mutant,
Præteriti nunquam, ceu Frango, refringo, refregi:
A capio, incipio incepi. Sed pauca notentur.
Namq; ſuum ſimplex perago ſequitur, ſatagoq;
Ago. Rego. Vtq; ab ago, dego dat degi, cogo coëgi,
A rego, ſic pergo perrexi, vult quoque ſurgo
Surrexi, media preſentis ſyllaba adempta.
Facio. Nil variat facio, niſi præpoſito præeunte,
Id docet olfacio cum calfacio, inficioq;.
Lego. A lego nata, re, ſe, per, pre, ſub, trans, preeunte,
Præſentis ſeruant vocalem: in i cætera mutant.
De quibus hec, intelligo, diligo, negligo, tantũ
Præteritum lexi faciunt, reliqua omnia legi.

De ſimplicium verborum Supinis.

NVnc ex præterito diſcas formare Supinum.
Bi. Bi ſibi tum format, ſic namque bibi bibitum fit.
Ci. Ci fit ctum, vt vici victum, teſtatur & ici
Dans ictum, feci factum, ieci quoque iactum
Di. Di fit ſum, vt vidi viſum: quædam geminãt S,
Vt pandi paſſum, ſedi ſeſſum, adde ſcidi quod

Dat

Dat ſciſſum, atque fidi fiſſum, fodi quoque foſſum.
Hîc etiam aduertas, quod ſyllaba prima ſupinis,
Quam vult præteritum geminari, non geminatur:
Idq; totondi dans tonſum docet, atque cecîdi
Quod cæſum, & cecidi quod dat caſum, atque tetendi (pepedi
Quod tenſum & tentum, tutudi tunſum, atq;
Quod format peditum: adde dedi, quod iure datum vult.
Gi fit ctum, vt legi lectum, pegi pepigiq; Gi.
Dat pactum, fregi fractum, tetigi quoque tactum.
Egi actum, pupugi punctum, fugi fugitum dat.
Li fit ſum, vt Salli, ſtans pro ſale condio, Li.
ſalſum.
Dat pepuli pulſum, ceculi culſum, atque fefelli
Falſum: dat velli vulſum, tuli habet quoque latum.
Mi, ni, pi, qui, tum fiunt, velut hîc manifeſtũ: Mi, Ni.
Emi emptum, veni ventum, cecini à cano, can- Pi, Qui.
tum.
A capio cepi dans captum, à cœpio cœptum,
A rumpo rupi ruptum, liqui quoque lictum.
Ri fit ſum, vt verri verſum: peperi excipe ri
partum.
Si fit ſum, vt viſi viſum: tamen ſi, geminato, si,
Miſi formabit miſſum, fulſi excipe fulſum.

Hauſi hauſtum, ſarſi ſartum, farſi quoque fartũ,
Vſsi vſtum, geſsi geſtum, torſi duo, tortum
Et torſum, induſsi indultum indulſumq; requirit.

Pſi. Pſi fit ptum, vt ſcripſi ſcriptum: campſi excipe campſum.

Ti. Ti fit tum, à ſto namque ſteti, à ſiſtoq; ſtiti fit
Præterito, commune ſtatum: verti excipe verſum.

Vi. Vi fit tum, vt flaui flatum: paui excipe paſtum.
Dat laui lotum, interdum lautum, atque lauatum.
Potaui potum, interdum facit & potatum.
Sed faui fautum, caui cautum, à ſero ſeui,
Formes tirè ſatum. Liui liniq; litum dat.
Soluit à ſoluo ſolutum, volui à voluo volutũ.
Vult ſingultiui ſingultum, vænio, vænis,
Væniui, vænum: ſepeliui ritè ſepultum.

Ui. Quod dat üi, dat itũ, vt domui domitum: excipe quoduis
Verbum in üo, quia ſemper üi formabit in utũ,
Exui vt exutum: à ruo deme rui ruitum dans.
Vult ſecui ſectum, necui nectum, fricuiq;
Proceleuſmaticus. Frictum, miſcui item miſtum, ac amicui dat amictum.
Torrui habet toſtum, docui doctum, tenuiq;
Tentum, conſului conſultum, alui altum alitumq;.
Sic ſalui ſaltum, colui, occului quoq; cultum.

Pinſui

Pinſui habet piſtum, rapui raptum, ſeruiq;
A ſero vult ſertum, ſic texui habet quoque textum,
Hęc ſed üi mutant in ſum, nam cenſeo cenſum
Cellui habet celſum, meto meſſui habet quoque meſſum,
Nexui item nexum, ſic pexui habet quoque pexum.
Dat patui paſſum, carui caſſum, caritumq;.
Xi fit ctum, vt vinxi vinctum: quinque abijciunt n, xi.
Nam finxi fictum, minxi mictum, inq; ſupino
Dat pinxi pictum, ſtrinxi, rinxiquoque rictum.
Xum, flexi, plexi, fixi dant, & fluo fluxum.

De compoſitorum verborum Supinis.

COmpoſitum vt ſimplex formatur quodq; ſupinum,
Quauis non eadem ſtet ſemper ſyllaba vtriq;.
Compoſita à tunſum, dempta n, tuſum: à *Tundo.*
ruitum fit, *Ruo.*
I media dempta, rutum: & à ſaltum quoque *Salio.*
ſultum.
A Sero, quando ſatum format, compoſta *Sero.*
ſitum dant.
Hæc, captum, factum, iactum, raptum, a per e mutant,
Et cantum, partum, ſparſum, carptum, quoque ſartum.

Edo. Verbum Edo compoſitum, non eſtum, ſed facit eſum:
Vnum duntaxat Comedo, formabit vtrunque,
A noſco tantùm duo, cognitum, & agnitum habentur.
Cætera dant notum, nullo eſt iam noſcitum in vſu.

Præterita verborum in Or.

VErba in or, admittunt ex poſteriore ſupino Præteritum, verſo u per us, & ſum conſociato
Vel fui: vt à lectu, lectus ſum vel fui. At horum
Nunc eſt deponens, nunc eſt commune notandum.
Nam labor lapſus, patior dat paſſus, & eius
Patior. Nata, vt compatior compaſſus, perpetiorq;
Fateor. Formans perpeſſus. Fateor quod faſſus, & inde
Nata, vt confiteor confeſſus, diffiteorq;
Gradior. Formans diffeſſus. Gradior dat greſſus, & inde
Nata, vt digredior digreſſus. Iunge fatiſcor,
Feſſus ſum, menſus ſummetior, vtor & vſus.
Pro texo orditus, pro incepto dat ordior orſus.
Nitor niſus vel nixus ſum, vlciſcor & vltus.
Iraſcor ſimul iratus, reor atque ratus ſum.
Obliuiſcor vult oblitus ſum, fruor optat
Fructus vel fruitus, miſereri iunge miſertus.
Fuor. Vult tuor & tueor, non tutus, ſed tuitus ſum:
Quamuis & tutum & tuitum ſit vtrique ſupinum.
Loquor. A loquor adde loquutus, & à ſequor adde ſequutus.

Experi-

Expetior facit expertus. Formare paciſcor
Gaudet pactus ſum, nanciſcor nactus. Apiſcor, *Apiſcor.*
Quod vetus eſt verbum, aptus ſum: vnde
adipiſcor adeptus. (ctus.
Iunge queror queſtus, proficiſcor iunge profe-
Expergiſcor ſũ experrectus. et hæc quoq; comi-
niſcor commentus, naſcor natus, moriorq;
Mortuus, atque orior, quod præteritum facit
ortus.

DE VERBIS GEMINVM *præteritum mutuantibus.*

PRæteritum actiuæ & paſsiuæ vocis habent hęc:

Cœno cœnaui & cœnatus ſum tibi format.
Iuro iuraui & iuratus, potoq; potaui *Verſus hy permeter.*
Et potus, titubo titubaui vel titubatus.
Sic careo carui & caſſus ſum, prandeo prandi
Et pranſus, pateo patui & paſſus, placeoq; (tus.
Dat placui & placitus, ſueſco ſueui atque ſue-
Væneo pro vendor, veniui, venditus & ſum,
Nubo nupſi nuptaq; ſum, mereor meritus ſum
Vel merui. Adde Libet libuit libitum, et licet
adde,
Quod licuit, licitum: Tædet quod tæduit, & dat
Pertæſum: adde pudet, faciens puduit, puditũq;.
Atque piget, tibi quod format piguit pigitumq;.

De Neutropaſſiuorum præteritis.

NEutropaſsiuum ſic præteritum tibi format *Verſus hy-permeter.*
Gaudeo gauiſus ſum, fido fiſus, & audeo
Auſus

Ausus sum, fio factus, soleo solitus sum.
Mœreo sum mœstus: sed Phocæ nomen habetur.

DE VERBIS PRAETERITVM mutuantibus.

Nigresco
Flauesco
Erubesco
Lacesco

QVædam præteritum verba accipiunt aliunde: (tat
Incœptiuum in sco, stans pro primario, adop-
Præteritum eiusdem verbi: vult ergo tepesco
A tepeo tepui, feruesco à ferueo, ferui.
A video cerno vult vidi: à concutio vult
Præteritum quatio concussi, à percutioq;
Percussi, ferio: à mingo vult meio minxi.
A Sedeo sido vult sedi: à suffero tollo
Sustuli: & à fuo sum fui: & à tulo ritè fero tuli.
A sto sisto steti, tantùm pro stare, furoq;
Insaniui, à verbo eiusdem significati.
Sic poscunt vescor, medeor, liquor, reminiscor,
Præteritum à pascor, medicor, liquefio, recordor.

Hypermeter.

De Verbis præterito carentibus.

Sylueseo.
Fruticesco
Sterilesco
Diesco.

PRæteritum fugiunt, vergo, ambigo, gliscofatisco,
Polleo, nideo. Ad hæc incœptiua, vt pueraſco:
Et passiua, quibus caruere actiua supinis:
Vt metuor, timeor. Meditatiua † omnia, præter
Parturio, esurio, quæ præteritum duo seruant.

† Desiderativa, vt
Micturio.
Scripturio.
Iturio.
Cacaturio.

Verba Supinum rarò admittentia.

HÆc rarò aut nunquam retinebunt verba supinum. Lambo

Lambo, micomicui, rudo, ſcabo, parco peperci,
Diſpeſco, poſco, diſco, compeſco, quiniſco,
Dego, ango, ſugo, lingo, ningo, ſatagoq;.
Pſallo, volo, nolo, malo, tremo, ſtrideo, ſtrido.
Flaueo, liueo, auet, paueo, conniueo, feruet.
A nuo compoſitum, vt renuo: à cado, vt incido, præter
Occido, quod facit occaſum, recidoq; recaſum.
Reſpuo, linquo, luo, metuo, cluo, frigeo, caluo.
Et ſterto, timeo: ſic luceo, & arceo, cuius
Compoſita erci tum habent. Sic à gruo, vt ingruo natum.
Et quæcunque in üi, formãtur neutra ſecundæ:
Exceptis, oleo, doleo, placeo, taceoq;.
Pareo, item & careo, noceo, pateo, lateoq;.
Et valeo, caleo: gaudent hęc namque ſupino.

Linquo ſimplex. Adde Satago, Sido, Sapio. Auſim.

DE VERBIS DEFECTIVIS.

SEd nunc vt totum percurras ordine verbum,
Iſtis pauca dabis mutilata & anomala verba:
Quæ quia clauda quidem remanent, nec verſibus apta,
Qui rectis pedibus pleniſq; incedere gaudent,
Hiſce ſequẽs dabitur, quẽ cernis ſermo ſolutus.

Præſens Indicatiuus, Aio, ais, ait. Plu. Aiunt.
Præteritum imperfectum, Aiebam, aiebas, aiebat. Plur. Aiebamus, aiebatis, aiebant. Imperatiuus, Ai.
Præſẽs optatiuus, potentialis, & ſubiunctiuus, Aias, aiat. Plu., Aiamus, aiant. Præſens participium, Aiens.
Præſens optatiuus & ſubiunctiuus, Auſim, auſis, auſit

ausit. Pluraliter, Ausint. *Indicat. Saluebis. Imper. Salue, saluето. Plur. Saluete. saluetote. Infinit. Saluere.*

Imperatiuus, Aue, aueto. Plu. Auete, auetote.

Imperatiuus, Cedo. Plu. Cedite. *Id est, Dic, vel porrige.*

Futurum, Faxo, faxis, faxit. pro faciam vel fecero. Plu. faxint.

Imperfectum opt. potent. & subiunctiui, Forem, fores, foret. pro essem, esses, esset. Pluraliter, Forent. Infinitiuus, Fore, id est, futurum esse.

Præsens Indicatiuus, Quæso. Pluraliter, Quæsumus.

Inquit sola vox est, Dicit seu dixit significans. Plur. Inquiunt. id est, dicunt

Præsens indicat. Inquio vel inquam, inquis, inquit. Pluraliter Inquiunt.

Præterperfectum, Inquisti, inquit.

Futurum, Inquies, inquiet.

Imper Inque apud Terentium. Inquito apud Plautũ.

Præsens optat. potentialis, & subiunctiuus, Inquiat.

Participium, Inquiens.

Indicat. Valebis. Imper. Vale, valeto. Plu. Valete, valetote. Infinit. Valere.

Hæc quatuor sequentia, Odi, cœpi, memini, noui, omnes voces præteriti perfecti & pluſquam perfecti omnium modorum integras habent: vt & futuri quoque, quoties à præterito indicatiui formatur: in reliquis magna ex parte deficiunt, nisi quod Memini in Imperatiuo sing. memento. Plur. Mementote habet. Odi, noui & cœpi, carent imperatiuo.

Notabunt præterea pueri, Dor, furo, for, der, fer à for, simplicia non reperiri.

Præterea { Dic, Duc, Fer, Fac, } pro { Dice, Duce, Fere, Face, } voces esse per apocopẽ concisas & decurtatas.

Denique

Denique notabunt, Eo & queo, habere imperfectum Ibam, quibam: in futuro, Ibo. quibo.

DE VERBIS IMPERSONALIBVS.

ET de personalibus quidem hactenus dictum esto: deinceps verò de Impersonalibus dicendum, quæ nominatiuum certæ personæ non recipiunt, sed mutatur nominatiuus personæ in obliquos: vt quod Anglice personaliter dicimus, *I must reade Vergil* Latinè impersonaliter effertur, Oportet me legere Vergilium.

Impersonalia igitur appellantur, non quòd persona careant, (habent enim vt videmus, vocem tertiæ personæ tam actiuam quàm passiuam quàm plurima) sed quia nullius personæ aut numeri certam significationem, nisi ex adiuncto nominis vel pronominis casu obliquo sortiantur. Nam Oportet me, primæ personæ esse videtur, numeriq; singularis: Oportet nos, primæ personæ pluralis: Oportet te, secundæ personæ singularis: Oportet vos, secundæ pluralis: atque itidem de reliquis. *Impersonalia cur sic dicta.*

Sunt igitur Impersonalia duplicia, { Actiuæ vocis, & Passiuæ vocis.

Impersonalia Actiuæ vocis sunt hæc, & his similia: Est

Interest,	Tædet,	Liquet,	Restat,	Cõstat,
Refert,	Accidit,	Licet,	Decet,	cõducit
Placet,	Cõtingit	Solet,	Oportet	Miseret
Libet,	Euenit,	Vacat,	Potest,	Piget,
Penitet,	Expedit	Præstat,	Iuuat,	Pudet.

Impersonalia actiua vocis.

De-

Denique nullum ferè verbum est tam personale, vt non idem impersonalis formâ possit induere: non è diuerso. Horum tamen quædam personaliter vsurpantur: vt *Virtus placet probis.*
Pecunia omnia potest. Ars iuuat egentes.

Quædam verò semper manent impersonalia: vt Pudet, pœnitet, oportet. Tametsi legere est apud Terentium:
Quæ adsolent, quæq; oportent signa adsalutem esse, hæc omnia esse video.

Coniugantur in tertia persona. Coniugantur autem in tertia persona singulari per omnes modos. Aliquet non extat præteritum.
Tædet, pertæsum est format.
Miseret & miserescit, misertum est.

Inueniuntur etiam in vsu, Placitum est, Libitum est, Puditum est, Licitum est, Pigitum est, præterit. à Placet. Libet. Pudet. Licet. Piget.

Impersonalia passiuæ vocis. Impersonalia passiuæ vocis fiunt ab omnibus verbis actiuis & neutris: vt Curritur, Turbatur.
Carent Supinis & Gerundijs. Impersonalia Supinis & vocibus Gerundij carent.

DE GERVNDIIS.

GErundi porrò voces participialia vocari possũt, quòd similia participijs sunt: sicut prouerbialia dicimus, quæ sunt similia prouerbijs.

Proinde quia parùm videbamus conuenire inter grammaticos, vtrum ad verba an ad participia propius pertinerent, hîc in confinio vtriusque partis relinquimus, vt vtri velint, sese regno addicant.

Porrò à Nomine casum, à Verbo agendi vel patiendi, vel neutrius significationem accipiunt.

Et

Et quia temporum nec discrimen discretis vocibus recipiunt, neque numeros aut personas admittunt, ideò nec iusta verba esse possunt, nec participia.

Gerundi terminationes sunt tres, { Di, genitiui casus. / Do, datiui & ablatiui, / Dum, nominatiui & accusat. } *Terminationes Gerundi.*

Gerundia autem actiuè maiore ex parte significare, nulli dubium est, licet interdum etiam passiuê significent. Cuius rei exempla erunt ista: *Athenas quoque missus erudiendi causa.* id est, vt erudiretur. *Vrit q; videndo fœmina.* id est, dum videtur. *Satis ad cognoscendum illustria. Ars ad dicendum facilis.* id est, vt cognoscatur, vt discatur.

DE SVPINIS.

SVpina quoque meritò participialia verba dicuntur, omniaq; cum gerundij vocibus communia habent. Exeunt autem Prius in um, Posterius in u: vt Visum, visu. Significant autem Prius quidem ferè actiuè, (sicut in Rudimentis dictum est) Posterius verò passiuè. *Supina.*

DE PARTICIPIO.

PArticipium, est pars orationis inflexa casu, quæ à Nomine genera, casus, & declinationem: à Verbo Tempora & significationes: ab vtroq; Numerum & figuram accipit. *Participium*

ACCIDENTIA PARTICIPIO.

Accidunt

Accidentia participiorum.

Accidunt Participio septem, Casus, Genus, Declinatio, Tempus, Significatio, Numerus, Figura.

De genere autem & casu, & declinatione, idem hîc statuendum, quod suprà in Nomine est traditum.

TEMPVS.

Tempora participiorum.

Tempora Participiorum sunt quatuor.

Præsens.

Præsens in ans velens: vt Amans, Legens.

Cæterum Iens, participium ab eo simplex rarius legitur in nominatiuo, sed euntis, eunti, euntem, eunte, in obliquis.

Composita in iens.

Composita verò nominatiuum quidem in iens finitum habent, genitiuum autem in euntis: vt Abiens, abeuntis. Rediens, redeuntis, præter Ambiens, ambientis. &c.

Hanc formam sequuntur & horum gerundia: vt Abeundi, abeundo, abeundum. Præter Ambiendi, ambiendo, ambiendum.

Præteritum

Præteritum verò in Tus, Sus, Xus, vt Doctus. Visus. Nexus.

Futurum.

Futurum autem duplex. Alterum quidem in Rus, actiuæ vt plurimùm significationis, Aut neutralis: vt Lecturus, cursurus. Alterum verò in dus, passiuæ significacionis semper: vt Legendus.

SIGNIFICATIO.

Significatio.

Actiuè significant ea participia, quæ ab actiuis cadunt: vt Docens, docturus. Verberans, verberaturus.

A

A neutris cadentia, neutraliter ſignificant : vt Currens, curſurus. Dolens, doliturus.

Participia in dus.

A quibuſdam neutris reperiuntur etiam participia in dus : vt Dubitandus, vigilandus, carendus, dolendus.

Paſsiuè ſignificant, quæ à paſsiuis deſcendunt : vt, Lectus, legendus. Auditus, audiendus.

Participia paſſ. a neutris.

Fiunt & participia paſsiua ab huiuſmodi neutris quorum tertiæ perſonæ paſsiuè vſurpantur : vt *Aratum eſt.* Hinc arata & aranda terra.

Participia paſſ. à deponentibus.

Participia formata à deponentibus, imitantur ſignificationem ſuorum verborum : vt Loquens, loquutus, loquuturus : à loquor.

Deponentibus quæ olim communia fuerunt, manet participium futuri in dus : vt

Sequendus, Vtendus, Obliuiſcendus.
Loquendus, Patiendus, & alia id genus.

Habent & Deponentia præteriti temporis participia, quæ nunc actiuè, nunc paſsiuè ſignificant : vt Vergilius. *Nunc oblita mihi tot carmina.*
Terentius. *Meditata ſunt mihi omnia mea incommoda.*
Vergilius. *-mentitaq; tela Agnoſcant.*

Communium deniq; verborum participia ipſorum ſignificationem induunt : vt Criminans, criminatus, criminaturus, criminandus.

Impersonalia carent particip.

Ab Impersonalibus nulla extant participia, præter Pœnitens, decens, libens, pertæſus, pœnitendus, pudendus.

Participia anomala deducta à verbis præter analog.

Hæc participia præter analogiam à verbis ſuis deducuntur, Pariturus, naſciturus, ſonaturus, arguiturus, luiturus, eruiturus, noſciturus, moriturus, orituros, oſurus, futurus.

Participia deriuata à nominibus.

Similia participijs ſunt iſta : Tunicatus, togatus, perſonatus, laruatus. Et innumera huius ſortis vocabula

bula, quæ à nominibus, non à verbis deducuntur.

NVMERVS.

Numeri in participijs.

Est & numerus in Participijs, vt in Nomine: Singularis, vt Legens, Pluralis, vt Legentes.

DE FIGVRA.

Figura participiorum.

Figura est duplex { Simplex, Composita, } vt { Spirans. Respirans.

Participia fiunt nominæ participialia.

Participia aliquando degenerant in nomina participialia, vel cum alium casum quàm suum verbum reguht: vt

Abundans lactis. Patiens inediæ.

Alieni appetens. Fugitans litium.

Vel cùm componuntur cum dictionibus, cum quibus ipsorum verba componi non possunt: vt Infans, indoctus, innocens, in.ptus.

Vel cùm cõparantur: vt { Amans, Amantior, Amantissimus. } { Doctus, Doctior, Doctissimus.

Vel cùm tempus significare desinunt: vt

Expectem qui me nunquam visurus abisti? Hoc est, *qui et animo discessisti vt me amplius non videres.*

Nullam mentionem fecit cometarum, nil prętermissurus, si quid explorati haberet. id est, *ita affectus, vt non prętermitteret.*

Amandus est doctissimus quisque. i. *dignus est, vel debet amari.*

Vita laudata. i. *laudabilis. Ejcienda est hæc mollities animi.* i. *debet ejci.*

Participia præsentis temporis nomina.

Participia præsentis temporis, non rarò fiunt substantiua nomina. Modò in masculino genere: vt Oriens, occidens, profluens, confluens. Modò in fœminino: vt Consonans, continens. Modò in neutro

tro: vt Contingens, accidens, antecedens, conſequens. Modò in communi generi pro verbalibus in tor vel trix: vt Appetens, diligens, ſitiens, indulgens. Animans, modò fœmininum, modò neutrum reperitur.

DE ADVERBIO.

Aduerbium.

ADuerbium, eſt pars orationis non flexa, quæ adiecta verbo, ſenſum eius perficit atque explanat.

Explanat etiam interdum & nomen: vt *Homo egregiè impudens. Ne parùm ſis leue. Nimiùm philoſophus.* Aliquoties & Aduerbium: vt *Parùm honeſtè ſe gerit.*

ACCIDENTIA ADVERBIO.

Aduerbio accidunt, { Significatio, Comparatio, } { Species, Figura.

Significationis varietas ex verborum circumſtantijs colligenda eſt.

Aduerbia loci.

In loco ſignificant: Hîc, illîc, iſtîc, intus, foris, vſquam, nuſquam, vbi, vbique, vbicunque, vbilibet, vtrobique, vbiuis, vbiubi, ibi, alibi, alicubi, necubi, ſicubi, inibi, ibidem, inferius, ſuperius.

Ad locum ſignificantia.

Ad locum reſpiciunt, Hùc, illùc, iſtùc, intrò, aliò, quò, aliquò, nequò, quoquò, ſi quò, eò, eódem, quolibet, quouis, quocunq;, foras, horſum, aliorſum, dextrorſum, ſiniſtrorſum, ſurſum, deorſum, vtroque, neutrò, quoquouerſum.

A loco ſignificantia.

A loco denotant, Hinc, illinc, iſtinc, intus, foras, inde, vnde, aliunde, alicunde, ſicunde, necunde, indidem, vndelibet, vndeuis, vndecunque, ſupernè, infernè

infernè, cœlitus, funditus.

Denique per locum innuunt, Hâc, illâc, istâc, quâcunque, eâ, eâdem, aliâ, aliquâ, siquâ, nequâ, quaquâ.

Per locum significantia.

Aduerbia temporis sunt, Dum, quum, quando, aliquando, quamdiu, dudum, quamdudum, iamdudum, quampridem, iampridem, vsque, quousque, toties, quoties, aliquoties, heri, hodie, eras, pridie, postridie, perendie, manè, vesperi, nudiustertius, nudiusquartus, nudiusquintus, nudiussextus, &c. Diû, noctû, interdiû, nunc, iam, nuper, aliâs, olim, item, pridem, tantisper, pauliſper, parumper, sæpè, rarò, subinde, identidem, plærumque, quotidie, quotannis, nunquam, vnquam, adhuc, etiam pro adhuc, hactenus, in dies, in horas, vt primùm, quum primum, simulac, simulatque, identidem, plerunq;.

Tempor. Aduerbia

Vsque temporis & loci aduerbium est: vt *Vsque sub obscurum noctis. Ab Aethiopia est vsq; hæc.* Est & vbi pro, semper aut continuè ponitur: vt *Vsque metu micuere sinus.*

Vsque.

Aduerbia Numeri: vt Semel, bis, ter, quater, quinquies, septies, vigesies, trigesies, quadragies, quinquagies, septuagies, octogies, centies, millies, infinities.

Numeri.

Ordinis sunt: Inde, deinde, hinc, dehinc, deinceps, nouissimò, in primis, postremò, primùm, iam primùm, denique, demùm, tandem, ad summùm.

Ordinis.

Aduerbia Interrogandi sunt, Cur, quamobrem, quare, quomodò, ecquid, quin pro cur non, num, quid ita, quò, vnde, quantum.

Interrogandi

Vocandi sunt, ô, heus, ehò. & si qua sunt similia.

Vocandi.

Negandi: vt Haud, nõ, minimè, nequaquam, ne pro non. & similia.

Negandi.

Affirmandi: vt Etiam, sic, quidni, sanè, prorsus, nempe

Affirmandi.

nempe, nimirum, certè, profectò, adeò, planè, ſcilicet.

Iurandi. Iurandi: vt Herclè, mehercules, medius fidius, diuꝰ fidius, Pol, ædepol, Caſtor, ecaſtor.

Hortandi. Hortandi: vt Agè, ſodes, ſultis, amabò, agédum, chódum, eia, agite.

Prohibendi. Prohibendi: vt Ne, non.

Optandi. Optandi: vt Vtinam, ſi, ô ſi, ô.

Excludendi. Excludendi: vt modò, dummodò, tantummodò, ſolummodò, tantùm, ſolùm, duntaxat, demùm.

Congregandi. Congregandi: vt Simul, vnà, pariter, populatim, vniuerſim, coniunctim. &c.

Segregandi. Segregandi: vt Seorſim, Segregatim, egregiè, nominatim, viritim, oppidatim, vicatim, priuatim, ſpeciatim, bifariam, trifariam, omnifariam, plurifariam, oſtiatim.

Diuerſitatis. Diuerſitatis: vt Aliter, ſecus.

Eligendi. Eligendi: vt Potiùs, potiſsimùm, immò, ſatiùs.

Intendendi. Intendendi: vt Valdè, nimis, nimiùm, immodicè, impendiò, impenſè, prorſus, penitus, funditus, radicitùs, omnino.

Remittendi. Remittendi: vt Vix, ægrè, paulatim, ſenſim, pedetentim.

Concedentis. Concedentis: vt Licet, eſto, demùs, ſit ita, ſit ſanè.

Negatæ ſolitudinis. Negatæ ſolitudinis: vt Non ſolùm, non tantùm, non modò, nedum.

Qualitatis. Qualitatis: vt Doctè, pulchrè, fortiter, grauiter.

Quantitatis. Quantitatis: vt Parùm, minimè, maximè, ſummùm, adſummùm, & ſimilia.

Comparandi. Comparandi: vt Tam, quàm, magis, minus, maximè, minimè, æquè.

Rei non peractæ. Rei non peractæ vt: Fermè, ferè, propè, propemodum, tantùm, tantùm non, modò non.

Demonſtrandi. Demonſtrandi: vt En, ecce, ſic. Vt cùm dicimus, *Sic ſcribito.*

Explanandi. Explanandi: vt, id est, hoc est, quasi dicas, putà, vt puta, vtpote.

Dubitandi. Dubitandi: vt Forsan, forsitan, fortassis, fortasse.

Euentus. Euentus: vt Fortè, casu, forte fortuna.

Similitudinis. Similitudinis: vt Sic, sicut, sicuti, ita, item, itidem, tanquam, quasi, ceu, vti, velut, veluti.

COMPARATIO.

Comparatio. Aduerbia à nominibus adiectiuis nata, & comparantur, & regunt casus comparatiui & superlatiui: vt Doctè, doctiùs illo, doctissimè omnium.

Similiter & quædam alia: vt Benè, meliùs, optimè. Malè peiùs, pessimè. Sæpè, sæpiùs, sæpissimè. Nuper, nuperrimè. & similia.

SPECIES.

Species aduerbiorum. Species est duplex. Principalis, quæ ex se originem habet: vt *Heri, cras.*

Deriuatiua, est eorum quæ nata sunt aliunde: vt *Furtim, à furor. Strictim, à stringo. Humaniter, ab humanus.*

Nomina sunt aduerbia. Aliquando neutra adiectiua induunt formam Aduerbiorum, ad græcorum imitationem: vt Recens, pro recenter. Toruum, pro toruè.

FIGVRA.

Figura est duplex. Simplex, vt Prudenter: Composita, vt Imprudenter.

DE CONIVNCTIONE.

Coniunctio, est pars orationis, quæ ententiarum clausulas aptè connectit.

ACCIDENTIA CONIUNCTIONI.

Coniunctioni accidunt, Figura, Potestas, & Ordo.

FIGVRA.

Figura est duplex. Simplex, vt, nam: Composita, vtnamq;. *Figura.*

POTESTAS.

Potestas, id est significatio, est varia: Aliæ enim è coniunctionibus Copulatiuæ sunt: vt, Et, ac, que, atque, quoque, etiam, item, itidem, cum & tum. *Potestas.*

Tum item geminatum: vt *Vir tum probus, tum eruditus.* *Tum.*

Huc spectant & his contrariæ: vt Nec, neque, neu, néue.

Hæ quatuor sequentes, Et, que, nec, neque, cum geminantur, Suspensiuæ etiam vocantur, quod aliud semper expectari faciant: vt *Et fugit, & pugnat. Nec sapit ista, nec sentit.* *Suspensiuæ.*

Aliæ disiunctiuæ: vt Aut, vel, ve, seu, siue. *Disiunctiuæ.*

At istæ cum geminantur, Suspensiuæ etiam vocantur: vt *Vel scribit, vel dictat.*

Aliæ discretiuæ: vt Sed, sedenim, at, ast, atqui, quidem, autem, quoque, scilicet, cæterum, vero, enimuerò, quodsi, verùm, porrò. *Discretiuæ.*

Aliæ rationales, seu illatiuæ: vt Ergò, ideò, igitur, itaque, idcirco, quare, quamobrē, quocirca, proinde, propterea, ob eam rem, ea re. Cicero. *Eare statim ad te Aristocritum misi.* *Rationales seu illatiuæ.*

Cauſales. Aliæ cauſales, id eſt, quæ rationem præcedentis orationis inferunt: vt Nam namque, enim, etenim, quod, quia, quippe, vtpote, ſiquidem, quando, quandoquidem, propterea quod, quoniam, quatenus, & pro quia.

Vergilius. *Audieras & fama fuit.* pro nam, vel quia fuit. Quô pro quia: vt Cicero. *Non quô quicquam deſit, ſed quia valde cupio.*

Ouidius. *Crede mihi benè qui latuit, benè vixit: & intra Fortunam debet quiſque manere ſuam.* pro *nam* vel *quia.*

Perfectiuæ. Aliæ perfectiuæ, ſeu abſolutiuæ: vt Vti, quô pro vt.

Ne & vt, pro ne non. Terentius. *Sed patris vim vt queat ferre.*

Ne pro vt non. Cicero. *Opera datur, iudicia ne fiant.*

Continuatiuæ Aliæ continuatiuæ: vt Si, ſin, ni, niſi.

Dubitatiuæ. Aliæ dubitatiuæ: vt Ne, an, anne, num, numquid, vtrum, necne.

Aduerſatiuæ Aliæ aduerſatiuæ: vt Etſi, quanquam, quamuis, licet, tametſi, & aliæ id genus.

Redditiuæ. Aliæ redditiuæ earundem: vt Tamen, attamen, ſedtamen, veruntamen.

Diminutiuæ. Aliæ diminutiuæ: vt Saltem, at, certè, vel: vt *Ne vel latum digitum diſceſſeris.*

Electiuæ. Aliæ Electiuæ: vt Quàm, ac, atque, vt, quando pro Quam accipiuntur.

Expletiuæ. Expletiuæ: vt Quidem, equidem, nimirum, autem, ſcilicet, quoque, nam, profecto, verò, enimuerò, ſedenim, enim pro certè. Vergilius. *Nam quis te iuuenum confidentiſſime noſtras*

Iuſſit adire domos. Terentius. *At enim non ſinam.*

Sunt dictiones, quæ nunc Aduerbia, nunc Coniunctiones, nunc Præpoſitiones eſſe inueniuntur: vt

Cum. Cum, quoties caſui iungitur, præpoſitio eſt.

In genere coniunctiones adeò tenui diſcrimine ab aduer-

aduerbijs discernuntur, vt quàm sæpissimè confundantur: vt Quando, proinde,& similia.

ORDO.

Ordo Coniunctionum est triplex: nempe Præpositiuus, earum scilicet,quæ in sententiarum exordio ponuntur. *Ordo coniunctionum. Præpositiuus*

Subiunctiuus, earum scilicet, quæ secundum in clausula, vel tertium vel ad summum quartum locum occupant. *Subiunctiuus.*

Communis. *Communis.*

Ex coniunctionibus hæ in primis præponi solent: Nam, quare, ac, ast, atq;, et, aut, vel, nec, neque, si, quin, quatenus, sin, seu, siue, ni, nisi. *Præpositiuæ.*

Subiunctiuæ verò sunt, Quidem quoque, autem, verò, enim. *Subiunctiuæ quæ.*

Et tres Enclyticæ: vt Que, ne, ve, sic dictæ, quòd accentum in præcedentem syllabam inclinent: vt Horatius. *Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis: Indoctusq; pilæ, discive, trochive quiescit.* Sunt & aliæ quoq; voces aliquot Enclyticæ: vt Dum, sis, nam, &c. *Encliticæ.*

Communes deniq; dicuntur, quæ indifferenter & præponi & postponi possunt, quales sunt reliquæ ferè omnes, præter prædictas: vt Equidem, ergò, igitur, saltem, tamen, quanquam. &c. *Communes.*

DE PRÆPOSITIONE.

Præpositio, est pars orationis indeclinabilis, quæ alijs orationis partibus, vt plurimũ vel in Compositione, vel in Appositione præponitur:

Appositione: vt *Christus sedet ad dex-*

dextram Patris.

Compositione : vt *Adactum iuramentum adhibendum admonuit.*

Præpositiones postpositæ suis casibus.

Quædam enim præpositiones postponi suis casibus inueniuntur : vt

Cum,	vt	Quibuscum,
Tenus,		Pube tenus,
Versus,		Angliam versus.
Vsque,		Ad occidentē vsq;

ACCIDENTIA PRAEPOSITIONI.

Secundum.

Præpositioni accidit casuum regimen, siue constructio.

Cæterum in ijsdem casibus mira est significationis varietas, quæ non tam regulis, quàm assiduo legendi atq; scribendi vsu discenda est.

Exempli causa.

Secundum, aliud significat cùm dico, *Secundum aurem vulnus accepit.* id est, *iuxta aurem.* Aliud verò hic: *Secundum Deum parentes amandi sunt.* id est, *proximè post Deum.* Aliud in hac oratione. *Secundum quietem satis mihi fœlix visus sum,* id est, *in quiete,* vel *inter quietem.*

Præpositiones Accusatiuum regentes.

Ex præpositionibus istæ accusatiuo casui adiunguntur.

Ad. *Ad calendas Græcas.*

Apud. Ver. *At benè apud memores veteris stat gratia facti.*

Ante. Horatius. *-dicique beatus*
Ante obitum nemo, supremaq; funera debet.

Aduersus. *Nec Hercules quidem aduersus duos.*

Cis: *Cis Thamesim sita est Aetona.*

Citra. Vltra. Hor. *Est modus in rebus, sunt certi denique fines.*

Quos

Quos vltra citraq́ nequit consistere rectum.

Intra. Ouidius. *Crede mihi, benè qui latuit, benè vixit, & intra*

Fortunam debet quisque manere suam.

Extra. Plin. Maior. *Extra omnem ingenij aleam positus Cicero.*

Circum, locale est: vt *Circum montem.*

Circa. *Circa forum. Circa viginti annos.*

Circiter, tempus & numerum significat: vt *Circiter horam decimam*

Cæsar. *Circiter duo millia desiderati sunt.*

Contra: *Ne contra stimulum calces.*

Erga. *Princeps erga populum clemens.*

Inter. Horatius. *Multa cadunt inter calicem supremaq́ labra.*

Infra. Terentius. *Quem ego infra omnes infimum esse puto.*

Supra. Salustius. *Dux hostium cum exercitu supra caput est.*

Iuxta. Terentius. *Cùm lucubrando iuxta ancillas lanam faceret.*

Ob. *Fœda mors ob oculos versabatur.*

Per. Horatius. *Inpiger extremos curris mercator ad Indos,*

Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per igneis.

Prope. *Prope vrbem. Prope mortem.*

Præter. Terentius. *Ita fugias, ne præter casam.*

Propter. *Aliquid mali propter vicinum malum.*

Post. Horatius. *O ciues ciues, quærenda pecunia primum est.*

Virtus post nummos.

Penes. Ouidius. *Me penes est vnum vasti custodia mundi.*

Trans. Horatius. *Cœlum non animum mutant, qui trans mare currunt.*

Præpositiones Ablatiuum regentes.

A. Terentius. *A me nulla tibi orta est iniuria.*

Ab. Hæc vocalibus præponitur. Mimus. *Ab alio expectes, alteri quod feceris.*

Abs. Ter. *Abs quouis homine beneficium accipere, cùm opus est, gaudeas.*

Absque. Ter. *Absque eo esset. Absque pecunia miserè viuitur.*

Cum. Mimus. *Damnum appellandum est, cum mala fama lucrum.*

Clam. *Clam patre.* & Plautus. *Clam patrem.*

Coram. *Coram Senatu res acta est.*

De. *Sophistæ vixantur de lana caprina.*

E. *Qui falsum testimonium dixisse conuictus erat, è saxo Tarpeio deijciebatur.*

Ex. *Ex malis moribus bonæ leges natæ sunt.*

Pro. Mimus. *Comes facundus in via, pro vehiculo est.*

Præ. Terentius. *Huic aliquid præ manu dederis.*

Sine. Idem. *Sine Cerere & Baccho friget Venus.*

Tenus. Vergilius. *-capuloq; tenus ferrum impulit ira.*

Præpositiones vtrique casui seruientes.

Vtriusque casus præpositiones.

Hæ quatuor, vtrunq; casum exigunt, sed diuersa ferè significatione.

In. Ter. *In tempore veni, quod omnium rerum est primum.* sine motu.

Ouid. *Inque domos superas scandere cura fuit.* motum quodammodo innuit.

Virg. *Sub lucem exportant calathis.* i. *paulò ante lucem.*

Idem. *-vasto vidisse sub antro.*

Super. Vergilius. *Super rypas Tyberis. Fronde super viridi.*

Subter. Verg. *Subter terram. -densa subter testudine casus.*

Sunt & præpositiones, quæ nunquam extra compositi-

positionem inueniuntur, nimirum

Am,		Ambio,		Re,		Recipio,	
Di,	vt	Diduco,		Se,	vt	Sepono,	
Dis,		Distrahio,		Con,		Condono.	

Præpositiones nunquã extra compositi. reperiã.

Con verò, quoties cum dictione à vocali incipiente componitur, amittit n: vt Coagmento, coëmo, coinquino, cooperio.

DE INTERIECTIONE.

NTeriectio, est pars orationis, quæ sub incondita voce, subitò prorumpentem animi affectum demonstrat. Tot autem sunt Interiectionũ significationes, quot animi perturbati sunt motus. *Interiectio.*

Exultantis: vt Euax, vah. Plaut. *Euax, iurgio tandem vxorem abegi.*

Dolentis: vt Heu, hoi, hei, o, ah. Terentius. *I intrò, hoi, hei.*

Vergilius. *O dolor atque decus magnum.*

Timentis: vt Hei, atat. Ter. *Hei, vereor ne quid Andria apportet mali.*

Admirantis: vt Papè. Terentius. *Papè, noua figura oris.*

Vitantis: vt Apagè, apagésis. Ter. *Apagèsis, egon' formidolosus?*

Laudantis: vt Euge. Martialis. *Citò, nequiter, euge, beatè.*

Vocantis: vt Eho, oh, io. Terent. *O, qui vocare?*

Deridentis: vt Hui. Terent. *Hui, tu mihi illam laudas?*

Eximprouiso aliquid deprehendentis: vt Atat. Terentius. *Atat, data hercle mihi sunt verba.*

Exclamantis: vt Oh, proh, proh nefas. Seneca. *Ob paupertas fœlix.*

Impre-

Aliæ partes sunt interiectionis.

Imprecantis: vt Malùm, ve malùm. Terent. *Quid hoc (malùm) infœlicitatis est?*

Ridentis: vt Ha,ha, he. Terentius. *Ha ha he, defessa iam misera sum te ridendo.*

Silentium iniungentis: vt Au. Terentius. *Au, ne comparandus hic quidem ad illum est.*

Illud hìc obseruandum est, nomina quoque & verba quandoq; interiectionis loco poni: vt apud Vergilium. *Nauibus infandum amissis.* Cicero. *Sed iamabo te, cura.* Immò quæuis orationis pars, affectum animi inconditum significans, interiectionis vice fungitur.

Atque hæc quidem de octo orationis partium Etymologia, quamlibet crassa (quod aiunt) Minerua, tradita sint pueris, tantisper dum ordinarijs in ludo operis ac pensis sub ferula defunguntur, abundè sufficere arbitramur. Quod si cui tamen adlubescit quicquam his altius exactiusq; peruestigare, hunc ad Grammaticorum euoluenda perscrutandáque opera relegandum censemus: Quorum cùm magnus sit numerus, & quidem egregiè doctorum, nullum tamen nouimus, qui vel propter eruditionis ac doctrinæ præstantiam, vel propter præcipiendi claritatem elegantiamq;, Linacro nostro comparari posse videatur, nedum præponi.

DE CONSTRVCTIONE octo partium orationis.

Atque de octo quidem orationis partibus, earumque formis, quatenus ad Etymologiam attinet, hactenus dictum esto: deinceps de eisdem, quatenus ad Syntaxim, quæ Constructio dicitur, agemus.

Constructio quid sit.

Est igitur Syntaxis, debita partium orationis inter

ter se compositio connexioque, iuxta rectam Grammatices rationem. Ea vero est, qua veterum probatissimi, tum in scribendo tum in loquendo sunt vsi.

Cæterum, priusquam de partium orationis structura singulatim pertractemus, quædam in genere de tribus Grammaticæ concordantijs sunt paucis edisserenda. *Concordantiæ Grammaticæ.*

CONCORDANTIA
Nominatiui & Verbi.

VErbum personale cohæret cum Nominatiuo, numero & persona: vt *Nunquã sera est ad bonos mores via.* *Prima concordantia.*

Fortuna nunquam perpetuò est bona.

Nominatiuus primæ vel secundæ personæ rarissimè exprimitur, nisi causa discretionis: vt *Vos damnastis.* quasi dicat præterea nemo: aut emphasis gratia: vt

Terentius. *Tu es patronus, tu pater, si deseris tu, perimus.* quasi dicat præcipuè, & præ alijs tu patronus es.

Ouidius. *Tu dominus, tu vir, tu mihi frater eris.*

In verbis, quorum significatio ad homines tantùm pertinet, tertiæ personæ nominatiuus sæpè subauditur: vt Est, fertur, dicunt, ferunt, aiunt, prædicant, clamitant, & in similibus: vt

Terentius. *Fertur atrocia flagitia designasse.*

Ouidius. *Téque ferunt irę pœnituisse tuę.*

Non semper vox casualis est Verbo nominatiuus, sed aliquando verbum infinitum: vt *Mentiri non est meum.* Plautus. *Verbum infinitum nominatiuus verbo.*

Aliquando

Aliquando oratio: vt Ouid. *Adde quod ingenuas didicisse fideliter artes.*

Emollit mores, nec sinit esse feros.

Aliquando aduerbium cum genitiuo: vt *Partim virorum ceciderunt in bello. Partim signorum sunt combusta.*

EXCEPTIO PRIMA.

Accusat. ante verbum infinitum.

Verba infiniti modi, pro nominatiuo accusatiuum ante se statuunt: vt *Te redisse incolumem, gaudeo. Te fabulam agere volo.*

Resolui potest hic modus per quod & vt, ad hunc modum

Quòd tu redisti incolumis, gaudeo. Vt tu fabulam agas, volo.

Verbum post duos nominatiuos diuersorum numerorum positum, cum alterutro conuenire potest: vt Terent. *Amantium iræ, amoris redintegratio est.*

Ouid. *-quid enim nisi vota supersunt?*

Idem. *Pectora percussit, pectus quoq; robora fiunt.*

Vergilius. *-nihil hic nisi carmina desunt.*

EXCEPTIO SECVNDA.

Impersonalia præcedentem nominatiuum non habent: vt *Tædet me vitæ. Pertæsum est coniugij.* de quibus suo loco.

Nomen multitudinis singulare, quandoque verbo plurali iungitur: vt *Pars abiere. Vterque deluduntur dolis.*

CONCORDANTIA SVBstantiui & Adiectiui.

Si: nuda concordantia.

ADiectiuum cum Substantiuo, genere, numero, & casu consentit: vt Iuuenalis. *Rara auis in terris, nigroq; simillima cygno.*

Ad eundem modum participia & pronomina substantiuis adnectuntur: vt Ouidius. *Donec erit fa-*

felix, multos numerabis amicos.

Nullus ad amiſſas ibit amicus opes.

Seneca. *Non hoc primùm pectora vulnus mea ſenſerunt, grauiora tuli.*

Aliquando oratio ſupplet locum ſubſtantiui: vt *Audito regem Doroborniam proficiſci.*

CONCORDANTIA

Relatiui & Antecedentis.

RElatiuum cum Antecedente concordat genere, numero, & perſona: vt *-vir bonus eſt quis?* *Qui conſulta patrum, qui leges iuraq; ſeruat.* *Tertia concordantia.*

Nec vnica vox ſolùm, ſed interdum etiam oratio ponitur pro Antecedente: vt *Nota.*

Terentius. *In tempore ad eam veni, quod omnium rerum eſt primum.*

Relatiuum inter duo Antecedentia, diuerſorum generum collocatum, nunc cum priore conuenit: vt Val. Maximus. *Exceptio.*

Senatus aſsiduam ſtationem eo loci peragebat, qui hodie Senaculum appellatur. Non procul ab eo flumine, quod Saliam vocant.

Cicero. *Propiùs à terra Iouis ſtella fertur, quæ Phaëton dicitur.*

Nunc cum poſteriore: vt *Homines tuentur illum globum, quæ terra dicitur. Eſt locus in carcere, quod Tullianum appellatur.*

In coitu lunæ, quod interlunium vocant.

Aliquando relatiuum, aliquando & nomen adiectiuum, reſpondet primitiuo, quod in poſſeſsiuo ſubintelligitur: vt

Terent. *Omnes omnia bona dicere, & laudare fortunas meas, qui filium haberem tali ingenio præditum.*

Ouidius

Ouidius.-*nostros vidisti flentis ocellos.*

Quoties nullus nominatiuus interseritur inter relatiuum & verbum, relatiuum erit verbo nominatiuus: vt Boëtius. *Fœlix qui potuit boni Fontem visere lucidum.*

Casus Relatiui.

At si nominatiuus relatiuo & verbo interponatur, relatiuum regetur à verbo, aut ab alia dictione, quæ cum verbo in oratione locatur: vt Ouidius. *Gratia ab officio, quod mora tardat, abest.*

Vergilius. *Cuius numen adoro. Quorum optimum ego habeo. Cui similem non vidi. Quo dignum te iudicaui. Quo melius nemo scribit. Quem videndo obstupuit. Lego Vergilium, præ quo cæteri poëtæ sordent. &c.*

SVBSTANTIVORVM constructio.

Genitiuus substantiui.

QVum duo substantiua diuersæ significationis sic concurrunt, vt posterius à priore possideri quodammodo videatur, tum posterius in genitiuo ponitur: vt Iuuenalis. *Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit. Rex pater patriæ. Arma Achillis. Cultor agri.*

Variatio substantiui in adiectiuum.

Proinde hic genitiuus sæpissimè in adiectiuum possessiuum mutatur: vt Patris domus, Paterna domus. Heri filius, Herilis filius. Est etiam vbi in datiuum vertitur: vt Luc. de Cat. *Vrbi pater est, vrbiq; maritus. Herus tibi, mihi pater.*

EXCEPTIO.

Appositio.

Excipiuntur quæ in eodem casu per Appositionem connectuntur: vt

Ouid. *Effodiuntur opes, irritamenta malorum.*

Vergilius. *Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent.*

Adiectiuum in neutro genere absolutè, hoc est

abs.

absq; substantiuo positum, aliquando genitiuum postulat: vt *Paululum pecuniæ. Hoc noctis.* Catul. *Non videmus manticæ, quod in tergo est.*

Iuuenal. *Quantum quisque sua nummorum seruat in arca,*
Tantum habet & fidei.

Ponitur interdum genitiuus tantùm, nempe priore substantiuo per Eclipsim subaudito: vt in huiusmodi locutionibus.

Ter. *Vbi ad Dianę veneris, ito ad dexteram. Ventum erat ad Vestæ.* vtrobiq; subauditur *templum.* Vergilius. *Hectoris Andromache.* subauditur *vxor.* Idem. *Deiphobe Glauci.* subauditur *filia.* Terent. *Huius video Syrrhiam.* subaudi *seruum.*

LAVS ET VITVPERIVM.

Laus & vituperium rei, varijs modis effertur, at frequentius in ablatiuo vel genitiuo: vt *Vir nulla fide.* Ouidius. *Ingenui vultus puer, ingenuiq; pudoris.*

OPVS ET VSVS.

Opus & vsus, ablatiuum exigunt: vt Cicero. *Authoritate tua nobis opus est.* Gellius. *Pecuniam qua sibi nihil esset vsus, ab ijs quibus sciret vsui esse, non accepit.*

Opus autem adiectiuè, pro necessarius quandoq; ponitur videtur, varieq; construitur: vt Cicero. *Dux nobis & autor opus est.* *Opus adiectiuè.*

Idem. *Dicis nummos mihi opus esse, ad apparatū triumphi.* Terentius. *Alia quæ opus sunt, para.* Cicero. *Sulpitij operam intelligo ex tuis literis, tibi multùm opus non fuisse.*

ADIECTIVORVM
constructio. Genitiuus.

Ad-

Constructio adiectiuorum.

ADiectiua quæ desiderium, notitiam, memoriam atque ijs contraria significant, genitiuum adsciscunt: vt

Plinius. *Est natura hominum nouitatis auida.*
Verg. *Mens futuri præscia.* Idem. *Memor esto brevis ævi.*
Terentius. *Imperitos rerum, eductos liberè, in fraudem illicis,* Sillius. *Non sum animi dubius, sed deuius æqui.*
Cicero. *Græcarum literarum rudis.*

Verbalia in ax.

Adiectiua verbalia in ax, etiam in genitiuum feruntur: vt *Audax ingenij.* Ouidius. *Tempus edax rerum.* Seneca. *Virtus est vitiorum fugax.* Horatius. *Vtilium sagax.* Idem. *Propositi tenax.*
Vergilius. *Tam ficti prauiq; tenax, quàm nuncia veri.*
Plaut. *Pecuniarum petax. &c.*

Ingens præterea adiectiuorum turba, nullis certis regulis obstricta, casum patrium postulat. Quorum farraginem satis quidem amplam congesserunt Linacrus & Despauterius. Tu verò crebra lectione ea tibi reddes admodum familiaria.

Nomina partitiua, aut partitiuè posita: Interrogatiua quædã & certa numeralia, genitiuo, à quo & genus mutuantur, gaudent: vt Cicero. *Quanquam te Marce fili, animum iam audientem Cratippum, idq; Athenis, abundare oportet præceptis institutisq; philosophiæ, propter summam & doctoris authoritatem & vrbis, quorum alter te scientia augere potest, altera exemplis. Vtrum horum mauis, accipe.*
Ouidius. *Quisquis fuit ille Deorum.*
Terent. *An quisquam hominum est æquè miser vt ego?*
Vergilius. *-diuûm promittere nemo Auderet.*
Tres fratrum. Quatuor iudicum. Sapientûm octauus quis fuerit, nondum constat. Primus regum Romanorum fuit Romulus.

In alio tamen sensu, ablatiuum exigunt cum præpositione

positione: vt *Primus ab Hercule. Tertius ab Aenea.*
In alio verò sensu datiuum: vt Vergil. *-nulli pietate secundus.*

Vsurpantur autem & cum his præpositionibus: E, de, ex, inter, ante: vt Ouidius. *Est deus è vobis alter.* Idem. *Solus de superis.* Vergilius. *Primus inter omnes.* Idem. *Primus ibi ante omnes, magna comitante caterua,*
Laocoon ardens summa decurrit ab arce.

Nem. varia constructio.

Interrogatiuum & eius redditiuum, eiusdem casus & temporis erunt: vt *Quarum rerum nulla est satietas? Diuitiarum. Quid rerum nunc geritur in Anglia? Consulitur de religione.*

Interr. & reditiuum.

Fallit hæc regula, quoties interrogatio fit per cuius, ia, ium: vt *Cuium pecus? Laniorum.* Aut per dictionem variæ syntaxeos: vt
Furtine accusas, an homicidij, an veroḡ?

Exceptio.

Fallit deniq; cum per possessiua, Meus, tuus, suus, &c. respondendum est: vt *Cuius est hic codex? Meus.*

Comparatiua & superlatiua, accepta partitiuè, genitiuum, vnde & genus sortiuntur, exigunt. Comparatiuum autem ad duo, superlatiuum ad plura refertur: vt *Manuum fortior est dextera. Digitorum medius est longissimus.* Accipiuntur autem partitiuè, cùm per e, ex, aut inter, exponuntur: vt *Vergilius poëtarum doctissimus.* id est, ex poëtis, vel inter poëtas.

Comparatiua & superlatiua.

Comparatiua cùm exponuntur per quàm, ablatiuum adsciscūt: vt Horatius. *Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.* id est, *quàm aurum, quàm virtutes.* Adsciscunt & alterum ablatiuum qui mensuram excessus significat: vt
Cicero. *Quantò doctior es, tantò te geras submissius.*

Comparatiorum constructio.

Tantò, quantò, multò, longè, ætate, natu, vtriquc gradui apponuntur: vt
Catul. *Tantò tu pessimus omnium poëta,*

Quantò tu optimus omnium patronus.

Erasm. *Nocturnæ lucubrationes longè periculosissimæ habentur. Longè cæteris peritior es, sed non multò melior tamen.*

Iuuenalis. *Omne animi vitium tantò conspectius in se*
Crimen habet, quantò maior qui peccat, habetur.

Maior & maximus ætate. Maior & maximus natu.

DATIVVS.

Commodum & incommodum.

Adiectiua quibus commodum, incommodum similitudo, dissimilitudo, voluptas, summissio, aut relatio ad aliquid significatur, in datiuum transeunt: vt Verg. *Sis bonus ô fœlix & tuis.*

Mart. *Turba grauis paci, placidæq; inimica quieti. Est finitimus oratori poëta.* Ouidius. *Qui color albus erat, nunc est contrarius albo.*

Martialis. *Iucundus amicis. Omnibus supplex.*

Horatius. *Si facis vt patriæ sit idoneus, vtilis agro.*

Composita cum con.

Huc referuntur adiectiua ex con præpositione composita: vt Contubernalis, commilito, conseruus, cognatus. &c.

Similitudo.

Quædam ex his, quæ similitudinem significant, etiam genitiuo gaudent: vt Lucanus. *Quem metui, par huius erat.*

Terentius. *Patres æquum esse censent, nos iamiam à pueris, illicò nasci senes, neque illarum affines esse rerum, quas fert adolescentia.*

Idem. *Domini similis es.* Ausonius. *Mens conscia recti.*

Vergilius. *Præterea regina tui fidissima dextra,*
Occidit ipsa sua.

Varia constructio quorundam adiectiuorum.

Communis, alienus, immunis, varijs casibus seruiunt: vt Cicero. *Commune animantium omnium est coniunctionis appetitus, procreandi causa. Mors omnibus communis. Hoc mihi tecum commune est.*

Salust. *Non aliena consilij.* Seneca. *Alienus ambitioni.*

Cicero

Cicero. *Non alienus à Sceuolæ ſtudijs.*
Ouidius. *-vobis immunibus huius Eſſe mali dabitur.*
Plinius. *Capriſicus omnibus immuniseſt. Immunes ab illis malis ſumus.*

Natus, commodus, incommodus, vtilis, inutilis, vehemens, aptus, interdum etiam accuſatiuo cum præpoſitione adiunguntur: vt Cicero. *Natus ad gloriam.* *In bilis, & dus.*

Verbalia in bilis, accepta paſsiuè, vt & participia, ſeu potiùs participialia in dus, datiuo adiecto gaudent: vt
Martialis. *O mihi poſt nullos Iuli memorande ſodales.*
Statius. *-nulli penetrabilis aſtro Lucus erat.*

ACCVSATIVVS.

Magnitudinis menſura, ſubijcitur adiectiuis in accuſatiuo: vt *Gnomon ſeptem pedes longus, vmbram non amplius quatuor pedes longam reddit.* Interdum & in ablatiuo: vt *Menſura.*
Columella. *Fons latus pedibus tribus, altus triginta.*
Interdum etiam & genitiuo: vt Colum. *In morem horti areas latas pedum denûm, longas pedum quinquagenûm facito.*

ABLATIVVS.

Adiectiua quæ ad copiam, ægeſtatémue pertinent, interdum ablatiuo, interdum & genitiuo gaudent: vt *Copia & inopia.*
Plautus. *Amor & melle & felle eſt fœcundiſsimus.*
Horat. *Diues agris, diues poſitis in fœnore nummis.*
Vergil. *At feſſæ multa referunt ſe nocte minores, Crura thymo plena.*
Idem. *Quæ regio in terris, noſtri non plena laboris?*
Idem. *Diues opum, diues pictai veſtis & auri.*
Perſius. *O curuæ in terras animæ, & cœleſtium inanes.*
Expers fraudis. Gratiæ beatus.

Nomina diuerſitatis, ablatiuum ſibi cum præpo- *Diuerſitas.*

sitione subijciunt: vt Vergilius. *Alter ab illo. Aliud ab hoc. Diuersus ab isto.*

Nonnunquam etiam datiuum: vt *Huic diuersum.*

Causarei. Adiectiua regunt ablatiuum significantem causam: vt *Pallidus ira. Incuruus senectute. Liuida armis brachia. Trepidus morte futura.*

Modus rei. Forma vel modus rei, adijcitur nominibus in ablatiuo: vt *Facie miris modis pallida. Nomine Grammaticus, re barbarus.*

Cicero. *Sum tibi natura parens, præceptor consilijs.*

Vergilius. *Troianus origine Cæsar. Spe diues, re pauper. Syrus natione.*

Dignus. &c. Dignus, indignus, præditus, captus, contentus, extorris, auferendi casum adiectum volunt: vt

Terentius. *Dignus es odio. Qui filium haberem tali ingenio præditum.* Verg. *Atq; oculis capti fodere cubilia talpæ.* Idem. *Sorte tua contentus, abi.*

Horum nonnulla genitiuum interdũ vendicant: vt

Ouidius. *Militia est operis altera digna tui.*

Vergilius. *Descendam magnorum haud quaquam indignus auorum.*

PRONOMINVM constructio.

Primitiua Pronomina. MEi, tui, sui, nostri, vestri, genitiui primitiuorum, ponuntur cùm passio significatur: vt *Languet desiderio tui.*

Ouid. *Parsq; tui latitat corpore clausa meo. Imago nostri.*

Meus, tuus, suus, noster, vester, adijciuntur cùm actio vel possessio rei denotatur: vt *Fauet desiderio tuo. Imago nostra.* id est, *quam nos possidemus.*

Nostrûm & vestrûm genitiui, sequuntur distributiua

tiua, partitiua, comparatiua, & ſuperlatiua: vt *Vnuſquiſque veſtrûm. Nemo noſtrûm. Ne cui veſtrûm ſit mirum. Maior veſtrûm. Maximus natu noſtrûm.* *Derinatiua pronomina.*

Hæc poſſeſsiua, Meus, tuus, ſuus, noſter & veſter, hos genitiuos poſt ſe recipiunt, Ipſius, ſolius, vnius, duorum, trium, & c. omnium, plurium, paucorum, cuiuſq; : & genitiuos participiorum, quæ ad genitiuum primitiui in poſſeſsiuo incluſum referuntur: vt *Ex tuo ipſius animo coniecturam feceris.* *Poſſeſſiua pronomina.*

Cicero. *Dico mea vnius opera rempublicam eſſe liberatam.*

Idem. *Meum ſolius peccatum corrigi non poteſt.*

Eraſmus. *Noſter duorum euentus oſtendat, vtra gens ſit melior.*

In ſua cuiuſq; laude præſtantior. Noſtra omnium memoria.

Brutus ad Ciceronem. *Veſtris paucorum reſpondet laudibus.*

Horatius. *-ſcripta Cùm mea nemo legat, vulgo recitare timentis.*

Sui & ſuus, reciproca ſunt, hoc eſt, ſemper reflectuntur ad id quod præceſsit in eadem oratione: vt *Petrus nimium admiratur ſe. Parcit erroribus ſuis.* *Reciproca.*

Aut annexa per copulam: vt *Magnopere Petrus rogat, ut ſe deſeras.*

Ipſe, ex pronominibus, ſolùm trium perſonarum ſignificationem repræſentat: vt *Ipſe vidi, Ipſe videris, Ipſe dixit.* *Ipſe.*

Et nominibus pariter ac pronominibus adiungitur: vt *Ipſe ego, Ipſe ille, Ipſe Hercules.*

Idem etiam omnibus perſonis iungi poteſt: vt *Ego idem adſum.* Terent. *Idem has nuptias perge facere.* *Idem.*

Vergilius. *-idem iungat, vulpes, & mulgeat hyrcos.*

Hæc demonſtratiua, Hic, ille, iſte, ſic diſtinguuntur: Hic, mihi proximum demonſtrat. Iſte, eum qui apud te eſt: *Demonſtr.*

Il & Iſte. Ille, eum qui ab vtroque remotus eſt, indicat.

Ille, tum vſurpatur, cùm ob eminentiam rem quampiam demonſtramus: vt *Alexander ille magnus.* Iſte verò ponitur, quando cum contemptu rei alicuius mentionem facimus: vt Terentius. *Iſtum amulum quoad poteris, ab ea pellito.*

Hic & Ille. Hic & ille, cùm ad duo antepoſita referuntur, hic ad poſterius & propius, ille ad prius & remotius propriè ac vſitatiſsimè referri debet: vt Colum. *Agricolæ contrarium eſt paſtoris propoſitum: Ille quàm maximè ſubacto & puro ſolo gaudet, hic nouali graminoſóque: ille fructum è terra ſperat, hic è pecore.* Eſt tamen vbi è diuerſo pronomen Hic, ad remotius ſuppoſitum referri inuenias, & Ille ad proximius.

VERBORVM CONſtructio. Nominatiuus poſt verbum.

Nominatiuus verbi ſequitur. VErba ſubſtantiua, vt Sum, forem, fio, exiſto: verba vocandi paſsiua, vt nominor, appellor, dicor, vocor, nuncupor, & ijs ſimilia: vt Scribor, ſalutor, habeor, exiſtimor. Item verba geſtus: vt Sedeo, dormio, cubo, incedo, curro, vtrinq; nominatiuum expetunt: vt *Deus eſt ſummum bonum. Perpuſilli vocantur nani. Fides religionis noſtræ fundamentum habetur. Malus paſtor dormit ſupinus.* Lactantius. *Homo incedit erectus in cælum.*

Nota genera. Deniq; omnia ferè verba poſt ſe nominatiuum habent adiectiui nominis, quod cum ſuppoſito verbi, caſu, genere, & numero concordat: vt *Rex mandauit primus extirpari hæreſim.*

Pij orant taciti. Boni diſcunt ſeduli.

Infiniti verbi conſtructio. Infinituum quoque vtrinque eoſdem caſus habet, præcipuè cùm verba optandi, eiſq; ſimilia accedunt:

vt

vt *Hypocrita cupit videri iustus: Hypocrita cupit se videri iustum. Malo diues esse, quàm haberi: Malo me diuitem esse, quàm haberi.*

Claudianus. *Viuitur exiguo melius. -natura beatis*
Omnibus esse dedit, si quis cognouerit vti.

Martialis. *Nobis non licet esse tam disertis,* vel *disertos.*

Terentius. *Expedit bonas esse vobis.*

Ouidius. *Quo mihi commisso non licet esse piam.* Quamuis in his postremis exemplis subaudiuntur accusatiui ante verba infinita: vt

Nos esse disertos. Vos esse bonas. Me esse piam.

GENITIVVS POST VERBVM.

SVm, genitiuum postulat, quoties significat possessionem, aut ad aliquid pertinere: vt *Possess & officium.*

Vergilius. *-pecus est Melibœi.*

Cicero. *Adolescentis est, maiores natu reuereri.*

Verg. *-regum est Parcere subiectis, & debellare superbos.*

Excipiuntur hi nominatiui, meum, tuum, suum, nostrum, vestrum, humanum, belluinum, & similia: vt

Non est meum contra auctoritatem Senatus dicere.

Terentius. *Eia, haud vestrum est iracundos esse.*

Humanum est irasci.

At hîc subintelligi videtur officium, quod aliquando etiam exprimitur: vt Terent. *Tuum est officium bas bene vt adsimules nuptias.*

Verba æstimandi, genitiuis gaudent: vt *Plurimi passim fit pecunia. Pudor parui penditur. Nihili, vel pro nihilo habentur literæ.* *Aestima & Verbo.*

Horat. *Pluris opes nunc sunt, quàm prisci temporis annis.*

Aestimo, vel genitiuum, vel ablatiuum adsciscit: vt

Valerius Maximus. *Non huius te æstimo. Magno vbique virtus æstimanda est.*

Flocci, nauci, nihili, pili, assis, huius, teruntij, his

verbis, æstimo, pendo, facio, peculiariter adijciuntur: vt *Ego illum flocci pendo. Nec huius facio, qui me pili æstimat.* Singularia sunt illa: *Aequi boni consulo: Aequi boni facio.* id est, *in bonam accipio partem.*

Accusatiui verbi.

Verba accusandi, damnandi, monendi, absoluendi, & consimilia, genitiuum postulant, qui crimen significet: vt

Plau. *Qui alterum incusat probri, ipsum se intueri oportet.*
Cicero. *Etiam sceleris condemnat generum suum.*
Ouidius. *Parce tuum vatem sceleris damnare Cupido.*
Admoneto illum pristinæ fortunæ. Furti absolutus est.

Vertitur hic genitiuus aliquando in ablatiuum, vel cum præpositione, vel sine præpositione: vt Cicero. *Si in me iniquus es iudex, condemnabo eodem ego te crimine.*
Gellius. *Vxorem de pudicitia grauiter accusauit.*
Cicero. *Tutaui ea de re admonendum esse te.*

Vterque, nullus, alter, neuter, alius, ambo, & superlatiuus gradus, non nisi in ablatiuo id genus verbis subduntur: vt *Accusas furti, an stupri, an vtroque? siue de vtroque? Ambobus,* vel *de ambobus? Neutro,* vel *de neutro? De plurimis simul accusaris.*

Satago, &c.

Satago, miserecor, misereſco, genitiuum admittunt: vt Terent. *Is rerum suarum satagit.*
Vergil. *-oro miserere laborum*
Tantorum, miserere animi non digna ferentis.
Statius. *Et generis miserescе tui.*

Misereor, &c.

At misereor & misereſco, rariùs cum datiuo leguntur: vt Seneca. *Huic succurro, huic misereor.*
Boëtius, *Dilige iure bonos, & miserescе malis.*

Reminiscor &c.

Reminiſcor, obliuiſcor, memini, genitiuum aut accusatiuum desiderant: vt *Datæ fidei reminiscitur. Proprium est stultitiæ, aliorum vitia cernere, obliuiſci suorũ.*
Te. *Faciam vt mei, ac huius diei, ac loci semper memineris.*
Plautus. *Omnia quæ curant senes, meminerunt.*

Me-

Memini de hac re, de armis, de te. id est, *mentionem feci.*

Potior, aut genitiuo, aut ablatiuo iungitur: vt Plautus. *Romani signorum & armorum potiti sunt.* Vergilius. *Egressi optata Troës potiuntur arena.* *Potior.*

DATIVVS POST VERBVM.

OMnia verba acquisitiuè posita, adsciscunt datiuũ eius rei, cui aliquid quocunq; modo acquiritur: vt Plautus. *Mihi istic nec seritur, nec metitur.* Vergil. *Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.* *Verba acquirendi.*

Huic regulæ appendent varij generis verba.

In primis, verba significantia commodum aut incommodum, regunt datiuum: vt Vergil. *Illa seges demùm votis respondet auari*
Agricolæ. Non potes mihi commodare, nec incommodare.
Idem. *-validis incumbite remis.*
Suam eruditionem tibi acceptam fert.

Ex his quædam efferuntur etiam cum accusatiuo: vt Cicero. *Vnum studetis omnes, vnum sentitis.*
Plautus. *Si ea memorem, quæ ad ventris victum conducunt, mora est.*
Cicero. *In hæc studia incumbite. Naturáne plus ad eloquentiam conferat, an doctrina.*
Fessum quies plurimùm iuuat.

Verba comparandi, regunt datiuum: vt Vergil. *-sic paruis componere magna solebam.* *Fratri se & opibus & dignatione adæquauit.* *Verba comparandi.*

Interdum additur ablatiuus cum præpositione: vt *Comparo Vergilium cum Homero.*

Aliquando accusatiuum cum præpositione Ad: vt *Si ad eum comparatur, nihil est.*

Verba dandi & reddendi, regunt datiuum: vt *Fortuna* *Verba dandi*

tuna multis nimium dedit, nulli ſatis. Ingratus eſt, qui gratiam benè merenti non reponit.

Varia conſtructio. Hæc variam habent conſtructionem: *Dono tibi hoc munus: Dono te hoc munere.*

Cicero. *Huic rei aliquid temporis impertias.*

Terentius. *Plurima ſalute Parmenonem ſummum ſuum impertit Gnato. Aſperſit mihi labem: Aſperſit me labe. Inſtrauit equo penulam: Inſtrauit equum penula.*

Ouidius. *Vt piget infido conſuluiſſe viro.* id eſt, *dediſſe conſilium*, vel etiam *proſpexiſſe.*

Lucanus. *Rectoremq; ratis de cunctis conſulit aſtris.* id eſt, *petit conſilium. Conſule ſaluti tuæ.* id eſt, *proſpice.*

Te. *Peſſimè iſtuc in te atque in illum conſulis.* id eſt, *ſtatuis. Metuo, timeo, formido tibi*, vel *de te. i. ſum ſollicitus pro te. Metuo, timeo, formido te*, vel *à te.* ſcilicet, *ne mihi noceat.*

Verba promittendi. Verba promittendi ac ſoluendi, regunt datiuum: vt Cicero. *Hæc tibi promitto, ac recipio ſanctiſſimè eſſe obſeruaturum.*

Cicero. *Aes alienum mihi numerauit.*

Verba imperandi. Verba imperandi & nunciandi, datiuũ requirunt: vt Horatius. *Imperat aut ſeruit collecta pecunia cuiq.*

Idem. *Quid de quoque viro, & cui dicas, ſæpè videto.*

Dicimus tempero, moderor tibi, & te. Refero tibi & ad te. Item. *Refero ad Senatum.* id eſt, propono, ſcribo. Mitto tibi & ad te. Do tibi literas, vt ad aliquem feras. Do ad te literas, id eſt, mitto vt legas.

Verba fidendi. Verba fidendi, datiuum regunt: vt Horatius *-nacuis committere venis, Nil niſi leno decet. Mulieri ne credas, ne mortuæ quidem.*

Obſequendi. Verba obſequendi & repugnandi, datiuum regunt: vt *Semper obtemperat pius filius patri. Quæ homines arant, nauigant, ædificant virtuti omnia parent. Ipſum hunc orabo, huic ſupplicabo.*

Perſius. *-venienti occurrite morbo.*

I-nauid

-ignauis precibus fortuna repugnat.

At ex his quædam cum alijs casibus copulantur: *Ad amorem nihil potuit accedere. Hoc acceßit meis malis. Illud constat omnibus*, seu *inter omnes.*

Terentius. *Hæc fratri mecum non conueniunt.*

Iuuenalis. *-sæuis inter se conuenit vrsis. Ausculto tibi.* id est, *obedio. Ausculto te.* id est, *audio. Adamas dißidet magneti*, seu *cum magnete.*

Certat cum illo, & Græcanicè, *illi. Noli pugnare duobus.* id est, *contra duos.*

Vergilius. *-tu dic mecum quo pignore certes.*

Verba minandi & irascendi, regunt datiuum: vt *Vtrig; mortem minatus est.* Terentius. *Adolescenti nihil est quod succenseat.* *Verba minandi.*

Sum, cum compositis, præter Possum, exigit datiuum: vt *Rex pius est reipublicæ ornamento. Mihi dec obest, nec prodest.*

Horatius. *Multa petentibus desunt multa.*

Datiuum postulant verba composita cum his præpositionibus.

Præ. Cicero. *Ego meis maioribus virtute præluxi.* *Verba composita.*

Sed præeo, pro vinco, præcedo, præcurro, præuertor, accusatiuo iunguntur.

Ad. *Albo gallo ne manum admoliaris.*

Con. *Conducit hoc tuæ laudi. Conuixit nobis.*

Sub. Terent. *Subolet iam vxori, quod ego machinor.*

Ante. Cic. *Iniquißimam pacem iustißimo bello antefero.*

Post. *Posthabeo postpono famæ pecuniam.*

Vergilius. *Postposui tamen illorum mea seria ludo.*

Terentius dixit: *Qui suum commodum posthabuit præ meo commodo.*

Ob. Terentius. *Quum nemini obtrudi potest, itur ad me.*

In. *Impendet omnibus periculum.*

Inter. Cicero. *Ille huic negotio non interfuit modò, sed etiam prefuit.*

Varia consuetio.

Pauca ex his mutant datiuum aliquoties in alium casum: vt Quintilianus. *Præstat ingenio alius alium. Multos virorum anteit sapientia.*

Terent. *In amore hæc insunt vitia.*

Plinius. *Interdico tibi aqua & igni.*

Est pro habeo, datiuum exigit: vt

Persius. *Velle suum cuique est, nec voto viuitur vno.*

Vergil. *Est mihi namque domi pater, est iniusta noverca.*

Suppetit.

Huic confine est suppetit ja:

Horatius. *Pauper enim non est, cui rerum suppetit vsus.*

Sum cum multis alijs, geminum adiscit datiuum. vt *Exitio est auidis mare nautis.*

Speras tibi laudi fore, quod mihi vitio vertis.

Nemo sibi Mimos accipere debet fauori.

Est vbi hic datiuus, tibi, aut sibi, aut etiam mihi, nulla necessitatis, at festiuitatis potiùs causa additur: vt *Ego tibi hoc effectum dabo.*

Terentius. *Expedi mihi hoc negotium.*

Suo sibi hunc iugulo gladio.

ACCVSATIVVS POST VERBVM.

Verba transitiua.

VErba transitiua cuiuscunque generis, siue actiui, siue communis, siue deponentis, exigunt accusatiuum: vt

Horatius. *Percontatorem fugito, nam garrulus idem est.*

Idem. *Nec retinent patulæ commissa fideliter aures.* Ver. *In primis venerare Deos. Aper agros depopulatur.*

Neutra transitiua.

Quinetiam verba, quamlibet alioqui intransitiua atq; absoluta, accusatiuum admittunt cognatæ significationis: vt

Cicero. *Tertiam ætatem hominum viuebat Nestor.*

Ver-

Vergilius. *-longam incomitata videtur Ire viam.*
Plautus. *Duram seruit seruitutem.*

Hunc accusatiuum mutant authores non raro in ablatiuum: vt Plau. *Diu video vita viuere. Ire recta via.* Suetonius. *Morte obijt repentina.*

Sunt quæ figuratè accusatiuum habent: vt
Vergilius. *-nec vox hominem sonat. ô Dea certè.*
Iuuenalis. *Qui Curios simulant, & bacchanalia viuunt.*
Horatius. *Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hyrcum.*

DVO ACCVSATIVI.

Verba rogandi, docendi, vestiendi, duplicem regũt accusatiuum: vt Verg. *Tu modò posce Deum veniam. Dedocebo te istos mores. Ridiculum est te me admonere istud.* Terentius. *Induit se calceos, quos prius exuerat.* *Verba rogandi.*

Rogandi verba, interdum mutant alterum accusatiuum in ablatiuum: vt
Vergilius. *Ipsum obtestemur, veniamq; oremus ab ipso.*
Terentius. *Suspitionem istam ex illis quære.*

Vestiendi verba, interdum mutant alterum accusatiuum in ablatiuum vel datiuum: vt
Induo te tunica, vel *tibi tunicam.*

ABLATIVVS POST VERBVM.

QVoduis verbum admittit ablatiuum significantem instrumentum, aut causam, aut modum actionis.

INSTRVMENTVM.

vt. *Dæmona non armis, sed morte subegit Iesus.*
Horatius. *Naturam expellas furca licet, vsq; recurret.*
Vergilius. *Hi iaculis, illi certant defendere saxis.*

CAVSA.

Terentius. *Gaudeo (ita me dij ament) gnati causa.*

Vo

Vehementer ira excanduit.

Horatius. *Inuidus alterius rebus macreſcit opimis.*

MODVS ACTIONIS.

vt *Mira celeritate rem peregit.*

Iuuenalis. *Inuigilate viri, tacito nam tempora greſſu*
Diffugiunt, nulloq; ſono conuertitur annus.

Ouidius. *Dum vires annig; ſinunt, tolerate laborem:*
Iam veniet tacito curua ſenecta pede.

Ablatiuo cauſæ & modi actionis aliquando additur præpoſitio: vt *Baccharis prę ebrietate.*
Summa cum humanitate tractauit hominem.

Quibuſlibet verbis ſubijcitur nomen precij in ablatiuo caſu: vt *Veruntio, ſeu vitioſa nuce, non emerim.*

Liuius. *Multo ſanguine ac vulneribus ea victoria ſtetit.*

Vili. &c. Vili, paulo, minimo, magno, nimio, plurimo, dimidio, duplo, adijciuntur ſæpè ſine ſubſtantiuis: vt Terentius. *Redime te captum quàm queas minimo. Vili vænit triticum.*

Seneca. *Conſtat paruo fames, magno faſtidium.*

Exceptio. Excipiuntur hi genitiui ſine ſubſtantiuis poſiti Tanti, quanti, pluris, minoris, tantiuis, tantidem, quantilibet, quanticunq;: vt Cicero. *Tanti eris alijs, quanti tibi fueris. Non vendo pluris quàm alij, fortaſſe etiam minoris.*

Ouidius. *Vix Priamus tanti, totaq; Troia fuit.*

Sin addantur ſubſtantiua, in ablatiuo efferuntur: vt Aul. Gell. *Tanta mercede docuit, quanta hactenus nemo. Minori precio vendidi, quàm emi.*

Valeo. Valeo, etiam interdum cum accuſatiuo iunctum reperitur: vt Varro. *Denarij dicti, quod denos æris valebant: quinarij, quod quinos.*

Verba abundandi. Verba abundandi, implendi, onerandi, & his diuerſa, ablatiuo gaudent: vt

Terentius

Terentius. *Amore abundas Antipho.*
Malo virum pecunia, quàm pecuniam viro indigentem.
Saluſtius. *Sylla omnes ſuos diuitijs expleuit.*
Terentius. *Hoc te crimine expedi.*
Cicero. *Homines nequiſſimi, quibus te onerant mendacijs?*
Vergilius. *-ego hoc te faſce leuabo.*
Saluſtius. *Aliquem familiarem ſuo ſermone participauit.*

Ex quibus quædam nonnunquam etiam in genitiuum feruntur: vt Vergilius.

Quam dines niuei pecoris, quàm lactis abundans.
Terentius. *Quaſi tu huius indigeas patris.*
Quid eſt quod in hac cauſa defenſionis egeat?
Vergilius. *Implentur veteris Bacchi, pinguiſq́ ferinę.*
Idem. *Poſtquam dextera fuit cædis ſaturata.*
Cicero. *Omnes mihi labores leues fuere, præterquam tui laudandi quod erat.*
Paternum ſeruum ſui participauit conſilij.

Fungor, fruor, vtor, & ſimilia, ablatiuo iunguntur. *Fungor.*
vt Cicero. *Qui adipiſci veram gloriam volunt, iuſtitiæ fungantur officijs. Optimum eſt aliena frui inſania. In re mala animo ſi bono vtare, iuuat.*
Vergilius. *Aſpice venturo lætentur vt omnia ſeclo.*
Cæſar. *Qui ſua victoria tam inſolenter gloriarentur.*
Horat. *Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis. Veſcor iuribus.* Vergilius. *-haud equidem tali me dignor honore.*
Terentius. *Vt malis gaudeat alienis.*
Plautus. *Exemplorum multitudine ſuperſedendum eſt.*
Macrobius. *Regni eum ſocietate muneravit.*
Plautus. *Communicabó te ſemper menſa mea.*

Proſequor te amore, laude, honore, &c. i. amo, laudo, honoro. Afficio te gaudio, ſupplicio, dolore, &c. id eſt, exhilaro, punio, contriſto. *Proſequor. Afficio.*

Mereor, cum aduerbijs, Benè, malè, meliùs, peiùs, optimè, peſſimè, ablatiuo adhæret cum præpoſitione De: vt *Mereor.*

De

De me unquã benè meritus es.
Eraſmus de lingua Latina optimè meritus eſt.
Catilina peſſimè de republica meruit.

Verba accipiendi.

Quædam accipiendi, diſtandi, & auferendi verba, ablatiuum cum præpoſitione optant: vt *Iſtuc ex multis iampridem audieram.* Luc. *A trepido vix abſtinet ira magiſtro. Naſci à principibus fortuitum eſt. Procul abeſt ab vrbe Imperator.*

Vertitur hic ablatiuus aliquando in datiuum: vt Horatius. *Viuere ſi rectè neſcis, diſcede peritis.*
Ouidius. *Eſt virtus placitis abſtinuiſſe bonis.*
Vergilius. *Heu fuge nate Dea, teq; his, ait, eripe flammis.*

Verba comparandi.

Verbis quæ vim comparationis obtinent, adijcitur ablatiuus ſignificans menſuram exceſſus: vt *Deforme exiſtimabat, quos dignitate præſtaret, ab iis virtutibus ſuperari.*

Ablatiuus alſo unus.

Quibuſlibet verbis additur ablatiuus abſolutè ſumptus: vt *Imperante Auguſto, natus eſt Chriſtus: Imperante Tyberio, crucifixus.* Iuuenalis. *Credo pudicitiam, Saturno rege, moratam In terris.*
Nil deſperandum Chriſto duce, & auſpice Chriſto.
Iam Maria audito Chriſtum veniſſe, cucurrit.

Synecdoche.

Verbis quibuſdam additur auferendi caſus per Synecdochen, & poëticè accuſatiuus: vt *Aegrotat animo magis quam corpore. Candet dentes. Rubet capillos.*

Quædam tamen efferuntur in gignendi caſu: vt *Abſurdè facis, qui angas te animi.*
Exanimatus pendet animi. Deſipiebam mentis.
Plaut. *Diſcrutior animi, quia ab domo abeundum eſt mihi.*

Diuerſi caſus.

Eidem verbo diuerſi caſus diuerſæ rationis apponi poſſunt: vt
Dedit mihi veſtem pignori, te præſente, propria manu.

Paſsiuis additur ablatiuus agentis, ſed Antecedente præpoſitione, interdum & datiuus: vt

Horatius

Horatius. *-laudatur ab his, culpatur ab illis.*
Cicero. *Honesta bonis viris, non occulta petuntur.*

Quorum participia frequentiùs datiuis gaudent: vt
Vergilius. *Nulla tuarum audita mihi, nec visa sororum.*
Horatius. *Oblitusq; meorum, obliuiscendus & illis.*

Cæteri casus manent in passiuis, qui fuerunt actiuorum: vt *Accusaris à me furti. Habeberis ludibrio. Dedoceberis à me istos mores. Priuaberis magistratu.*

Vapulo, væneo, liceo, exulo, fio, neutropassiua, passiuam constructionem habent: vt *A præceptore vapulabis. Malo à ciue spoliari, quàm ab hoste vænire. Quid fiet ab illo? Virtus paruo precio licet omnibus. Cur à conuiuijs exulat philosophia?* *Construct. neutropass.*

Quibusdam tùm verbis tùm adiectiuis, familiariter subijciuntur verba infinita: vt
Vergilius. *-iuuat vsque morari, Et conferre gradum.*
Ouidius. *Dicere quæ puduit, scribere iußit amor.*
Martialis. *Vis fieri diues Pontice? nil cupias.*
Vergil. *-& erat tum dignus amari.* Horat. *Audax omnia perpeti. Gens humana ruit per vetitum nefas.*

Ponuntur interdum figuratè & absolutè verba infinita: vt *Hæccine fieri flagitia?* subauditur decet, oportet, par est, æquum est: aut aliquid simile.
Vergil. *Criminibus terrere nouis, hinc spargere voces In vulgum ambiguas, & quærere conscius arma.* id est, *terrebat, spargebat, quærebat.*

DE GERVNDIIS.

GErundia siue Gerũdiuæ voces, & supina, regunt casus suorum verborum: vt *Gerundia.*
Cicero. *Efferor studio videndi parentes.*
Ouidius. *Vtendum est ætate, cito pede præterit ætas.*

Vergil. *-ſcitatum oracula Phœbi Mittimus.*

Di. Gerundia in di, pendent à quibuſdam, tum ſubſtantiuis, tum adiectiuis: vt

Vergilius. *Et quæ tanta fuit Romam tibi cauſa videndi?*

Idem. *Cecropias innatus apes, amor vrget habendi.*

Idem. *Æneas celſa in puppi iam certus eundi.*

Nota. Poëticè infinitiuus modus loco gerundij ponitur: vt Vergil. *-ſtudium quibus arua tueri. Peritus medicari.*

Interdum non inuenuſtè adijcitur gerundij vocibus etiam genitiuus pluralis: vt *Quum illorum videndi gratia me in forum contuliſſem.* Terent. *Date creſcendi copiam nouarum. Conceſſa eſt diripiendi pomorum atque obſoniorum licentia.*

Do. Gerundia in do, pendent ab his præpoſitionibus, A, ab, abs, de, e, ex, cum, in, pro: vt

Cicero. *Ignaui à diſcendo citò deterrentur.*

Amor & amicitia, vtrunque ab amando dictum eſt.

Cicero. *Ex defendendo, quàm ex accuſando, vberior gloria comparatur.*

Conſultatur de tranſeundo in Galliam.

Quint. *Rectè ſcribendi ratio cum loquendo coniuncta eſt.*

Plautus. *Pro vapulando ab hoſte mercedem petam.*

Ponuntur & abſque præpoſitione: vt

Vergilius. *-alitur vitium, creſcitq; tegendo.*

Scribendo diſces ſcribere.

Dum. Gerundia in dum, pendent ab his præpoſitionibus: Inter, ante, ad, ob, propter: vt

Inter cœnandum hilares eſte.

Vergilius. *-ante domandum Ingentes tollent animos.*

Cicero. *Locus ad agendum ampliſſimus.*

Idem. *Ob abſoluendum munus ne acceperis.*

Veni propter te vedimendum.

Cum ſignificatur neceſsitas, ponuntur citra præpoſitionem, addito verbo Eſt.

Iuuenal.

Iuuen. *Orandum eſt, vt ſit mens ſana in corpore ſano.*
Vigilandum eſt ei, qui cupit vincere.

Vertuntur Gerundi voces in nomina adiectiua: vt Vergilius. *Tantus amor florum, & generandi gloria mellis.* *Ad accuſandos homines duci præmio, proximum latrocinio eſt. Cur adeò delectaris criminibus inferendis?* Gerundia in nua uertuntur.

DE SVPINIS. VM.

PRius Supinum actiuè ſignificat, & ſequitur verbum aut participium ſignificans motum ad locum, vt

Ouidius. *Spectatum veniunt, veniunt ſpectentur vt ipſæ.*
Milites ſunt miſſi ſpeculatum arcem.

Illa verò, Do vænum, do filiam nuptum, latentem habent motum. At hoc ſupinum in neutropaſſiuis, & cum infinito iri, paſſiuè ſignificat: vt Plautus.
Coctum egò, non vapulatum dudum conductus ſum.
Terent. *Poſtquam audierat non datum iri vxorem filio.*

Poëticè dicunt, *Eo viſere. Vado videre.*

Ponitur & abſolutè cum verbo Eſt: vt

Nota

Terentius. *Actum eſt, ilicet, periſti.*
Ouidius. *Itum eſt in viſcera terræ. Ceſſatum eſt ſatis.*

Poſterius ſupinum paſſiuè ſignificat, & ſequitur nomina adiectiua: vt

Sum extra noxam, ſed non eſt facilè purgatu.
Quod factu fœdum eſt, idem eſt & dictu turpe.
Qui pecunia non mouetur, hunc dignum ſpectatu arbitramur.

In iſtis verò, *Surgit cubitu, Redit venatu:* Cubitu & venatu, nomina potiùs cenſenda videntur, quàm ſupina.

DE TEMPORE ET

Loco. Tempus.

Pars temporis. QVæ significant partem temporis, in ablatiuo frequentiùs vsurpantur, in accusatiuo rarò: vt *Nemo mortalium omnibus horis sapit. Nocte latent mendæ. Id tempus creatus est consul.*

Quanquam hîc eclipsis videtur esse præpositionis per, vel sub.

Durat. temporis. Quæ autem durationem temporis & continuationem denotant, in accusatiuo, interdum & in ablatiuo efferuntur: vt

Vergilius. *Hîc iam ter centum totos regnabitur annos.*
Idem. *Noctes atque dies patet atri ianua Ditis.*
Idem. *Hîc tamen hac mecum poteris requiescere nocte.*
Suet. *Imperauit triennio & decem mensibus, octoq; diebus.*
Dicimus etiam, *In paucis diebus. De die. De nocte. Promitto in diem. Commodo in mensem. Annos ad quinquaginta natus. Per tres annos studui.*
Puer id ætatis. Non plus triduum, aut triduo.
Tertio, vel ad tertium calendas, vel *calendarum.*

SPACIVM LOCI.

Spacium loci. Spacium loci, in accusatiuo effertur, interdum & in ablatiuo: vt Vergilius.

Dic quibus in terris (& eris mihi magnus Apollo)
Treis pateat cœli spacium non amplius vlnas.
Iam mille passus processeram. Abest bidui. subintelligitur spacium vel spacio, itinere vel iter.
Abest ab vrbe quingentis millibus passuum.

APPELLATIVA LOCORVM.

Nomina appellatiua, & nomina maiorum locorum, adduntur ferè cum præpositione verbis significantibus motum aut actionem in loco, ad locum, à loco, aut per locum: vt *In foro versatur. Meruit sub rege in Gallia.* Verg. *-ad templum non æquæ Palladis ibant Iliades.*

Salustius

Salust. *Legantur in Hispaniam maiores natu nobiles.*
E Sicilia decedens, Rhodum veni. Per mare ibis ad Indos.

Omne verbum admittit genitiuum proprij nominis loci, in quo fit actio, modò primæ vel secundæ declinationis & singularis numeri sit: vt *Loca propria.*

Iuuen. *Quid Romæ faciam? mentiri nescio.*
Terentius. *Samia mihi mater fuit, ea habitabat Rhodi.*

Hi genitiui, humi, domi, militiæ, belli, propriorum sequuntur formam: vt Ter. *Domi, belliq; simul viximus.*
Cicero. *Parua sunt foris arma, nisi est consilium domi.*

Domi, non alios secum patitur genitiuos, quàm Meæ, tuæ, suæ, nostræ, vestræ, alienæ: vt *Domi.*
Vescor domi meæ, non alienæ.

Verùm si proprium loci nomen pluralis duntaxat numeri, aut tertiæ declinationis fuerit, in datiuo aut in ablatiuo ponitur: vt *Colchus an Assyrius, Thebis nutritus, an Argis?* Sueton. *Lentulum Getulicus Tyburi genitum scribit.* Liuius. *Neglectum Anxuri præsidium.*
Cicero. *Cum vna sola legione fuit Carthagini.*
Horatius. *Romæ Tybur amo ventosus, Tybure Romam.*
Cicero. *Quum tu Narbone mensas hospitum conuomeres.*
Idem. *Commendo tibi domum eius, quæ est Sycione.*

Sic vtimur ruri vel rure in ablatiuo: vt *Ruri ferè se continet.* Persius. - *rure paterno*
Est tibi far modicum.

AD LOCVM.

Verbis significantibus motum ad locum, apponitur proprium loci in accusatiuo: vt *Concessi Cantabrigiam, ad capiendum ingenij cultum.* *Ad locum.*
Eo Londinum ad merces emendas.

Ad hunc modum vtimur Rus & domus: vt *Ego rus eo.* Verg. *Ite domum saturæ, venit Hesperus, ite capellæ.*

A LOCO PER LOCVM.

A loco

Verbis significantibus motum à loco, aut per locum, adijcitur proprium loci in ablatiuo: vt *Nisi ante Roma profectus esses, nunc eam relinqueres. Eboraco (sive per Eboracum) sum facturus iter.*

Ad eundem modum vsurpantur Domus & Rus: vt *Nuper exijt domo.* Terent. *Timeo ne pater rure redierit.*

IMPERSONALIVM constructio. Genitiuus.

HÆc tria impersonalia, Interest, refert, & est, quibuslibet genitiuis annectuntur, præter hos ablatiuos fœmininos, meâ, tuâ, suâ, nostrâ, vestrâ, & cuiâ: vt

Interest magistratus tueri bonos, animaduertere in malos. Refert multùm Christianæ Reipublicæ, Episcopos doctos & pios esse. Prudentis est multa dissimulare. Tua refert teipsum nosse. Cicero. *Ea cædes crimini potissimùm datur ei, cuia interfuit, non ei, cuia nihil interfuit.*

Adijciuntur & illi genitiui, Tanti, quanti, magni, parui, quanticunque, tantidem: vt *Magni refert quibuscum vixeris. Tanti refert honesta agere. Vestra parui interest.* Et, *Interest ad laudem meam.*

DATIVVS.

In datiuum feruntur hæc Impersonalia: Accidit, certum est, contingit, constat, confert, competit, conducit, conuenit, placet, displicet, dolet, expedit, euenit, liquet, libet, licet, nocet, obest, prodest, præstat, patet, stat, restat, benefit, malefit, satisfit, superest, sufficit, vacat pro ocium est: vt *Conuenit mihi tecum.* Salust. *Emori per virtutem mihi præstat, quàm per dedecus viuere.*

Ouidius. *Non vacat exiguis rebus adesse Ioui.*

Terentius

Terentius. *Dolet dictum imprudenti adoleſcenti, & libero.*
A nouerca malefit priuignis. A Deo nobis benefit.
Verg. *Stat mihi caſus renouare omnes.* id eſt, *ſtatutum eſt*

ACCVSATIVVS.

Hæc impersonalia accuſandi caſum exigunt: Iuuat, decet cum compoſitis, delectat, oportet: vt
Me iuuat ire per altum. Vxorem ædes curare decet.
Dedecet viros muliebriter rixari.
Cato. *Patrem familias vendacem, non emacem eſſe oportet.*
His verò, attinet, pertinet, ſpectat, propriè additur præpoſitio Ad: vt *Méne vis dicere, quod ad te attinet?*
Spectat ad omnes benè viuere.
Quintilianus. *Pertinet in vtramq; partem.*

His impersonalibus ſubijcitur accuſatiuus cum genitiuo: Pœnitet, tædet, miſeret, miſereſcit, pudet, piget: vt Cicero. *Si ad centeſimum vixiſſet annum, ſenectutis eum ſuæ non pœniteret. Tædet animã meã vitę meæ.*
Aliorum te miſeret. Tui nec miſeret, nec pudet.
Fratris me quidem piget, pudetq;. *Accuſatiuus cum Genitiuo.*

Nonnulla impersonalia remigrant aliquando in personalia: vt Vergilius.
Non omnes arbuſta iuuant, humilesq; myricæ.
Ouidius. *Namque decent animos mollia regna tuos.*
Seneca. *Agricolam arbor ad frugem producta, delectat.*
Nemo miſerorum commiſereſcit.
Te non pudet iſtud? Non te hæc pudent? *Impersonalia fiunt personalia.*

Cœpit, incipit, deſinit, debet, ſolet, & poteſt, impersonalibus iuncta, impersonalium formam induunt: vt Quintilianus.
Vbi primùm cœperat non conuenire, quæſtio oriebatur.
Idem. *Tædere ſolet auaros impendij. Deſinit illum ſtudij tedere. Sacerdotem inſcitiæ pudere debet.* *Cœpit, &c.*
Quin. *Peruenirí ad ſummum, niſi ex principijs, non poteſt.*

Verbum impersonale passiuæ vocis, similem cum personalibus passiuis casum obtinet: vt Cæsar. *Ab hostibus constanter pugnatur.*
Qui quidem casus interdum non exprimitur: vt Vergilius. *-strato discumbitur ostro.*

Verbum impersonale passiuæ vocis, pro singulis personis vtriusque numeri indifferenter accipi potest: vt *Statur*, id est, *sto, stas, stat. Stamus, statis, stant.* Videlicet ex vi adiuncti obliqui: vt *Statur à me.* id est, *sto. Statur ab illis.* id est, *stant.*

PARTICIPII
constructio.

Participiorum constructio.

PArticipia regunt casus verborum à quibus deriuantur: vt Vergil. *-duplices tendens ad sydera palmas, Talia voce refert.*
Idem. *Vbera lacte domum referent distenta capellæ.*
Diligendus ab omnibus.
Quamuis in his vsitatior est datiuus: vt Terentius. *Restat Chremes, qui mihi exorandus est.*

GENITIVVS.

Genitiuus.

Participiorum voces, cùm fiunt nomina, genitiuum postulant; vt Salust. *Alieni appetens. Sui profusus. Cupientissimus tui. Inexpertus belli. Indoctus pilæ.*

ACCVSATIVVS.

Exosus, perosus, pertæsus, actiuè significant, & in accusatiuum feruntur: vt *Immundam segnitiem perosæ. Astronomus exosus ad vnum mulieres.*
Suetonius. *Pertæsus ignauiam suam.*

Accusatiuus.

Exosus & perosus, etiam cum dandi casu leguntur, videlicet passiuè significantia: vt *Germani Romanis perosi sunt. Exosus Deo & sanctis.*

ABLATIVVS.

Natus, prognatus, ſatus, cretus, creatus, ortus, editus, in ablatiuum feruntur: vt *Ablatiuus.*

Terent. *Bona bonis prognata parentibus.*
Verg. *-ſate ſanguine diuûm.* Idem. *-quo ſanguine cretus?*
Ouid. *Venus orta mari, mare præſtat eunti. Terra editus.*

ADVERBII CONSTRV-ctio. Nominatiuus.

EN & Ecce, demonſtrandi aduerbia, nominatiuo frequentiùs adiunguntur, accuſatiuo rariùs: vt *Aduerbiorum conſtructio.*

Vergilius. *En Priamus, ſunt hîc etiam ſua præmia laudi.*
Cicero. *Ecce tibi ſtatus noſter.*
Vergilius. *-en quatuor aras.*
Ecce duo tibi Daphni, duoq́, altaria Phœbo.

En & ecce, exprobrantis, ſoli accuſatiuo nectuntur: vt *En animum & mentem.* Iuuenalis. *En habitum.* Terentius. *Ecce autem alterum.*

GENITIVVS.

Quædam Aduerbia loci, temporis, & quantitatis, genitiuum poſt ſe recipiunt.

Loci: vt Vbi, vbinam, nuſquam, eò, longè, quò, vbiuis, huccine: vt *Vbi gentium? Quo terrarum abijt? Nuſquam loci inuenitur. Eò impudentiæ ventum eſt.* *Loci.*

Temporis: vt Nunc, tunc, tum, interea, pridiè, poſtridiè: vt *Nihil tunc temporis amplius quàm flere poteram. Pridiè eius diei pugnam inierunt. Pridiè calendarum, ſeu calendas.* *Temporis.*

Quantitatis: vt Parùm, ſatis, abundè, &c. vt *Satis loquentiæ, ſapientiæ parùm. Abundè fabularum audiuimus.* *Quantitatis*

Inſtar, æquiparationem, menſuram, aut ſimilitudinem ſignificat: vt Verg. *Inſtar montis equum diuina* *Inſtar.*

Pa-

Palladis arte Aedificant. Mittitur Philippus solus, in quo instar omnium auxiliorum erat.

Ouidius. *Sed scelus hoc meriti pondus & instar habet.*

Hîc apponitur interdum præpositio ad: vt *Valli ad instar castrorum clauditur.*

P.R. è parua origine, ad tantæ magnitudinis instar emicuit.

Terentius. *Ah minimè gentium, non faciam.*

Genitiuus festiuitatis

Hic genitiuus *gentium*, festiuitatis causa additur.

DATIVVS.

Quædam datiuum admittunt nominum vnde deducta sunt: vt *Venit obuiam illi*, Nam obuius illi dicitur. *Canit similiter huic.* Et, *Sibi inutiliter viuit. Propinquius tibi sedet, quàm mihi.*

Sunt & hi datiui aduerbiales, Tempori, luci vesperi: vt *Tempori venit, quod omnium rerum est primum. Luci occidit hominem. Vidi ad vos afferri vesperi.*

ACCVSATIVVS.

Sunt quæ accusandi casum admittunt præpositionis, vnde sunt profecta: vt

Castra propius vrbem mouentur.

Salustius. *Proximè Hispaniam sunt Mauri.*

Cedo.

Cedò, flagitantis exhiberi, accusatiuum regit: vt Terentius. *Cedò quemuis arbitrum.*

ABLATIVVS.

Aduerbia diuersitatis, aliter, secus: & illa duo ante, post, cum ablatiuo non rarò inueniuntur: vt *Multò aliter. Paulò secus. Multò ante, Longè secus.*

Verg. *-longo pòst tempore venit. Paulò pòst.*

Nisi & ipsa aduerbia potius censenda sunt.

Nota

Aduerbia comparatiui & superlatiui gradus, admittunt casus comparatiuis & superlatiuis assuetos subseruire, sicut antè præceptum est: vt *Accessit propius illo. Optimè omnium dixit.*

Cicero

Cicero. *Legimus propiùs ad Deos, & propiùs à terris.*
Liuius. *Paulò plus trecenta vehicula sunt amissa.*
Idem. *Hominum eo die cæsa plus duo millia.*

Plus, nominatiuo, genitiuo, accusatiuo, & ablatiuo iunctum reperitur: vt Liuius. *Plus quàm quinquaginta hominum ceciderunt.*

Abierat acies paulò plus quingentos passus. Plus.
Terentius. *Dies triginta, aut plus eo, in naue fui.*

Quibus verborum modis, quæ congruant aduerbia.

Vbi, postquam, & quum, temporis aduerbia, interdum indicatiuis, interdum verò subiunctiuis verbis apponuntur: vt Vergil. *Hæc vbi dicta dedit.*
Terentius. *Vbi nos lauerimus, si voles, lauato.*
Vergilius. *Cùm faciam vitula pro frugibus, ipse venito.*
Idem. *Cùm canerem reges & prælia, Cynthius aurē Vellit.*

Hîc prius aduerbium, posterius coniunctio esse videtur. Nota.

Donec, pro quamdiu, indicatiuo gaudet: vt
Ouidius. *Donec eram sospes.*

Pro quousq; nunc indicatiuum, nunc subiunctiuum exigit: vt Vergilius. Donec.

Cogere donec oues stabulis, numerumq; referre Iussit.
Columella. *Donec ea aqua quam adieceris, decocta sit.*
Ouidius. *Donec eris fœlix, multos numerabis amicos.*

Dum, de re præsenti, non perfecta, aut pro quamdiu, fatendi modum poscit: vt

Terent. *Dum apparatur virgo in conclaui.* Dum.
Idem. *Ego te meum dici tantisper volo, dum quod te dignum est, facis.*

Dum pro dummodo, aliâs potentiali, aliâs subiunctiuo nectitur: vt *Dum prosim tibi.*

Dum

Dum ne ab hoc me falli comperiam.

Dum pro donec, ſubiunctiuo tantùm: vt Vergilius. *Tertia dum Latio regnantem viderit æſtas.*

Quoad, pro Quamdiu, vel Indicatiuis, vel Subiunctiuis: pro Donec ſubiunctiuis ſolis adhibetur: vt *Quoad expectes contubernalem?* Cicero. *Quoad poſſem & liceret, ab eius latere nunquam diſcederem.*

Omnia integra ſeruabo, quoad exercitus huc mittatur.

Simulac. Simulac, ſimulatque, indicatiuo & ſubiunctiuo adhærent: vt *Simulac belli patiens erat.* Verg. *-ſimulatque adoleuerit ætas.*

Quemadmodum. Quemadmodum, vt, vtcunque, ſicut, vtrunque modum admittunt: vt Eraſ. *Vt ſalutabis, ita & reſalutaberis.* Horatius. *Vt ſementem feceris, ita & metes.*

Vt pro poſtquam, indicatiuo iungitur: vt, *Vt ventum eſt in vrbem.*

Quaſi, &c. Quaſi, ceu, tanquam, perinde, acſi, haud ſecus acſi, quum proprium habent verbum, ſubiunctiuo apponuntur: vt *Tanquam feceris ipſe aliquid.* Terentius. *Quaſi non norimus nos inter nos.*

Aliâs copulant conſimiles caſus: vt *Noui hominem tanquam te. Arridet mihi, quaſi amico.*

Ne, prohibendi, vel imperatiuis, vel ſubiunctiuis præponitur: vt Vergilius. *-ne ſæui magna ſacerdos.* Terentius. *Hic nebulo magnus eſt, ne metuas.*

Aduerbia præpoſitionum formam induunt. Ne, pro non, cæteris modis inſeruit. Aduerbia, antecedente caſu, tranſeunt in præpoſitiones: vt Iuuenal. *Cantabit vacuus coram latrone viator*

DE CONIVNCTIONUM conſtructione.

Coniunctionum conſtructio. COniunctiones copulatiuæ & diſiunctiuæ, cum his quatuor, quàm, niſi, præterquam, an, ſimiles omninò caſus nectunt: vt *Socrates docuit Xenophontem*

tem & Platonem. Vtinam calidus esses, aut frigidus. Albus an ater homo sit, nescio. Est minor natu quam tu. Nemini placet, nisi (vel præter quam) sibi. Excepto si talualis dictionis ratio aliqua priuata repugnet, vel aliud poscat: vt

Emi librum centussi & pluris. Vixi Romæ & Venetijs.

Hor. in Meti descēdant iudicis aures, Et patris, & nostras.

Coniunctiones copulatiuæ & disiunctiuæ, aliquoties similes modos & tempora conglutinant: vt

Recto stat corpore, despicitq; terras.

Aliquoties autem similes modos, sed diuersa tempora: vt Terentius. Nisi me lactasses amantem, & vana præproduceres.

Tibi gratias egi, & te aliquando collaudare possum.

Etsi, tametsi, etiamsi, quanquam, in principio orationis indicatiuos modos, in medio subiunctiuos sæpiùs postulant. Etsi.

Quamuis & licet, subiunctiuos frequentiùs: vt Etsi nihil noui afferebatur. Quanquam animus meminisse horret.

Vergilius. Quamuis Elysios miretur Græcia campos.

Ouidius. Ipse licet venias musis comitatus Homere,
Nil tamen attuleris, ibis Homere foras.

Ni, nisi, si, siquidem, quod, quia, quam, postquàm, posteaquàm, vbi pro postquam, nunquam, priusquam, & indicatiuis, & subiunctiuis adhærent: vt Ni, nisi. &c.

Quòd redieris incolumis, gaudeo. Castigo te non quòd odio habeam, sed quòd amem. Aliud honestum iudicas, quàm philosophi statuunt.

Plinius. Grauiùs accusas, quàm patitur tua consuetudo.

Si, vtrique modo iungitur. Etsi pro quamuis, subiunctiuo tantùm: vt Si.

Terentius. Redeam? non si me obsecret.

Si quis, tantùm indicatiuo: vt Si quis adest.

Quando

Quando. Quando, quandoquidem, quoniam, indicatiuo iunguntur: vt

Verg. *Dicite, quandoquidem in molli conſedimus herba.*
Quoniam mihi non credis, ipſe facito periculum.

Quippe. Quippe, cùm proprium habet verbum, gaudet indicatiuo: vt *Danda eſt huic venia, quippe ægrotat.*

Qui. Sin addideris Qui, vtrunque admittit modum: vt *Non eſt huic danda venia, quippe qui iam bis peierauit.* ſiue *peierauerit.*

Qui, cùm habet vim cauſalem, ſubiunctiuum poſtulat: vt *Stultus es, qui huic credas.*

Cum. Cum pro quamuis, pro quandoquidem, vel quoniam, ſubiunctiuis ſemper adhæret: vt

Cicero. *Nos cùm præcipi nihil poſſe dicamus, tamen alijs de rebus diſſerere ſolemus.*

Vergil. *Cùm ſis officijs Gradiue virilibus aptus.*

Cum & Tum. Cum & Tum: item Tum geminatum, ſimiles modos copulant. Eſt autem in Cum, quiddam minus, atque ideò in priore clauſulæ parte ſtatuitur: In Tum quiddam maius, ac proinde in poſteriore clauſulæ parte collocatur: vt

Amplectitur cùm eruditos omnes, tùm in primis Marcellum. Odit cùm literas, tùm virtutem.

Ne, an, num. Ne, an, num, interrogandi particulæ, indicatiuum amant: vt Vergilius.

-ſuperátne & veſcitur aura Aetherea?

At cùm accipiuntur dubitatiuè aut indefinitè, ſubiunctiuum poſtulant: vt *Viſe num redierit.*
Nihil refert feceríſne, an perſuaſeris.

Vt. Vt, cauſalis ſeu perfectiua coniunctio, & vt pro ne non, poſt verba timoris, nunc potentiali, nunc ſubiunctiuo iungitur: vt Terentius.

Filium perduxere illuc ſecum, vt vnà eſſet, meum.
Idem. *Te oro Dave vt redeat iam in viam.*

Idem

Idem. *Metuo vt subsłet hospes.* id est, *ne non subsłet.*

Vt concedentis, seu positum pro quanquam, & vt pro vtpote, subiunctiuo seruit: vt,

Vt omnia contingant quæ volo, leuari non possum.

Non est tibi fidendum, vt qui toties fefelleris. Vt qui solus relictus fueris.

Vt pro postquam, pro quemadmodum, vel sicut, & interrogatiuum, indicatiuis nectitur: vt,

Cicero. *Vt ab vrbe discessi, nullum intermisi diem, quin scriberem.*

Terentius. *Tu tamen has nuptias perge facere, vt facis.*

Idem. *Credo vt est dementia.*

Vergilius. *Vt valet? Vt meminit nostri?*

Quanquam de hoc in Aduerbij quoq; constructione, paulo suprà est dictum.

PRÆPOSITIONVM constructio.

Præpositionum constructio.

PRæpositio subaudita, interdum facit vt addatur ablatiuus: vt *Habeo te loco parentis.* id est, *in loco. Apparuit illi humana specie.* id est, *sub humana specie. Discessit magistratu.* id est, *à magistratu.*

Præpositio in compositione, eundem nonnunquã casum regit, quem & extra compositionem regebat: vt

Verg. *Nec posse Italia Teucrorum auertere regem. Prætereo te insalutatum.*

Idem. *-emoti procumbunt cardine postes.*

Idem. *Detrudunt naues scopulo.*

Verba composita cum a, ab, &c.

Verba Composita cum a, ab, ad, con, de, e, ex, in, nonnunquam repetunt easdem præpositiones cum suo casu extra compositionem, idq; eleganter: vt *Abstinuerunt à viris.* Terent. *Amicos aduocabo ad hanc*

eam

rem. Cum legibus conferemus. Cicero. *Detrahere de tua fama nunquam cogitaui. Cum ex insidijs euaseris.*
Terentius. *Postquam excessit ex Ephœbis.*
In rempublicam cogitatione curaq́; incumbe.

In pro erga. &c. In pro erga, contra, & ad, accusatiuum habet: vt Vergil. *Accipit in Teucros animum mentemq́; benignam.*
Idem. *Quid meus Aeneas in te committere tantum,*
Quid Troës potuere?
Idem. *Quò te Meri pedes? aut quò via ducit? in vrbem?*
Item In, accusatiuo iungitur, quoties diuisio, mutatio, aut incrementum rei cum tempore significatur: vt Vergilius.
Estq́; locus parteis vbi se via findit in ambas.
Ouidius. *Versa est in cineres sospite Troia viro.*
-amor mihi crescit in horas.
In, cũ significatur actus in loco, ablatiuum postulat: vt Ouid. *Scilicet vt fuluum spectatur in ignibus aurum.*

Sub. Sub pro ad, per, & ante, accusatiuo innititur: vt *Sub vmbram properemus.* Liu. *Legati fere sub id tempus ad res repetendas missi.* id est. *per id tempus.*
Vergil. *-sub noctem cura recursat.* id est. *paulò ante noctẽ*, vel, *instante nocte.* Aliàs ablatiuum admittit: vt *Quicquid sub terra est, in apricum proferet ætas.*
Vergilius. *-sub nocte silenti.* id est, *in nocte silenti.*

Super pro vltra, accusatiuo iungitur: vt Vergilius. *super Garamantas & Indos Proferet imperium.*

Super. Super, pro de & in, ablatiuo: vt Tacitus. *Multus super ea re variúsque rumor.*
Vergilius. *Fronde super viridi.*

Subter. Subter, vno significatu vtriq; casui apud authores iungitur: vt Liuius. *Pugnatum est super subterq́; terras.*
Vergilius. *-Omnes ferre libet subter densa testudine casus.*

Tenus. Tenus, gaudet ablatiuo & singulari & plurali: At *Pube tenus. Vectoribus tenus.* At genitiuo tantùm plurali

rali: vt *Crurum tenus.*

Præpositiones, cùm casum amittunt, migrant in aduerbia: vt

Vergilius. *-longo pòst tempore venit.*

Idem. *Ponè subit coniux, ferimur per opaca locorum.*

Idem. *-coram quem quæritis adsum Troius Aeneas.*

INTERIECTIONVM constructio.

INteriectiones non rarò absolutè & sine casu ponuntur: vt

Vergil. *Spem gregis (ah) silice in nuda connixa reliquit.*

Terentius. *Quæ malùm dementia?*

O exclamantis, nominatiuo, accusatiuo, & vocatiuo iungitur: vt *O festus dies hominis.*

Vergil. *O fortunatos nimium, bona si sua norint Agricolas.*

Idem. *O formose puer, nimium ne crede colori.*

Heu & pro, nunc nominatiuo, nunc accusatiuo adhærent: vt *Heu pietas.* Vergil. *Heu prisca fides.*

Idem. *Heu stirpem inuisam.*

Terentius. *Prò Iupiter, tu homo adiges me ad insaniam.*

Idem. *Prò Deûm atque hominum fidem. Prò sancte Iupiter.*

apud Plaut.

Hei & veh, datiuo apponuntur: vt

Ouid. *Hei mihi, quod nullis amor est medicabilis herbis.*

Terentius. *Veh misero mihi, quanta de spe decidi?*

DE FIGVRIS.

Figura quid sit.

FIgura, est nouata arte aliqua dicendi forma. Cuius duo tantum genera Dictionis scilicet, & Constructionis hoc loco trademus.

FIGVRAE DICTIONIS.

Figuræ dictionis sunt sex, Prótheſis, Aphæreſis, Epentheſis, Syncope, Paragoge, Apócope.

Prothesis. Prótheſis, est appositio literæ vel syllabæ ad principium dictionis: vt *Gnatus*, pro *natus*. *Tetuli*, pro *tuli*.

Aphæresis. Aphæreſis, est ablatio literæ vel syllabæ à principio dictionis: vt *Ruit*, pro *eruit*. *Temnere*, pro *contemnere*.

Epentheſis. Epentheſis, est interpositio literæ vel syllabæ in medio dictionis: vt *Relliquias*, *relligio*, addita l. *Induperatorem*, pro *Imperatorem*.

Syncope. Syncope, est ablatio literæ vel syllabæ è medio dictionis: vt *Abijt*, *petijt*, *dixti*, *repoſtum*. *&c.*

Paragoge. Paragoge, est appositio literæ vel syllabæ ad finem dictionis: vt *Dicier*, pro *dici*.

Apócope. Apócope, est ablatio literæ vel syllabæ à fine dictionis: vt *Peculi*, pro *peculij*. *Dixtin'*, pro *dixtine*. *Ingeni*, pro *ingenij*.

FIGVRAE CONSTRVCTIONIS.

Figuræ constructionis sunt octo: Appositio, Euocatio, Syllepsis, Prolepsis, Zeugma, Synthesis, Antiptôsis, Synecdoche.

APPOSITIO.

Appositio quid sit.

APpositio, est duorum substantiuorum eiusdem casus, quorum altero declaratur alterum, continuata

tinuata siue immediata coniunctio: vt *Flumen Rhenus.* Potest autem Appositio plurium substantiuorum esse: vt *Marcus Tullius Cicero.*

Interdum apud authores in diuersis casibus pronuntur substantiua, perinde quasi ad diuersa pertinerent: vt *Vrbs Patauij.* apud Vergilium. *Vrbs Antiochiæ.* apud Ciceronem.

In Appositione, substantiua non semper eiusdem generis aut numeri inueniuntur. Nam quoties alterum substantiuorum caret numero singulari, aut est nomen collectiuum, diuersorum numerorum esse possunt: vt *Vrbs Athenæ.*

Ouidius. *In me turba ruunt luxuriosa proci.*

Vergilius. *Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent.*

Triplici nomine fit Appositio.

Appositio triplex.

Restringendæ generalitatis gratia: vt *Vrbs Roma. Animal equus.*

Tollendæ æquiuocationis causa: vt *Taurus mons Asiæ. Lupus piscis.*

Et ad proprietatem attribuendam: vt *Erasmus vir exactissimo iudicio.*

Nireus adolescens insigni forma.

Timotheus homo incredibili fortuna.

EVOCATIO.

Euocatio.

CVm prima vel secunda persona immediatè ad se euocat tertiam, ambæ fiunt primæ vel secundæ personæ: vt *Ego pauper laboro. Tu diues ludis.*

Est ergò Euocatio, immediata tertiæ personæ ad primam vel secundam reductio.

Obseruandum verò est, verbum semper conuenire

cum persona euocante: vt *Ego pauper laboro. Tu diues ludis.*

Nam in Euocatione quatuor sunt notanda: Persona Euocans, quæ semper est primæ vel secundæ: Euocata, quæ semper est tertiæ: verbum, quod semper est primæ vel secundæ personæ: & Absentia coniunctionis.

In Euocatione persona vocans & euocata, aliquando sunt diuersorum numerorum: vtpote vel cùm persona euocata caret numero singulari: vt *Ego tuæ delitiæ istuc veniam.* Aut cùm est nomen collectiuum: vt *Magna pars studiosorum amœnitates quærimus*: hîc subauditur *nos*. Aut deniq; cùm est nomen distributiuum: vt *In magnis læsi rebus vterque sumus*, subintelligitur *nos*.

Duplex autem est Euocatio, Explicita, vbi tam persona euocans, quam euocata exprimitur: & Implicita, vbi persona euocans subintelligitur: vt *Sum pius Aeneas.* subintelligitur *Ego.*
Populus superamur ab vno. subauditur *nos.*

SYLLEPSIS.

SYllepsis, seu Conceptio, est comprehensio indignioris sub digniore, à σὺμ, con, & λάμβω sumo.

Duplex autem est Conceptio: Personarum scilicet, quoties persona concipitur cum persona: & Generum, quoties genus indignius cum genere digniore concipitur. Cuius declarandæ rei gratia, hæc quæ sequuntur, obseruabis.

Copulatum per coniunctionem, Et, nec, neque, & cum prò Et acceptum, est pluralis numeri: ac proinde verbum, aut adiectiuum, aut relatiuum, exigit plurale. Quod quidem verbum, aut adiectiuum, aut relatiuum, genere & persona cum digniore suppositæ

to ac ſubſtantiuo quadrabit: vt *Quin tu & ſoror facitis?*
Ego & mater miſeri perimus.
Tu & vxor qui adfuiſtis, teſtes eſtote.

Conceptio Perſonarum.

Dignior enim eſt perſona prima quàm ſecunda aut tertia, & dignior ſecunda quàm tertia: vt *Ego & pater ſumus in tuto. Tu atque frater eſtis in periculo. Neque ego, neque tu ſapimus.* Vergilius. *-diuellimur inde Iphitus & Pelias mecum.* Idem. *-Rhemus cum fratre Quirino Iura dabant.* *Dignior perſona.*

Cum tamen ſingulare verbum magis amat: vt *Tu quid ego & populus mecum deſideret, audi.* *Cum.*

Conceptio Generum.

Dignius etiam eſt maſculinum genus quàm fœminium aut neutrum, & dignius fœmininum quàm neutrum: vt *Rex & regina beati. Chalybs & aurum ſunt in fornace probati. Hinc per vim leges, & plebiſcita coacta.* *Dignius genus.*

At cùm ſubſtantiua res inanimatas ſignificant, adiectiuum aut relatiuum vſitatiùs in neutro genere ponitur: vt *Exceptio.*

Vergilius. *-cùm Daphnidis arcum*
Fregiſti & calamos, quæ tu peruerſe Menalca,
Et cùm vidiſti puero donata, dolebas.

Saluſtius. *Ira & ægritudo permiſta ſunt.* Idem. *Huic bella ciuilia, cædes, & diſcordia ciuilis, grata fuerunt.*
Virga tua & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt.

Porrò Conceptio aliâs directa eſt, nempe cùm concipiens. i. dignius, & conceptum, id eſt indignius copulantur per Et, vel atq;, vel que: aliâs indirecta, cùm copulantur per Cum: vt *Ego cum fratre ſumus tondidi.* Vbi vtraq; conceptio eſt indirecta. *Conceptio duplex.*

Eſt etiam quædam Conceptio Generum implicita, *Syllepſis implicita.*

Sylepsis implicata

ta, nempe quando nec genus concipiens, nec genus conceptum explicantur, sed de mare atq; fœmina perinde loquimur, ac de solo mare: vt si dicam, Vterq; est formosus, loquens de sponso & sponsa. Sic Ouid. *Impliciti laqueis nudus vterq; iacet.* loquens de Marte & Venere, reti implicitis à Vulcano.

PROLEPSIS.

Prolepsis.

PRolepsis seu præsumptio, est pronunciatio quędam rerum summaria. Fit autem quum congregatio siue totum, cum verbo vel adiectiuo aptè cohæret: deinde partes totius ad idem verbum vel adiectiuum reducuntur, cum quo tamen ferè non concordant: vt *Duæ aquilæ volauerunt: hæc ab oriente, illa ab occidente.* Hîc congregatio siue totum, *Duæ aquilæ*, cum verbo *volauerunt*, per omnia concordant: cum quo partes, *hæc & illa*, ad idem verbum relatæ, in numero non concordant.

Nota.

Congregatio siue totum, est dictio pluralis numeri: vt *Duæ aquilæ*, aut plurali æquiualens: vt *Corydon & Thyrsis.*

Nam copulatum æquiualet plurali: Vergilius.

Compulerantq; greges Corydon & Thyrsis in vnum:
Thyrsis oues Corydon distentas lacte capellas.

Aut congregatio est nomen collectiuum: vt *Populus viuit, alij in penuria, alij in delitijs.*

Quinque in Prolepsi necessaria.

Sulpitius & Aldus, quinque dicunt in Prolepsi esse necessaria: Congregationem, vt in priore exemplo, *duæ aquilæ*: Verbum, vt *volauerunt*: Partes, vt *hæc & illa*: Partium determinationem, vt *ab oriente & occidente*: & ordinem, videlicet, quod totum præcedat, partes sequantur.

Prolepsis duplex.

Duplex autem est Prolepsis. Explicita, vbi omnia exprimuntur, quæ in Prolepsi esse oportet: vt *Equi concurrunt hic à dextra, ille à sinistra Hippodromi.*

&

& Implicita, in qua aliquid tacetur: vt
Ouidius. *Alter in alterius iactantes lumina vultus,*
Quærebant taciti noster vbi esset amor.

Deest altera partium cum determinatione, videlicet, *Et alter in alterius*. Et, *Alter alterius onera portate*. vbi deest *vos*: & altera pars cum determinatione: videlicet, *Et alter alterius*.

Terentius. *Curemus æquam vterq; partem*. hîc totum *nos*, subintelligitur, & partes, *alter & alter*, includuntur in distributiuo *vterque*.

Diomedes Prolepsim dicit esse, quoties id quod posterius gestum est, antè describimus: vt
Vergilius. *Lauinaq; venit Littora*.
Lauinium enim nondum erat, quum Æneas veniret in Italiam.

Dicitur verò Prolepsis, à πρὸ quod est ante, & λάβω sumo.

ZEVGMA.

ZEugma, est vnius verbi vel adiectiui viciniori respondentis, ad diuersa suppositа reductio, ad vnum quidem expresse, ad alterum verò per supplementum: vt Cicero. *Nihil te nocturnum præsidium palatij, nihil vrbis vigiliæ, nihil timor populi, nihil concursus bonorum omnium, nihil hic munitissimus habendi senatus locus, nihil horum ora vultusq; mouerunt?* Hic *Mouerunt*, expresse reducitur ad *ora vultusq;*: at ad cætera per supplementum. Subintelligendum est enim, præsidium mouit, vigiliæ mouerunt, timor populi mouit, bonorum concursus mouit, habendi senatus locus mouit. Attamen quando est comparatio vel similitudo, verbum vel adiectiuum conuenit cum remotiore: vt *Ego melius quàm tu scribo. Ego sicut fœnum emi. Hoc ille ita prudenter atq; ego fecisset.*

Item per niſi: vt Terentius. *Talem filium nulla niſi tu pareret.*

Licet poëtæ interdum aliter loqui ſoleant: vt Ouidius. *Quid niſi ſecretæ læſerunt Phyllida ſyluæ?* De quibus in concordantia Verbi & Nominatiui ſuprà eſt dictum: Cicero. *Quare vt arbitror, prius hic te nos, quàm iſtic tu nos videbis.*

Tribus modis fit Zeugma. In perſona: vt *Ego & tu ſtudes.*

In genere: vt *Maritus & vxor eſt irata.*

In numero: vt *-hîc illius arma, Hîc currus fuit.*

Zeugma triplex.

Ponitur aliquando verbum vel adiectiuum in principio, & tum vocatur Protozeugma: vt *Dormio ego & tu.* Quandoq; in medio, vocaturq; Meſozeugma: vt *Ego dormio & tu.* Quandóque in fine, & vocatur Hypozeugma: vt *Ego & tu dormis.*

Requiruntur autem in Zeugmate quatuor: Duo ſubſtantiua, vt *Rex & Regina*: Coniunctio, quæ vel copulatiua, vel diſiunctiua, vel etiam expletiua eſſe poteſt: vt Et, vel, &c. verbum vel adiectiuum: vt *Irata eſt*: & quod verbum vel adiectiuum viciniori ſuppoſito reſpondeat. Fit etiam quoddam Zeugmatis genus per aduerbia: vt *Cubas vbi ego. Cœnas quando nos.*

Quando verbum ad duo ſuppoſita reducitur, & cum vtroque conuenit, eſt Zeugma, vt dicunt Locutionis, non Conſtructionis: vt *Ioannes fuit piſcator & Petrus.*

Dicitur autem Zeugma, quaſi copulatum à Græco verbo ζευγνύω vel ζευγτύμι, quod eſt copulo.

SYNTHESIS.

Synthesis.

SYntheſis, eſt oratio congrua ſenſu, non voce: vt Vergilius. *Pars in fruſta ſecant. Gens armati.*

Fit

Fit autem Syntheſis nunc in genere tantùm, idq; aut ſexus diſcernendi cauſa: vt *Anſer fœta. Elephantus grauida.* aut ſupplementi gratia: vt *Præneſte ſub ipſa.* ſubauditur *Vrbe.*

Centauro in magna. ſubintelligitur *naui.*

Nunc in numero tantùm: vt *Turba ruunt. Aperite aliquis oſtium.*

Nunc verò in genere & numero ſimul: vt *Pars merſi tenuere ratem.*

Vergilius. *Hæc manus ob patriam pugnando vulnera paſſi.*

Dicitur autem Syntheſis, à σὺν quod eſt con, & θέσις poſitio: quia eſt compoſitio, id eſt, conſtructio facta gratiâ ſignificationis.

ANTIPTOSIS.

ANtiptôſis, ab ἀντί quod eſt pro, & πτῶσις caſus eſt poſitio caſus pro caſu, idque interdum non inuenuſtè: vt Vergilius. *Vrbem quam ſtatuo, veſtra eſt.* Terentius. *Populo vt placerent, quas feciſſet fabulas. Sermonem quem audiſtis, non eſt meus. Eius non venit in mentem.* pro id.

Quanquam hîc *venit*, imperſonaliter potiùs vſurpari exiſtimandum eſt. *Ariſtotelis libri ſunt omne genus elegantia referti.* pro omnis generis. Sic *id genus, quod genus, &c. Idne eſtis autores mihi?* pro *eius.*

Interdum autem fit durior Antiptôſis: vt *Salue primus omnium parens patriæ appellate.* pro *prime. Habet duos gladios, quibus altero te occiſurum minatur, altero villicum.* pro *quorum altero.*

SYNECDOCHE.

SYnecdoche, eſt cùm id quod partis eſt, attribuitur toti: vt *Aethiops albus dentes.* Hîc album, quod ſolis

ſolis dentibus conuenit, toti attribuitur Aethiopi.

Nota. Per Synecdochen omnia nomina adiectiua, aliquam proprietatem ſignificantia: item verba paſſiua & neutralia, ſignificantia aliquam paſsionem, poſſunt regere accuſatiuum aut ablatiuum, ſignificantem locum in quo eſt proprietas aut paſsio: vt *Aeger pedes*, vel *pedibus. Saucius frontem*, vel *fronte. Doleo caput*, vel *capite. Redimitus tempora lauro. Truncatus membra hipenni.*

Effuſas laniata comas, contuſaq́; pectus.

Nam illæ Græcę phraſes ſunt: *Excepto quod non ſimul eſſes. Cætera lætus. Cætera ſimilis, vno differunt.*

Dicitur autem Synecdoche, à σὺν quod eſt con, & ἐκδέχομαι ſuſcipio, videlicet, quòd totum cum ſua parte capiatur.

Si cui lubet figuratæ conſtructionis elegantias pernoſcere, legat Thomam Linacrum de Eclipſi, Pleonaſmo & Enallage, deq́; aliis figuris eruditè, dilucidè, ac copioſè diſſerentem.

DE PROSODIA.

Proſodia quid ſit. PRoſodia, eſt quæ rectam vocum pronunciationem tradit, Latinè accentus dicitur.

Diuiditur autem Proſodia, in { Tonum, Spiritum, Tempus.

Tonus, eſt lex vel nota, qua ſyllaba in dictione eleuatur vel deprimitur.

Eſt autem tonus triplex, { Acutus, Grauis, Circumflexus.

Tonus acutus. Tonus acutus, eſt virgula obliqua, aſcendens in dex-

dexteram, sic, ´

Grauis, est virgula obliqua descendens in dexteram, ad hunc modum, `. *Gravis.*

Circumflexus, est quiddam ex vtrisq; conflatum, hac figura, ^. *Circumflexus.*

Huc addatur etiam Apostrophus, qui est quædam circuli pars in summo literæ apposita, quam sic pinges, ’. *Apostrophus.*

Hac nota vltimam dictionis vocalem deesse ostenditur: vt *Tanton' me crimine dignum dixisti?* pro *tantóne.*

Spiritus duo sunt, Asper, & Leuis.

Asper, quo aspirata profertur syllaba: vt *Homo, bonor.*

Leuis, quo citra aspirationem syllaba profertur: vt *Amo, onus.*

TONORVM REGVLA. I.

MOnosyllaba dictio breuis, aut positione longa, acuitur: vt *Mél, fél, párs, páx.* Natura longa circumflectitur: vt *Spês, flôs, sôl, thûs, rûs.* *Monosyllaba.*

REGVLA. II.

In dissyllaba dictione, si prior longa fuerit natura posterior breuis, prior circumflectitur: vt *Lûna, Mûsa.* In cæteris acuitur: vt *Cítus, látus, sólers, sátur.* *Dissyllaba.*

REGVLA. III.

Dictio polysyllaba, si penultimam habet longam, acuit eandem: vt *Libértas, penátes.* Sin breuem habet penultimam, acuit antepenultimam: vt *Dóminus, póntifex.* *Polysyllaba.*

Excipiuntur composita à facio: vt *Benefácis, malefácis, calefácit, frigefácit.* *Exceptio.*

At si penultima longa fuerit natura, & vltima breuis

uis, circumflectitur penultima: vt *Românus, amâtor.*
Composita à fis, fit, vltimam acuunt: vt *Malefit, calefit, benefit, satisfit.*

APPENDIX.

Nota. Accentuum confusio. Quia hodie propter hominum imperitiam, circumflexus ab acuto vix prolatione discernitur, Grammatici circumflexum cum acuto confuderunt.

REGVLA. IIII.

Quæ tonos perturbant. Quinque sunt, quæ tonorum regulas perturbant.

DIFFERENTIA.

Differentia. Differentia tonum transponit: vt Vná aduerbium, vltimam acuit, ne videatur esse nomen. Sic eó, alió, aliquó, continuó, seduló, porró, forté, quá, siquá, aliquá, nequá, illó, falsó, citó, feré, plané, & id genus alia: putá pro sicut, poné pro post, corám, circúm, aliás, palám, ergó coniunctio, sed ergô pro causa, circumflectitur: vt

Ergô. Vergil. *-illius ergô Venimus.* Hæc igitur omnia sicut Græca acuti tona, in fine quidem sententiarum acuuntur, in consequentia verò grauantur.

Sic differentiæ causa antepenultima suspenditur in his, Déinde, próinde, périnde, alíquando, síquando, néquando, húcusque, à longè, dé longè, déinceps, dúntaxat, déorsum, quápropter, quínimo, enimuerò, propémodum, ádmodum, áffabrè, intereá loci, nihilóminus, paulóminus, cum non sunt orationes diuersæ, vti sunt Pube-tenus, crurum-tenus: non enim composita sunt, velut hactenus, quatenus, & eius generis reliqua.

TRANSPOSITIO.

Transpositio. Transpositio tonum inuertit, id quod vsu venit in

in præpositionib us, quæ postpositæ grauantur: vt Vergilius. *Transtra per & remos. Te penes imperium.*

Enocatio varia. Sylepsis. Synecdoche. Antiptôsis. Præpos. migrant in aduerbia. Attractio.

ATTRACTIO.

Attractio tonum mutat, cùm post vocabulum aliquod sequitur coniunctio inclinatiua: vt Que, ne, ue. Attrahunt enim hæ particulæ accentum syllabæ præcedenti, eámque accuunt: vt *Luminâque lauruſque Dei.* Sic, Dum, sis, nam, parelcâ.

Vbi autem est manifesta compositio, non variatur tonus: vt Dénique, útique, ítaque, úndique, híccine, & huiusmodi.

Vbîque tamen temporis sui tonum seruat, & vbînis. *Vbîque & vbinis.*

CONCISIO.

Concisio transfert tonum, cùm dictiones per syncopen aut apocopen castrantur. Tunc enim tonum retinent integræ dictionis: vt Vergili, Valeri, Mercuri: pro Vergilij, Valerij, Mercurij. *Concisio.*

Sic quædam nomina & pronomina syncopata, circumflectunt vltimam: vt Arpinâs, Rauennâs, nostrâs, vestrâs, cuiâs: ab Arpinatis, Rauennâtis, nostrâtis, &c. Sic Donec, à donecum. Sic hûc, illûc, istûc, adhûc, &c. pro hucce, illucce, &c. Et composita à dic, duc, fac: vt benedic, reduc, calefac. *Nomina & pronomina syncopata.*

Zeugma.

IDIOMA.

Idioma.

IDioma, hoc est linguæ proprietas, tonum variat, adeò vt si dictiones Græcæ integrè ad nos veniant, seruent tonum suum: vt Symóis, periphas, penultimam acuunt: at facta Latina, antepenultimam eleuant, quia corripiunt penultimam.

Quæ autē prorsus Latina fiunt, Latinum quoque tonum seruant: vt Geórgica, Bucólica, antepenultima acuta, licet apud Græcos in vltima tonum habeant.

Sic & comœdia, tragœdia, sóphia, symphónia, tonum recipiunt in antepenultima, licet in sua lingua habeant in penultima.

Nota.

Porrò si ignoretur proprius peregrinæ vocis tonus, tutissimum fuerit iuxta Latinum accentum illam enunciare.

Syllabæ communes.

Syllabæ communes in prosa oratione semper corripiuntur: vt Célebris, Cáthedra, Mediocris.

DE

DE CARMINVM RATIONE.

Actenus de Tonis & Spiritibus, deinceps de syllabarum tempore, & carminis ratione pauca adijciemus.

Tempus, est syllabę pronũciandę mensura. *Tempus*

Syllaba breuis, vnius est temporis, longa verò duorum. *Syllaba.*

Tempus breue sic notatur, ∪.

Longum autem sic, – : vt – ∪ Terra.

Ex syllabis iusto ordine dispositis, fiunt pedes.

Est autem Pes, duarum syllabarum pluriúmue constitutio, ex certa temporum obseruatione. *Pes.*

Pedum alij dissyllabi, alij trissyllabi. *Diuisio pedum.*

De tetrasyllabis autem non multum attinet ad hoc nostrum institutum disserere.

Dissyllabi sunt, Spondæus, Pyrrhychius, Trochæus, Iambus, vt – – *Virtus.* ∪∪ *Deus.* – ∪ *Panis.* ∪ – *Amans*

Trisyllabi octo, Molossus, Tribrachus, Dactylus, Anapæstus, Bacchius, Antibacchius, Amphimacer, Amphibrachus, vt --- *Magnates.* ∪∪∪ *Dominus.* – ∪∪ *Scribere.* ∪∪ – *Pietas.* ∪ – – *Honestas.* – – ∪ *Audire.* – ∪ – *Charitas.* ∪ – ∪ *Venire.*

Porrò pedes iusto numero atq; ordine concinnati, Carmen constituunt.

Est

Est enim Carmẽ, oratio iusto atq; legitimo pedum numero constricta.

Carmen. Carmen composituro, in primis discendum est, pedibus ipsum ritè metiri, quam Scansionem vocant.

Scansio. Est autem Scansio, legitima carminis in singulos pedes commensuratio.

SCANSIONI ACCIDENTIA.

Scansioni accidunt, Synalœpha, Eclipsis, Synæresis, Diæresis, & Cæsura.

Synalœpha. Synalœpha, est elisio quædam vocalis ante alteram in diuersis dictionibus: vt *Sera nimis vit' est crastina, viu' hodie.*

Fit autem interdum in his dictionibus: vt Dij, dijs, ijdem, ijsdem, deinde, deinceps, semianimis, semihomo, semiustus, deest, deero, deerit, & similia.

At heu & ô nunquam intercipiuntur.

Eclipsis. Eclipsis, est quoties m, cum sua vocali perimitur, proxima dictione à vocali exorsa: vt

Monstr' horrend' inform' ingens, cui lumen ademptum.

pro *monstrum, horrendum, informe, &c.*

Synæresis. Synæresis, est duarum syllabarum in vnam contractio: vt Vergilius. *Seu lento fuerint aluaria vimine texta.* pro *aluearia.*

Diæresis. Diæresis, est vbi ex vna syllaba dissecta, fiũt duæ: vt

-UU- - - -UU-U U-

Ouidius. *Debuerant fusos euoluiisse suos.* pro *euoluisse.*

Cæsura. Cæsura, est quum post pedem absolutum syllaba breuis in fine dictionis extenditur.

CAESVRAE SPECIES SVNT.

Triemimeris Triemimeris, ex pede & syllaba: vt

-UU- UU- - -U- -UU - -

Vergilius. *Pectoribus inhians, spirantia consulit exta.*

Penthemimeris. Penthemimeris, ex duobus pedibus & syllaba: vt

Vergilius

- ∪∪ - ∪ ∪ - - - - - ∪∪ - -

Vergilius. *Omnia vincit amor, & nos cedamus amori.*

Hepthemimeris, ex tribus pedibus & ſyllaba: vt *Hepthemimeris.*

- - - - - ∪∪ - - ∪ ∪ - -

Idem. *Oſtentans artem pariter, arcumq; ſonantem.*

Enneêmimeris, conſtat ex quatuor pedibus & ſyllaba: vt. *Enneêmimeris.*

- - ∪∪ - ∪∪ - - - - ∪∪ - -

Idem. *Ille latus niueum molli fultus hyacintho.*

DE GENERIBVS CARMINVM.

CArminum genera vſitatiora, de quibus nos hoc loco potiſſimùm tractare decreuimus, ſunt Heroicum, Elegiacum, Aſclepiadæum, Sapphicum, Phaleucium, Iambicum.

CARMEN HEROICVM.

Carmen Heroicum, quod idem Hexametrum dicitur, conſtat pedibus numero quidem ſex, genere verò duobus, dactylo & ſpondæo. *Hexametrum*

Quintus locus dactylum, ſextus ſpondæum peculiariter ſibi vendicat. Reliqui hunc vel illum, prout volumus:

- ∪∪ - ∪∪ - ∪∪ - - - ∪∪ - -

vt Vergil. *Tytire tu patulæ recubans ſub tegmine fagi.*

Reperitur aliquando ſpondæus etiam in quinto loco: vt

- ∪ ∪ - ∪∪ - - - ∪∪ - - - -

Idem. *Chara Deûm ſoboles magnum Iouis incrementum.*

Vltima cuiuſque verſus ſyllaba habetur communis. *Nota.*

CARMEN ELEGIACVM.

Pentametrum. Carmen Elegiacum, quod & Pentametri nomen habet, è duplici conſtat Penthemimeri, quarum prior duos pedes, dactylicos, ſpondaicos, vel alterutros comprehendit, cum ſyllaba longa: altera etiam duos pedes, ſed omnino dactylicos, cum ſyllaba item longa. – – –UU– – U U–U U–

Ouidius. *Res eſt ſolliciti plena timoris amor.*

CARMEN ASCLEPIADAEVM.

Aſclepiadæum. Carmen Aſclepiadæum, conſtat ex penthemimeri, hoc eſt, ſpondæo & dactylo, & ſyllaba longa, & duobus deinde dactylis: vt

– – – UU– –UU –UU

Horatius. *Mæcenas atauis ædite regibus.*

SAPPHICVM.

Sapphicum carmen. Carmen Sapphicum, conſtat ex trochæo, ſpondæo, dactylo, & duobus demùm trochæis: vt

– U– – – UU –U – –

Horatius. *Iam ſatis terris niuis atque diræ.*

In hoc tamen carminis genere, poſt tres verſus *Adonicum.* additur Adonicum, quod conſtat ex dactylo & ſpondæo: vt

–U– – – UU–U – –

Horatius. *Integer vitæ, ſceleriſq; purus,*

– U– – – UU– U – –

Non eget Mauri iaculis nec arcu,

– U– – – UU– U– –

Nec venenatis grauida ſagittis,

Fuſce pharetra. –U U– –

PHALEVCIVM SIVE ENDECASYLLABVM.

Phaleucium. Carmen Phaleucium, ſiue Endecaſyllabum, conſtat ex ſpondeo, dactylo, & tribus tandem trochæis: vt

–.– –UU– U – U–U

Quoquo diffugias pauens Mabili,

Noſtrum non poteris latere naſum.

IAMBICVM ARCHILOCHIVM.

Legitimus verſus Iambicus, è ſolis conſtat Iambis:

⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ –

vt *Suis & ipſa Roma viribus ruit.*

Recipit tamen interdum in locis imparibus pro Iambo tribrachum, ſpondæum, dactylum, anapæſtum: atque in paribus tribrachum, ſpondæum rarius. *Carmen Iambicum.*

Hoc carmen in duo genera deducitur, Dimetrum, & Trimetrum, ſiue Senarium.

DIMETRVM.

Dimetrum, conſtat ex quatuor pedibus: vt

O carminum dulces notæ, – – ⏑ – – – ⏑ –
Quas ore pulchra melleo – – ⏑ – – – ⏑ –
Fundis, lyræq́ ſuccinis. – – ⏑ – – – ⏑ –

TRIMETRVM SIVE SENARIVM.

Trimetrum, ſenis conſtat pedibus: vt

– – – – – – ⏑ – – – ⏑ –

Qui nos damnant, ſunt hiſtriones maximi.

– ⏑⏑ – ⏑⏑ – – – – – ⏑ –

Iuuenalis. *Nam Curios ſimulant, viuunt Bacchanalia.*

DE QVANTITATE

primarum ſyllabarum.

Rimarum ſyllabarum quantitas octo modis cognoſcitur:

Poſitione, vocali ante vocalem, Dipthongo, Deriuat one, Compoſitione, Præpoſitione, Regula, Exemplo, ſeu authoritate.

POSITIO. REGVLA. I.

I. Vocalis ante duas consonantes, aut duplicem in eadem dictione, vbique positura longa est: vt *Ventus, axis, patrizo.*

II. Quòd si consonans priorem dictionem claudat, sequente item à consonante inchoante, vocalis præcedens etiam positione longa erit: vt *Maior sum, quàm cui possit fortuna nocere.*

Syllabæ ior, sum, quam, & sit, positione longæ sunt.

At si prior dictio in vocalem breuem exeat, sequente à duabus consonantibus incipiente, interdum, sed rariùs, producitur: vt Verg.

– – – ∪ ∪ – – – – – ∪ ∪ – –

Occulta spolia, & plures de pace triumphos.

III. Vocalis breuis ante mutam, sequente liquida, cõmunis redditur: vt *Patris, volucris.* Longa verò non mutatur: vt *Aratrum, simulachrum.*

Vocalis ante alteram.

Vocalis ante alteram. Vocalis ante alteram in eadem dictione, vbique breuis est: vt Dĕus, mĕus, tĭus, pĭus.

Excipias genitiuos in ius, secundam pronominis formam habentes: vt Vnius, illius, &c. vbi, i, communis reperitur, licet in alterĭus semper sit breuis, in alĭus semper longa.

Excipiendi sunt etiam genitiui & datiui quintæ declinationis, vbi e, inter geminum i, longa fit: vt Faciēi, alioqui non: vt Rēi, spēi, fidēi.

Fĭo etiam in fio, longa est, nisi sequantur E & R simul: vt Fīerem, Fĭeri. Fĭo.

Iuuenalis. *Sic fiunt octo mariti.* – – – – ∪ ∪ – –

Idem. *Quod fieri non posse putes.* – ∪ ∪ – – – ∪ ∪ –

Ohe Interiectio, priorem syllabam ancipitem habet.

RE-

REGVLA. II.

Vocalis ante alteram in Græcis dictionibus subinde longa fit: vt Dicite Pierides. Respice Laërten. Et in possessiuis: vt Aenēia nutrix. Rhodopēius, Orphēa.

REGVLA. III.

Omnis diphthongus apud Latinos longa est: vt Aūrum, neuter musæ, nisi sequente vocali: vt Præire, præustus, præamplus. *Diphthongus*

DERIVATIO. REGVLA. IIII.

Deriuatiua

Deriuatiua eandem cum primitiuis quantitatem fortiuntur: vt ámator, ámicus, ámabilis, prima breui ab ămo. Excipiuntur tamen pauca, quæ à breuibus deducta, primam producunt.

Cuius generis sunt,

Vox vōcis, à vŏco.
Lex lēgis, à lĕgo.
Rex rēgis, à rĕgo.
Sēdes & sēdile, à sĕdeo.
Iūmentum, à iŭuo.
Fōmes & Fōmētū, à fŏueo.
Iucundus, à iŭuo.
Iūnior, à iŭuenis.
Mōbilis, à mŏueo.
Hūmanus, ab hŏmo
Vōmer, à vŏmo.
Pēdor, à pĕdo.

Sunt & contrà, quæ a longis deducta, corripiuntur: qualia

sunt,
Dux dŭcis, à dūco.
Dīcax, maledĭcus, & id genus multa, à dīco.
Fĭdes, à Fīo.
Ărena, ărista, ab āreo.
Pŏsui, à pōno.
Gĕnui, a gīgno.
Frăgor, Frăgilis, à frāngo.
Nŏto, as, à nōtu.

Năto, as, à nātu.
Dĭssertus, à dī-
ssero.
Sŏpor, à Sōpio.

Et alia nonnulla ex vtroq; genere, quæ relinquuntur

quuntur ſtudioſis inter legendum obſeruanda.

COMPOSITIO. REGVLA. V.

Compoſita. Compoſita ſimplicium quantitatem ſequuntur: vt

Pŏtens, Impŏtens. } {Sôlor, Conſōlor. } {Lĕgo, is, Perlĕgo. } {Lēgo, as, Allēgo.

Excipiuntur tamen hæc breuia à longis enata: vt

Innŭba, Pronŭba, } à nūbo. {Deĭro, Peĭro, } à iūro.

PRAEPOSITIO. REGVLA. VI.

VI. Ex præpoſitionibus hæ vbiq; producuntur: A, de, præ, ſe, e, niſi vocali ſequente: vt *Vnda debiſcens. -ſudibúſue præuſtis.* apud Vergilium.

Pro. Pro, quoque longa eſt, præterquam in iſtis: Prŏcella, prŏfugus, prŏteruus, prŏnepos, prŏpago pro ſtirpe, prŏfanus, prŏfiteor, prŏfundus, prŏficiſcor, prŏfari, prŏpero, prŏfugio, prŏfecto.

Procuro, profundo, propello, propulſo, propago, as, primam ſyllabam habent ancipitem.

Prŏpheta & prŏpino, Græca ſunt per o paruum, & prŏinde primam breuem habent.

Di, etiam producitur, niſi in {Dĭrimo, & Dĭſertus.

Reliquæ præpoſitiones, ſi poſitio ſinat, corripiuntur. Cuiuſmodi ſunt, Ad, ob, ab, ſub, re, in, &c.

REGVLA. CANON. I.

Omne præteritum diſſyllabum priorem habet longam: vt Lēgi, ēmi. Excipias tamen Fĭdi à findo, bĭbi, dĕdi, ſcĭdi, ſtĕti, tŭli.

CANON. II.

Primam præteriti geminantia, primam itidem breuem habent: vt

Pependi

Pĕpendi,	Pĕpedi,	Pŭpugi,
Tĕtendi,	Tŭtudi,	Dĭdici,
Tŏtondi,	Fĕfelli,	Cĕcĭdi, à cado.
Mŏmordi,	Tĕtigi,	Cĕcidi, à cædo.

Quin & ſupinum diſſyllabum priorem quoq; producit: vt

Mōtum, Lātum, Lōtum, Crētum, Excipe Quĭtum, Stum, Lĭtum, tum, Rŭtum, Rătum, Dătum Să-tum.

Et cĭtum, à cieo, es: nam cītum à cio, cis, quartæ, priorem habet longam.

Exemplum, ſeu authoritas.

Quarum verò ſyllabarum quantitas, ſub prædictas rationes non cadit, à poëtarum vſu, exemplo atque authoritate petenda eſt, certiſsima omnium regula. Diſcant ergò pueri obſeruare ex poëtis communes primarum ſyllabarum quantitates, cuius ſortis ſunt, Britannus, bithynus, cacus, coſyra, crathys, pachinus, palatium, pelion, criticus, curetes, Diana, fidene, gradiuus, hynnulus, pyrene, rubigo, Rutilius, Hymen, Italus, liquor, liquidus, lycas, Orion, rudo, Sychæus, Sycanius: & ſimilia.

Quæ primam habeant communem.

DE MEDIIS SYLLABIS.

MEdiæ ſyllabæ partim eadem ratione qua primæ, partim etiam ex incrementis genitiui, atque coniugationis analogia cognoſci poſſunt.

De incrementis genitiui nominum polyſyllabarum, ſuprà in generibus nominum abundè dictum arbitramur, vnde petere licebit, ſi quid de hac re hæſitaueris. Cætera

frequens lectio,& optimorum poëtarum obſeruatio facilè ſuppeditabunt.

Coniugationum analogia.

Coniugationis analogiam ex imbibitis Rudimentis pueri didicerunt, nempe A, indicem primæ coniugationis, longam eſſe natura, præterquam in do,& eius compoſitis, quando huius ſunt coniugationis: vt

Dámus, Dăbis, Dăre,
Circundámus, Circundăbis, Circundăre.

Præterea ſyllabas rimus & ritis, in præterito perfecto modi ſubiunctiui, vbiq; pro breuibus habendas animaduertant, in futuro autem in oratione proſa longas eſſe debere, in carmine verò indifferentes reperiri, quemadmodum contendit Aldus: vt Præterito, Amauérimus, amauéritis: Futuro, Amauerîmus, amaueritis.

Mediarum ſyllabarum variatio.

Eſt & vbi mediæ ſyllabæ variant apud Poëtas, vt in his quæ ſubiunximus: Connubium, Ficedula, Malea, Pharſalia, Bathauus, Sydonius, & ſimilia.

Adiectiua in inus.

Adiectiua in inus Latina, penultimam producunt: vt Clandeſtînus, mediaſtînus, parietînus, matutînus, veſpertînus, repentînus.

Præter hæc ſequentia,
Diŭtĭnus, Craſtĭnus, Priſtĭnus, Perendĭnus, Hornotĭnus
Serŏtĭnus, Oleagĭnus, Fagĭnus, Cedrĭnus, carbaſĭnus

Et reliqua materialia, ſiue à metallorum nominibus formata in *inus*, qualia ſunt permulta à Græcis vocibus deducta in ινος : vt Chryſtallĭnus, myrrhĭnus, hyacinthĭnus, adamantĭnus, &c.

Cætera fœlicius docebit vſus, & poëtarum obſeruatio, quàm vllæ Grammaticorum regulæ, quas ſine vllo aut modo aut fine de mediarum ſyllabarum quantitate tradere ſolent.

Quare

Quare illis prætermiſsis, ad vltimarum ſyllabarum quantitates aperiendas iam accingamur.

DE VLTIMIS SYLLABIS.

QVanquam vltimæ Syllabæ ipſum literarum numerum aut æquant, aut etiam ſuperant, non tamen pigebit illas etiam ordine percurrere. *Vltimæ ſyllabæ.*

Primùm, A finita, producuntur: vt Amā, contrā, ergā. Excipias Pută, ităſ, quiă. *A.*

Item nominatiuos, & omnes caſus in a, cuiuſcunq; fuerint generis, numeri, aut declinationis, præter vocatiuos in a, à græcis in as: vt ô Aeneā, ô Thomā, & ablatiuum primę declinationis: vt ab hac Musā.

Numeralia in ginta, à finalem habent communem, ſed frequentiùs longam: vt Triginta, quadraginta.

In b, d, t, deſinentia, breuia ſunt: vt ăb, ăd, caput. *B. D. T.*

In c deſinentia, producuntur: vt hīc, ſic, & hîc aduerbium. Sed tria in c, ſemper contrahuntur: Lăc, nĕc, donĕc. Duo ſunt communia, fac, & pronomen hīc, & neutrum hoc, modò non ſit ablatiui caſus. *C.*

E finita, breuia ſunt: vt Marĕ, penĕ, legĕ, ſcribĕ. *E.*

Excipendæ ſunt omnes voces quintæ inflexionis in e: vt Diē, fidē, vnà cum aduerbijs inde enatis: vt Hodiē, quotidiē, pridiē, poſtridiē, quarē, qua de rē, ea rē, & ſi qua ſunt ſimilia. Et ſecundæ item perſonę ſingulares imperatiuorum actiuorum ſecundæ coniugationis: vt Docē, mouē, manē, cauē.

Producuntur etiam monoſyllaba in e: vt Mē, tē, cē, præter Quĕ, nĕ, uĕ, coniunctiones enclyticas. *In E monoſyllaba.*

Quin

Aduerbia. Quin & aduerbia quoque in e, ab adiectiuis deducta, e longum habent: vt Pulchrē, doctē, valdē pro valide. Quibus accedunt Fermē, ferē. Benĕ, tamē & malĕ, corripiuntur omnino.

Postremò, quæ à Græcis per x scribuntur, natura producuntur, cuiuscunque fuerint casus, generis, aut numeri: vt Lethē, Anchisē, cetē, tempē.

I. I finita, longa sunt: vt Dominī, magistrī, amarī, docerī. Præter Mihi, tibi, sibi, vbi, ibi, quæ sunt communia.

Nisi verò & quasi, corripiuntur. Cuius etiam sortis sunt datiui & vocatiui græcorum, quorum genitiuus singularis in Os breue exit: vt Huic Palladĭ, Phyllidĭ, Minoidĭ. Vocatiuo ô Amarylli, Alexĭ, Daphnĭ.

L. L finita, corripiuntur: vt Animăl, Annibăl, mĕl, pugĭl, sŏl, consŭl. Præter nĭl contractum à nihil. Et Hebræa quædam in el: vt Michaēl, Gabriēl, Raphaēl, Daniēl.

N. N finita, producuntur: vt Pæān, Hymēn, quīn, Xenophōn, nōn, dæmōn.

Excipe Forsăn, forsităn, ăn, tamĕn, attamĕn, veruntamĕn.

In. Corripitur & In cum compositis: vt Exĭn, subĭn, dehĭn, proĭn.

Accedunt his & voces illæ, quæ per apocopen castrantur: vt Mĕn? Vidĕn? Audĭn? Nemĕn?

En. Nomina item in en, quorum genitiuus ĭnis correptum habet: vt Carmĕn, crimĕn, pectĕn, tribicĕn. ĭnis.

On. Græca etiam in on, per o paruum, cuiuscunque fuerint casus: vt Nominat. Iliŏn, peliŏn. Accusatiuo Caucasŏn, pylŏn.

Quædam etiam in *In*: vt Alexĭn. In Yn: vt Ityn.

In An quoque à Nominatiuis in A: vt

Nominatiuo

Nominatiuo {Iphigenia, / Ægina,} Accusat. {Iphigeniān. / Æginān.}

Nam in An, à Nominatiuis in as, producuntur: vt

Nominatiuo {Æneas,, / Marsyas} Accusatiuo {Æneān. / Marsyān.}

O finita, communia sunt: vt Amo, virgo, porro, docendo, legendo, eundo, & aliæ gerundij voces in do. Præter obliquos in O, qui semper producuntur: vt Huic Dominō, seruō. Ab hoc templō, damnō. O finita.

Et aduerbia ab adiectiuis deriuata: vt Tantō, quantō, liquidō, falsō, primō, manifestō. &c.

Præter sedulò, mutuò, crebrò, serò, quæ sunt communia.

Cæterum modŏ & quomodŏ, semper corripiuntur.

Cito quoque, vt & ambo, duo, ego atq; homo, vix leguntur producta.

Monosyllaba tamen in O, producuntur: vt Dō, stō: vt & ergō pro causa.

Item Græca per ω cuiuscunque fuerint casus: vt Hæc Sapphō, Didō. Huius Androgeō, Apollō. Hunc Athō, Apollō.

R finita, corripiuntur: vt Cæsăr, torculăr, pĕr, vĭr, vxŏr turtŭr. R.

Cor semĕl apud Ouidium productum legitur: vt

– ∪ ∪ – ∪∪ – – – ∪∪ – ∪∪ – –

Molle meum leuibus cor est violabile telis.

Producuntur etiam Fār, lār, nār, vēr, fūr, cūr.

Pār quoq; cum cōpositis: vt Compār, impār, dispār.

Græca quædam in Er, quæ illis in ηρ desinunt: vt Aēr, cratēr, characterēr, æthēr, sotēr.

Præter patĕr & matĕr, quæ apud Latinos vltimā breuem habent.

S, finita, pares cum numero vocalium habent S.

ter-

terminationes, nempe, As, es, is, os, us.

As. Primò, as finita, producuntur: vt Amās, muſās, maieſtās, bonitās.

Præter Græca, quorum genitiuus ſingularis in dos exit: vt Archās, Pallās. Genitiuo Archadŏs, Palladŏs.

Et præter Accuſatiuos plurales nominum creſcentium: vt Heros, Heroos. Phyllis, Phyllidos. Accuſat. pluralis, Heroās, Phyllidās.

Es finita, longa ſunt: vt Anchiſēs, ſedēs, docēs, patrēs.

Excipiuntur nomina in es, tertiæ inflexionis, quæ penultimam genitiui creſcentis corripiunt: vt Milĕs, ſegĕs, diuĕs.

Sed ariēs, abiēs, pariēs, Cerēs, & pēs, vnà cum compoſitis: vt Præpēs, bipēs, tripēs, quadrupēs, longa ſunt.

Es quoq; à ſum, vnà cum compoſitis corripitur: vt Potĕs, adĕs, prodĕs, obĕs.

Quibus penĕs adiungi poteſt, vnà cum neutris ac nominatiuis pluralibus Græcorū: vt Hyppomanĕs, cacoëthĕs, Cyclŏpĕs, Naiadĕs.

Is. Is finita, breuia ſunt: vt Parĭs, panĭs, triſtĭs, hilarĭs.

Excipe obliquos plurales in is, qui producuntur: vt Muſis, menſis à menſa, dominīs, templīs.

Item queīs, pro quibus, cum producentibus penultimam genitiui creſcentis: vt Samnīs, Salamīs. Genitiuo Samnîtis, Salamînis.

Adde huc quæ in eis diphthongum deſinunt, ſiue Græca, ſiue Latina, cuiuſcunque fuerint numeri aut caſus: vt Symoeīs, pyroeīs, parteīs, omneīs.

Et monoſyllaba item omnia: vt Vīs, līs: præterĭs & quĭs Nominatiuos, & Bĭs apud Ouidium.

Iſtis accedunt ſecundæ perſonæ ſingulares verborum

rum in is, quorum ſecundæ perſonæ plurales deſinunt in ĩtis, penultima producta, vna cum futuris ſubiunctiui in ris: vt Audīs, velīs, dederīs. Pluraliter, Audītis, velītis, dederītis.

Os finita, producuntur: vt Honōs, nepōs, dominōs, ſeruōs. *O.*

Præter compŏs, impŏs, & ŏs oſsis. Et græca per o paruum: vt Delŏs, chaŏs, Palladŏs, Phyllidŏs.

Vs finita, corripiuntur: vt Famulŭs, regiŭs, tempŭs, amamŭs. *Vs.*

Excipiuntur producentia penultimam genitiui creſcentis:

vt { Salūs, Tellūs, } Genitiuo { Salûtis. Tellûris.

Longæ ſunt etiam omnes voces quartæ inflexionis in us, præter nominatiuum & vocatiuum ſingulares: vt Huius manūs, hæ manūs, has manūs, ô manūs.

His accedunt etiam monoſyllaba vt: Crūs, thūs, mūs, ſūs. &c.

Et Græca itē per ους diphthongum, cuiuſcunq; fuerint caſus: vt Hic Panthūs, Melampūs. Huius Sapphūs. Cliūs.

Atque pijs cunctis venerandum nomen Iēſus.

Poſtremò, V finita, producūtur omnia: vt Manū, genū, amatū, diū. *V.*

Finis Grammatices.

DESIDERII ERASMI ROTERODAMI, AD CHRISTIANVM LVBECENSEM DE ratione ſtudij, Epiſtola parænetica.

Vm te incrediblj quodam ardore literarum flagrare minimè dubitarem, Chriſtiane non vulgaris amice, hortatore nihil opus eſſe putaui, ſed eius, quam ingreſſus eſſes vię, duce modò ac tanquam indice: id quod mei officij eſſe iudicaui, videlicet vt tibi homini nō modò multis modis copulatiſſimo, verum etiam iucundiſſimo, veſtigia quibus ipſe à puero eſſem ingreſſus, commonſtrarē. Quæ ſi tu pari cura accipies, atque ego dicturus ſum, futurum confido, vt neque me monuiſſe, neque te paruiſſe pœnituerit. Prima igitur cura ſit, vt præceptorem tibi deligas quam eruditiſſimum. Neq; enim fieri poteſt, vt is rectè quemquam erudiat, qui ſit ipſe ineruditus: quem ſimulatq; nactus eris, fac modis omnibus efficias, vt ille patris in te, tu filij viciſſim in illum induas affectum. Ad quod quidem cum ipſa honeſti ratio nos debet adhortari, (quod non minus debeamus his, à quibus rectè viuendi rationem, quàm à quibus viuendi initia ſumpſimus) tum mutua iſta beneuolentia tantùm ad diſcendū habet momenti, vt fruſtrà ſis literarum præceptorem habiturus, niſi habueris & amicum. Deinde, vt te illi & attentum & aſſiduum præbeas. Contentione enim immodica nonnunquam obruitur ingenia diſcentium: aſſiduitas verò & mediocritate ſua perdurat,

&

& quotidianis incrementis maiorem opinione acerumn accumulat. Satietate cũ omnibus in rebus, tum in literis nihil perniciosius. Laxanda est igitur aliquoties illa literarum contentio : intermiscendi lusus, sed liberales, sed literis digni, & ab his non minus abhorrentes : immò mediis ipsis studiis perpetua quædã voluptas intermiscenda est, vt ludum potiùs discendi, quam laborem existimemus. Nihil enim perdiu fieri potest, quod non agentem aliqua voluptate remoretur. Optima quæq; statim ac primùm discõe. Extremę est dementiæ discere dediscenda. Quod in curando stomacho solent præcipere medici, idẽ tibi in ingenijs seruandum puta. Caue ne aut noxio aut immodico cibo ingenium obruas, vtroque enim iuxta offenditur. Ebrardum, Catholicontem, Brachilogum cæterosque id genus, quos percensere neque possum, neque operę precium est, ijs relinquito, quos barbariem immensolabore discere iuuat. Initio, non quam multa, sed quàm bona, & quam benè percipias refert. Sed iam rationem accipe, qua possis nõ solùm rectiùs, sed etiam facilius discere. Hoc enim in homine artifice præstare solet artis ratio, vt tantundem operis cum rectiùs expeditiusque, tum leuiùs etiam efficiat. Diem tanquam in operas partire, id quod à Plinio secundo, & à Pio Pontifice Max. viris omnium memoria præstantissimis factitatum legimus. Principio, quod caput est, præceptorem interpretantem non attentus modò, sed & auidus auscultato, non contentus impigrè sequi differentem, aliquoties præuolare contende. Omnia illius dicta memoriæ, præcipuè etiam literis mandabis, fidelissimis vocum custodibus: quibus rursus ita confidas caue, vt dives ille ridiculus apud Senecam, qui sic animum induxerat

erat vt, se tenere crederet, quicquid seruorum quisquam meminisset. Noli cõmittere vt codices habeas eruditos, ipse ineruditus. Audita ne effluant, aut apud te, aut cum aliis retracta. Nec his contentus, aliquam temporis partem tacitæ cogitationi tribuere memento, quam vnam D. Aurelius, tum ingenio, tum memoriæ in primis conducere scripsit. Conflictatio quoq;, & tanquam palęstra ingeniorum, neruos animi præcipuè tum ostendit, tum excitat, tum adauget. Nec sciscitare, si quid dubitas, nec castigari, si quid errabis, sit pudor. Nocturnas lucubrationes atque intempestiua studia fugito: nam & ingenium extinguunt, & valetudinem vehementer offendunt. Aurora musis amica est, apta studiis. Prandus, aut lude aut deambula, aut hilaris cõfabulare. Quid quod inter ista quoque studiis locus esse potest? Cibi, non quantum libidini, sed quantum valetudini satis sit, sumito. Sub cœnam paulisper inambula, cœnatus idẽ facito. sub somnum exquisiti quippiam, ac dignum memoria legito, de eo cogitantem sopor opprimat, id experrectus à teipso reposcas. Plinianum illud animo semper insideat tuo: Omne perire tempus, quod studio non impertias. Cogita iuuentâ nihil esse fugacius, quæ vbi auolarit semel, redit nunquam. Sed iam hortator esse incipio, indicem pollicitus. Tu suauissime Christiane, hanc formam, aut si quam poteris meliorem, sequere, ac benè vale.

DE

DE MODO REPETENDAE LECTIONIS, EODEM Erasmo Authore.

Vibusdam prima ac vnica ferè cura est, statim ad verbum ediscere: quod equidem non probo: est enim tum magni laboris, tum fructus propè nullius. Quorsum enim attinet, sit taci more verba non intellecta reddere? Commodiorem igitur viam accipe. Lectionem quidem auditam continuò relege, ita vt vniuersam sententiam paulò altiùs animo infigas. Deinde à calce rursus ad caput redibis, & singula verba excutere incipies, ea dūtaxat inquirens, quæ ad Grammaticam curam attinēt, videlicet, si quod verbum obscurum, aut ancipitis denuationis, si heteroclitæ coniugationis, quod supinum, quod præteritum faciat, quos habeat maiores, quos nepotes, quam constructionem, quid significet, & huiusmodi nonnulla.

Hoc vbi egeris, rursum de integro percurrito, ea iam potissimùm inquirens, quæ ad artificium Rhetoricum spectant. Si quid venustius, si quid elegantius, si quid concinnius dictum videbitur, annotabis indice, aut asteriſco appositō.

Verborum compositionem inspicies, orationis decora scrutabere, authoris consilium indagabis, qua quicq; ratione dixerit. Vbi quid te delectauerit vehemētiùs, caue prēter casam (quod aiunt) fugias. Fige pedem, ac abs teipso rationem exige, quare tantopere sis ea oratione delectatus, cur non ex cæteris quoq; parē cœperis voluptatem. Inuenies te acumine, aut exornatione aliqua oratoria, aut com-

positionis harmonia, aut (ne omnia persequar) similis quapiam causa commotum fuisse.

Quod si aliquod adagium, si qua sententia, si quod prouerbium vetus, si qua historia, si qua fabula, si qua similitudo non inepta, si quid breuiter, acutè, aut alioqui ingeniosè dictũ esse videbitur, id tanquam thesaurum quendam animo diligenter reponendum ducito ad vsum & ad imitationem. His diligenter curatis, ne pigeat quartò iterare. Nam hoc habent eruditorum virorum summo ingenio, summis vigilijs elucubrata scripta, vt millies ea lecta, magis magisque placeant, semperque admiratori suo nouum miraculum ostendant. Id quod tibi in tabula tua sæpenumerò, nec sine causa laudata euenire solet, quod antea non animaduertisses, idem tibi multò ampliùs in bonis authoribus eueniet.

Releges igitur quartò, ac quæ ad philosophiam, maximè verò Ethicen referri posse videantur, circumspicies, si quod exemplum quod moribus accommodari possit. Quid autem est, ex quo non vel exemplum viuendi, vel imago quædam, vel occasio sumi quæat? Nam in aliorum pulchrè ac turpiter factis, quid deceat, quid non, iuxtà videmus. Hæc si facies, iam vel edidiceris, quanquam aliud egisti. Tum demùm si libet, ad ediscendi laborem accedito, qui tum aut nullus erit, aut certè perquam exiguus. Quid deinde? Restat vt cum studiosis congrediaris, tuas annotationes in medium proferas, viciſſimque illorum audias. Alia laudabis, alia reprehendes, tua partim defendes, partim castigari permittes. Postremò, quod in alijs laudasti, tuis in scriptis imitari conaberis.

Secreta studia à doctis laudantur, at ita, ut postea

ſtea è latebris in arenam prodeamus, viriumque noſtrarum periculum faciamus. Id quòd ſapientiſſimè à Socrate eſt dictum. Experiamur, vtrum partus ingeniorum vitales ſint, nimirum obſtetricem induſtriam imitati. Quare alternatim vtriſq; vtetur, qui non vulgariter volet euadere doctus. Vale.

MAGISTER DISCIPVLOS ad ſtudia literarum cohortans.

VOs ad ſe pueri primis inuitat ab annis,
Atque ſua Chriſtus voce venire iubet.
Præmiáque oſtendit vobis venientibus ampla,
Sic vos, ô pueri curat, amátque Deus.
Vos igitur læti properate, occurrite Chriſto,
Prima ſit hæc Chriſtum noſcere cura Deum.
Sed tamen vt Dominum poſſis cognoſcere Chriſtum,
Ingenuas artes diſcito parue puer.
Hoc illi gratum officium eſt, hoc gaudet honore,
Infantum fieri notior ore cupit.
Quare nobiſcum ſtudium ad commune venite,
Ad Chriſtum monſtrat nam ſchola noſtra viam.

Puer ante lectionem.

AEterno ſoboles amata Patri,
Quem vox æthere miſſa, mandat vnum
Audiriq; coliq; Chriſte: qui nos
Ad te voce iubes venire blanda,
Affirmans pueros Deo placere:
Da ſanctum mihi Spiritum, magiſtro

Puer ante lectionem.

Vt monstrante viam ingredi, Redemptor
Ad te qua liceat venire possim.
Da cum moribus, artibusq; honestis,
Sacri dogmata puriora verbi
Addiscam: sapientiaq; & annis
Vt crescens, tibi plurimos & ipse
Olim adducere, quæ facit beatos:
Doctrinámque alios docere possim.
Hæc est summa mei, caputq; voti,
Quod ratum iubeas vt esse, per te
Ipsum Christe rogo, tuumq; nomen,
Aeterno soboles amata Patri.

Puer orans ante Cibum.

COnditor & rector magni Pater optime mundi,
Huc ades, & donis auxiliare tuis.
Nate Deo, nostræ reparator Christe salutis,
Vt cibus, vt positus sic bene potus alat.
Et tu sancte comes, dux solatorq; piorum
Spiritus, huic mensæ mitis adesse velis.
Corpora sic rectè pascentur nostra, nihilq;
Languida sic poterit lædere mẽbra malí.

Post Cibum.

COrpora qui solito satiasti nostra cibatu,
Qui satias toto quicquid in orbe manet:
Pasce tuo, Genitor, mortalia pectora verbo
Nostraq; cœlesti nectare corda riga.
Quo pariter membris, pariter quo mente refectis,
Vsque tua liceat nos bonitate frui.
Tandem etiam placido vectos super æthera cursu,
Inter fœlices astra tenere choros.

Oratio

Oratio Matutina.

Christe, Dei æterni soboles æterna parentis,
Ex illibata virgine natus homo:
Morte tua qui deuicta de morte triumphas,
Et peccata tuo sanguine nostra lauas:
Ah vitam largire pijs sine fine beatam,
Qui te cunq; fide non dubitante colunt.
O da peccati tangat mea pectora sensus,
Delicti vt pigeat, pœniteatq; mei.
Vtq; petens veniam credam tibi vera professo,
Et studium de te pendeat omne meum.
Te solum venerer, tibi discam fidere soli,
Vnicum & agnoscam te dominum atq; Deum.
Neue tuo à cultu vesana mente recedam,
Resq; prior mihi sit nomine nulla tuo.
Ne me quicquam in vita aut in nece separet abs te,
Sed semper famulus sim, maneamq; tuus.
Amen.

FINIS.

28 MR 59

OMNIVM NOMINVM IN REGVLIS GENE-

rum contentorum, tum Heteroclitorum ac *verborum, interpretatio aliqua.*

ABdo,
Abſcondo, occulto. *To hide.*

Abyſſus, immenſa quædam profunditas impenetrabilis. *A depth that by ſounding cannot be founde.*

Acarnan, gens ex quadam regione Græciæ. *The people of Acarnania in Greece.*

Acer, Arbor. *A Maple tree.*

Accerſo, eo ad vocandum, vel voco. *To go to call.*

Acies, acumen rerum ſecantium, exercitus inſtructio, oculi lumen. *An edge. The aray of an armie. The ſight of an eye.*

Acus, inſtrumentum ſartoris, ac mulieris ornamentum. *A needle, or an inſtrument wherewith women did ſet their heyre.*

Adeps, omnis pinguedo ſiue carnis, ſiue alterius rei. *Fatte.*

Adipiſcor, aſſequutus ſũ. *To obteine.*

Adoleſcens, iuuenis adultus. *A ſtripling from twelue to xxi.*

Ador, frumenti genus vel farris. *Wheate.*

Aduena, qui non eſt ciuis, ſed externus. *A ſtranger.*

Aether, tota cœli ſyderúmq; ſubſtantia ac cõpago. *The whole ſubſtaunce of the Spheres, from the fire vnto the extremeſt circuit of heauen.*

Aequor, mare, pelagus. *The ſea, becauſe nothing is more plaine than it: for* Aequor *doth generally ſignifie a playne in any parcell of the world. It is takẽ for the aire alſo: as,* aſpice bis ſenos volitantes æquorecygnos.

Aes, ſpecies metalli rubro colore, *Copper, and becauſe that in olde time money was made of it,* Aes *ſometime doth ſignifie money.*

Agnoſco, eſt noſcere id, quod nobis olim aut viſum fuit, aut alia quapiam ratione cognitum. *To recogniſe, to knowe a newe, or to come to remembrance of.*

Agofacio. *To doe.*

Agragas, vrbs Sicil. *A towne in the Iſle of Sicile, called nowe Gergenti.*

Agricola, qui exercitat rem ruſticam. *An huſbandman.*

Alcyon, auis maritima, hyeme pullos educans. *A certayne ſeabirde that lyeth in the ſandes, and hatcheth in winter.*

Ales, quælibet auis, aut velox. *A byrde, or ſwift.*

Alnus, genus arboris. *An elder tree.*

Alo, nutrio. *To nouriſh.*

Alter. *The other of the two.*

Aluus, qua ſordes defluunt, aut luuntur. *The paunch, and ſometime the belly without.*

Amazones, Scythicæ fœminæ, eo quòd mammis careant. *Certayne women of Sythia, ſo named for lacking a dugge.*

Ambigo, circumago, circundo. *To compaſſe, to doubt.*

Amicio, veſtio. *To cloth.*

Amnis fluuius. *A Riuer.*

Anas, auis in aquis degens. *A Ducke, or a drake.*

Ango, crucio, premo, vexo. *To trouble and vexe.*

Anguis, ſerpens in aquis degens. *A dry or a water ſnake.*

Animus, conſilij principium. *The minde.*

Anno

Anna, nomen mulieri,. *Anne.*

Annuo, aſſentior. *To aſſent and agree vnto.*

Annus, tempus, 365, dierum, & 6. horarum. *A yeare.*

Anus, vetula. *An olde wife.*

Antes, ab ante, eminentes lapides, ſue vltimæ columnæ, quibus ſuſtinetur fabrica. *The pillers or ſayling ſtones that ſayleth ouer the walle to beare the frame, or the drie ſtone wall that incloſeth a vineyarde, or the firſt ſet or frontyre of vines*

Antidotus, medicamentum contra venena datum. *A preſeruatiue againſt poyſon.*

Antiæ. muliebres capilli in fronte demiſſi. *A womans forelockes.*

Antiſtes, inaliqua reſumus. *A preſident or chiefe ruler, man or woman.*

Anxur, nomẽ vrbis Italiæ quæ nũc Tarentina dicitur. *Tarentine.*

Aperio, indico, refero. *To open, to ſhewe, or to declare.*

Apes & apis, animal mellificum. *A Bee.*

Apiſcor, aſſequor, acquiro. *To obtaine.*

Apollo, deus quem Græci ſolem appellant. *The God of wiſedom and Phyſicke, and of Prophesie, and the God that caryeth the Sunne about.*

Appendix, quod alijs adiunctum quaſi ex alio pendeat. *An appentiſe or a bootie to encreaſe a thing.*

Applico, & iungo. & aduenio. *To apply vnto, or to ariue.*

Aptoton, nomen inuariabile, ſed nullo defectum caſu. *A nowne vndeclined, hauing one termination in all caſes.*

Aqualis, vaſis genus qua aqua tenetur ad præbendam eam manibus. *A Lauer or an Eawer.*

Arbor, vel arbos, notæ ſignificationis. *A tree.*

Arceo, pello, & aduenire non ſino. *To keepe away.*

Arceſſo, voco & accuſo. *To call or to accuſe, or to go to accuſe.*

Archas, ex Arcadia populus. *The people of Arcadie.*

Arctus, vrſa, quam noſtri ſeptentrionem dixerunt, ſignum cœleſte. *A ſigne called the Beare, or the wagon.*

Ardeo, vror, inflammor. *To be hote.*

Argos, oppidi nomen. *A towne of the halfe Iſle in Greece, called Peloponneſus.*

Arma, munimenta, ſcutum, gladius, telum, & ea quibus prælíamur, *Armour, or any kinde of weapon.*

Aruſpex, qui victimas inſpicit. *He or ſhee, that ſeeketh deſtinies by the bowels of beaſtes.*

As, eſt libra, id eſt duodecim vnciæ. *A pound of xij. vnces, or the whole ſumme of any thing.*

Aſſecla, qui continuè & ſemper aliquid ſequitur. *A page or lackey, or continuall waiter.*

Athamas, nomen viri. *A mans name which ſhould be ſacrificed for his ſon Phryxus.*

Aſtu. dolo, fallacijs. *By deceite or guile.*

Athenæ, ciuitas Græciæ, inter Achaiam & Macedoniam. *The citie of Athens.*

Athletes, pugil & luctator. *A champion, or he that ſtriueth for a game.*

Atomus, corpus inſecabile. *A mote, ſo ſmall that it cannot be parted.*

Auceps, qui vel quæ aues capit. *A fowler, man or woman.*

Audeo, ſum auſus. *To bee bolde to enterpriſe.*

Aueo, cupio. *To deſire, or to couet.*

Augeo, maius facio, amplifico. *To increaſe*

mine esse.

Augur, qui futura prænunciat. *A Southsayer, man or woman.*

Auernus, lacus campaniæ prope Baias, quem plutoni dicatum opinabantur veteres. *A lake in Italy, where hence they thought was descens into hell*

Auriga, qui vel quæ currum ducit. *A waggoner, a carman, or a carter.*

Auster, ventus flans a meridie. *The south winde.*

Autor, qui vel quæ aliquod opus facit. *The worker or doer of any thing, man or woman.*

Axis, diametros mundi, & dicitur lignum teres, circa quod rota currus vertitur. *An Axeltree. And by translation, the straight line that may be imagined from the one pole to the other pole.*

B.

Bacchanalia, Dionysia, i. Bacchi festa. *The feasts of Bacchus.*

Bacchar, herba radicis odoratæ. *An herbe that the French men call, our Ladies gloues.*

Bacchus. deus vini. *The drunken God, the God of wine.*

Baculus, bacillus, & baculum, & hinc bacillum, scipio. *A staffe.*

Balneum, locus publicus vel priuatus, in quo aut sanitatis aut abstergendarum sordium causa lauamur. *A bath.*

Barathrum, erat locus profundior Athenis, putei modo vel forma *A certayne pitte by Athens. Now it is taken for hel. It is also the hole wher any water entreth, & falleth into the earth.*

Barbiton, instrumentum musicum quod pulsatur plectro vel calamo. *The lute, or any like that is played on with a quill. It is also* Barbitos *both masculine and feminine.*

Bellaria, cibi secundæ mensæ. *Iunkates.*

Bes, vnciæ octo. *Eight vnces.*

Bibo, potum haurio, humorem attraho. *To drinke.*

Bidens, instrumenta duorum dentium, vel ouis. *Any instrument with two teeth, as a sheep of two teeth, in the feminine gender.*

Bifrons, habens duas frontes, *He or she that hath a face before, an other behinde.*

Bilis, humoris genus. *It is with this worde* atra, *melancholie, and with* flaua, *Choler, and being vsed alone, is the same disease that* Cholera *is after* Cor. Cellus. *See* Cholera.

Bombix, vermis, & pro materia sumitur. *A silke worme, or silke.*

Bos, nota est significatio. *An Oxe, Bull, or Cowe.*

Britannia, Insula quam nunc Angli & Scoti incolunt. *The Isle which is inhabited of Englishmen and Scotishmen, and is called* Britannia maior.

Britannia minor: *Is Britaine in Fraunce.*

Bubo, auis nomen, a bouis mugitu. *An owle.*

Bucephalus, nomen equi Alexandri magni. *Alexander the Great his horse.*

Bysus, tenuissimi lini genus. *A most fine sort of flaxe, whereof a precious kind of linnen cloth is made. It may be taken for silke also.*

C.

Cacoethes, malus mos. *An euill custome, or a bile hard to be cured.*

Cadauer, corpus mortuũ. *A carcase.*

Cado, corruo, præcipitor. *Or* Labor

bor. *To fal, and sometime to happen, to chaunce.*

Cædo, percutio, ferio, verbero, *To strike or to beate, and sometime to cut or to lop, or to prune trees, sometime to kill, sometime to sacrifice, and sometime to breake,* as, cædere ianuam laxis, instare ferro.

Cællo, percutio, aut frango. *To smite or to breake,* antiquum verbum, *The compounds whereof bee in vse onely.* Cello *is reade also without a diphthong.*

Cælum el cœlum, extrema mundi determinatio cũ sphæris quas ambit ad clementum ignis. *Heauen, or with a difference any of the spheres. It signifieth weather also.*

Calco, pede comprimo. *To treade vpon, and by a translation vnto the mind to despise and set nought by.*

Calẽdæ, dies primus cuiusq; mẽsis *The first day of euery moneth.*

Caleo, feruco, calidus sum *To be hot or to glowe.*

Callis, via perdurata, id est via trita *A path way.*

Caluo, decipio, frustror. *To deceiue and to beguile, to trompe,*

Calx, pes imus, & pro cumulus rei fine ponitur, vel pro materia qua lapides in muro conglutinantur *An heele, or last ende of a race, or lime.*

Cambio, cõmuto *To exchange: and of the olde writers it is taken for to fight.*

Canalis, per quod aqua confluit in vijs lapide stratis, *A channell.*

Cancelli, ligna inter se modicis interuallis in transuersi instar retis inuicẽ annexa. *A lattise, or the lists of a game place, or of a spectacle.*

Canis, animal latrabile, & piscis marinus, & signũ cœleste. *A dog or a dog fish, and a starre or a signe in the firmament, called* Canis.

Cano. *To sing, to endite poetically, to play vpon instruments. Sometime it is to praise or to prophecie.*

Capello, capio, siue ad capiendum eo. *To take or to goe to take,* and so vel me recipio me, *to goe.* as, Nunc pergam heræ imperium exequi, & me domum capessam.

Capio. *To take, to delight, to deceiue, to chuse, to abide and suffer.* as Capio dolores. *To hold or containe. To inuade and catche.* as Nauẽ cepimus. *To inflame with loue. And is ligh by of such signification as the ablatiue is that commeth with it.*

Capistrũ, capitis vinculũ, ad hibitũ ne animalia aufugiant. *An halter.*

Capital, quod olim sacerdotes gestabant in capite. *An ornament that the Nunnes were woont to beare vpon their heades.*

Capra, animal a carpendis virgultis dictum. *A Goate.*

Car, aliquis ex Caria. *A man of Caria.*

Cardo, quo ianua mouetur. *An hooke or hinge.*

Carco, est rem desiderata non habere. *To lacke, or to be without, and specially such a thing as once we had*

Carex herba acuta curissima. *Sedge*

Caro, quòd anima careat, nõ tantũ de animalibus, sed etiam de piscibus & fructibus. *The meate of any thing, but most commonly flesh*

Carpo, decerpo. *To crop, to bit nettel, or to gather. It is also to lay or to chuse out, & sometime, to take or rebuke.* Carpere viã, *Is to begin to iourney,* Carpere vitales auras, Carpere lanam, *To teyse wooll.* Carpere linum, *To hatchel flaxe.* Carpere cibum, *To eate.*

Castra, locus in quo milites tentoria fixerunt. *The campe, the Pauilions, or the army.*

Cassis, reticulum, & pro galea fœminini est cassis, dis, & hæc cassida. *A net. Or an helmet, in the feminine gender.*

Cato, nomen viri. *A certaine Romans name.*

Caueo, diligentiã adhibeo, prouideo, cõsulo, prospicio ne aliquid præter spem eueniat. *To beware, or to be wary and heedfull.* Cauere *is also to put in assurance, and to saue harmeles by caution or suretie.*

Caulis, in herbis dicitur ipsum robur, siue stipes. *A stalke.*

Cedo. *T giue place, to departe or goe away.*

Cedrus, arbor ingens & procera. *A Ceder tree.*

Cello, *see* cællo.

Censeo, existimo, puto, arbitror. *To deeme, to iudge, to suppose, to think, to tell ones mind. Some take it for to be angry.* cẽseri *is also to be in bookes of subsides, & to be taxed, or valued*

Centum. *An hundred.*

Centussis, centum librarum. *An hundred pound.*

Cera, illud quod melle ex fauis expresso remanet. *Waxe.*

Cerno, video. *To see: and by translation, to perceiue and vnderstand. Sometime to decree and appoint, To sift, renge, or bolte, to seuer and parte, to fight, to goe vnto: as,*

ernere hæreditatem.

s, piscis maximus. *A Whale.*

olera, est ventriculi immodica perturbatio, supra & infra per vomitum facta. *The cholike, it is also cholere the hot and dry humour.*

Cicer, genus leguminis. *A certaine Italian peaſe.*

Cico, turbo, commoueo. *To trouble, to shake and stirre, and sometime for* Cio, *it is to call.*

Cinis, vel ciner, puluis. *Asshes.* Cinis, est auis, quam alio nomine a laudam dicimus. *A Larke.*

Claudo, obstruo, obsero. *To shut or to close, to make fast, to stoppe or to stay, not to suffer to passe further: as,*

Cluis, locus molliter arduus, & pro colle ponitur. *A Banke, arising, and it is vsed for a little hill,*

Clunis, natium tumor. *The buttock.*

Cluo, splendeo. *To shine, to glister: sometime to fight.*

Clypeus & Clypeum, scuta maiora & propriè peditum. *A Buckler.*

Cœlum. *A grauing toole, the skie, there is, as much of the world, as is aboue the elemẽt of fire, which is called æther, or* Quintũ elementũ. cælũ *also sometime is taken for the ayre, as,* in hoc cælo, qui dicitur aer.

Cœno, cœnam sumo. *To suppe, or to take supper.*

Cœpio, pro incipio, antiquum est. *To beginne.*

Cognosco, nosco eos qui priùs incogniti erãt. *To knowe those which we knew not before, sometime diligently and attentively to consider, or to vnderstande, to search by an inquirie, and to sit in iudgement.*

Collis, monticulus. *An hillocke.*

Colo, adoro, veneror. *To honour or worshippe with praier, sometime to make much of, to exercise, to inhabit to tone,* & vitam colere *is to leade a life, sometime to plough or toyle the ground, sometime to decke and trim.*

Colus, instrumentum quod pensa continet. *A distaffe or spindle.*

Comes, comitans aut sequens. *A*

companion by the way, eyther man, or woman.

Comminiſcor, fingo, excogito. *To imagine, to faine, to inuent and deuiſe, to aſſaie, to bring a man to the beliefe of that, that is not.*

Como, comã compono. *To kembe, to dreſſe the buſhe with a combe, or to decke and adorne.*

Compago, compactio, & coniunctio. *A ioynt.*

Compedes, vinculi genus. *A paire of fetters or gyues.*

Congius, conger, genus pilcis. *A Congre.*

Coniux, maritus vel vxor. *A huſband or wife.*

Coquo, cibum vſui aptum reddo, *To dreſſe meate, to play the cooke, to prepare and goe about:* vt, Bellum coquere. *To worke and trouble, as* Coquit me cura. *To conuoke, to bring our nutriment vnto a naturall ferment or iuice.*

Conſulo. *To aſke counſell with an accuſatiue, to giue counſel, to prouide for, with a datiue: to take in good worth, with a genitiue. Sometime it is to ſitte in counſell and to deliberate, but vſed plurally, as* conſulunt Senatores.

Cor, præcipuũ inter viſcera, & vitæ ſedes, & arteriarũ ac caloris natiui, quo animal regitur, quaſi fõs quidã & domicilũ. *The heart, & ſometime it is vſed for the minde.*

Cornus, vel cornum, aut cornu, munimẽtum capitis quorundã animalium. *An horne, by tranſlatiõ the turninges of riuers be called* cornua. *It ſignifieth alſo the wing of an armie, and the end of a thing.*

Cornus, arbor ramos habẽs duritia & rigiditate cornibus ſimiles, fructum circa ſolſtitium ſerẽs, primo Candidum, poſtea ſanguineum. *A certaine tree vnknowne among vs.*

coſtus, radix magni odoris. *A ſhrub growing in Arabie, Iuie, and Syria, hauing a root of very fragrãt ſauer, the which auncientlie burned to their Gods, as they did frankencenſe.*

Coxendix, coxarum vertex, quæ femora vertuntur. *The Hippe.*

Crater, veteratera, vas amplum cui vinũ aut oleum imponimus, *A Cobbert or ſtanding peece.*

Crepo, ſono. *To crake. Sometime to complaine, lament and accuſe,* vt, Quis poſt vina, grauem pauperiem crepat?

Crepundia, pruna munuſcula q; pueris dãtur. *All maner of things that are giuen children in their infancy as Coralles, ſwathing bandes, daggers, timbrels, and ſuch like.*

creta, inſula eſt. *The Iſſe called Cãdy.*

cres, cretenſis. *A man of Candie.*

Crinis, capillus. *Heire.*

Chriſtallus, glacies ex gelu vehementer concreta. *Chriſtall.*

crus, pars á genibus vſque ad inferiorem pedem. *A legge.*

Conditor, qui aliquid facit. *A maker or builder.*

corbis, vas ex viminibus factum. *A beſket.*

Cubo, iaceo. *To lie, and ſometime to be ſicke in bedde.*

Cucumis. *A Cucumer, the which is alſo in Latine,* cucumer.

Cumbo. *The ſame that* cubo *is.*

Culex, vermiculus alatus. *A gnat.*

cunabula, cunæ. *A cradell.*

Cunæ, cunabula, idem.

Cupio, opto, deſidero. *To couet, to deſire, to luſt for, and ſometime with a datiue to fauour.*

Cupreſſus, arboris nomen. *A Cypreſſe tree*

Cures, oppidi nomen. *A townes name.*

Curculio, animal paruum, frumẽtum corrodens. *A Weesell.*

Curro, celeter eo, gradum præcipito, intenta celeritate viã quasi voro. *To runne, and sometime to flow, that is, to runne as riuers doe.*

Culpis, acutior parshaſtæ. *The point of a ſpeare, pike, partizane, or any other like.*

Cuſtos, qui vel quæ rem aliquã tuetur & curat. *A keeper, mã or womã*

Cyprus, intula diues. *Cypres the Iſle.*

D.

Dama, animal timidum. *A Bucke, or a Do.*

Damno, damno afficio, vel condẽno. *To dammage, or to condemne.*

Dedo, in perpetuum do, vel totum ſubdo, ſiue manus & arbitrium do. *To yeelde.*

Defrutum, a deferendo, vinum decoctum ad mediam partẽ. *Wine ſodden to the halfe.*

Dego, ago. *To liue.*

Deleo, expungo, propriè lineas aut regulas *To put out and to cancell.*

Delicium, oblectamentum, quod nobis voluptati eſt. *The thing wherein we take pleaſure.*

Delphin, vel delphinis, vel delphis, piſcis maris, & ſignum cœleſte. *A Dolphine.*

Demo, aufero. *To pull away and to exempt.*

Dens, notum eſt, perſimilitudinem capitur pro omni, quo aliquid teri poteſt *A tooth.*

Depango, defigo. *To faſten downe and to plant.*

Deſidia, ignauiæ vitiũ. *Slothfulnes.*

Dico, loquor, nomino. *To ſpeake or to call.*

Dies, tempus viginti quatuor horarum. *A day.*

Diffiteor, inficias eo, nego. *To deny.*

Digredior, diſcedo. *To goe from.*

Diligo, amo. *To loue.*

Diluo, aqua vel quouis humore aliquid purgo. *To purge with waſhing.*

Diphthongus, vnus duarum vocalium ſonus. *A double ſounde, A diphthong.*

Diptoton, nomen flexũ duobus in caſibus quibuſcumq; *A noune declined with two caſes whatſoeuer.*

Dindymus, iugum montis Phrygiæ, Idæ matri deum dicatum. *The toppe of Ida, the hill by Troy.*

Diræ, imprecationes, execrationes, & inferorum furiæ. *Curſes, banning, and the Furies of hell.*

Diſco, capio doctrinam. *To learne.*

Diſpeſco, ſeparo, dirimo. *To ſeuer.*

Diſpliceo, *To diſpleaſe.*

Ditionis, imperij, dominij. *Of my right and title. We need not ſcrupulouſly to vſe diſtinctiue ditio, the nominatiue*

Dimido, partior. *To diuide.*

Diuitiæ, opes, amplæ fortunæ. *Riches.*

Do, dono *To giue.*

Doceo, alicuius rei cognitionem alteri trado. *To teach, and ſometime to ſhewe and to declare, to warne and to aſcertaine.*

Dodrans, vnciæ nouem. *Nine ounces.*

Doleo, triſtis ſum. *To be ſorowfull.*

Domo, manſuetum facio *To tame.*

Domus, ædificium ad habitandum factum. *An houſe.*

Duco, notum eſt. *To leade, to marry, to account.*

Dulcedo, ſuauitas *Sweetneſſe.*

Dux, qui vel quæ ducit aliquem. *A guide, Man or woman.*

E.

Ecquis. *Whether any.*

Edo, comedo. *To eate.*

Edo

Edo, i. emitto, & quasi extrado. *To set out, and to euulgate, and sometime to exhibite and shewe:* as Edere spectacula, Edere animam, *is to die. The signification of it in all other phrases may be reduced to the first signification.*

Edoceo, diligenter doceo. *Throughly or perfectly to teach.*

Effata, sunt vltimæ precationes augurum, post finem auspiciorum extra vrbem dictæ. *The prayers that Southsayers said after notes taken of birdes flying, before they entred the city.*

Egeo, careo. *To neede.*

Elephas, elephantus, animal fama notum. *An Elephant.*

Elis, ciuitas Arcadiæ. *A citie in Arcadia, or a country in Peloponnesus*

Emineo, præ alijs appareo, vel excello. *To appeare before others, & to passe them.*

Emo, comparo, mercor. *To buy.*

Ensis, gladius. *A sworde.*

Epasco. *To eate vp, to consume with feeding, and to leaue nothing.*

Epulum, quasi edipulum est celebre conuiuium. *A banket or feast.*

Eques, homo equo insidens. *An horseman, or he or she that rideth.*

Eremus, locus desertus. *A desert or wildernesse.*

Eripio, extra rapio. *To pull out.*

Esurio, famem patior. *To hunger.*

Euentus, euentum, quod casu aut fortuna nobis euenit. *Happe, or that that commeth to passe.*

Excludo, extra claudo. *To shut out*

Excubiæ, vigiliæ diurnæ & nocturnæ. *Watchings & wardinges.*

Exculpo, perfectè scalpo, vel scalpendo conficio. *To carue, to grawe to cut out, to scratch out,* as Oculum exculpere. *To wrest or wring out:* as, Verum exculpere.

Excurro, extra curro, vel præcurro. *To runne out, or to out run before, to amount to a great deale, to make an outrode, or an excursion.*

Exequiæ funebre officium. *The ceremonies of the buriall.*

Exculo, extra culpam reddo. *To excuse.*

Excutio, ejcio, emitto. *To smite out,*

Exlex, sine lege viuens. *A lawlesse man, or woman.*

Expergiscor, eurgilo. *To awake.*

Experior, tento, vel tentor. *To proue, or to be proued.*

Explico, extendo, & declaro. *To stretch out, and to declare.*

Extra propriè cor, iecur, & pulmo dicuntur. *The intrailes.*

Extorris, exul. *A banished Man or Woman.*

Exul, qui vel quæ exulat. *A banished man or woman.*

Exuo, exoluo, denudo. *To put off, to vncloth.*

Exuuiæ, ab exuendo. *The thing that we put off.*

F.

Facies, *A face.*

Facio, aliquid ago. *To make.*

Faccsso, facio, vel eo ad faciendū. *To make or to go to make.*

Fallo, decipio. *To deceiue.*

Fames, edendi cupiditas. *Hunger.*

Far. *Once a generall worde for any kinde of grain or corne,* as triticeum far, hordeaceū, siligineum, &c. *But nowe it signifieth one certaine kinde called* Ador, *which is breade corne*

Farcio, saturo, impleo, pinguefacio, sagino. *To stuffe, to fill, to satisfie, and make fatte.*

Fas, pium, religiosum, & dignum fatu. *Lawfull, right, godly, and*

worth the telling.

Fascis, lignorum aut alicuius rei congeries. *A fagot*

Fasti, libri in quibus totius anni res populi Romani scriptæ continebantur, & causæ festiuitatũ explicabantur. *A Register for the order of things, for the whole yeare.*

Fasti dies, *were daies wherin the iudges might giue sentence without offence of the God, with these three solemne wordes of the lawe,* Do, dico, addico. Nefasti dies, *were their contrary dayes.*

Fateor, annuo, concedo. *To graunt and to assent vnto.*

Fatisco, deficio, aut defatigor. *A boundantly to gape.*

Fatiscor, fessus sum. *To bee weary, To faint and to be weake*

Faueo, rectè alicui opto. *To fauour.*

Fel, purgamentũ sanguinis. *The gal*

Feriæ, dies cessationũ ab opere. *Holy dayes, or time of festiuall vsid.*

Ferio, percutio. *To strike.*

Fero, *To beare, or to suffer, to leade, or tell, to giue, to comet, to aduance, to bring foorth, to haue, to take away, to obtayne, to take aduise,* as Pompeius tulit ad populum.

Feruео, ardeo calеo *To be hote.*

Feruesco, calesco *To waxe hote*

Ficus, arbor vel morbus. *A figge tree, or a certaine bile rising in the fundament.*

Fides, constantia in omnibus rebus. *Faith and truth.*

Fido, fiduciam & spem habeo. *To haue trust.*

Figo. *To fasten, to plant, to smite with arrowe or such like,*

Filũ, illud subtile quod ex lino lanáue trahendo ducitur. *A thred.*

Filex, herba sine caule, sine flore, sine semine. *Ferne, wherof there be two kinds, as in* Herbaries *you shal see.*

Fimus, letamen & excrementa animalium, quibus agri stercorantur, *Dunge. It is of the neuter gender.*

Findo, findi co, fidi fissum *To cleaue.*

Fingo, formo *To fashion.*

Finis, extremitas, siue terminus in vnáquaq; re. *An ende.*

Fio, effio. *To be made.*

Flauo, flauus sum. *To be yellowe.*

Flecto, flexi, voluo, duco, moueo. *To bowe, to moouc and to cause to follow.*

Fleo, flesi, ere. *To weepe.*

Flo, are. *To blowe.*

Flos, floris, dictus quia ex arboribus vel herbis colligitur. *A flower.*

Fluo, defluo, proprie vt liquores. *To flowe.*

Fodio, fodi, fossum, ere. *To digge.*

Follis, instrumentũ quo attrahitur atq; emittitur ventus. *A payre of bellowes.*

Fons, fontis. *A well*

Forceps, instrumentũ quo tenetur aliquid. *A paire of tongs.*

Fornix, instituus extrinsecus factorium, quo aliquid sternitur. *A paire of Sclers.*

Fors, fortuna, casus. *Happe.*

Forum a ferendo, quia lites & venalia illuc feruntur. *The iudicial place, and then it is named* Forum iudiciale: *or the market place, and is called* Forum venale.

Frango, rumpo, destruo. *To breake.*

Frenum, vel frœnum, instrumentũ quo equum insessor coercet. *A bridle.*

Frico, scalpo. *To rubbe.*

Frigeo, frigidus sum. *To be colde.*

Frugi, indeclinabile omnis generis, vtilis, necessaria, frugalis

Good

Good, profitable and thriftie.

Frugis, eius quod ex terræ fructu in alimoniam vertimus. *Of corne or pulſe. Some make the nominatiue hereof* Frugis, *and ſome* Frux, *the formeſt is not to be miſliked.*

Fruor, delectationé, & fructum capio, & alor. *To take pleaſure, or fruict, and profit, and to be fedde.*

Fundo, liquefacio, vel liquidum ſpargo. *To melte or to poure.*

Fugio, vito, currendo relinquo. *To flee from, to auoide.*

Fulcio, ſuſtineo, munio. *To vnderpoppe, and to ſhore.*

Fuga, fugiendi actus. *Fleing, or running away.*

Funis, reſtis. *A rope.*

Fur, qui vel quæ alteri ſubtrahit. *A man or woman theefe*

Furfur, purganda rum farinæ. *Bran, or ſcurfe.*

Furo, inſanio. *To be madde.*

Fuſtis, baculus. *A clubbe.*

G.

Gabij, Volſcorum vrbs. *A towne in Italy not farre from Rome.*

Gallia, Europæ pars, interiora Pirenæos montes, inter Hiſpaniã Germaniamque & duo maria, Oceanum Britannicum & mare noſtrum. *France.*

Garamas, Lybiæ incola. *A certaine inhabitant of Affrike.*

Gargarus, vnus ex collibus montis Idæ. *A very high top of the hill Ida. There is alſo a towne of that name at the foote of the ſame hill.*

Gaudeo, lætor. *To reioyce.*

Gelu, propriè glacies. *Froſt or Iſe.*

Genu, curuatura qua crus & femur committuntur. *A knee.*

Gero, porto. *To beare.*

Gibbus, & gibber, ſolidus in dorſo tumor. *A iubbe or a bunch.*

Gigas, vir altiſſimæ ſtaturæ. *A Gyant.*

Gigno, genero. *To beget.*

Gingiber, herba in Arabia naſcens *Ginger.*

Gliſco, creſco, augeor, inualeſco. *To increaſe & grow, to waxe ſtrong, to waxe faire, or much to deſire, and ſore to couet.*

Glis, animal muri ſimile. *A dormouſe.*

Glutcn, glutinum, aut colla. *Glue.*

Gorgon, nomen mulieris. *A certaine terrible women.*

Gradior, eo, incedo, progredior. *To go.*

Græcia. *The Countrey of Greece, a great peece of Europe, which is now vnder the Turke.*

Graiugena, Græcus. *A Grecian born*

Grando, gutta aquæ in aere congelata. *Hayle.*

Grates, gratiæ relatæ pro accepto beneficio *Thanks.*

Grex, pecudum multitudo. *A flock.*

Gryps, animal pennatum, omni ex parte leoni ſimile. *A Griffin.*

Groſſus, ficus abortiua, quæ non matureſcit. *A rathripe figge.*

Gruo, vt grues gruere dicuntur. *To cry like a crane.*

Grus, auis nota *A Crane.*

Gummi, liquor glutinoſus ex arboribus reludans. *Gumme.*

Gurgulio, pars gutturis a naribus ad pulmonem, vel animal. *The Weſande, or a Weſle.*

H.

Habeo, poſſideo, teneo. *To haue.*

Hæreo, arctè alicui rei infigor. *To claue vnto.*

Hæres, qui ſuccedit in hæreditatem alterius *An heire.*

Halec, piſcis qui ſola aqua nutritur. *A hearing.*

Heros, vir illustris, & nobilis. *A noble man, a man of greate excellencie in worthy facte, and therein more like a God then a man.*

Hesperus, terotina stella. *The euening Starre.*

Heterocli tum, nomen secus quã declinationum canones potest flexum. *A word declined otherwise then the bare rules of the declensions doe require.*

Haurio, extraho humorem, & educo ex profundo aliquo loco. *To drawe.*

Hilaris vel hilarus, iucundus, lætus. *Merry.*

Hippomanes, virus ab equa collectum, vel caruncula in fronte pulli equini, homines ad insaniam redigens. *Poyson to procure loue withall, or a litle peece of flesshe growing in the coltes forehead when it is first foled.*

Hirundo, auis notissima. *A swallowe.*

Histrix, animal ex herinaceorum genere. *A porcupike.*

Homo, notæ significationis. *A Man or woman.*

Honor, vel honos, est reuerentia quam alicui exhibemus in virtutis testimonium. *Honor, Worshipp.*

Hordeum, ab horrore, quoniam hordeo quam frumento arista est mordacior. *Barly.*

Hospes, qui vel quæ ad hospitium recipit, aut recipitur, & capitur pro peregrino. *An hoste or an hostes, or a gueste, man or woman*

Hostis, inimicus, vel peregrinus. *An enemie*

Huber, fertilis, abundans, & mamma pecoris & hominis. *Plentiful, or a dug, or the vdder of any beast.*

Humus, terra humefacta. *The ground.*

Hydrops, aqua intercus *The dropsy.*

Hyems, bruma *Winter.*

I.

Iaceo, decumbo. *To lie.*

Iacio, Emitto, ac vi impello. *To cast, to throwe, to loye, as* facere fundamentum, *or by translation, it is to make a beginning.* Iacio *is sometime to spreade abroade by rumor, and sometime to obiect against one with an accusatiue, with this preposition in.*

Iaspis, lapis preciosus. *A greene precious stone, whereof there be diuers kindes and degrees of colours diuers.*

Ico, ferio, percutio. *To stike, to smite, as* Icere cœ'ophum. Icere fœdus, *is to strike vp a bargaine.*

Icon, Imago *An image.*

Ida, mons altissimus Troici soli. *An hill in the countrey of Troy.*

Idus, dies qui diuidunt mensem. *In March, May, Iune, and October, it is the 15. day, the rest in the 13.*

Iecur, hepar. *The liuer.*

Ignis, vnum ex quatuor elementis. *Fire.*

Illex, qui sine lege viuit. *A lawlesse body, man or woman.*

Imber, agmen aquarum largius ex nubibus effusum. *A shower.*

Imbrex, canalis, vel tegula curua & obtorta, per quam imber defluit *A gutter tile.*

Immineo insto *To hang ouer.*

Impetus, violentiæ, inuasionis. *Of violence and boysterousnesse*

Incesso, accuso, impero. *To accuse, to prouoke, to reuile, to inuade and enter into.*

Incido, ferio, seco. *To cut, to graue in.*

Incido

Incido, in aliquid, vel super aliquid cado. *To fall into by happe, to runne into*, as Incidi in errorem. *And sometime to happen or to chaunce.*

Incipio, inchoo *To begin, to take in hand, to enterprise.*

Inculco, eadem sæpiùs iterãdo ingero, *Often to repeate.*

Indo, impono. *To put in.*

Indoles, facilis significatio futuræ probitatis. *Towardnesse, or likely disposition.*

Indulgeo, obsequor. *To set much by, and to give to.*

Inducix, pax in paucos dies. *a truce*

Inermus, vel inermis, qui armatus non est. *Vnarmed.*

Infans, homo per ætatem nondum fciens fari. *A babe.*

Inferiæ, sacrificia, quæ inferis soluuntur. *Sacrifice done vnto spirites in hel, herof* Inferias facere *is* Manes sacrificijs placare, *that is, to celebrate* Obites, & obsequies.

Inficias, negationem, se vel debere quod actor poscit, vel cõmissse quod accusator objcit, *A denial. and it followeth only the verbe* Eo.

Inficio, intingo, vitio, ceu maculo. *To die, or to infect.*

Ingruo, inuado, impetum facio. *To giue an onset, and to inuade.*

Iniussu, absq; authoritate, & temerè, sine iussione. *Without bidding.*

Irascor, ira stimulor. *To be angry.*

Ismarus, mons Thraciæ, asper & incultus ex vna parte, ex alia fertilis vinetis & oliuetis. *A certaine hill in* Thracia *so named.*

Insidiæ, dolosa expectatio ad hominem aggrediendum, fallacia. *A laying in wait for, or a deceit.*

Instar, significat vel similitudinem vel æquiparationem & mensuram *Like, or as big, or the Image.*

Intelligo, capio *To vnderstand.*

Interpres, qui authores declarat, aut aliquid ex lingua in linguã transfert. *An interpreter, man or woman, or a translator.*

Inuidia, mœror ex aliena prosperitate. *Enuie, sorrowe for an other mans welfare, or elsse the euill will and spite of a man.*

Iocus, est quidem lepor & festiuitas in verbis. *A merry scosse.*

Iter, itio, actus eundi. *A iourney.*

Iubar, sol, vel ipsius splendor, *The Sunne beame.*

Iubeo, impero, *To commaund.*

Iudex, qui vel quæ iudicat. *A iudge, he or she.*

Iugeris, agri tantum quantum ab vno pari aut iugo boum vno die arari potest Plinius. *We call it an acre. The authors doe vary in the measure of it. For commoditie of the nominatiue and other cases, we may vse* Iugetum.

Iungo, copulo, & quasi in vnum ago *To ioyne.*

Iugum, vertex, siue cacumen montis. *The toppe of an hill. It is also a yoke, or a yoke of oxen, that is a couple. By metaphore it is a seruitude or a bondage. It is also a weauers beame, or a payre of gallowes, such as for ignominy the Romans went vnder.* Tribus hastis iugum fit humi fixis duabus, supérque eas transuersa vna deligata.

Iuno, dea, Iouis vxor. *The Goddesse Iuniters wife.*

Iuro, iuramentum facio *To sweare.*

Ius, quod natura, aut ciuitas, aut gens iubet, & liquor eo ũm quæ coquuntur. *The law a dright, and the broth of any thing sodden.*

Iussu, imperio, iussi *By commaundement.*

wauwdemens.

Iusta, idem quod exequiæ.

Iustitium, iuris dicendi intermissio. *No terme.*

Iuuenis, qui adolescentium excessit ætatem. *One come to mans age.*

Iuuentus, ætas iuuenilis. *Mans state*

Iuno, auxilium do. *To helpe.*

L.

Labes, hiatus, macula, dedecus. *A great chappe, a spot, a dishonour, or reproch.*

Labor, vel labes, opera, defatigatio. *Labour and toile, paines taking sometime it is misery, calamitie, perill, danger, trauaile.*

Lac, succus maternus, quo animalia nutriuntur. *Milke.*

Lacesso, vexo, incito, prouoco. *To trouble, to prouoke.*

Lacio, in fraudem duco. *To allure, or intice.*

Lactes, graciliora intestina. *The small gutes.*

Lacto, lac emitto, vel per blanditias decipio. *To giue milke, or to deceiue.*

Lacus, locus profundus cum aquis perpetuis ibidē natis, qui efficit riuos. *A Lake, a weare, a meere.*

Lædo, verbo factóue aliquem offendo. *To hurt.*

Lælaps, nomen cuiusdā è canibus Acteonis. *One of Acteons dogges called* Lelaps, *for speedy furiousnes, For* Lælaps *signifieth a whourle-wind, a tempest, and a storme.*

Lambo, lingua ligno. *To licke.*

Lampas, ignis aut solis splendor. *A fire, or brightnesse of the Sun, or a lampe.*

Lanista, qui domi gladiatores docet, & populo vendit. *A Maister of defence.*

Laquear, pars superior cubiculi parum conuexa. *A vaulted roofe of a parlour.*

Laser, herba quædam, & succus qui ex culmo laserpitij exudat. *The Hearbe out of the which commeth the iuise that the apothecaries do call* Asa dulcis, *and* Belzoe, *or* Belzain, *the common people called is* Benjamin.

Lauo, aqua purgo. *To wash.*

Lateo, abscondor, non compareo. *To wincke, or to be hidden.*

Laurus, genus arboris *A Bay tree.*

Lebes, vas æneum. *A chaulderon, or a panne.*

Lecythus, ampulla olearia. *A boxe for oyle and oyniment. It is taken also for eloquence in writing.*

Lego, notum est *To reade.*

Lemures, larvæ nocturnæ, & terrificationes imaginum. *Hobgoblins or night spirits.*

Leo, animal ferox. *A Lyon.*

Leo, imprimo, formo. *To imprint, to forme,* Abusiuum.

Lethum, mors, interitus. *Death.*

Liberi, pignora, *Children. One Sonne or one Daughter may bee called* Liberi, *and so may Nephewes and their successors.*

Liber, placet *It pleaseth.*

Libs, ventus Aphricus. *The southwest winde, by west.*

Licet, fas est. *It is lawfull.*

Lichen, herba, vel grauissimum morbi genus. *Liuer woort, the Apothecaries call is Hepatica. It is also the kinde of leprie, calle a sauce fleame, in Latine* Impetigo.

Lien, splen. *The meals.* Dicitur & lienis in nominatiuo.

Ligur, incola Liguriæ, *An Italian of the countrey of* Liguria.

Limax testitudo & cochlea terrestris

ſris. *The ſhelled ſnayle, and the deaf ſnayle.*

Limus, vestis genus ab vmbilico ad pedes, cui brachium aut cœnum molliens. *A garment of gaytens, or ells ſome ſuch thing.*

Lingo, lambo, id eſt aliquid linguæ mollitie tango. *To licke.*

Lino, aliquid alicui rei superinduco. *To daube.*

Linquo, committo, pecco. *To leaue, to treſpaſſe,*

Linteæ, minutulæ è cruata arbore factæ. *A cockbote.*

Linx, animal præcelſi ſenſus, acutiſſimè videns. *Our men call this beaſt an Ounce*

Liquefio, liqueſco. *To be molten.*

Liquo, liqueo. *Idem.*

Liueo, luteus ſum, id eſt ſordidus. *To be wanne, or pillie.*

Lixa, coquus in exercitu, vel qui ſequitur quæſtus gratia. *The ſcollion that waite vpon an army.*

Locris, vrbs in Bruttijs. *A towne in Italy.*

Locus, propriè illud, quod aliquid continet. *A place.*

Logos, ſermo, ratio, verbum. *Speach, reaſon, a word.*

Loquor, verba qualiacunque profero, *To ſpeake.*

Luceo, lucem emitto. *To be light.*

Ludo, ludum exerceo, iocor. *To play, or to ſport.*

Lues, eùm in vrbe aut in agro, febris, aliúdue morbi genus, homines aut pecora, aut vtroſque corrumpit. *A common diſeaſe or morien.*

Lugeo. *To bewaile, or lament a thing, or elſe abſolutely to mourne, & ſometime to be a mourner in apparell.*

Luo, ſoluo, pœnas do. *To redeeme, to clenſe, to pay for.*

Luſtra, habitacula ferarum. *Denns of wilde beaſtes, or brothell houſes, and pettie tipling houſes of baudry.*

M.

Mœnalus, mons quidam Arcadiæ. *An hill of that name in* Arcadia.

Magnes, lapis ferrum attrahens. *A ſtone that draweth yron vnto it. It is called alſo* Heraclius lapis, *or* Siderites.

Maiores, aui, abaui, proaui, attaui, tritaui, & quicunq; ante hos in infinitum. *Our auncеſtors*

Malo, magis velim. *To will rather.*

Mando, comedo, vel committo. *To eate, or to commit.*

Manco, ſisto, & expecto. *To tarry, or to tarry for.*

Manes, dij inferi inter numina lætua. *Spirits or Deuils.*

Manubiæ, quæ manu capiuntur ab hoſtibus. *Spoiles taken in warres.*

Manus, membrum notum. *A hande.*

Mapalia, agreſtes caſæ. *Sotepecotes, or ſmall cottages.*

Mare, pelagus, *The Sea.*

Margo, cuiuſque rei extremitas, *The brinke or edge of any thing, or the banke of a riuer or Sea.*

Marmor, lapidis genus. *Marble.*

Mars, deus belli. *The name of the God of warre.*

Martyr, teſtis. *A witneſſe, Man or woman.*

Mas, vir. *A man.*

Maſſicus, mõs Campaniæ, optimi vini ferax. *A hill in that parte of Italie that is called* Campania, *fruitfull of pleaſant wines.*

Mater, nota eſt ſignificatio. *A Mother.*

Medeor, do medelam, *To cure.*

Medicor, medeor, remedium adfero. *Idem.*

Meio, mingo. *To piſſe.*

Mel,

Mel, liquamen dulce. *Hony.*

Meleager, vel Meleagrus, Oenei Aetolæ regis filius. *A mans name.*

Menda, & mendum, error, erratum. *A fault.*

Menſes, mulierum profluuium. *Womens flowers.*

Menſes, tempus lunæ curriculo confectum. *A moneth.*

Mereor, aliquid facio, quamobrem dignus ſum obtinere præmium, vel pœnam pati. *To deſerue.*

Meridies, dies medius. *Noone, or the nooneſtead.*

Metior, pondero, menſuro, conſidero. *To meaſure*

Meto, ſeco, amputo herbam vel ſegetem *to mowe.*

Metuo, timeo. *To feare.*

Metuor, timeor. *To bee feared.*

Meus. *Mine.*

Mico, fulgeo cum motu vel tremore. *Often with certaine intermiſſions to ſhine and likewiſe to be moued, to put forth fingers to him with whome wee play will putte forth, which is called* Micare digitis

Miles, qui vel quæ militiam exercet. *A Warrior, a Souldiour.*

Mingo, vrinam facio. *To piſſe, to make water.*

Minæ, metus incuſſiones per verba aut ſigna. *Threatninge.*

Minores, poſteri, etiam poſt trinepotes futuri. *Our ſucceſſours.*

Miſceo. *To mingle, to ſerue drinke, ſometime to trouble.*

Miſereor, miſericordia afficior, *To take pitie on.*

Mitto, ad aliquem do. *To ſend.*

Mœnia, muri vrbis. *The walles of a towne, and figuratiuely the town it ſelfe.*

Mœreo, triſtor, dolore afficior. *To be heauie, ſadde in a dumpe or a mourning.*

Monoptoton, nomen non flexum, ſed carens omni caſu præterquam vno & eo obliquo. *A noune hauing one termination, and that in one oblique caſe.*

Mons, terræ tumor altiſſimus. *An hil.*

Mordeo, dentibus lædo. *to bite.*

Morior, è vita diſcedo *To die.*

Mos, vitæ inſtitutum conſuetudine firmatum. *A cuſtome.*

Mulgeo, lenio. *To aſſwage.*

Mulceo, lac è mammis exprimo. *To milke.*

Mulier quæ non eſt virgo. *A Woman.*

Mulſũ, potus ex vino & melle. *A certaine wine confect with honie.*

Multiplico, adaugeo, *To multiply, to increaſe.*

Munia, onera legi debita, & officia quæ publicè præſtantur. *A dutie or office.*

Mus, exiguum animal. *A Mouſe.*

N.

Nanciſcor, acquiro. *To get, and to obtaine.*

Naſcor, orior, in mundum venio. *To be borne.*

Natales, conditio ſanguinis & familiæ. *The degree of blood and gentree,* as generoſi natales, natales obſcuri. *It is alſo taken for yeares.* Sex mihi natales erant, *There were paſſed vi. yeare. It is alſo vſed for the origin or firſt ſpring of things.*

Natales, dies alicui natalis. *A birth day.*

Natrix, ſerpens aquaticus. *A water ſerpent ſhee with payſon infec-*

aeth

infecteth the water.

Natu, ætate, partu. *By age, or by birth.*

Neco, quacunque re te occido. *To kill.*

Necto, ligo, coniungo. *To knitte.*

Negligo, contemno, non curo *Not to passe on.*

Nefrens, porculus per ætatem fabam frangere nondum potens. *A young pigge.*

Nigreo, nigeri fio. *To become blacke.*

Nemo, nullus homo. *No body, man or woman.*

Neo, filum torqueo. *To spinne.*

Neuter. *Neither of both.*

Neruus, motus seu usque instrumentum. *A sinowe.*

Nexo, ligo vel necto *To binde.*

Nycticorax, cornus nocturnus. *A nights Rauen.*

Nideo, splendeo. *To shine.*

Nihil, rei cuiuslis priuatio. *Nothing.*

Nihilum, rei cuiuslis priuatio.

Nil, vide nihil.

Nitor, conor, ago sedulò. *To goe about, to endeuour.*

Niuco, est oculorum & aliorum membrorum nisu aliquid conari. *To giue a token with the eyes, to winke, to endeuour.*

No, nato. *To swimme.*

Noceo, malum infero. *To hurt or to harme.*

Noctu, nocte. *By nights.*

Nolo, renuo non volo *To nill.*

Nonæ, quasi nouæ, propter initium obseruationis. Erant autem in Martio, Maio, Iunio, & Octobri, sex illi dies qui calendas sequebantur, in reliquis quatuor. *The names of a moneth.*

Nosco, rem certam habeo. *To know.*

Noster. *Ours.*

Nostras. *Of our countrey, sect, or fashion.*

Notus, ventus meridionalis, quem nos austrum appellamus. *The south winde.*

Nubes, vapor humidus sublimè egressus *A cloude.*

Nubo, viro trador. *To be married to a man: For it is in the womans part or else.*

Nugæ, cùm nihil agimus. *Trifles.*

Nullus. *None.*

Nundinum, dies & conuentus status rerum mercatui. *A faire.*

Nuo. *A verbe not much in vse, the compounds thereof bee commonlie receiued, and is signifieth to nodde.*

Nuptiæ, legitima coniunctio maris & fœminæ in vitæ societatem *Mariage.*

Nurus, filij vxor. *A daughter in lawe.*

O.

Obdo, oppono, siue appono. *To set against.*

Obex, obiectum aliquod, vel obstaculum, vt pessulum, sera. *A barre or stoppe.*

Obliuiscor, è memoria aliquid excidere sino *To forget.*

Obses, qui vel quæ traditur in fidem alteri *An hostage, or pleage, man or woman.*

Occido. *To fall, or perish, and to be slaine.*

Occiput, posterior pars capitis. *The hinder part of the head.*

Occludo, claudo. *To shut.*

Occulto, abscondo, abdo. *To hide.*

Oculo, abscondo, abdo. *To hide.*

Odor, vel odos, quasi olor ab oleo, est autem infectus aër. *A sauour.*

Od-

October, mensis octauus à Martio. *The tenth moneth in our yeare called October*

Oleaster, olea syluestris. *A certaine shrubbe like the Olive tree: the Greekes call it the wilde Oliue, or the grounde Oliue, for the lowneſſe.*

Oleo, odorem spiro, & emitto. *To giue a smell, and that indifferently, so that the differences bee made with* bene *and* male.

Olfacio, odoror. *To smell, or to sauour a thing, by translation it is to perceiue, and find, to foresee.*

Omen, augurium quod fit ore. *Halsoning and foreſpeaking.*

Omnis. *Euery one.*

Onus, pondus alicui iniunctum. *A burden.*

Onyx, vnguis, & gemma. *The nayle of a mans hande, a precious stone white like a nayle, the bawe in a mans eye.*

Operio, tego. *To couer.*

Opis, adminiculi, præsidij. *Of ayde and helpe.*

Opifex, qui opus facit. *A woorkeman.*

Oppango, circumfigo, circumplanto. *To fasten, or to ioyne vnto, or to plant about.*

Opus opuntis, nomen ciuitatis in Locris. *A townes name in the countrey of Locris.*

Orbis, circulus mundi, res rotunda. *A Globe or a bowle, and thereof the world is called* orbis, *because it is euerie way rounde like a bowle.*

Ordior, incipio. *To beginne, or to commence.*

Ordior, id est texo. *To weaue.*

Oriens, regio orientalis. *The East.*

Orior, nascor, surgo, incipio. *To spring, to rise, to begin.*

Orontes, nomen vi[illegible], & [illegible] *mans name, of a [illegible] Syria, now called [illegible].*

Os oris, conc[illegible] quod sunt dentes & [illegible] *mouth.*

Os ossis, soliddamentum [illegible] durum. *A bone.*

Ostrea, [illegible] *An Oyster.*

Pacisco, pactum [illegible], [illegible] nio. *To make a bargaine, to [illegible] an accord, sometime to p[illegible].*

Palleo, partim albeo. *To be [illegible].*

Pampinus, vitis ramus. *A [illegible] b anch.*

Pando, aperio, patefacio. *To open.*

Pango, pacisco, cano, ungo, plango, figo. *To bargaine, to sing, to ioyne, to waile, to fasten.*

Panis, quo pasc mur. *Bread.*

Panther, & panthera, animal quoddam pardo simile. *A certaine beaſt.*

Papauer, genus herbæ soporiferum. *Poppie.*

Papyrus, charta qua vtimur in literis scribendis. *A certayne sorte of ruſhe growing in the mariſhe of Egypt somewhat high, whereof they made a kinde of paper, and called it* Papyrus, *whereof our paper nowe is called likewiſe.*

Paradisus, locus amœniſſimus. *A place of pleaſure.*

Partio, diuido, & quasi partes facio. *To part or deuide.*

Parco, abstineo ab vltione. *To spare.*

Pareo, obedio. *To obey.*

Pario, prolem produco. *To bring forth.*

Parens, pater aut mater, auus, aut auia. *A Father or Mother, a Grandfather, or Grandmother.*

Parnassus, mons in Phocide, duos vertices habēs. *An hill in Phocis a countrey of Greece.*

Paruurio, cupio aut conor parere, *To be towarde labour.*

Pasco, nutrio. *To feede to nourish.*

Pascor, nutrior, alor. *To be fedde.*

Passer, auis salacissima. *A Sparrowe.*

Pateo, apertus sum *To be open*

Patior, sustineo, tollero. *To suffer, or to abide.*

Patro, aliquid mali committo. *To commit some euill.*

Patrueles, patruorum filij. *Brothers children.*

Paueo, timeo. *To feare.*

Pecten, instrumētum textorum, & dentatum. *A combe, or a weauers sleye.*

Pecto, orno capillos. *To combe the heire.*

Pecus, cudis, oris, omne animal quod sub hominis imperijs pabulo terræ pascitur. *All cattell.*

Pedes, qui pedibus incedit. *A footeman.*

Pedo, vēntis crepitum facio. *to fart.*

Pelagus, mare. *The Sea.*

Pellex, mulier impudica. *An harlot.*

Pello, eijcio, remoueo. *To driue, or to put away.*

Penates, dij domestici, quòd penes nos nati sunt. *Housholde goddes.*

Pendeo, suspēsus sum. *To be hanged.*

Pendo, suspendo, vel pondero, æstimo. *To hange, to way, to prise,*

Penis, cauda. *A tayle, and at the last it was taken for a mans yerd.*

Penus, vel penum, omne esculentum, poculentum quo homines vescuntur *All manner of victuals.*

Perago, perficio. *To finish and to perfect businesse.*

Perlego, totum lego. *Wholly and throughly to reade.*

Percutio, ferio, *To smite.*

Perdix, auis nota. *A Partrich.*

Perdo, amitto. *To loose.*

Perduellis, hostis. *An enemie in the warres.*

Pergamus, ciuitas insignis Asiæ in ditione Troianorum. *The Citie of the Troyans, otherwise called* Ilium *or* Ilion.

Pergo, in re procedo, abeo. *To go forwarde.*

Permissu, permissione, cùm nemo aduersatur. *By sufferance, with leaue and licence.*

Perpetior, multum cum labore ac dolore patior. *Throughly to beare or suffer.*

Perplaceo, valdè placeo. *To please verie much, or throughlye to please.*

Persis, orientalis regio. *The countrey of Persia.*

Pes, ima pars corporis qua gradimur. *A foote.*

Peto, oro, obsecro, volo. *To aske.*

Phaleræ, ornamenta equorum. *Horse trappinges.*

Pharus, turris altissima in portu, quæ lucet nauigantibus. *A watch tower.*

Phaselus, naricula velox & oblonga. *A Brigandine.*

Philotis, nomen mulieris. *A Womans name.*

Phœnix, auis in oriente, a Phœniceo pennarum colore dicta, toto orbe celeberrima, in Arabia nascens, aquilæ magnitudine. *Phœnix the birde.*

Phry-

Phryx, vir Phrygiæ. *A Troiane.*
Pi as, pius cultus. *Godlinesse.*
Piget, dolet, seu molestum est. *It yrketh.*
Pingo formam alicuius rei ductis lineis repræsento *To paint.*
Pinso, tundo, panem conficio. *To smite with the beake, to beate in a mortar, as once they did their graine, and thereof to bake,*
Pinus, arbor est picei generis, nuces ferens omnium maximas, quas Latini pineas vocant. *A pine tree.*
Piper, herba. *Pepper.*
Pisces, animal quod continuè sub aquis degit *A fish.*
Pix, resina, ex arboribus fluens. *Pytch.*
Python, serpens è putredine natus *A serpent.*
Placeo, gratus sum. *To please.*
Plagæ, retia rariora ad capiendas feras. *Hunting nettes, or wide meashed nettes to take beasties.*
Plaudo, manibus percutio, ac gestu lætitiam indico. *To clappe handes for ioy.*
Plebs, vel plebis, idem quod vulgus *The common people.*
Plecto, supplicio afficio, punio, ferio *To punish, to beate.*
Pleo, plenum facio. *To fill.*
Plico, contraho, & rugas facio. *To fould or to pleite.*
Pluo, aquam demitto. *To raine.*
Plus, vox incrementi. *More*
Polleo, possum, valeo. *To be able, to bee of power, and sometime it is taken for to passe, or to be better, or more profitable.*
Pons, aller, vel quoduis aliud per quod super aquas transimus *A bridge.*
Pono, colloco, constituo. *To set, or to put.*
Pontus, mare *The Sea.*
Porticus, ampla domus propter repentinos imbres deambulationis gratia ædificata. *A Gallery, or an ambulatorie.*
Posco, peto, *To aske and to require.*
Postis, latus portæ siue ianuæ. *A poste.*
Poto, bibo. *To drinke.*
Præcordia, quæ exta separant ab inferiore viscerum parte. *The Midriffe.*
Præcurro, antecurro, siue eiò antè eo *To runne before.*
Prælego, ante lego, vt solent præceptores suis discipulis *To bee an interpreter, or a reader, and sometime to cut, or to sayle by.*
Præmineo, præcello. *To excell other.*
Præsul, qui vel quæ præest. *He or she that superintendeth.*
Præses, qui vel quæ præsidet. *Idem.*
Prandeo, prandium sumo, vel ante prandium cibum sumo. *To dine.*
Precis, precationis, obsecrationis. *Of prayer, of petition.*
Premo. *To presse, to be against, and to vexe, to pursue and to bee harde at hande with, to drive, to hide, to expell, to shutte, to deflowre, to kill &c.*
Prenestæ, nomen vrbis. *A towne in Italie.*
Pres, sponsor qui se obligat, id est fide iussor in lite nummaria. *A suretie.*
Princeps, qui vel quæ principatum obtinet. *The Prince or Princesse.*
Primitiæ, primi fructus ex agro percepti, qui deo offeruntur.

First fruites of a mans grounde, or the firstlinges of any other thing.

Problema, propositio interrogationem annexam habens. *A demaund.*

Prodo, manifesto. *To betray, or make manifest.*

Proficiscor, eo aliò, *To go forth.*

Proluo, multùm siue multo tempore lauo. *To all to washe.*

Promineo, procul appareo. *to hang out in sight.*

Promo, profero, eloquor. *To set abroach, or to vtter.*

Promptu, paratè, sine mora. *With readinesse or speede.*

Psallo, cano instrumento musico. *To sing, or to play on an instrument.*

Puber, vel Pubes, propriè lanugo quæ maribus decimo quarto anno, fœminis duodecimo circa pudenda oriri incipit. *Ripenesse of age.*

Pudet, pudore afficior. *It shameth.*

Pueraſco, exacta infantia pueritiam inchoo. *To waxe a child.*

Pugil, qui vel quæ pugnandi artem nouit. *A champion, man or woman.*

Puluis & puluer, notum est. *Dust.*

Punctus & punctum, minima indiuiduáq; lineæ pars. *A pricke, or a point, a little centre.*

Pungo, stimulo, morsum ac aculeum infigo. *To pricke, or to sting.*

Pumex, lapis cauernosus. *A pummis stone.*

Pus, sanies, & quicunque humor in putredinem versus. *Matter or Core.*

Q.

Quæro, inuestigo, interrogo. *To seeke for, to search.*

Quatio, moueo, concutio. *To shake.*

Quercus. *An oke.*

Queror, lamentor. *To complaine and lament.*

Qui. *The which.*

Quies, vacatio à labore, aut cessatio à quouis opere. *Rest: it pertayneth to the body.* Tranquillitas *vnto the minde.*

Quilibet. *Euerie one, or whosoeuer ye will.*

Quinisc co, aput inclino, moueo, *To hang the head.*

Quisquiliæ, purgamenta, & quicquid ex arboribus surculorum, foliorum, aut florum minutim decidit. *Thinges of no weight. Thinges not worthy regarde, or chippings.*

Quot. *How many.*

R.

Rabula, homo futilis. *A brawler or a smatterer in the lawe.*

Rado, cultro vel quauis re acuta decerpo. *To shaue.*

Ramex, ruptura, & distentio intestinorum. *Burstneſſe.*

Rapio, per vim traho, aufero. *To snatch away.*

Rastrum, instrumentum dentatum, quo vtimur in fœnificio ad corradendum fœnũ. *A racke.*

Raucio, raucus sum. *To be hoarse.*

Recido, retrò siue iterum in eadem cado. *To fall backewarde, or to fall into the same againe.*

Recordor, rursus in mentem reuoco. *To call to minde againe.*

Reddo, acceptum vel ablatum restituo. *To render, and to restore.*

Redoleo, odorem alicuius rei refero, vel multùm oleo. *To beare the sauour of a thing, or to sauour strongly, and by metaphore to re-*

semble, and to taste of.

Refringo, iterum frango. *To breake open.*

Rego, guberno. *To rule, or gouerne.*

Relego, rursus lego. *To reade againe.*

Reminiscor, recordor, memini. *To remember*

Ren, viscus quoddam. *The kidney.*

Renuo, refuto, reijcio *To refuse.*

Reor, arbitror, puto. *To suppoose.*

Repango dissoluo, reiungo. *To vnloose to, disioynt*

Reperio, inuenio. *To finde*

Replico, dissoluo. *To vnfolde*

Repetundarum, alienarum pecuniarum, de quibus præses prouinciæ à prouincialibus accusatur, si quas vi aut dolo expilauit. *Of bribery and piliage, or of extortion*

Repungo, iterum stimulo, vicem reddo. *To pricke againe.*

Res, omnia siue corporalia siue incorporalia comprehendit. *A thing.*

Rescio, rursum percipio. *To knowe againe*

Respuo, repudio, sperno. *To refuse.*

Restis, funis vel lorum. *A rope, or a with*

Resulto, resilio, reuertor, in contrarium salio. *To rebounde.*

Rete, instrumentum quo pisces capiuntur. *A nette.*

Rex, nota est significatio. *A king.*

Rideo, cachinno. *To laugh.*

Ringo, os torqueo vt canes. *To make an euill fauored face like a narring dogge, and to vex.*

Robur, species quercus durissimæ. *An Oke.*

Rodo, mordeo, comedo. *To gnawe.*

Roma, vrbs Italiæ quondam à pastoribus condita, olim gentium domina cùm floreret quarta & postrema Monarchia. *Rome.*

Ros, humor qui sereno tempore è cœlo fluit. *A dewe*

Rostra, templum seu forum iudiciale, ante curiam Hostiliam in quo erat pulpitum, ex quo concionari solebant. *The place where matters be declamed.*

Rudens, funis nauticus. *A Cable.*

Rudo, grauiter sono vt asini *To cry likt an Asse.*

Rumpo, frango. *To breake.*

Ruo, cado *To fall.*

Rus, locus extra vrbem, vbi agri sunt & villæ. *The country.*

S

Sacer, quod venerabile. *Holy.*

Sacerdos, deo dicatus ad sacrificia facienda. *A Priest or a Nunne.*

Sacro, deo dedico, sacrum facio, *To dedicate.*

Sal, quo vtimur in cibis condiendis. *Salt.*

Salio, salto. *To leape, or to leape as bruite beasts doe, when the male couereth the female.*

Sallo sale condio. ac conspergo. *To salte. to powder, or to season with salt.*

Salto. *To leape, or to daunce.*

Salũ, mare, a sapore salis. *The Sea.*

Samnis, nomen gentis, *A Samnite.*

Salis, incolumnitas. *Health.*

Sancio, firmo, & propriæ effuso sanguine per hostiæ immolationem. *To make, sure, and to establish.*

Sanguis, cruor qui ex vulnere spargitur. *Blood.*

Saphyrus, pretiosus lapis. *A Saphyre*

Sapientia, rerum diuinarum atque humanarum

humanarum ſcientia.

Sapio, ſaporem habeo. *To haue a taſte.*

Sarcio, purgo, reficjo, integ̃um facio. *To patch and amend.*

Sardonix. *A certayne pretious ſtone.*

Satago, ſatis ago, laboro, ſolicitus ſum. *To doe endeuour.*

Satradas, drinepps, *A Prince.*

Scabo, frico. *To ſcrath or to rubbe*

Scalpo, ſculpo, & fodio vnguibus ac manibus. *To carue, or to ſcratch.*

Scando, in altum tendo. *To clime.*

Scindo, ſeco, findo. *To cutte, or to deuide.*

Scio. *To knowe.*

Scobis & ſcobs, eſt id quod ab aliqua materia decidit per ſectam terebram, aut limam. *Duſt.*

Scriba, qui literas, vel geſta, vel iabellas, & ſimilia ſcribit alterius nomine. *A Scribe or Notarie.*

Scribo literas formo. *To write.*

Scrobs, foſſa ant puteus. *A ditch or a pit.*

Scurra, qui riſum ab auditoribus aptat, non habita ratione verecundiæ aut dignitatis. *A ſcoffer, a iester, a parasite.*

Secerno, abiungo ſedaro. *To deuide, to ſeparate,*

Seco, deuido. *To cut.*

Sedeo, quieſco. *To ſit.*

Seges, frumentum in ſpicis. *Corne yet ſtadding.*

Selego, ſeorſum colligo. *To gather apart.*

Senecta vel ſenectus, ſenium, ætas. *Olde age.*

Senex, ſenio confectus. *An olde man.*

Senio, quod ſex puncta continet, *Theſeuſe,*

Senium, dem quod ſenecta.

Semis, id eſt, ſemias, ſex vnciæ, dimidium aſſis. *Halfe a pounde or the halfe of anie whoole ſumme.*

Sentio. alquo ſenſu percipio, pro intelligo ponitur. *To perceiue by ſome ſence, or to vnderſtand.*

Sentis, ſpina. *A thorne.*

Sepelio, defunctum terra condo. *To burie.*

Sepio, obſtruo, circundo, munio *To compaſſe, to hedge.*

Seps, ſerpens paruus. *A little ſerpent, after whoſe ſtroke the members do rot.*

Sequor, abeuntem ſubſequo. *To follow.*

Sermo, loquela *Speech.*

Seres, populus Aſiæ. *One of ſr Certaine people in Aſia called* Seres.

Sero, ſemino, planto. *To ſowe or plant, or to graſte: and ſometime by tranſlation to beget, by tranſlation alſo we ſay* ſerere bella, ſererc certamina, id eſt mouere lites & pugnas.

Serpens, anguis. *A Dragon or Serpent, or a ſnake.*

Senſus & ſenſum, organum ſentiendi & quo mente concipitur *Anie of the fiue wittes called, the ſenſes, or that that the minde conceiueth, called a meaning.*

Sibilus, eſt quidam ſtridor oris per auguſtam ſpiritus emiſſionem, inter dentes ferè. *An hiſſing.*

Sido, deſcendo ad ſedendum. *To pitch or to lie downe.*

Siler, arbor quam vulgo ſalicem vocant. *An Oſier: with this difference* Mantanum, *it ſignifieth a ſimple that the Apothecaries doe*

vſe, in Latine called Seceli Maſſilienſe.

Silex, lapis duriſſimus, vnde ignis excutitur. *A flint ſtone.*

Sinapis, & ſinapi, herba eſt ſemen ferens, tanta acrimonia, vt lacrymas cieat comedenti. *Sinate.*

Singultio, grauiter tuſsio, & ſingultum emitto. *To ſobbe.*

Sino, permitto. *To ſuffer.*

Sinus & ſinum, genus vaſis ſinuoſi. *A boule, or a ſhippe for milke, or wine to drinke of.*

Siren, monſtrum maris. *A Meare-mayd.*

Siler, herba cuius radix præcipuè eſt in vſu. *A Perſneppe.*

Siſto, ſtare facio. *To bring before.*

Stirps, truncus vel progenies. *The ſtocke of a tree, or a kindrede.*

Sitis, deſiderium potionis. *A thirſt.*

Syndon, velum ſubtiliſſimum. *Sendall.*

Synodus, conuentus. *A counceil congregate.*

Soboles, ſucceſſio. *An offſpring.*

Socrus, vxoris vel mariti mater. *A mother in law.*

Sodalis, eiuſdem ſortis ſocius. *A fellowe.*

Sol, q i Phœbus dicitur. *The ſunne.*

Soleo, ſuetus ſum. *To be woont.*

Solium, ſella regia, in qua reges ius dicentes ſedebant. *A throne or chaire of ſtate.*

Soluo, quod ligatum erat diſſoluo, ac enodo. *To looſe.*

Somnus, ſopor, quies. *Sleepe.*

Sono, ſonum facio. *To ſownd.*

Sorbeo, degultio quicquam molle. *To ſuppe.*

Soror, notum eſt. *A ſiſter.*

Spargo, latè proijcio, ac paſſim iacto. *To ſparkle or ſprinkle.*

Species, effigies, aromata, genus, viſio. *A forme, ſpice, the kind of a thing, or an appearance.*

Specio, video. *To ſee.*

Specus, ſpelunca, vnde ſpectare licet. *A denne to awayt a pray.*

Splen, lien, viſcus quoddam. *The mealt.*

Sperno, deſpicio, contemno. *To deſpiſe.*

Spinus, agreſtium prunorum arbor. *A Sloe tree.*

Spondeo, ſponte promitto. *To promiſe, and ſometime to betroth.*

Sponſalia, promiſſio ſiue ſtipulatio futurarum nuptiarum. *Betrothing with conditions taken.*

Spontis, naturæ & ingenij proprij. *Of nature and owne diſpoſition.*

Statuo, pono, colloco, erigo. *To place, to ſette vp, ſometime to decree and appoint, ſometime to dedicate and ſet before.*

Sterno, proijcio in terram. *To throwe downe or to ſpread.*

Sterto, dormio, & ſomnum altum dormiendo capio. *To ſleepe till we ſnorte.*

Stipis, & ſtips, pecuniæ genus quod per capita colligere ſolent. *A mony gathered by the polle for the vſe of the Gods, or for the poore, and therefore it ſignifieth alſo a reward or a profit.*

Stirps, origo, progenies, ſoboles. *A ſtocke, a tribe, a deſcent, and ſometime it is the bodie of a tree,* idem quod truncus.

Sto, erectus ſum, vel maneo. *To ſtand.*

Strepo, ſonum facio. *To make a noiſe.*

Strido, ſtrepitum edo. *To make a noiſe, a wiſſing or a creking.* Stride

Strideo, facio ſtridorem, ſonum violentum *To make a great noiſe, or to gnaſh with teeth, It is applied alſo to wheeles, to doore bookes, to ſerpentes, to the Sea, and ſuch other thinges.*

Stringo, premo, arcto. *To make ſtraite, to pull, ſometime to ſtrike.*

Struo. *To build, to pile vp, and ſometime to endeuour, and to goe about, or to ſet in aray.*

Stultitia, imprudenria, ſtoliditas. *Fooliſhneſſe.*

Suadeo, hortor ad id quod intendo. *To counſell.*

Suber, genus ligni quod nautis vtile eſt vt ſupernatent retia. *A corke tree.*

Sublego, furto aliquid ſurripio. *Priuily to ſteale away.*

Suboleo, leuiter oleo, ſiue oderatus ſenſu leuitur percipio. *To ſauour or to ſmell a thing a little, and by tranſlation to be eſpied, and to be ſmelled out.*

Suffero, ſuſtineo, patior. *To ſuſtaine or abide.*

Sueſco, ſoleo. *To be accuſtomed.*

Sugo, piritu attraho ſuccum. *To ſucke.*

Sulmo, oppidum in Brutijs. *A towne.*

Sum. *To be.*

Sumo, multum, & penè nimium mihi. *To take.*

Supellex, res domeſtica. *Houſeholdſtuffe.*

Suppli co, humiliter & cum reuerentia precor. *To intreate*

Suppetiæ, auxilium, ſubſidium. *Aide, helpe, ſuccour.*

Surgo, erigo me. *To ariſe, ſometime to ſpring, or to growe, to encreaſe. It is alſo to ariſe by little and little, as things do in building.*

Sus, animal ſordidum. *A Boare, Sowe, or Hogge.*

T.

Taceo, ſileo, non loquor. *To keepe ſilence.*

Tædet, pertæſum eſt, diſplicet. *It yrketh, or wearieth.*

Tænarus, locus vmbroſus in radice Malex. promontorij Laconi iuxta Spartã ciuitatẽ, in quo quia hiatus magnus eſt, & ſtrepitus quaſi progredientũ ſentitur, dixerunt veteres per hunc eſſe deſcenſum ad inferos. *A promontorie in Laconia, wherein is an entrance to go downe to hell.*

Tagus, fluuius Luſitaniæ habens arenas aureas. *A certaine riuer in Portingale.*

Talio, vindicta, hoſtimentum. *Auengement, or like for like.*

Talpa, animal captum oculis muri ſimile. *A Moule or Want.*

Tango, percutio *To touch.*

Tartarus, demiſſior inferni locus. *Hell.*

Tantundem, æquè tantum. *As much.*

Tapes, vel tapetum, vel tapete, id eſt panni depicti tegimen, mirè pictum variis coloribus. *A carpet or cloth of Araſe.*

Taygetus, mons in Laconide, Bacchо ſacer, ſub quo Sparta & Amiclæ: *An hillin* Lacedæmonia, *where* Sparta *and* Amiclæ *the cities do ſtand.*

Teges, vile ſtragulum, matta ſcirpea. *A matte.*

Thebæ, nomen quarundam vrbium. *The name of a Citie in Egypt, and of an other in* Bœotia. *you ſhall finde alſo in authors* Thebæ *and* Theba.

Therme, loca aquas habentia

au-

aut naturæ ſponte calentes, aut fornace calefactas, fundendi, lauandiue vſibus ſeruata. *Hote bathes.*

Temno, ſperno. *To diſpiſe.*

Tempe, pulcherrimus ager in Theſſalia, quem Peneus alluit. *A verie faire fielde in* Theſſalia *moſte pleaſaunt to beholde, and therefore appellatiuely it may bee vſed for a place of delight, as* Paradiſe *and* Eliſium *is. There is alſo* Tempe, *in* Bœotia: *called* Temneſia Tempe, *an other in Sicile named for diſſerence* Helorix: *the firſt bee called* Theſſala Tempe.

Tendo, expando. *To ſtretch and to bend.*

Teneo, apprehendo. *To holde.*

Tepeo, in medio inter tepidum & frigidum ſum. *To be warme.*

Tepeſco, tepidus fio. *To waxe hot.*

Ternio, numerus ternarius. *The three.*

Tero, comminuo, conſumo, tundo. *To weare by diminiſhing.*

Teſqua, loca ærdita aſpera.

Teucrus, Teucer, nomen proprium Troianorum regis. *A name of a certaine king of Troy.*

Trado, in poteſtatem alterius trãſfero. *To deliuer vnto an other.*

Tros, nomen viri. *A Troiane.*

Teſtis qui vel quæ teſtimonium profert. *A witneſſe, man or woman.*

Texo, telam ſtruo ac paro. *To weaue.*

Tignus, tignum, trabs qua variè diſpoſita domus extruitur. *A Rafter.*

Tonitrus & tonitru, nubis ictæ ſeu potius diruptæ ſonus. *Thunder.*

Torqueo. *To writh, or to wreaſt, to winde or turne about, to gouerne, to torment, to ſpinne, to vexe and trouble, to whurle, &c.*

Tot. *So many, or many.*

Thorax. pectus, & pectoris munimentũ. *The breaſt, & breaſt plate.*

Thrax, vir Thraciæ. *A Thracian.*

Thus, incenſum, libamen quo deum veneramur, aliquando ipſa arbor. *Frankincenſe, and the tree.*

Tibris, fluuius Italiæ,

Tibur, oppidum Italiæ.

Tigris, animal velociſſimum & truculentum *A tigre.*

Timeo, metuo. *To feare.*

Timeor, metuor. *To be feared.*

Titubo, lingua vel pedibus vacillo. *To ſtumble, or ſtammer.*

Tollo, eleuo, ſubleuo. *To liſt vp, to bring vp as children are by nurſing, or elſe to ſley or take away.*

Tondeo, crines vel lanam ſeco forcipe. *To clippe off, as heare.*

Tono, valdè ſono, ac facio tonitrum. *To thunder.*

Torpeo, languidus ſum & rem iſſus *To be ſluggiſh and weake.*

Torquis, circulus aureus, collique ornamentum. *A chaine to adorne the necke.*

Torreo, vro, aſſo. *To roſte.*

Torrens, fluuius per pluuiam collectus. *A lake without ſpringe begunne by raine.*

Torris, lignum ardens vel adustũ. *A firebrand.*

Tracto, traho vel ſurſum traho. *To pull and drawe vp, or to handle by faire or foule meanes.*

Traho, vi ad me rapio ac duco. *To drawe.*

Tranſlego, legendo tranſcurro ac perlego. *To reade ouer.*

Tremo, commoueor, agitor. *To tremble*

Tres. *Three.*

Tribus. progènies. *A kinred*

Tricæ, capilli pedibus pullorũ Gallinaceorũ inuoluti. *Lets or stoppes or hindracnes of that, that chickens so vsed coulde but euill go.*

Triptotõ, nomen quod tribus quibuscunq, casibus inflectitur. *A Noune declined with three cases.*

Trudo, manibus pedibúsue impello. *To thrust.*

Tu. *Thou.*

Tuber dictum à tumendo, & priore longa terræ callus. *A swelling in any thing, a mushrum, or that where of the puffe is.*

Tueor, defendo *To defende.*

Tuor, video. *To see.*

Tundo, decutio, pulso. *To beate or to knocke.*

Tussis, vehemens spiritus eruptio, ea quæ meatũ suum obstruunt excutere conantis. *The cough.*

V

Vado, eo. *To goe.*

Valeo, possum, validus ac sanus sum. *To be in health, or to be able.*

Valuæ, sunt fores geminas habentes partes in se coeuntes. *A two leafed doore.*

Vannus *A vanne to widow corn with.*

Vas vadis, vadimonium. *A suretie in a matter of debt.*

Vas vasis, instrumentũ ad aliquid capiendum idoneum. *A vessell.*

Vates, poèta, & qui futura prædicit. *A Prophet, or Propheteſſe.*

Vber. *That adiectiue signifieth plenti, full, aboundant, copiouse - the substantiue signifieth a pappe or a dug, or an vdder, and somtime it is found for plentifulnesse, as* Vber agri, *for* fertilitas agri.

Verberis, hoc non videtur deesse vllo casu vide verber.

Vectis, instrumentum quo claditur ostium. *A doore barre.*

Veho, naui, plaustro, quadrupede porto *To carie.*

Vello, traho, expiro. *To pull or to plucke vp.*

Vendo, venundo, alieno. *To sell.*

Væneo, vendor. *To be solde.*

Venio, ad aliquem accedo. *To com*

Venter, qui á pectore ad pubem terminatur. *A belly.*

Venus, dea amoris, & venustatis, *The Goddesse of leue and beautie.*

Ver, anni pars temperatior. *The spring time.*

Verber, instrumentum longũ verberandi. *Any thing that wee beate withall, as rodde, whippe, wande, or other. It signifieth also the stripe.*

Vergeo, tendo, declino. *To bende, to go, or to incline some way.*

Vermis, a vertendo, quia sese torquendo repit. *A worme,*

Verna, ex ancilla domi natus seruus. *A bond man borne of a bondwoman at home It is vsed adiectiuely for that that is domesticall. or not strange, as* vinum verna.

Verres, porcus nõ castratus. *A hog*

Verro, purgo, traho. *To sweepe.*

Verto, muto, voluo, *to turn or to chãg*

Veruex, mas inter oues, cui adempti sunt testiculy. *A weather.*

Vescor, vtor cibo, & posco. *To eate.*

Vesper, idem quod Hesperus. *It is called also* vesperugo, *and it is taken for the euening tide.*

Veto, prohibeo. *To forbidde.*

Vicem, vicissitudinem. *An in.erchange when turnes be.*

Video, oculis intueor. *To see.*

Vico, ligo, seu inflecto, *To bend or to bowe: thereof* Victores *bee called* carpers.

vnpperis, qui vasa vinatia religāt

Vigil, qui vel que vigilat. *A watcher man or woman.*

Vincio, ligo, *To binde.*

Vinco, supero, *To ouercome.*

Vindex, qui vel quæ vindicat. *An auenger man or woman.*

Vir, notum est. *A man.*

Virgilius, poēta *A Poets name.*

Virgo quæ non est passa virum. *A virgine.*

Vitrum, materia translucida, quæ ex arena & cinere fit. *Glasse.*

Virtus ars rectè benè que viuendi, *vertue or greate power.*

Virus, venenum, & grauis odor. *Poyson, or stence.*

Vis, virtus robur fortitudo, natura, violentia. *Strength, power nature, violence.*

Viso, eo ad videndum. *To go to see.*

Viscum, vel viscus, id est glutinum ad aucupium. *Birde lime.*

Viuo vitam ago.

Vlciscor, vindico. *To auenge.*

Vnguis, durities digitorum, tam in auibus exterisque bestijs, quàm in homine. *A naile, an hoofe, and a talaunt.*

Vocito, frequēter voto. *Ofte to call,*

Volo, as, *To flee, or to goe apace.* ai Nauis volat: Fama volat. *But* Volo vis, *is to will, or to be willing.*

Voluo, verto. *To roule.*

Vomis vel vomer, nomen habet quòd terrā vomat. *The plowshare*

Vomo, per os eijcio. *To vomit or to parbrake.*

Vrgeo, gremo, compello. *To shrust.*

Vro, ardore aut frigore, nonnunquam alia vi lædo *And by translation to hurt or to griue.*

Vtor, vsum rei habeo. *To vse.*

Vulgus, multitudo ignobilis. *The base and common people.*

Vulpes, animal astutum. *A foxe or a fixen.*

Vxor, viri coniux. *A wife.*

FINIS INTERPRETATIONIS OMNIVM Nominum & Verborum Grammatices Regiæ.

28 MR 59

